creangă

„De la Ion Neculce și pînă la Creangă a curs vreme îndelungată: aproape două veacuri. Și în unul și în altul simțesc însă sufletul cel veșnic al neamului. Și la unul și la altul găsesc caracterele specifice ale poporului nostru. Și unul și altul au înflorit pe aceste plaiuri și au scos la soare vechile comori. Amîndoi au făcut parte din acea familie de oameni rari și ciudați care ies, din cînd în cînd, pe drumurile obștești și se răzlețesc cîntînd, cu ochii spre cer..."

MIHAIL SADOVEANU (1923)

biblioteca bpt pentru toți

Lei 5

editura pentru literatură

6

creangă

biblioteca bpt pentru toți

biblioteca bpt pentru toți

creangă

povești, amintiri, povestiri

biblioteca pentru toți

bpt

creangă

povești, amintiri, povestiri

creangă

6

„De la Ion Neculce și pînă la Creangă a curs vreme îndelungată: aproape două veacuri. Și în unul și în altul simțesc însă sufletul cel veșnic al neamului. Și la unul și la altul găsesc caracterele specifice ale poporului nostru. Și unul și altul au înflorit pe aceste plaiuri și au scos la soare vechile comori. Amîndoi au făcut parte din acea familie de oameni rari și ciudați care ies, din cînd în cînd, pe drumurile obștești și se răzletesc cîntînd, cu ochii spre cer..."

MIHAIL SADOVEANU (1923)

biblioteca pentru toți

Lei 5

editura pentru literatură

creangă

Ilustrația copertei : *Teodor Bogoe*

ion creangă

povești, amintiri, povestiri

PREFAȚĂ DE
AL. PIRU

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

NOTĂ LA EDIȚIA A II-A

Textele din acest volum sînt reproduse după : *OPERE* de Ion Creangă, în pregătire la Editura pentru literatură, în colecția „Scriitori români", ediție îngrijită de Iorgu Iordan și Elisabeta Brîncuș. Au fost incluse (față de prima ediție în „Biblioteca pentru toți" din 1960) următoarele titluri : *Dănilă Prepeleac, Popa Duhu, Ioan Roată și Vodă Cuza*. La sfîrșitul fiecărei bucăți au fost notate data și locul primei apariții.

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

PREFAȚĂ

Reconstituită amănunțit de biografi (îndeosebi de G. Călinescu), viața lui Ion Creangă se confundă de obicei cu opera sa și, întocmai producțiilor geniului popular, este absorbită de ea.

S-a născut după propria-i declarație la 1 martie 1837, iar după acte la 10 iunie 1839. A fost prima odraslă a lui Ștefan a Petrei Ciubotariul și al Smarandei Creangă care au avut în total opt copii. Părinții erau țărani, „răzeși fără pămînturi", în satul Humulești din ținutul Neamț și trăiau din vînzarea produselor industriei casnice. Nică a învățat mai întîi în satul natal, la școala înființată acolo de preotul Ioan Nemțeanu (Humulescu), cu dascălul Vasile al Ilioaiei sau a Vasilcăi, începînd din septembrie 1846. Învățătorul fiind luat la oaste în primăvara anului următor, elevul trecu în supravegherea bătrînului fîrnîit și „chilaciu" Iordache, cîntăreț și el de biserică, mort în timpul holerei de la 1848. La stăruințele mamei, copilul fu trimis la școala lui Neculai Nanu din Broșteni, unde urmă pînă în primăvara anului 1849, încheind anul școlar cu un psalt de la biserica Adormirea din Tîrgul Neamț. Abia peste patru ani, în toamna anului 1853, îl găsim din nou la învățătură, în clasa a treia, de data aceasta la școala publică de la Tîrgul Neamț, unde era profesor Isaiia Teodorescu, „popa Duhu". Mîncînd *„un pui de bate, așa din senin"*, Nică, numit acum Ion Ștefănescu, după numele tatei, părăsi școala pentru *„fabrica de*

popi" de la Fălticeni unde-l aflăm în toamna anului 1854 sub numele de Ion Creangă. La finele anului 1855, catichetul Nicolae Conta, fratele viitorului filozof, îl recomandă Seminarului central de la Socola din Iaşi, împreună cu alţi nouă „clirici" şi, primit în clasa a II-a, Creangă urmează aici încă doi ani, absolvind cursul inferior în 1858 cu „nota primă" la toate obiectele.

Pregătit pentru cariera clericală (în 1859 era hirotonisit diacon la biserica Sfînta Treime), Creangă încearcă să-şi facă un rost în Iaşi însurîndu-se cu Ileana Grigoriu, fiica preotului de la biserica Patruzeci de Sfinţi. Îl găsim în toamna anului 1860 înscris la facultatea de teologie, fără urmări. Ducea viaţă grea în familie, socrul supunîndu-l la munci umilitoare în folosul său, la „atacuri şi nenorociri" (îi băgase într-o noapte unghiile în gît şi-l izgonise numai în cămaşă, îl ţinuse arestat la dicasterie în primejdie de a pieri de foame, îi poprise şi nevasta). Totuşi socrul îl mută cu slujba de diacon la parohia sa şi cînd ginerele dobîndi un fiu, pe Constantin, la 19 decembrie 1860, conflictul era stins. I se plătea acum 700 de lei pe an. Peste trei ani Creangă ceru mutarea la biserica Bărboi şi obţinînd-o cu spor de salariu (i se oferi 48 de galbeni chesaro-crăieşti pe an), putu să urmeze Institutul normal vasilian între 1863—1864 şi să candideze pentru ocuparea postului vacant de institutor la secţiunea a II-a a clasei I-a de la şcoala primară Trei Ierarhi. Numit în toamna anului 1864 institutor, nu renunţă nici la funcţia de diacon în care fu definitivat după mutarea la biserica Golia, în aprilie 1866.

Dubla carieră de cleric şi institutor a lui Creangă suferă o eclipsă în vara anului 1872 cînd este caterisit din diaconie şi destituit din învăţămînt (funcţiona din octombrie 1870 la Şcoala sucursală primară de băieţi nr. 1 din suburbia Sărărie). Publicase împreună cu cinci colaboratori o apreciată *Metodă nouă de scriere pentru uzul clasei I primare* în 1868 şi numai cu doi colaboratori *Învăţătoriul copiilor, carte de citit în clasele primare de ambele sexe* în 1871, dar era acuzat că frecventează teatrul, trage cu puşca în ciori asupra bisericii, speriind nebunii

de la Golia, trăieşte de mai mulţi ani despărţit de soţie şi şi-a tuns coadele, toate lucruri nepermise unei feţe bisericeşti. Mîhnit, Creangă se văzu nevoit să renunţe definitiv la potcap şi rasă şi, cerînd despărţire legală de soţie în 1873 (o părăsise încă din 1867, deoarece abuzase, pretindea el, de încrederea lui) putu fi reintegrat în învăţămînt în septembrie 1874 ca institutor la clasele I şi II de la Şcoala primară de băieţi nr. 2 din suburbia Păcurari.

De acum încolo Creangă se consacră învăţămîntului şi scrisului în mod egal. Atrăsese încă din Institutul normal atenţia lui Maiorescu, acum va cîştiga preţuirea lui Eminescu care-l aduce la Junimea în 1875. Între 1875 şi 1883 publică în *Convorbiri literare* întreaga sa operă literară, continuînd şi pe cea didactică (*Povăţuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică*, 1876 ; *Geografia judeţului Iaşi*, 1879).

Stabilit în bojdeuca din uliţa Ţicău nr. 4, cumpărată de Ecaterina Varatic, „ţiitoarea", în 1879, Creangă găzduieşte la el pe Eminescu şi e foarte gustat la Junimea pentru anecdotele lui „corozive". Conştiinţa lui artistică e însă extrem de dezvoltată şi lui Maiorescu îi răspunde relativ la *Moş Nichifor Coţcariul* : *„Am scris lung, pentru că n-am avut timp să scriu scurt"*. Lui Iacob Negruzzi care-l îndemna să mai scrie îi replica, la fel de spiritual, că aceasta e *„treabă de gust, nu de silinţă"*. Manuscrisele rămase atestă o compunere dificilă, cu multe ştersături şi reluări. Creangă era neobişnuit de scrupulos cu cuvintele, el care, oral, era un om volubil, cu zicalele pe buze. Probabil că la greutatea redactării contribuia şi boala de care suferea, lipsa de tensiune în efortul fizic. Din 1881 începe să-şi ia concedii de la şcoală, care din vara anului 1884 devin permanente. De fapt, ca şi Eminescu, Creangă încetează să scrie în 1883, cînd trecuse de 40 de ani doar cu un lustru. Cariera sa literară numără abia 8 ani. Lovit de un atac de epilepsie şi apoplexie în acelaşi timp, în noaptea de 31 decembrie 1889, Creangă a murit tînăr, abia trecut de 50 de ani, înainte de a-şi fi adunat scrierile literare într-un volum. Prima ediţie a operelor sale a apărut postum în două volume, între 1890—1892,

cu o prefață de istoricul A. D. Xenopol. Întîiul articol critic despre Creangă, numai semnalat de Titu Maiorescu în 1882 (*„nepreţuitul Creangă“*) şi 1890 (*„vîrtosul glumeț Creangă“*) şi abia pomenit de C. Dobrogeanu-Gherea în 1901, după Vlahuță şi la un loc cu Basarabeanu, se datoreşte tot unui istoric, lui N. Iorga, autorul unei *Încercări de critică științifică* publicată în *Convorbiri literare*, XXIV, 1890, nr. 3.

Cultura lui Creangă, extraordinară în materie de folclor, nu era exclusiv populară. În seminar învățase puțină elinească şi latinească, iar în biblioteca lui s-au găsit cărți din care s-ar putea deduce că se inițiase în limba franceză, dacă nu şi în cea germană. Poseda *Gramatica latină* a lui Dimitrie Stoica, *Gramatica nouă franceză pentru învățătura tinerimii moldoromâne după Noël și Chapsal* de T. Codrescu (1841), *Gramatică teoretică și practică de limba germană* de Z. Columb (Iaşi, 1855), un *Abécédaire français pour la jeunesse roumaine* par Démétre Pop, professeur, Iaşi, 1847, *Elements de la grammaire française*, publicată de un Hermann la Leipzig, *Cent vingt dialogues français-allemande* de Jules Ponje (Leipzig, 1856), un *Répertoire des connaissances usuels* sau *Dictionnaire de la conversation et de la lecture* în mai multe volume, un *Grundriss der Erdbeschreibung* (Wien, 1846), o *Nouvelle arithmétique d'une méthode très facile par ses abrégés et par la suppression des parties alliquotes* de Monier de Claire, în fine *Le pasteur et son fils* (Lausanne, 1859) de Auguste Ianger.

În pedagogie Creangă e un cap luminat. Metoda nouă preconizată de el se opunea literizării sau silabisirii, utilizată la noi mai înainte şi de care rîde în *Amintiri*. În locul învățării cititului în mod mecanic, despărțit de scris, el propunea predarea scris-cititului, pornirea de la studiul sunetelor nu al literelor. Introdusă în secolul al XVIII-lea de Samuel Heinicke, metoda fonetică era îmbunătățită la începutul secolului al XIX-lea de francezul Jacotot, inițiatorul metodei verbale analitice, care cerea ca sunetele să fie desprinse din cuvintele unei propoziții, şi de germanul Grasser, introducătorul metodei fonetice scriptolege, adică a predării scrisului concomitent cu citirea.

Punînd accentul în predarea scris-cititului pe sunet şi pe literă, Creangă făcea un pas decisiv în direcția metodei fonetice analitico-sintetice a zilelor noastre.

Raporturile lui Creangă cu folclorul nu au fost totdeauna bine înțelese. La început Creangă a fost apreciat drept un culegător de folclor. Auzind de basmele lui Petre Ispirescu, lăudate de folcloristul ceh Ioan Urban Jarnik, Maiorescu scria la 28 noiembrie 1877 lui Iacob Negruzzi :

„Vei fi aflat despre basmele culese de Ispirescu sub modestul titlu al culegătorului tipograf. In Sprachliches aus rum. Volksmärchen *de Jarnik se aduce cea mai mare laudă acestei culegeri, prețioase în sensul în care sînt prețioase scrierile lui Creangă, prin elementul lor popular.“*

La această dată Maiorescu punea pe Creangă pe acelaşi plan cu Ispirescu. Gh. Panu, autorul faimoaselor *Amintiri de la Junimea din Iaşi* susținea şi el că ar fi recunoscut în povestirile lui Creangă, *„aproape textual“*, basmele pe care i le spuseseră în copilărie ordonanțele şi slugile tatălui său. Aceeaşi eroare în monografia despre Ioan Creangă a lui Jean Boutière. Distingîndu-l de scriitori ca Andersen sau Cristoph von Schmid, Boutière consideră pe Creangă un artist în felul lui Perrault, însă *„fără să vrea“* şi, mai curînd *„un foclorist“*, ca şi frații Grimm. De Perrault îl separă pe Creangă *„un realism uneori puțin mai apăsat“* şi mai ales, *„bogata colecție de expresii, zicale şi proverbe populare pe care le oferă cititorilor, colecție fără egal, după cunoștința noastră, la vreun alt povestitor european“*.

Dacă sub raport formal e tributar folclorului românesc, sub raportul „temelor“ Creangă a recurs la folclorul universal. Boutière şi alți cercetători au arătat că *Soacra cu trei nurori* are un echivalent armenesc în culegerea lui Minas Tcheraz, *L'Orient inédit* ; tema din *Capra cu trei iezi* este cea din fabula (cu surse folclorice) a lui La Fontaine *Le loup, la chèvre et le chevreau* ; basmul *Punguța cu doi bani* îşi are izvorul în vechea culegere de poveşti indiene *Panchatantra*, de unde a trecut întîi la Esop ; *Dănilă Prepeleac* seamănă cu *Hans im Glück* din colecția fraților Grimm, cu *Les trocs de Jean Baptiste* din *Contes*

populaires de Lorraine de Emm. Cosquin și cu *Ivanco medvedka*, basm bașchir din colecția A. N. Afanasev (există și un basm similar rusesc *Ivanco, fiul ursului*); *Povestea porcului* o găsim în Straparola da Caravaggio *(Il re porco)*, în *Contes de fées* de contesa d'Aulnoy *(Le prince Marcassin)* și în basmele săsești culese de Iosif Haltrich *(Das Borstenkind)*; *Povestea lui Stan Pățitul* e pe tema pactului cu diavolul din legenda lui *Faust*; *Povestea lui Harap-Alb* poate fi recunoscută în culegerea de povești populare grecești a lui Emile Legrand *(Omul fără barbă)* și în basmul polonez din culegerea Glinski, *Prințul Slugobil și cavalerul invizibil* (Slugobil, adică sluga albă, explică numele Harap-Alb: în basmele orientale împărații au slugi de culoare, harapi, dar fiul de împărat ajuns harap, slugă, e alb). La ruși găsim pe Gerilă (Studeneț), Flămînzilă (Obiedalo), Setilă (Opivalo). În basmul ceh *Veghea* dăm peste Omul lung-lat (Lăți-Lungilă) și Omul cu ochi de jăratec (Ochilă). *Fata babei și fata moșneagului* are un echivalent în *Le tre Ffate* de Giambattista Basile, altul în *Les fées* și *Cendrillon* de Perrault și altul în *Cum a slujit, așa a pățit*, de Vuk Karagič. Ivan Turbincă are paralele portugheze *(O soldato que foi para a ceo)*, maghiare *(Szent Peter és a katona)* și ruse *(Soldat i smert)*. *Prostia omenească* poate fi comparată cu basmul englezesc din colecția lui Joseph Jacobs, *The Three Sillies (Cei trei proști)*, în fine, *Făt-Frumos fiul iepei* e asemănător cu slovenul *Cobilici* (uriașii Sfarmă Piatră și Strîmbă Lemne de aici există și în basmele germane și ruse, unde se numesc Steinzerreiber și Baumdreher, respectiv Vertogor și Vertodub).

Apropierile de basmele românești pe care Boutière și alții le fac sînt mai puțin semnificative, în cele mai multe cazuri avînd de a face cu imitații și chiar cu denaturări după Creangă. Acesta este cazul cu basmul *Capra cu trei iezi* din colecția I. Sbierea, cu basmul *Zdrîncu, spaima zmeilor* din colecția Arsenie, cu *Ghibirdic cel voinic* (colecția N. A. Bogdan), cu *Șotia babei* (colecția Th. Sperantia) cu *Drăgan Cenușă* (după *Povestea lui Harap-Alb*). Cînd nu sînt imitații, aceste povești sînt, cum spunea Hans Naumann despre cîntecul popular, căderi „aus höherer Sphäre", sferele înalte fiind reprezentate aici de geniul lui Creangă.

„I. Creangă — scria G. Călinescu în *Estetica basmului* — *e genial, basmele lui sînt autentice și trebuie să fie luate în considerație în studiile folcloristice, însă, prin excesul de clasificație și portret moral, prin expoziția teatrală, prin evocarea prea plastică a realității, nu pot să fie retransmise ca atare poporului, care în cel mai bun caz ar elimina tocmai ceea ce este genial-artistic, păstrînd schemele ce duc fără întîrziere la soluționarea problemelor de viață."*

Într-adevăr, Creangă ia din folclor teme, eroi și scheme, dar modul său de localizare, individualizare și povestire e așa de original, încît folclorul rămîne doar punctul de plecare, ca realitatea curentă pentru orice scriitor. În loc să acționeze epic, eroii mai mult vorbesc și basmul lui Creangă e mai degrabă o comedie jucată, un spectacol în care rolul principal îl are autorul (comentator și interpret totdeodată). Autorul jucînd toate rolurile, eroii vorbesc, ca în teatrul clasic, toți la fel. Însă autorul exprimîndu-se în formele oralității e obiectiv, impersonal.

Prin toată structura operei sale Creangă este un scriitor de tip clasic, un observator al umanității sub latura morală, chiar în basme, unde fantasticе sînt numai unele peripeții, eroii, ființele supranaturale înseși întruchipînd virtuți și vicii omenești. Nimic nenatural nu se întîmplă în *Soacra cu trei nurori*, poveste și mai degrabă nuvelă din viața de familie. *Capra cu trei iezi* e o fabulă pe tema copiilor care nu ascultă sfaturile materne și a faptelor rele ce nu rămîn fără plată. *Punguța cu doi bani* e tot o fabulă pe tema absurdității avariției și a capriciilor hazardului. *Dănilă Prepeleac* expune cu mijloace comice rolul experienței în viața omului care, pentru a prinde minte, trebuie să treacă prin cît mai multe încercări. *Povestea porcului* înfățișează, reluînd vechea legendă a lui Amor și Psyche, urmările nesăbuinței în dragoste. În *Dănilă Prepeleac* Păcală e mai întîi Tîndală, Stan din *Povestea lui Stan Pățitul* învață și el, cu ajutorul diavolului, cum să găsească și să se poarte cu femeia care, dacă nu e dracul însuși, are măcar o fibră infernală. *Povestea*

lui Harap-Alb este în cea mai mare parte istoria probelor de curaj pe care un tînăr trebuie să le treacă pentru a se ilustra. Tipurile acestei povești sînt prin definiție schematice, personificări a unei singure virtuți sau vițiu. Împăratul cu trei feciori e simbolul bărbatului care și-a asigurat continuitatea neamului prin feciori, împăratul Verde simbolul bărbatului care piere (deoarece vrea să se regenereze prin sălăți din grădina ursului și prin intermediul pietrelor prețioase, după cei vechi, vindecătoare de boli), împăratul Roș e tiranul sangvinar (culorile au deci o semnificație), fiul de împărat e omul bun, Spînul e piaza rea, Flămînzilă e foametea, Gerilă frigul, Setilă setea, Ochilă agerimea, Lăți-Lungilă capacitatea de adaptare, forțe malefice și benefice pe care omul le poate stăpîni sau înfrînge. Fantasticul pare mai accentuat în *Ivan Turbincă*, fiindcă eroul posedă un instrument magic de supunere a spiritelor rele, inclusiv a morții, dar acest lucru se explică tocmai prin faptul că Ivan nu se teme nici de cele sfinte, nici de cele necurate, comportîndu-se mereu ca un soldat cu sînge rece.

Există uneori la Creangă intenții etice și pedagogice, dar creația depășește cu mult necesitățile propriu-zise ale fabulei care de cele mai multe ori se convertește, prin metamorfoza fantasticului, în nuvelă sau schiță.

Unele povestiri morale sau instructive au fost publicate de Creangă în *Învățătoriul copiilor*. Așa *A fost, a fost, dacă n-ar fi fost nu s-ar povesti*, devenită ulterior *Poveste (Prostia omenească)*, *Inul și cămașa*, *Acul și barosul* și *Pîcală* (prelucrare după un episod din *O șezătoare la țară sau povestea lui Moș Albu* de Anton Pann). În categoria acestora trebuie să mai socotim *Povestea unui om leneș* și *Cinci pîni*, prima bizuită pe ironie, a doua pe ingeniozitate.

Mijlocul obișnuit de afirmare al eroilor lui Ion Creangă este monologul sau dialogul. Mai mult decît prin ceea ce fac, eroii se caracterizează vorbind. Soacra cicălitoare și nora deșteaptă, Dănilă cel ingenios după o fază de confuzie, moșneagul cu arțag din *Povestea porcului*, fata cuminte și fata invidioasă din *Fata babei și fata moșneagului*, docilul Stan, curios de a cîștiga experiență, veselul gălăgios Ivan, răbdătorul Harap-Alb, spînul parvenit sînt întîi de toate oameni cu gustul vorbirii.

În *Povestea lui Harap-Alb* scena semnificativă este cea de la curtea împăratului Roș. Împăratul, perfid, promite un ospăț, ca și cînd ar fi darnic și bun la suflet, în realitate căutînd mereu prilejul de a pierde pe musafirii nepoftiți. Flămînzilă, lihnit de foame, se ostenește a căpăta bunăvoința împăratului prin cuvinte de recunoștință, umilință și lingușire („*parcă v-a ieșit un sfînt din gură*", „*destul o măciucă la un car de oale*", „*nu tot cetărați pe măria-sa, că om e dumnealui*", „*pentru niște sărăcuți ca noi*", un praznic la o împărăție „*nu se bagă în seamă*", este „*ca cum te-ar pișca un purece*", „*de ne-ar da Dumnezeu tot atîta supărare*"). Setilă, Grandgousier, lasă deoparte timiditatea („*Poate ni-ți da și ceva udeală*", „*mîncarea-i numai o zăbavă; băutu-rica mai este ce este*", în udeală „*stă toată puterea și îndrăzneala*", „*Dă-i cu cinstea să piară rușinea*", „*mi se pare că ne-am prea întins cu vorba și luminarea-sa nu știe cum să ne mai intre în voie*", „*din mîncare și băutură las dacă ne-a întrece cineva; numai la treabă nu ne prea punem cu toți nebunii*"), Ochilă e rezonabil și cumpătat („*luminarea-sa știe ce ne trebuie*", „*ia mai îngăduiți oleacă... doar nu v-au mas șoarecii în pîntece*"), Păsărilă crede în protocol („*doar de-a putere-a-hi am căzut la casă împărătească*"), Gerilă concepe o guvernare în care împăratul e „*tata flămînzilor și al însetaților*" și se îngrijește ca supușii săi să nu sufere nici de frig. Fiecare își exprimă caracterul prin vorbe, autorul vădind o neacoperită predilecție de a asculta și nota conversația. Gerilă e răbdător și calm numai pînă la un punct:

„— *Ia ascultați, măi! da de cînd ați pus voi stăpînire pe mine? zise Gerilă. Apoi nu mă faceți din cal măgar, că vă veți găsi mantaua cu mine. Eu îs bun cît îs bun, da și cînd m-a scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea.*"

Nici un personaj de basm nu vorbește așa de colorat, cu expresii așa de tipice și specifice, intraductibile. Și tot așa de

caracteristică este şi vorbirea împăratului Roş către Harap Alb şi ceata lui :

„— Stăpînu-tău ca stăpînu-tău, ce ţ-a face el asta-i deosebit de başca, zise împăratul uitîndu-se chiorîş la dînşii. Ieie-vă măcar şi pielea de pe cap, ce am eu de-acolo ? Însă pe mine căutaţi să nu mă smintiţi : fata şi ochii din cap, căci atît vi-i leacul ; v-aţi dus pe copcă, cu toată şmichiria voastră."

Tehnica dialogului în poveştile lui Creangă poate fi înţeleasă mai bine dacă ne raportăm la basmul rămas neterminat *Făt-Frumos, fiul iepei.* Aici povestitorul nu pare a mai fi avut timp să prelucreze motivul popular şi dialogul e stereotip-simetric, abia ici-colo presărat cu cîte un element de lexic mai insolit :

„— Mă, da cu asta ţi-ai găsit de jucat ? Pentru ce năruieşti munţii şi tulburi apele ?

— Iaca vorbă ! da ce ai tu ? Aista-i meşteşugul meu ! nu ştii că mă cheamă Sfarmă Piatră ? Să nu cumva să mai bleşteşti ceva din gură, c-acuş te sfărm şi pe tine !

— Pe mine ! Pesemne tu n-ai auzit încă de Făt-Frumos, fiul iepei ?

— N-am auzit nici de tretinul iepei, zise Sfarmă Piatră, zîmbind pe sub musteţe.

— Încă te faci a rîde ? Las că te fac eu acuş să rîzi mînzeşte. Hai la luptă, fîrtate, să-ţi arăt eu cine-i fiul iepei.

— Bucuros ; da din ce vrei ? Din luptă să ne luptăm, ori din săbii să ne tăiem ?

— Ba din luptă, că-i mai dreaptă, zise fiul iepei..."

„— Mă, da de ce te-ai apucat tu de sluţit copacii ?

— Da, ce ai tu de asta ? Acesta-i meşteşugul meu. Nu ştii că mă chiamă Strîmbă-Lemne, şi de-i mai crîcni ceva, acuş îţi sucesc gîtul şi ţie.

— Ce-ai zis, să mă strîmbi ? D-apoi se vede că tu n-ai auzit încă de Făt-Frumos, fiul iepei.

— Nici n-am auzit şi nici nu vreu s-aud, zise Strîmbă-Lemne îndîrjindu-se.

— Apoi dacă n-ai auzit, hai la luptă să te fac eu s-auzi !

— Bucuros ! asta aşteptam şi eu ! Hai, din luptă să ne luptăm, ori din săbii să ne tăiem ?

— Ba din luptă, că-i mai dreaptă, zise Făt-Frumos."

Miraculosul nu e niciodată la clasicul Creangă terifiant ca la romantici, dimpotrivă, întors totdeauna pe partea lui comică. Nu o dată basmul e o snoavă sau un şir de snoave în care eroii fac glume, se păcălesc unii pe alţii sau îşi adresează ironii. Dănilă Prepeleac e cînd Tîndală şi cînd Păcală, iar moşnegii din *Povestea porcului* vorbesc despre „copilul" lor cu aluzii :

„— Iaca, măi băbuşcă, ce odor ţi-am adus eu ! Numai să-ţi trăiască ! Un băiat ochios, sprîncenat şi frumuşel, de nu se mai poate ! Îţi samănă ţie, ruptă bucăţică !... Acum pune de lăutoare şi grijeşte-l, cum ştii tu că se grijesc băieţii, că după cum vezi, îi cam colbăit, mititelul !...

— Moşnege, moşnege ! zise baba, nu rîde : că şi aiasta-i făptura lui Dumnezeu ca şi noi... Ba poate... şi mai nevinovat sărmanul !..."

G. Călinescu a arătat că în materie de erudiţie paremiologică Creangă poate fi comparat cu erudiţii de tip umanist care, natural, citează maxime culte, mai puţin de provenienţă orală. Afară de asta, umanistul cultivă în cele mai dese cazuri erudiţia pentru erudiţie, pe cînd Creangă, asemenea lui Rabelais, urmăreşte *„la joyeuseté"*, jovialitatea sau hazul. Eroii nu vorbesc în proverbe şi zicale pentru a-şi arăta înţelepciunea, ci pentru a se amuza şi a amuza. De pildă, împăratul cel cu trei fii din *Povestea lui Harap Alb* are pe buze în orice vreme un proverb :

„— Despre aceasta, bine ai chitit-o dragul tatei. Se vede lucru că nici tu nu eşti de împărat, nici împărăţia pentru tine ; şi decît să încurci numai aşa lumea, mai bine să şezi de o parte cum zici, căci mila Domnului : lac de-ar fi, broaşte sînt destule...

— Ai toată voia de la mine, fătul meu ; dar mare lucru să fie, de nu ţi s-or tăia şi ţie cărările. Mai ştii păcatul, poate să-ţi

iasă înainte vr-un iepure ceva... şi popîc m-oi trezi cu tine acasă, ca şi cu frate-tău, ş-apoi atunci ruşinea ta n-a fi proastă. Dar dă, tearcă-ţi şi tu, să vezi cum ţi-a sluji norocul. Vorba ceea : fiecare pentru sine, croitor de pâne...

— Ei, dragul tatei, aşa-i că s-a împlinit vorba ceea : Apără-mă de găini, că de câni nu mă tem ?...

— ...Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe-o ureche din partea voastră, la Sfîntul Aşteaptă s-a împlini dorinţa lui. Halal de nepoţi ce are ! Vorba ceea :

La plăcinte
Înainte
Şi la război
Înapoi...

— Hei, hei ! dragul tatei, cu vorba aceasta mi-ai adus aminte de cîntecul cela :

Voinic tînăr cal bătrîn
Greu se-ngăduie la drum !

„D-apoi calului meu de pe atunci, cine mai ştie unde i-or fi putrezind ciolanele ! Că doar nu era să trăiască un veac de om. Cine ţi-a vîrît în cap şi una ca aceasta, acela încă-i unul... Ori, vorba ceea : Pesemne umbli după cai morţi să le iei potcoavele."

Moş Nichifor Coţcariul, „povestire glumeaţă", se bizuie exclusiv pe dialog. Moş Nichifor harabagiul nu e numai coţcar (un echivalent exact al acestui termen în limba română e greu de găsit, literal înseamnă *„cel care înşeală la zar"*, francezii au tradus prin *„trompeur"* şi *„roublard"* — pişicher, englezii prin *„impostor"*, italienii prin *„birbaccione"* — şmecher), ci şi un limbut. Boutière vorbeşte de un stil *„grivois"*, pe româneşte slobod, licenţios, fără perdea. Adevărul e că din punct de vedere lexical nimic nu e nelalocul său, nici un cuvînt nu e indecent, şi anume echivocuri nu îngăduie deducţii precise. În schimb, vorbirea în doi peri a lui moş Nichifor, aluziile fine ale autorului constituie farmecul acestei capodopere de umor. În literatura română numai Caragiale a izbutit să realizeze asemenea subtilităţi în *La hanul lui Mînjoală.*

Amintirile din copilărie, opera de maturitate a lui Creangă, nu e o scriere subiectivă ci, cum observase Maiorescu, un roman. Pasajele lirice, foarte preţuite de unii, aranjate sub formă de poezie, deoarece sînt într-adevăr rimate, nu au suficientă respiraţie, intrînd în sfera sentimentalismului minor. Creangă nu e poet. Posedă însă o capacitate extraordinară de a se obiectiva ca subiect. În acest sens nu e deloc greşit a spune că, în *Amintiri*, Nică a lui Ştefan a Petrii e un caz particular al copilului universal. Cu asta nu vrem să spunem că Nică e un copil atemporal şi aspaţial, ci tocmai un copil reprezentativ dintr-o anume regiune a Moldovei şi o anume epocă istorică. Individualitatea sa (cîtă o poate avea un copil al cărui caracter e în germene) suferă înrîurirea mediului social înconjurător. Nică, născut dintr-o familie de ţărani răzeşi, liberi, urmaşi de păstori coborîţi din Transilvania, avea unsprezece ani în timpul revoluţiei din 1848. Înainte de această dată şcoala rurală avea formă şi conţinut bisericeşti, care au durat încă multă vreme. Armata ţării era recrutată silnic, cu arcanul. Numai preotul şi dascălii ştiau carte în sat. Idealul răzeşilor era ca odraslele lor să înveţe făcutul sumanelor pentru a le neguţa în tîrg şi a-şi menţine astfel independenţa materială (aceasta e dorinţa lui Ştefan a Petrii), ori să înveţe carte, spre a intra în tagma clerului scutit de bir şi havalele şi care are *„mînă de luat, nu de dat"*.

Majoritatea peripeţiilor din *Amintiri* sînt în legătură cu cele două posibile ocupaţii viitoare ale copilului. Nică se exercită ca negustor ducînd la tîrg o pupăză, *„ceasornicul satului"* şi se întrece cu fetele la tors lîna, dobîndind porecla de Ion Torcălău. Ca viitor preot umblă cu Kiraleisa şi se înfruptă din pomul mortului chiar pe vreme de holeră.

Multe isprăvi sînt picareşti (s-a făcut comparaţia cu *La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades*, roman picaresc tradus în româneşte încă din 1839 de spătarul Vasile Drăghici). Astfel smîntînitul oalelor puse la prins, furtul cireşelor din grădina mătuşii Mărioara, dărîmarea casei Irinucăi,

mersul cu pluguşorul sau la scăldat sînt întîmplări din această sferă. Despre întîmplările din mediul catihetic de la fabrica de popi din Fălticeni, Boutière însuşi a spus că pot fi comparate cu cele ale studenţilor din mediul sorbonard zugrăvit de Rabelais.

Şi aici, ca şi în poveşti, hazul se conjugă cu ironia şi nici un episod nu e superfluu. Atît cît sînt ţinute în scenă, personajele se definesc sub aspect caracterologic şi, oricît de scurt este rolul unui erou, el ne rămîne persistent în minte. Nu mai vorbim de Ştefan a Petrii Ciubotariul, cu suficienţa sa virilă tipic ţărănească şi cu nepăsarea de cele sfinte, ori de Smaranda Creangă, cu ambiţia ei de-aşi scoate băiatul popă, imposibil de înfrînt. Cine va uita însă pe înţeleptul David Creangă din Pipirig şi pe excesiv de miloasa lui babă Nastasia, pe cele două mătuşi hapsîne: Măriuca lui Vasile Ciubotariul şi Măriuca lui Andrei Ciubotariul, pe vrednicul părinte Ion Humulescu şi pe pîclişitul părinte Oşlobanu, pe bădiţa Vasile, dascălul cuminte, harnic şi ruşinos ca o fată mare şi pe Iordache dascălul care clămpănea de bătrîn, pe moş Bodrîngă cîntăreţul din fluier şi pe popa Buligă, care juca de-i pălălăiau pletele, pe zgîtia de Smărăndiţa şi pe crîşmăreasa din Rădăşeni?

În cîţiva eroi din *Amintiri* descoperim modelele eroilor din poveşti. Nică Oşlobanu, feciorul popii, care transportă o căruţă întreagă de lemne în spinare şi aleargă prin clasă după ursul de mămăligă, este şi Chirică din *Povestea lui Stan Păţitul,* care ia în spate toată claia de grîu a boierului şi Flămînzilă, rob al pîntecului, cum îi zisese popa Duhu. Ion Mogorogea, gata în orice moment să se certe cu toţi, seamănă din pricina aceasta cu Gerilă din *Povestea lui Harap Alb.* Şi Setilă cel împodobit cu darul suptului are urmaşi în *Amintiri din copilărie,* mai ales în reprezentanţii clerului, în dascăli şi popi. Vecinul, moş Luca harabagiul, cu zmeii lui, e o altă faţă a lui moş Nichifor Coţcariul.

O creaţie de neuitat a lui Creangă (ca să trecem peste Davidică, flăcăul ucis de pronumele conjuctive şi peste Mirăuţă din Grumăzeşti, care umblă trele-lela pe la tărăbi, întrebînd de căpestre de purici) este figura lui Trăsnea. Dacă Nică Oşlobanu întruchipează forţa neslujită de minte, Trăznea personifică tăria maximă de cap, paralizia cerebrală în faţa abstracţiilor. Întrucît Trăznea ajunsese cu toate acestea preot în 1859, după cum ne încredinţează documentele, nu mai e îndoială că autorul voia să arate, zugrăvindu-l, cît de puţin inteligent trebuia să fie cineva şi cît de puţină carte să înveţe pentru a îmbrăţişa cariera clericală. Spiritul satiric al diaconului răspopit se exercită cu privire la acest erou, sîngeros. Nu mai puţin sarcastic este Creangă şi cu privire la opera unor învăţători de felul celebrei gramatici a lui Nicolae G. Măcărescu cu faimoasele sale paradigme: *„mi-ţi-li, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le...“*

Creangă are temperamentul optimist, sub masca mulţumirii de sine se ascunde, ca la toţi marii comici, nu puţină amărăciune. Om cu simţul umorului, scriitorul ştie să se persifleze adesea şi pe sine însuşi ca în acest portret pe care şi-l face în *Amintiri*:

„...Aşa am fost eu, răbdător şi statornic la vorbă în felul meu. Şi nu că mă laud, căci lauda-i faţă: prin somn nu ceream de mîncare; dacă mă sculam, nu mai aşteptam să-mi deie alţii; şi cînd era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe acasă. Şi-apoi mai aveam şi alte bunuri: cînd mă lua cineva cu răul, puţină treabă făcea cu mine; cînd mă lua cu binişorul, nici atîta; iar cînd mă lăsa de capul meu, făceam cîte o drăguţă de trebuşoară ca aceea, de nici sfînta Nastasia izbăvitoarea de otravă nu era în stare a o desface cu tot meşteşugul ei. Povestea ceea: Un nebun arunc-o piatră în baltă şi zece cuminţi n-o pot scoate.“

Întreprinderea de a face din Creangă un artist al cuvîntului, încercată de unii cercetători, de a-i depista bunăoară epitetele, ni se pare exagerată. Am arătat altă dată *(Arta lui Creangă* în *Viaţa românească,* 1956, nr. 8) că autorul lui *moş Nichifor Coţcariul* nu poate fi socotit un artist de acest fel, geniul său constînd, ca şi acela al lui Caragiale, în auzirea vorbirii eroilor şi în transcrierea ei exactă, adică în stilul oral, impersonal.

Creangă și Caragiale sînt în literatura noastră cei mai mari artiști ai limbii vorbite, de unde și marea lor autenticitate în expresie.

Ca și în materie de folclor, de creație populară orală, Creangă este un excepțional cunoscător al nuanțelor expresive ale vorbirii și cele două constante ale operei sale, ironia și jovialitatea, se realizează magistral prin stilul aluziv, în care cuvintele spun aparent puțin, lăsînd însă loc liber fantaziei cititorului. Este nevoie, bineînțeles, de atenție din partea lectorului pentru a detecta echivocurile, sensurile duble, cuvintele ce par a spune un lucru și-n realitate ne conduc la cu totul altceva. Dăm două exemple bătătoare la ochi :

În *Moș Nichifor Coțcariul*, protopopul de la Neamț se indignează că nici în săptămîna patimilor călugărițele nu se astîmpără în mănăstire și vin, aduse de harabagiu, să vîndă postav în tîrg :

„*Apoi dă, cinstite părinte, cică ar fi răspuns ele, cu smerenie* — notează autorul — *lîna asta ne mănîncă, păcatele noastre, dar n-am mai veni noi !...*"

În codrul Grumăzeștilor, moș Nichifor nu găsește alt subiect mai bun de vorbit decît despre fiarele sălbatice. Scena care urmează e cu multe subînțelesuri :

„— *Iaca un lup vine spre noi, jupîneșică !*

— *Vai de mine, moș Nichifor, unde să mă ascund eu ?*

— *Despre mine ascunde-te unde știi, că eu unul ț-am spus că nu mă tem nici de o potaie întreagă.*

Atunci biata Malcă, de frică, s-a încleștat de gîtul lui moș Nichifor și s-a lipit de dînsul ca lipitoarea. A șezut ea așa cît a șezut, și apoi a zis tremurînd :

— *Unde-i lupul, moș Nichifor ?*

— *Unde să fie ? Ia a trecut drumul pe dinaintea noastră și a intrat în pădure. Dar cît pe ce era să mă gîtui, jupîneșică, și-apoi dacă scăpam iepele, știu că era frumos.*"

„*Corozivitatea*" povestirilor orale ale lui Creangă făcuse deliciul contemporanilor, mai ales că veneau din partea unui fost cleric, totuși Maiorescu ezita să publice în *Convorbiri literare* o bucată ca *Moș Nichifor Coțcariul*, temîndu-se să nu lezeze pudoarea *„duducăi din Vaslui"*. Creangă a forțat paginile revistei tipărind întîi nuvela într-o broșură pe cont propriu.

Opera lui Creangă a trecut printr-un lung proces de asimilare, fiind apreciată din ce în ce mai profund și devenind populară pe măsură ce masele și-au recunoscut în ea energiile și aspirațiile lor.

Astăzi, creația sa, răspîndită în țara noastră în numeroase ediții populare, este tradusă în mai multe limbi, bucurîndu-se de o prețuire unanimă, universală.

AL. PIRU

TABEL CRONOLOGIC

1837 *1 martie.* Se naşte, după cum mărturiseşte singur, Ion Creangă, întîiul din cei opt copii ai lui Ştefan a Petrii Ciubotariul şi ai Smarandei Creangă, *„răzeşi fără pămînturi"* din satul Humuleşti, ţinutul Neamţ.

1839 *10 iunie.* Data naşterii lui Ion Creangă după actul din mitrica satului Humuleşti, moşia mănăstirii Neamţului, Ocolul de sus, ţinutul Neamţului, partea I.

6 septembrie. Se naşte Smărăndiţa, fiica preotului Ioan Humulescu, personaj din *Amintiri.*

1846 *septembrie.* Ion Creangă începe cursul primar în satul natal, la şcoala înfiinţată de preotul Ion Humulescu (Nemţeanu) cu dascălul Vasile a Ilioaei (Vasilcăi).

1847 *primăvara.* Dascălul Vasile fiind luat la oaste cu arcanul, Nică a lui Ştefan a Petrii trece în grija bătrînului dascăl Iordache fîrnîitul.

1848 Moartea dascălului Iordache de holeră. Creangă trece la şcoala învăţătorului Nicolae Nanu din Broşteni.

1849 Pînă în primăvară învaţă la Broşteni, apoi cu un psalt de la Biserica Adormirea din Tîrgul Neamţ.

1852 *ianuarie.* Ştefan sin Petre Ciobotar capătă de la Iaşi o patentă pentru neguţătorii de starea a treia.

1853 Creangă termină clasa a treia primară la şcoala publică de la Tîrgul Neamţ, avînd ca profesor pe Isaiia Teodorescu, „popa Duhu".

1854 Creangă, numit acum Ion Ştefănescu, termină clasa a patra şi toamna se înscrie la şcoala de catiheţi din Humuleşti, *„fabrica de popi".*

1855 *29 august.* Catihetul ţinutului Suceava, Nicolae Conta, fratele lui Vasile Conta, eliberează adeverinţă lui Ion Creangă şi altor 9 „clirici", printre care şi Zaharia Simionescu, spre a se înscrie la seminarul de la Socola, Iaşi.

6 noiembrie. Ion Creangă, Zaharia Simionescu, Ştefan Posa şi Ioan Bradul cer stareţului Mănăstirii Neamţului să fie primiţi în internatul şcolii din Tg. Neamţ. La recomandarea lui Nicolae Conta, catiheţii sînt admişi în anul al II-lea la seminarul de la Socola.

1858 Moare pe moşia Făcuţii, ţinutul Iaşi, Ştefan a Petrii Ciubotariul şi este înmormîntat la biserica

din satul Prigoreni la 30 iunie. Creangă absolvă cursul inferior al seminarului.

1859 *1 iulie.* Smaranda, văduva lui Ştefan a Petrii din Humuleşti, cere să fie scutită de impozitul pentru patentă.

Creangă obţine o mărturie a preotului de la biserica Patruzeci de Sfinţi din Iaşi pentru a-şi scoate peci de cununie cu Ileana, fiica preotului Ioan Grigoriu. Nunta are loc la 23 august.

5 noiembrie. Poporăni de la biserica Patruzeci de Mucenici din Iaşi dau mărturie lui Ion Creangă spre a fi hirotonisit preot.

1860 Diaconul Ion Creangă depune la 13 ianuarie jalbă la mitropolie împotriva socrului său Ioan Grigoriu de la biserica Patruzeci de Sfinţi, pentru insulte, loviri şi tentativă de asasinat (*„orele bătute unul după 12 noaptea, au venit şi stăpînul casei, aflîndu-mă eu dormind, pe cînd toată suflarea se odihneşte, lîngă a mea soţie ; fără să ştiu cînd au intrat în casă, s-au repezit şi mi-au pus unghiile în gît — ghiarăle — de a mă sugruma cu totul !..."*) Arestat şi depus la dicasterie, Creangă cere peste trei zile să fie eliberat spre a nu muri de foame şi, pus în libertate, depune o nouă jalbă pentru umilinţe îndurate din partea socrului care-i poprea şi soţia. La 20 aprilie încheia însă contract cu epitropia bisericii Patruzeci de Sfinţi spre a sluji ca diacon, semn că pentru moment conflictul familial era lichidat. La începutul lui mai, diaconul obţine carte de mutare de la biserica Sfînta Treime, unde fusese hirotonisit, la biserica Patruzeci de Sfinţi.

La 26 octombrie îl găsim înscris ca student în anul I la facultatea de teologie din Iaşi. La 19 decembrie se naşte fiul său Constantin.

1863 *22 martie*. Diaconul Ion Creangă cere mutarea la mănăstirea (biserica) Bărboi din Iaşi. Contractul cu noua biserică se va încheia a doua zi. Diaconul primise înainte 700 de lei pe an, acum va primi 48 galbeni chesaro-crăieşti.

1864 Absolvind un an de studiu la Institutul normal vasilian, Creangă se înscrie la concursul pentru ocuparea postului vacant de institutor la secţiunea a II-a a clasei întîia de la şcoala primară vasiliiană Trei Ierarhi. Ia 13 noiembrie primea decretul de numire în post.

1865 *10 ianuarie*. Creangă îşi începe activitatea de institutor.

1866 *30 aprilie*. Diaconul Creangă este numit definitiv la biserica Golia din Iaşi.

1868 Ziarul *Convenţiunea* nr. 14 din 26 februarie atacă pe preoţii care merg la teatru, fără a numi pe I. Creangă. Asemenea *Curierul de Iaşi* nr. 6 publică articolul *Tragerea la ţintă şi vînatul de păsări în mijlocul oraşului*, vizînd pe diaconul de la Golia, tot fără a-l numi.

În august apare în 4000 de exemplare *Metoda nouă de scriere şi cetire pentru uzul clasei I primare* de Ion Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Răceanu şi A. Simionescu.

1870 *20 octombrie*. Creangă este mutat la Şcoala sucursală primară de băieţi nr. 1 din Iaşi (mahalaua Sărărie), în locul lui G. Ienăchescu, care trece în locul său.

1871 Dat în judecata consistoriului, în septembrie, pentru conduita sa, e oprit de la *„lucrarea diaconiei“*, *„pînă va da probe de îndreptare“*. Era învinuit de a fi mers la teatru, de a fi tras cu puşca asupra bisericii, de a trăi de mai mulţi ani despărţit de soţie şi de a se fi tuns.

Apare *Învăţătoriul copiilor — carte de cetit în clasele primare de ambele sexe cu litere, slove şi buchi, cuprinzînd învăţături morale şi instructive* de C. Grigorescu, I. Creangă şi V. Răceanu.

1872 La 1 iulie Ministerul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor destituie pe Ion Creangă din postul de institutor la şcoala sucursală nr. 1 băieţi din Iaşi. Destituirea venea în urma excluderii diaconului Ion Creangă din rîndul clericilor.

Apare a doua ediţie din *Învăţătoriul copiilor*.

1873 *februarie*. Creangă cere despărţire legală de soţie.

1874 Apare ediţia a III-a din *Învăţătoriul copiilor*.

Pe data de 1 septembrie este numit institutor la clasele I şi a II-a de la Şcoala primară de băieţi nr. 2 din Păcurari.

1875 Numit într-o comisie de examinare a cărţilor didactice din Iaşi, M. Eminescu face cunoştinţă cu Ion Creangă. Introdus de poet la Junimea, Creangă publică, în *Convorbiri literare*, *Soacra cu trei nurori* (1 octombrie) şi *Capra cu trei iezi* (decembrie).

1876 Apare *Povăţuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică* de Gh. Ienăchescu şi Ion

Creangă, iar în *Convorbiri literare* poveştile : *Punguţa cu doi bani* (1 ianuarie), *Dănilă Prepeleac* (1 martie) şi *Povestea porcului* (1 iunie).

1877 Creangă tipăreşte întîi în broşură apoi în *Convorbiri literare* nuvela *Moş Nichifor Coţcariul*, apoi numai în revistă *Povestea lui Stan Păţitul* (1 aprilie) şi *Fata babei şi fata moşneagului* (1 septembrie).

1878 Apar în *Convorbiri literare : Ivan Turbincă* (1 aprilie), *Povestea lui Harap Alb* (1 august), şi *Povestea unui om leneş* (octombrie).

1879 *25 iunie.* Ecaterina Vartic cumpără cu bezmăn locul şi bojdeuca din Ţicău, unde se stabilise mai înainte I. Creangă.

Apare *Geografia judeţului Iaşi*, de V. Răceanu, Gh. Ienăchescu şi Ion Creangă.

1880 Apare în *Albumul macedo-român* anecdota *Moş Ioan Roată şi Unirea.*

1881 În ianuarie Creangă îşi ia o lună concediu de la şcoală.

În *Convorbiri literare* apare prima parte din *Amintiri*, datată : Bucureşti, septembrie 1880 şi dedicată domnişoarei Livia Maiorescu. În aprilie apare a doua parte a *Amintirilor.*

În octombrie Creangă îşi dă împreună cu Ileana consimţămîntul la căsătoria fiului lor cu Elena Adamescu din Bucureşti.

În *Convorbiri literare*, (1 noiembrie), publică *Popa Duhu.*

1882 Apare în *Convorbiri literare* a treia parte a *Amintirilor*, datată : septembrie 1881.

1883 Apar în *Convorbiri literare*, 1 ianuarie, poezia *Impresiuni de Lina Cătălina*, auzită la Spitalul Brîncovenesc, la 1 martie, *Cinci pîni*, iar în *Almanahul Societăţii academice România jună* din Viena *Moş Ion Roată şi vodă Cuza.* În noiembrie i se aprobă un concediu medical de 3 luni.

1884 *30 mai.* Se aprobă institutorului Creangă un concediu de 2 luni.

1885 *15 octombrie.* Obţine un concediu medical de 6 luni.

1886 În concediu de boală prelungit pînă la sfîrşitul vieţii.

1887 *septembrie.* Necazuri cu un vecin, Vasile Coca, pentru care se plînge primăriei acum şi în anul următor că i-a astupat trecerea pe din dosul casei şi este primejdie de incendiu.

1888 Creangă citeşte în Cercul literar al lui Beldiceanu ultima parte a *Amintirilor.*

1889 *31 decembrie.* Moartea lui Ion Creangă în noaptea de ajun, în urma unui atac de epilepsie.

1890 *2 ianuarie.* Înmormîntarea lui Ion Creangă la cimitirul Eternitatea din Iaşi.

Apar la editorul H. Goldner din Iaşi *Scrierile lui Ion Creangă, Poveştile*, vol. I, cu o prefaţă de A. D. Xenopol şi o biografie a autorului de Gr. I. Alexandrescu (volumul conţine po-

veştile publicate în *Convorbiri literare* între 1875—1878.

1892 Apar *Scrierile lui I. Creangă*, volmul II, *Diverse*, cu : *Amintiri din copilărie*, *Anecdote* (*Popa Duhu*, *Cinci pîni*, *Moş Ion Roată şi Unirea*, *Moş Ion Roată şi Cuza-vodă*), *Poezii poporane*, *Poezii proprii*, *Cuvinte, rostiri*. Volumul e prevăzut cu 7 desene în afara textului, ale profesorului ieşean Teodor Buicliu, imprimate la Paris.

A. P.

POVEŞTI

PREFAŢA LA POVEŞTILE MELE

Iubite cetitoriu,

Multe prostii ăi fi cetit, de cînd eşti.

Ceteşte rogu-te şi ceste şi unde-i vedè că nu-ţi vin la socoteală, ie pana în mînă şi dă şi tu altceva mai bun la ivală căci eu atîta m-am priceput şi atîta am făcut.

AUTORIUL

SOACRA CU TREI NURORI

(Poveste)

Era odată o babă, care avea trei feciori nalţi ca nişte brazi şi tari de virtute, dar slabi de minte.

O răzeşie destul de mare, casa bătrînească cu toată pojijia ei, o vie cu livadă frumoasă, vite şi multe păseri alcătuiau gospodăria babei. Pe lîngă acestea mai avea strînse şi părăluţe albe pentru zile negre; căci lega paraua cu zece noduri şi tremura după ban.

Pentru a nu răzleţi feciorii de pe lîngă sine, mai dură încă două case alăture, una la dreapta şi alta de-a stînga celei bătrîneşti. Dar tot atunci luă hotărîre nestrămutată a ţinè feciorii şi viitoarele nurori pe lîngă sine — în casa bătrînească — şi a nu orîndui nimic pentru împărţeală pănă aproape de moartea sa. Aşa făcu; şi-i rîdea inima babei de bucurie cînd gîndea numai cît de fericită are să fie, ajutată de feciori şi mîngăiată de viitoarele nurori. Ba de multe ori zicea în sine: „Voiu privighea nurorile, le-oiu pune la lucru, le-oiu struni şi nu le-oiu lasa nici pas a ieşi din casă, în lipsa feciorilor mei. Soacră-mea — fie-i ţărna uşoară! — aşa a făcut cu mine. Şi barbatu-meu — Dumnezeu să mi-l ierte! — nu s-a putut plînge că l-am înşelat, sau i-am risipit casa; ...deşi cîteodată erau bănuiele... şi mă probozea... dar acum s-au trecut toate!"

Tustrei feciorii babei umblau în cărăuşie şi cîştigau mulţi bani. Celui mai mare îi veni vremea de însurat, şi baba, simţind asta, umbla valvîrtej să-i găsească mireasă; şi în cinci-şese sate, abiè-abiè putu nimeri una după placul ei: nu prea tînără, naltă şi uscăţivă, însă robace şi supusă. Feciorul nu ieşi din hotărîrea maică-sa, nunta se făcu, şi baba îşi luă cămeşa de soacră, ba încă netăiată la gură, care însemnează că soacra nu trebuie să fie cu gura mare şi să tot cîrtească de toate cele.

După ce s-a sfîrşit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor, iar nora rămase cu soacra. Chiar în acea zi, cătră sară, baba începu să puie la cale viaţa nurori-sa. Pentru babă, sita nouă nu mai avea loc în cuiu. „De ce mi-am făcut cleşte? ca să nu mă ard", zicea ea. Apoi se suie iute în pod şi scoboară de acolo un ştiubeiu cu pene rămase tocmai de la răposata soacră-sa, nişte chite de cînepă şi vreo două dimerlii de pasat.

— Iată ce am gîndit eu, noro, că poţi lucra nopţile. Piua-i în căsoaia de alăture, fusele în oboroc sub pat, iar furca după horn. Cînd te-i sătura de strujit pene, vei pisa malaiu; şi cînd a veni barbatu-tău de la drum, vom face plachie cu costiţe de porc, de cele afumate, din pod, şi, Doamne, bine vom mînca! Acum deodată, până te-i mai odihni, iè furca în brîu, şi până mîni dimineaţă să găteşti fuioarele aceste de tors, penele de strujit şi malaiul de pisat. Eu mă las puţin, că mi-a trecut ciolan prin ciolan cu nunta voastră. Dar tu să ştii că eu dorm iepureşte; şi, pe lîngă işti doi ochi, mai am unul la ceafă, care şede pururè deschis şi cu care văd, şi noaptea şi ziua, tot ce se face prin casă. Ai înţeles ce ţi-am spus?

— Da, mămucă. Numai ceva de mîncare...

— De mîncare? O ceapă, un usturoiu ş-o bucată de mămăligă rece din poliţă sunt destul pentru o nevastă tînără ca tine... Lapte, brînză, unt şi ouă de-am

putè sclipui să ducem în tîrg ca să facem ceva parale; căci casa s-a mai îngreuiat cu un mîncău şi eu nu vreu să-mi pierd comîndul.

Apoi, cînd înseră, baba se culcă pe pat, cu faţa la părete, ca să n-o supere lumina de la opaiţ, mai dînd a înţelege nurori-sa că are s-o privigheze; dar somnul o cuprinse îndată, şi habar n-avea de ce face noră-sa. Pe cînd soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuş la strujit pene, acuş îmbala tortul, acuş pisa malaiul şi-l vîntura de buc. Şi dacă *Enachi* se punea pe gene-i, ea îndată lua apa rece şi-şi spala faţa, ca nu cumva s-o vadă neadormita soacră şi să-i bănuiască. Aşa să munci biata noră până după miezul nopţii; dar, despre ziuă, somnul o dobori, şi adormi şi ea între pene, caiere, fusele cu tort şi bucul de malaiu. Baba, care se culcase o dată cu găinile, se sculă cu noaptea-n cap şi începu a trînti ş-a plesni prin casă, încît biata noră, care de-abiè aţipise, de voie, de nevoie, trebui să se scoale, să sărute mîna soacrei şi să-i arăte ce-a lucrat. Încet-încet, nora s-a dat la brazdă, şi baba era mulţumită cu alegerea ce-a făcut. Peste cîteva zile, cărăuşii sosesc, şi tînăra nevastă, văzîndu-şi bărbăţelul, mai uită din cele necazuri!

Nu trece mult, şi baba pune la cale şi pe feciorul cel mijlociu, şi-şi iè un suflet de noră întocmai după chipul şi asemănarea celei dintăi, cu deosebire numai că aceasta era mai în vîrstă şi ceva încrucişată, dar foc de harnică.

După nuntă, feciorii se duc iarăşi în cărăuşie şi nurorile rămîn iar cu soacra acasă. După obiceiu, ea le dă de lucru cu măsură şi, cum înserează, se culcă, spuind nurorilor să fie harnice şi dîndu-le de grijă ca nu cumva să adoarmă, că le vede ochiul cel neadormit.

Nora cea mai mare tălmăci apoi celeilalte despre ochiul soacră-sa cel atoatevăzător, şi aşa, una pe alta

se îndemnau la treabă, şi lucrul ieşea gîrlă din mînile lor. Iară soacra huzurea de bine.

Dar binele, cîteodată, aşteaptă şi rău. Nu trece tocmai mult, şi vine vremea de însurat şi feciorului celui mic. Baba însă voia cu orice chip să aibă o troiţă nedespărţită de nurori... de aceea şi chitise una de mai înainte. Dar nu-i totdeauna cum se chiteşte, ce-i şi cum se nimereşte. Într-o bună dimineaţă, feciorul mamei îi şi aduce o noră pe cuptor. Baba se scarmănă de cap, dă la deal, dă la vale, dar n-are ce face, şi, de voie, de nevoie, nunta s-a făcut, şi pace bună!

După nuntă, barbaţii din nou se duc la treaba lor şi nurorile rămîn iar cu soacra acasă. Baba iarăşi le dă de lucru cu măsură şi, cum vine sara, se culcă după obiceiu. Cele două nurori, văzînd pe cea mai tînără codindu-se la treabă, îi zic:

— Da' nu te tot codi, că mămuca ne vede.

— Cum? Eu o văd că doarme. Ce fel de treabă e aceasta? noi să lucrăm, şi ea să doarmă?!

— Nu căuta că horăieşte, zise cea mijlocie, mămuca are la ceafă un ochiu neadormit, cu care vede tot ce facem, ş-apoi tu nu ştii cine-i mămuca, n-ai mîncat niciodată moarea ei.

— La ceafă?... vede toate? n-am mîncat moarea ei?... Bine că mi-am adus aminte... Dar ce mîncăm noi, fetelor hăi?

— Ia, răbdări prăjite, dragă cumnăţică... Iar dacă eşti flămîndă, iè şi tu o bucată de mămăligă din colţar şi cu nişte ceapă şi mănîncă.

— Ceapă cu mămăligă? d-apoi neam de neamul meu n-a mîncat aşa bucate! Da' slănină nu-i în pod? unt nu-i? ouă nu sunt?

— Ba sunt de toate, ziseră cele două, dar sunt a mămucăi.

— Eu cred că tot ce-i a mămucăi e ş-al nostru, şi ce-i al nostru e ş-al ei. Fetelor hăi! S-a trecut de şagă. Voi lucraţi, că eu mă duc să pregătesc ceva de-a mîncării; ştii, colè, ceva mai omeneşte; ş-acuş vă chem şi pe voi.

— Doamne, ce vorbă ţi-a ieşit din gură! ziseră cele două. Vrei să ne-aprindem paie în cap? să ne zvîrlă baba pe drum?

— Las' dacă v-a durè capul! Cînd v-a întreba pe voi, să daţi vina pe mine şi să lăsaţi să vorbesc eu pentru toate.

— Apoi dar... dă!... fă cum ştii; numai să nu ne bagi şi pe noi în belea.

— Hai, fetelor, tăceţi, gura vă meargă; că nu-i bună pacea, şi mi-e dragă gîlceava. Şi iese cîntînd:

> Vai, saracu omul prost,
> Bun odor la cas-a fost!

Nu trece nici un ceas la mijloc, ş-un cuptor de plăcinte, cîţiva pui pîrpîliţi în frigare şi prăjiţi în unt, o străchinoaie de brînză cu smîntînă şi mămăliguţa erau gata. Apoi iute cheamă şi pe celelalte două în bordeiu, şi se pun la masă cu toatele.

— Hai, fetelor, mîncaţi bine şi pe Domnul lăudaţi, că eu mă răpăd în cramă s-aduc şi un cofăel de vin, ca să meargă plăcintele aceste mai bine pe gît.

După ce-au mîncat ş-au băut bine, le-au venit a cînta, ca rusului din gura gîrliciului:

> Soacră, soacră, poamă acră,
> De te-ai coace cît te-ai coace,
> Dulce tot nu te-i mai face;
> De te-ai coace toată toamna,
> Eşti mai acră decît coarna;
> De te-ai coace-un an ş-o vară,

Tot ești acră și amară ;
Ieși afară ca o pară ;
Intri-n casă ca o coasă ;
Șezi în unghiu ca un junghiu.

Ș-au mîncat, ș-au băut, ș-au cîntat până au adormit cu toatele pe loc.

Cînd se scoală baba în zori de ziuă, ia nurori dacă ai de unde. Iese afară spărietă, dă încolo, dă pe dincolo, și cînd intră în bordeiu, ce să vadă ? bietele nurori jăleau pe soacră-sa... Pene împrăștiete pe jos, fărmături, blide aruncate în toate părțile, cofăelul de vin răsturnat, ticăloșie mare !...

— Da' ce-i acolo ? strigă baba înspăimîntată.

Nurorile atunci sar arse în picioare ; și cele mari încep a tremura de frică, cum e varga, și lasă capul în jos de rușine. Iar cea cu pricina răspunde :

— Da' bine, mămucă, nu știi c-au venit tătuca și cu mămuca, și le-am făcut de mîncare, și le-am scos un cofăel de vin, și de aceea ne-am chefăluit și noi oleacă. Iaca, chiar mai dineoarea s-au dus.

— Și m-au văzut cuscrii cum dormeam ?

— D-apoi cum să nu te vază, mămucă ? !

— Și-apoi de ce nu m-ați sculat ? Mînca-v-ar ciuma să vă mănînce !

— D-apoi dă, mămucă, fetele aceste au spus că d-ta vezi tot ; și de aceea am gîndit că ești mînioasă pe tătuca și pe mămuca, de nu te scoli. Și ei erau așa de mîhniți, de mai nu le-a ticnit mîncarea.

— Ei, lasă, ticăloaselor, că vă voi dobzăla eu de acum înainte !

Și de atunci nurorile n-au mai avut zi bună în casă cu baba. Cînd își aducea ea aminte de puicele cele nadolence și boghete, de vinișorul din cramă, de risipa ce s-a făcut cu munca ei, și c-au văzut-o cuscrii

dormind așa lăfăiată, cum era, crăpa de ciudă și rodea în nurori, cum roade cariul în lemn.

Se lehămetisiseră până și cele două de gura cea rea a babei ; și cea mai tînără găsi acum prilej să-i facă pe obraz și să orînduiască totodată și moștenirea babei prin o diată nemaipomenită până atunci, și iată cum :

— Cumnatelor, zise ea într-o zi, cînd se aflau singure în vie. Nu putem trăi în casa aceasta de n-om face toate chipurile să scăpăm de hîrca de babă.

— Ei, cum ?

— Să faceți cum v-oiu învăța eu, și habar să n-aveți.

— Ce să facem ? întrebă cea mai mare.

— Ia, să dăm busta în casă la babă, și tu s-o iei de cînepa dracului și s-o trăsnești cu capul de păretele cel despre răsărit cît îi putè ; tot așa să faci și tu cu capul babei, de păretele cel despre apus, ș-apoi ce i-oiu mai face și eu veți vedea voi.

— D-apoi cînd or veni ai noștri ?

— Atunci, voi să vă faceți moarte-n popușoi, să nu spuneți nici laie, nici balaie. Oiu vorbi eu și cu dînșii, și las' dacă va fi ceva !...

Se înduplecară și cele două, întrară cu toatele în casă, luară pe babă de păr ș-o izbiră cu capul de păreți până i-l dogiră. Apoi cea mai tînără, fiind mai șugubață decît cele două, trîntește baba în mijlocul casăi ș-o frămîntă cu picioarele, ș-o ghigosește ca pe dînsa ; apoi îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul și i-o presură cu sare și cu piperi, așa că limba îndată se umflă, și biata soacră nu mai putu zice nici cîrc ! și, slabă și stîlcită cum era, căzu la pat bolnavă de moarte. Apoi nurorile, după sfătuirea celei cu pricina, așezară baba într-un așternut curat, ca să-și mai aducă aminte de cînd era mireasă ; și după aceasta începură a scoate din lada babei valuri de pînză, a-și

da ghiont una alteia şi a vorbi despre stîrlici, toiag, năsălie, poduri, paraua din mîna mortului, despre găinele ori oaia de dat peste groapă, despre strigoi şi cîte alte năzdrăvănii înfiorătoare, încît numai aceste erau de ajuns, ba şi de întrecut s-o vîre în groapă pe biata babă.

Iaca fericirea visată de mai înainte cum s-a împlinit!

Pe cînd se petreceau aceste, iaca s-aud scîrţiind nişte care: bărbaţii veneau. Nevestele lor le ies întru întîmpinare şi, după sfătuirea celei mai tinere, de la poartă s-aruncă în gîtul barbaţilor şi încep a-i lua cu vorba şi a-i dizmerda care de care mai măgulitor.

— Da' ce face mămuca? întrebară cu toţii deodată cînd dejugau boii.

— Mămuca, le luă cea mai tînără vorba din gură, mămuca nu face bine ce face; are de gînd să ne lese sănătate, sărmana!

— Cum? ziseră barbaţii înspăimîntaţi, scăpînd resteele din mînă.

— Cum? Ia, sunt vreo cinci-şese zile de cînd a fost să ducă viţeii la suhat, şi un vînt rău pesemne a dat peste dînsa, sărmana!... ielele i-au luat gura şi picioarele.

Fiii se răped atunci cu toţii în casă la patul mîne-sa; dar biata babă era umflată cît o bute şi nici putea bleşti macar din gură; simţirea însă nu şi-o perduse de tot. Şi, văzîndu-i, îşi mişcă puţin mîna şi arătă la nora cea mare şi la păretele despre răsărit, apoi arătă pe cea mijlocie şi păretele despre apus; pe urmă pe cea mai tînără şi jos în mijlocul casei; după aceea de-abiè putu aduce puţin mîna spre gură şi îndată căzu într-un leşin grozav.

Toţi plîngeau şi nu se puteau dumeri despre semnele ce face mama lor. Atunci nora cea tînără zise, prefăcîndu-se că plînge şi ea:

— Da' nu înţelegeţi ce vrea mămuca?

— Nu, ziseră ei.

— Biata mămucă lasă cu limbă de moarte: că fratele cel mare să ieie locul şi casa cea despre răsărit; cel mijlociu, cea despre apus; iară noi, ca mezini ce suntem, să rămînem aici, în casa bătrînească.

— Că bine mai zici tu, nevastă, răspunse barbatu-său.

Atunci ceilalţi nemaiavînd încotro şovăi, diata rămase bună făcută.

Baba muri chiar în acea zi, şi nurorile, despletite, o boceau de vuia satul. Apoi, peste două zile, o îngropară cu cinste mare, şi toate femeile din sat şi de prin meleagurile vecine vorbeau despre soacra cu trei nurori şi ziceau: „Ferice de dînsa c-a murit, că ştiu că are cine-o boci!"

(*Convorbiri literare*, 1 octombre 1875)

CAPRA CU TREI IEZI

(Poveste)

Era odată o capră care avea trei iezi. Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băţ de obraznici ce erau; iară cel mic era harnic şi cuminte. Vorba ceea: „Sunt cinci degete la o mînă şi nu samănă toate unul cu altul".

Într-o zi, capra cheamă iezii de pe-afară şi le zice:

— Dragii mamei copilaşi! Eu mă duc în pădure ca să mai aduc ceva de-a mîncării. Dar voi încuieţi uşa după mine, ascultaţi unul de altul, şi să nu cumva să deschideţi pănă ce nu-ţi auzi glasul meu. Cînd voiu veni eu, am să vă dau de ştire, ca să mă cunoaşteţi, şi am să vă spun aşa:

Trei iezi cucuieţi,
Uşa mamei descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n ţiţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

Auzit-aţi ce-am spus eu?

— Da, mămucă, ziseră iezii.

— Pot să am nădejde în voi?

— Să n-ai nici o grijă, mămucă, apucară cu gura înainte cei mai mari. Noi suntem odată băieţi, şi ce-am vorbit odată vorbit rămîne.

— Dacă-i aşa, apoi veniţi să vă sărute mama! Dumnezeu să vă apere de cele rele, şi mai rămîneţi cu bine!

— Mergi sănătoasă, mămucă, zise cel mic, cu lacrimi în ochi, şi Dumnezeu să-ţi ajute ca să te întoarne cu bine şi să ne-aduci demîncare.

Apoi capra iese şi se duce în treaba ei. Iar iezii închid uşa după dînsa şi trag zăvorul. Dar vorba veche: „Păreţii au urechi şi fereştile ochi". Un duşman de lup — ş-apoi ştiţi care? — Chiar cumătrul caprei, care de mult pîndea vreme cu prilej ca să pape iezii, trăgea cu urechea la păretele din dosul casei cînd vorbea capra cu dînşii.

„Bun! zise el în gîndul său. Ia, acu mi-e timpul... De i-ar împinge păcatul să-mi deschidă uşa, halal să-mi fie! Ştiu că i-aş cîrnosi şi i-aş jumuli!" Cum zice, şi vine la uşă; şi cum vine, şi începe:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n ţiţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

— Hai ! deschideţi cu fuga, dragii mamei, cu fuga !

— Ia ! băieţi, zise cel mai mare, săriţi şi deschideţi uşa, că vine mama cu demîncare.

— Sărăcuţul de mine ! zise cel mic. Să nu cumva să faceţi pozna să deschideţi, că-i vai de noi ! Asta nu-i mămuca. Eu o cunosc de pe glas ; glasul ei nu-i aşa de gros şi răguşit, ci-i mai subţire şi mai frumos !

Lupul, auzind aceste, se duse la un ferar şi puse să-i ascuţe limba şi dinţii, pentru a-şi subţia glasul, ş-apoi, întorcîndu-se, începu iar :

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi !...

— Ei, vedeţi, zise iarăşi cel mare ; dacă mă potrivesc eu vouă ? Nu-i mămuca, nu-i mămuca ! D-apoi cine-i dacă nu-i ea ? ! Că doar şi eu am urechi ! Mă duc să-i deschid.

— Bădică ! bădică ! zise iarăşi cel mic. Ascultaţi-mă şi pe mine ! Poate mai de-apoi a veni cineva ş-a zice :

Deschideţi uşa,
Că vine mătuşa !

ş-atunci voi trebuie numaidecît să deschideţi ? D-apoi nu ştiţi că mătuşa-i moartă de cînd lupii albi şi s-a făcut oale şi ulcioare, sărmana ?

— Apoi dă ! nu spun eu bine ? zise cel mare. Ia, de-atunci e rău în lume, de cînd a ajuns coada să fie cap... Dacă te-i potrivi tu acestora, îi ţinè mult şi bine pe mămuca afară. Eu, unul, mă duc să deschid.

Atunci mezinul se vîră iute în horn şi, sprijinit cu picioarele de prichiciu şi cu nasul de funigine, tace ca peştele şi tremură ca varga de frică. Dar frica-i din raiu, sărmana ! Asemene cel mijlociu, ţuştiu ! iute sub un chersin ; se-nghemuieşte acolo cum poate, tace ca pămîntul şi-i tremură carnea pe dînsul de frică : Fuga-i ruşinoasă, da-i sănătoasă !... Însă cel mare se dă după uşă şi — să tragă, să nu tragă ? — în sfîrşit, trage zăvorul... Cînd, iaca !... ce să vadă ? Ş-apoi mai are cînd vedè ?... căci lupului îi scăpărau ochii şi-i sfîrîia gîtlejul de flămînd ce era. Şi, nici una, nici două, haţ ! pe ied de gît, îi rătează capul pe loc şi-l mănîncă aşa de iute şi cu aşa poftă, de-ţi părea că nici pe-o măsea n-are ce pune. Apoi se linge frumuşel pe bot şi începe a se învîrti prin casă cu neastîmpăr, zicînd :

— Nu ştiu, părerea m-a amăgit, ori am auzit mai multe glasuri ? Dar ce Dumnezeu ? ! Parc-au întrat în pămînt... Unde să fie, unde să fie ? Se iţeşte el pe colo, se iţeşte pe dincolo, dar pace bună ! iezii nu-s nicăiri !

— Mă !... că mare minune-i şi asta !... dar nici acasă n-am de coasă... ia să mai odihnesc oleacă aste bătrîneţe !

Apoi se îndoaie de şele cam cu greu şi se pune pe chersin. Şi cînd s-a pus pe chersin, nu ştiu cum s-au făcut, că ori chersinul a crăpat, ori cumătrul a strănutat... Atunci iedul de sub chersin, să nu tacă ? — îl păştea păcatul şi-l mînca spinarea, sărăcuţul !

— Să-ţi fie de bine, nănaşule !

— A !... ghidi ! ghidi ! ghiduşi ce eşti ! Aici mi-ai fost ? Ia vină-ncoace la nănăşelul, să te pupe el !

Apoi ridică chersinul binişor, înşfacă iedul de urechi şi-l flocăieşte şi-l jumuleşte şi pe acela de-i merg petecele !... Vorba ceea : „Că toată paserea pe limba ei piere".

Pe urmă se mai învîrte cît se mai învîrte prin casă, doar a mai găsi ceva, dar nu găseşte nimic, căci iedul cel cuminte tăcea molcum în horn, cum tace peştele în borş la foc. Dacă vede lupul şi vede că nu mai găseşte nimic, îşi pune în gînd una : aşază cele

două capete cu dinţii rînjiţi în fereşti, de ţi se părea că rîdeau ; pe urmă unge toţi păreţii cu sînge, ca să facă şi mai mult în ciuda caprei, ş-apoi iese şi-şi caută de drum. Cum a ieşit duşmanul din casă, iedul cel mic se dă iute jos din horn şi încuie uşa bine. Apoi începe a se scărmăna de cap şi a plînge cu amar după frăţiorii săi.

— Drăguţii mei frăţiori ! De nu s-ar fi înduplecat, lupul nu i-ar fi mîncat ! Şi biata mamă nu ştie de astă mare urgie ce-a venit pe capul ei !

Şi boceşte el şi boceşte pănă îl apucă leşin ! Dar ce era să le facă ? Vina nu era a lui, şi ce-au căutat pe nas le-a dat.

Cînd jălea el aşa, iaca şi capra venea cît putea, încărcată cu de-a mîncării şi gîfuind. Şi cum venea, cît de colo vede cele două capete, cu dinţii rînjiţi, în fereşti.

— Dragii mămucuţei, dragi ! Cum aşteaptă ei cu bucurie şi-mi rîd înainte cînd mă văd !

> Băieţii mamei, băieţi,
> Frumuşei şi cucuieţi !

Bucuria caprei nu era proastă. Dar cînd s-apropie bine, ce să vadă ? Un fior rece ca gheaţa îi trece prin vine, picioarele i se taie, un tremur o cuprinde în tot trupul, şi ochii i se painjinesc. Şi ce era nu era a bine !... Ea însă tot merge păn' la uşă, cum poate, crezînd că părerea o înşală... şi cum ajunge, şi începe :

> Trei iezi cucuieţi,
> Mamei uşa descuieţi !
> Că mama v-aduce vouă :
> Frunze-n buze,
> Lapte-n ţiţe,
> Drob de sare
> În spinare,

> Mălăieş
> În călcăieş,
> Smoc de flori
> Pe subsuori.

Atunci iedul mezin — care acum era şi cel dintăi şi cel de pe urmă — sare iute şi-i deschide uşa. Apoi s-aruncă în braţele mîne-sa şi cu lacrimi de sînge începe a-i spune :

— Mămucă, mămucă, uite ce am păţit noi ! Mare foc şi potop au căzut pe capul nostru !

Capra atunci, holbînd ochii lung prin casă, o cuprinde spaimă şi rămîne încremenită !... Dar mai pe urmă, îmbărbătîndu-se, şi-a mai venit puţin în fire ş-a întrebat :

— Da' ce-a fost aici, copile ?

— Ce să fie, mămucă ? Ia, cum te-ai dus d-ta de-acasă, n-a trecut tocmai mult şi iaca cineva s-aude bătînd la uşă şi spunînd :

> Trei iezi cucuieţi,
> Mamei uşa descuieţi...

— Şi ?...

— Şi frate-meu cel mare, nătîng şi neastîmpărat cum îl ştii, fuga la uşă să deschidă.

— Ş-atunci ?

— Atunci, eu m-am vîrît iute în horn, şi frate-meu cel mijlociu sub chersin, iară cel mare, după cum îţi spun, se dă cu nepăsare după uşă şi trage zăvorul !...

— Ş-atunci ?...

— Atunci, grozăvie mare ! Nănaşul nostru şi prietenul d-tale, cumătrul lup, se şi arată în prag !

— Cine ? Cumătrul meu ? El ? Care s-a jurat pe părul său că nu mi-a spăriè copilaşii niciodată ?

— Apoi dă, mamă ! Cum vezi, i-a umplut de spărieţi !

— Ei las', că l-oiu învăţa eu ! Dacă mă vede că-s o văduvă sărmană şi c-o casă de copii, apoi trebuie să-şi bată joc de casa mea ? şi pe voi să vă puie la păstramă ? Nici o faptă fără plată... Ticălosul şi mangositul ! Încă se rînjea la mine cîteodată şi-mi făcea cu măseaua... Apoi doar eu nu-s de-acelea de care crede el : n-am sărit peste garduri niciodată de cînd sunt. Ei, taci, cumătre, că te-oiu dobzăla eu ! Cu mine ţi-ai pus boii în plug ? Apoi ţine minte că ai să-i scoţi fără coarne !

— Of, mămucă, of ! Mai bine taci şi lasă-l în plata lui Dumnezeu ! Că ştii că este o vorbă : „Nici pe dracul să-l vezi, da' nici cruce să-ţi faci !"

— Ba nu, dragul mamei ! „Că până la Dumnezeu, sfinţii îţi ieu sufletul." Ş-apoi ţine tu minte, copile, ce-ţi spun eu : că de i-a mai da lui nasul să mai miroase pe-aici, apoi las' !... Numai tu să nu cumva să te răsufli cuiva, ca să prindă el de veste.

Şi de-atunci căuta şi ea vreme cu prilej ca să facă pe obraz cumătru-său. Se pune ea pe gînduri şi stă în cumpene, cum să dreagă şi ce să-i facă ?

„Aha ! ia, acu i-am găsit leacul, zise ea în gîndul său. Taci ! Că i-oiu face eu cumătrului una de şi-a muşca labele !"

Aproape de casa ei era o groapă adîncă ; acolo-i nădejdea caprei.

— La cada cu dubala, cumătre lup ; că nu-i de chip !... Ia, de-acu să-ncepe fapta : Hai la treabă, cumătriţă, că lupul ţi-a dat de lucru !

Şi aşa zicînd, pune poalele-n brîu, îşi suflecă mînicele, aţiţă focul şi s-apucă de făcut bucate. Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smîntînă şi cu ouă şi fel de fel de bucate. Apoi umple groapa cu jaratic şi cu lemne putregăioase, ca să ardă focul mocnit. După asta aşază o leasă de nuiele numai înţinată şi nişte frunzari peste dînsa ; peste frunzari toarnă ţărnă şi peste ţărnă aşterne o rogojină. Apoi face un scăunieş de ceară anume pentru lup. Pe urmă lasă bucatele la foc să fearbă şi se duce prin pădure să caute pe cumătru-său şi să-l poftească la praznic. Merge ea cît merge prin codru, până ce dă de-o prăpastie grozavă şi întunecoasă şi pe-o tihăraie dă cu crucea peste lup.

— Bună vremea, cumătro. Da' ce vînt te-a abătut pe-aici ?

— Bună să-ţi fie inima, cumătre, cum ţi-i căutătura... apoi dă, nu ştii d-ta că nevoia te duce pe unde nu ţi-i voia ? Ia, nu ştiu cine-a fost pe la mine pe-acasă în lipsa mea, că ştiu că mi-a făcut-o bună !

— Ca ce fel, cumătriţă dragă ?

— Ia, a găsit iezii singurei, i-a ucis şi i-a crîmpoţit, de li-am plîns de milă ! Numai văduvă să nu mai fie cineva !

— Da' nu mai spune, cumătră !

— Apoi de-acum, ori să spun, ori să nu mai spun, că totuna mi-e. Ei, mititeii, s-au dus cătră Domnul, şi datoria ne face să le căutăm de suflet. De aceea am făcut şi eu un praznic, după puterea mea, şi am găsit de cuviinţă să te poftesc şi pe d-ta, cumătre ; ca să mă mai mîngăi...

— Bucuros, dragă cumătră, dar mai bucuros eram cînd m-ai fi chemat la nuntă.

— Te cred, cumătre, d-apoi, dă, nu-i cum vrem noi, ci-i cum vrè Cel-de-sus.

Apoi capra porneşte înainte plîngînd, şi lupul după dînsa, prefăcîndu-se că plînge.

— Doamne, cumătre, Doamne ! zise capra suspinînd. De ce ţi-e mai drag în lume tocmai de-aceea n-ai parte...

— Apoi dă, cumătră, cînd ar şti omul ce-ar păţi, dinainte s-ar păzi. Nu-ţi face şi d-ta atîta inimă rea, că odată avem să mergem cu toţii acolo.

— Aşa este, cumătre, nu-i vorbă. Dar sărmanii gîgîlici, de cruzi s-au mai dus !

— Apoi dă, cumătră ; se vede că şi lui Dumnezeu îi plac tot puişori de cei mai tineri.

— Apoi, dacă i-ar fi luat Dumnezeu, ce ţi-ar fi ? D-apoi aşa ?...

— Doamne, cumătră, Doamne ! Oiu face şi eu ca prostul... Oare nu cumva nenea Martin a dat raita pe la d-ta pe-acasă ? Că mi-aduc aminte ca acu că l-am întîlnit odată prin zmeuriş ; şi mi-a spus că dac-ai vrea d-ta să-i dai un băiet, să-l înveţe cojocăria.

Şi din vorbă-n vorbă, din una-n alta, ajung pănacasă la cumătra !

— Ia poftim, cumătre, zise ea luînd scăuieşul şi punîndu-l deasupra groapei cu pricina, şezi colè şi să ospătezi oleacă din ceea ce ne-a dat Dumnezeu.

Răstoarnă apoi sarmalele în strachină şi i le pune dinainte.

Atunci lupul nostru începe a mînca hîlpov ; şi gogîlţ, gogîlţ, gogîlţ, îi mergeau sarmalele întregi pe gît.

— Dumnezeu să ierte pe cei răposaţi, cumătră, că bune sarmale ai mai făcut !

Şi cum ospăta el, buf ! cade fără sine în groapa cu jaratic, căci scăuieşul de ceară s-a topit, şi leasa de pe groapă nu era bine sprijinită : nici mai bine, nici mai rău, ca pentru cumătru.

— Ei, ei ! Acum scoate, lupe, ce-ai mîncat ! Cu capra ţi-ai pus în cîrd ? Capra ţi-a venit de hac !

— Valeu, cumătră, talpele mele ! Mă rog, scoate-mă, că-mi arde inima-n mine !

— Ba nu, cumătre ; c-aşa mi-a ars şi mie inima după iezişorii mei. Lui Dumnezeu îi plac pui de cei mai tineri ; mie însă-mi plac şi de işti mai bătrîni, numai să fie bine fripţi ; ştii, colè, să treacă focul printr-înşii.

— Cumătră, mă pîrlesc, ard de tot, mor, nu mă lăsa !

— Arzi, cumătre, mori, că nici viu nu eşti bun ! De-abiè i-a mai trece băietului istuia de spăriet, că mult păr îmi trebuia de la tine ca să-l afum ! Ţi-aduci aminte, dihanie răutăcioasă şi spurcată, cînd mi te-ai jurat pe părul tău ? Şi bine mi-ai mîncat iezişorii !

— Mă usturǎ inima-n mine, cumătră ! mă rog, scoate-mă, şi nu-ţi mai face atîta osîndă cu mine !

— Moarte pentru moarte, cumătre, arsură pentru arsură, că bine-o mai plesnişi dinioare cu cuvinte din scriptură !

După aceasta, capra şi cu iedul au luat o căpiţă de fîn ş-au aruncat-o peste dînsul, în groapă, ca să se mai potolească focul. Apoi, la urma urmelor, năpădiră asupra lui şi-i mai trîntiră în cap cu bolovani şi cu ce-au apucat, pănă-l omorîră de tot. Şi aşa s-a păgubit sărmana capră şi de cei doi iezi, da' şi de cumătru-său lupul păgubaşă a rămas, şi păgubaşă să fie !

Şi auzind caprele din vecinătate de una ca aceasta, tare le-au mai părut bine ! Şi s-au adunat cu toatele la priveghiu, şi unde nu s-au aşternut pe mîncate şi pe băute, veselindu-se împreună...

Şi eram şi eu acolo de faţă, şi-ndată după aceea am încălecat iute pe-o şea ş-am venit de v-am spus povestea aşa, ş-am mai încălecat pe-o roată şi v-am spus jitia toată ; şi unde n-am mai încălecat şi pe-o căpşună şi v-am spus, oameni buni, o mare şi gogonată minciună !

(*Convorbiri literare*, 1 decemvrie 1875)

PUNGUŢA CU DOI BANI

Era odată o babă şi un moşneag. Baba avea o găină, şi moşneagul un cucoş ; găina babei se oua de cîte două ori pe fiecare zi şi baba mînca o mulţime de ouă ; iar moşneagului nu-i da nici unul. Moşneagul într-o zi perdu răbdarea şi zise :

— Măi babă, mănînci ca în tîrgul lui Cremene. Ia dă-mi şi mie nişte ouă, ca să-mi prind pofta macar.

— Da' cum nu ! zise baba, care era foarte zgîrcită. Dacă ai poftă de ouă, bate şi tu cucoşul tău, să facă ouă, şi-i mînca ; că eu aşa am bătut găina, şi iacătă-o cum se ouă.

Moşneagul, pofticios şi hapsin, se ia după gura babei şi, de ciudă, prinde iute şi degrabă cucoşul şi-i dă o bataie bună, zicînd :

— Na ! ori te ouă, ori du-te de la casa mea ; ca să nu mai strici mîncarea degeaba.

Cucoşul, cum scăpă din mînile moşneagului, fugi de-acasă şi umbla pe drumuri bezmetec. Şi cum mergea el pe-un drum, numai iată găseşte o punguţă cu doi bani. Şi cum o găseşte, o şi ia în clonţ şi se întoarnă cu dînsa înapoi spre casa moşneagului. Pe drum se întîlneşte c-o trăsură c-un boier şi cu nişte

cucoane. Boierul se uită cu băgare de seamă la cucoş, vede în clonţu-i o punguţă şi zice vezeteului :

— Măi ! ia dă-te jos şi vezi ce are cucoşul cela în plisc.

Vezeteul se dă iute jos din capra trăsurei, şi c-un feliu de meşteşug, prinde cucoşul şi luîndu-i punguţa din clonţ o dă boieriului. Boieriul o ia, fără păsare o pune în buzunariu şi porneşte cu trăsura înainte. Cucoşul, supărat de asta, nu se lasă, ci se ia după trăsură, spuind neîncetat :

Cucurigu ! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani !

Boierul, înciudat, cînd ajunge în dreptul unei fîntîni, zice vezeteului :

— Mă ! ia cucoşul ist obraznic şi-l dă în fîntîna ceea.

Vezeteul se dă iarăşi jos din capră, prinde cucoşul şi-l azvîrle în fîntînă. Cucoşul, văzînd această mare primejdie, ce să facă ? Începe-a înghiţi la apă ; şi-nghite, şi-nghite, până ce-nghite toată apa din fîntînă. Apoi zboară de-acolo afară şi iarăşi se ia în urma trăsurei, zicînd :

Cucurigu ! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani !

Boierul, văzînd aceasta, s-a mirat cumplit şi a zis :

— Mă ! da' al dracului cucoş i-aista ! Ei, las' că ţi-oi da eu ţie de cheltuială, măi crestatule şi pintenatule !

Şi cum ajunge acasă, zice unei babe de la bucătărie să ia cucoşul, să-l azvîrle într-un cuptor plin cu jăratic şi să pună o lespede la gura cuptorului. Baba, cînoasă la inimă, de cuvînt ; face cum i-a zis stă-

pînu-său. Cucoşul, cum vede şi astă mare nedreptate, începe a vărsa la apă ; şi toarnă el toată apa cea din fîntînă pe jaratic, pănă ce stinge focul de tot, şi se răcoreşte cuptiorul ; ba încă face ş-o apăraie prin casă, de s-au îndrăcit de ciudă hîrca de la bucătărie. Apoi dă o bleandă lespezei de la gura cuptiorului, iesă teafăr şi de-acolo, fuga la fereasta boierului şi începe a trînti cu ciocul în geamuri şi a zice :

Cucurigu ! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani !

— Măi, că mi-am găsit beleaua cu dihania asta de cucoş ! zise boieriul cuprins de mierare. Vezeteu ! Ia-l de pe capul meu şi-l zvîrle în cireada boilor ş-a vacilor ; poate vrun buhaiu înfuriat i-a veni de hac ; l-a lua în coarne, ş-om scăpa de supărare...

Vezeteul iarăşi ia cucoşul şi-l zvîrle în cireadă ! Atunci, bucuria cucoşului ! Să-l fi văzut cum înghiţea la buhai, la boi, la vaci şi la viţei ; păn-a înghiţit el toată cireada, ş-a făcut un pîntece mare, mare, cît un munte ! Apoi iar vine la fereastră, întinde aripele în dreptul soarelui, de întunecă de tot casa boierului, şi iarăşi începe :

Cucurigu ! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani !

Boierul, cînd mai vede şi astă dăndănaie, crăpa de ciudă şi nu ştia ce să mai facă, doar va scăpa de cucoş.

Mai stă boierul cît stă pe gînduri, pănă-i vine iarăşi în cap una.

— Am să-l dau în haznaua cu banii ; poate va înghiţi la galbeni, i-a sta vreunul în gît, s-a îneca şi-oiu scăpa de dînsul.

Şi, cum zice, umflă cucoşul de-o aripă şi-l zvîrle în haznaua cu banii ; căci boieriul acela, de mult bănărit ce avea, nu-i mai ştia numărul. Atunci cucoşul înghite cu lăcomie toţi banii şi lasă toate lăzile pustii. Apoi iesă şi de-acolo, el ştie cum şi pe unde, se duce la fereasta boierului şi iar începe :

Cucurigu ! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani !

Acum, după toate cele întîmplate, boierul, văzînd că n-are ce-i mai face, i-azvîrle punguţa. Cucoşul o ia de jos cu bucurie, se duce în treaba lui şi lasă pe boier în pace. Atunci toate paserile din ograda boierească, văzînd voinicia cucoşului, s-au luat după dînsul, de ţi se părea că-i o nuntă, şi nu altăceva ; iară boierul se uita galiş cum se duceau paserile şi zise oftînd :

— Ducă-se şi cobe şi tot, numai bine că am scăpat de belea, că nici lucru curat n-a fost aici !

Cucoşul însă mergea ţanţoş, iar paserile după dînsul, şi merge el cît merge, până ce ajunge acasă la moşneag, şi de pe la poartă începe a cînta : „Cucurigu !!! cucurigu !!!

Moşneagul, cum aude glasul cucoşului, iesă afară cu bucurie ; şi, cînd îşi aruncă ochii spre poartă, ce să vadă ? ! Cucoşul său era ceva de spăriet ! elefantul ţi se părea purice pe lîngă acest cucoş ; ş-apoi în urma lui veneau cîrduri nenumărate de paseri, care de care mai frumoase, mai cucuiete şi mai boghete. Moşneagul, văzînd pe cucoşul său aşa de mare şi de greoiu, şi încunjurat de-atît amar de galiţe, i-a deschis poarta. Atunci cucoşul i-a zis :

— Stăpîne, aşterne un ţol aici în mijlocul ogrăzii.

Moşneagul, iute ca un prîsnel, aşterne ţolul. Cucoşul atunci se aşază pe ţol, scutură puternic din aripi şi îndată se umple ograda şi livada moşneagului, pe lîngă paseri, şi de cirezi de vite ; iară pe ţol toarnă o movilă de galbeni, care strălucea la soare de-ţi lua ochii ! Moşneagul, văzînd aceste mari bogăţii, nu ştia ce să facă de bucurie, sărutînd mereu cucoşul şi dezmerdîndu-l.

Atunci, iaca şi baba vinea nu ştiu de unde ; şi, cînd a văzut unele ca aceste, numa-i sclipeau răutăcioasei ochii în cap şi plesnea de ciudă.

— Moşnege, zise ea ruşinată, dă-mi şi mie nişte galbeni !

— Ba pune-ţi pofta-n cuiu, măi babă ! Cînd ţi-am cerut ouă, ştii ce mi-ai răspuns ? Bate acum şi tu găina, să-ţi aducă galbeni ; c-aşa am bătut eu cucoşul, ştii tu din a cui pricină... şi iaca ce mi-a adus !

Atunci baba se duce în poiată, găbuieşte găina, o apucă de coadă şi o ia la bataie, de-ţi venea să-i plîngi de milă ! Biata găină, cum scapă din mînile babei, fuge pe drumuri. Şi cum mergea pe drum, găseşte şi ea o mărgică ş-o înghite. Apoi răpede se întoarce acasă la babă şi începe de pe la poartă : „Cot, cot, cotcodac !" Baba iesă cu bucurie înaintea găinei. Găina sare peste poartă, trece iute pe lîngă babă şi se pune pe cuibariu ; şi, după vrun ceas de şedere, sare de pe cuibariu, cotcodocind. Baba atunci se duce cu fuga, să vadă ce i-a făcut găina !... Şi, cînd se uită în cuibariu, ce să vadă ? Găina se ouase o mărgică. Baba, cînd vede că ş-a bătut găina joc de dînsa, o prinde ş-o bate, ş-o bate, păn-o omoară în bataie ! Şi aşa, baba cea zgîrcită şi nebună a rămas saracă lipită pămîntului. De-acu a mai mînca şi răbdări prăjite în loc de ouă ; că bine şi-a făcut rîs de găină şi-a ucis-o fără să-i fie vinovată cu nemica, sărmana !

Moşneagul însă era foarte bogat ; el şi-a făcut case mari şi grădini frumoase şi trăia foarte bine ; pe babă, de milă, a pus-o găinăriţă, iar pe cucoş îl purta în toate părţile după dînsul, cu salbă de aur la gît şi încălţat cu ciuboţele galbene şi cu pinteni la călcăie, de ţi se părea că-i un irod de cei frumoşi, iară nu cucoş de făcut cu borş.

(Convorbiri literare, 1 ianuarie 1876)

DĂNILĂ PREPELEAC

(Poveste)

Erau odată într-un sat doi fraţi, şi amundoi erau însuraţi. Cel mai mare era harnic, grijuliv şi chiabur, pentru că unde punea el mîna punea şi Dumnezeu mila, dar n-avea copii. Iară cel mai mic era sarac. De multe ori fugea el de noroc şi norocul de dînsul, căci era leneş, nechitit la minte şi nechibzuit la trebi ; ş-apoi mai avea şi o mulţime de copii ! Nevasta acestui sarac era muncitoare şi bună la inimă, iar a celui bogat era pestriţă la maţe şi foarte zgîrcită. Vorba veche : „Tot un bou ş-o belea". Fratele cel sarac — sarac să fie de păcate ! — tot avea şi el o păreche de boi, dar colè : porumbi la păr, tineri, nalţi de trup, ţapoşi la coarne, amundoi cudalbi, ţintaţi în frunte, ciolănoşi şi groşi, cum sunt mai buni de înjugat la car, de ieşit cu dînşii în lume şi de făcut treabă. Dar plug, grapă, teleagă, sanie, car, tînjală, cîrceie, coasă, hreapcă, ţăpoiu, greblă şi cîte alte lucruri ce trebuiesc omului gospodar nici că se aflau la casa acestui om nesocotit. Şi cînd avea trebuinţă de asemene lucruri, totdeauna supăra pe alţii, iară mai ales pe frate-său, care avea de toate. Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului, ca să-l poată descotorosi odată de frate-său. Ea zicea adeseori :

— Frate, frate, dar pita-i cu bani, barbate...

— Apoi dă, măi nevastă, sîngele apă nu se face. Dacă nu l-oiu ajuta eu, cine să-l ajute ?

Nevasta, nemaiavînd încotro, tăcea şi înghiţea noduri. Toate ca toate, dar carul său era de haimana. Nu treceau două-trei zile la mijloc, şi se trezea la uşa ei cu Dănilă, cumnatu-său, cerînd să-i împrumute carul : ba să-şi aducă lemne din pădure, ba făină de la moară, ba căpiţi din ţarină, ba multe de toate.

— Măi frate, zise într-o zi cel mai mare istuilalt ; mi-e lehamite de frăţia noastră !... Tu ai boi, de ce nu-ţi închipuieşti ş-un car ? Al meu l-ai hîrbuit de tot. Hodorog ! încolo, hodorog ! pe dincolo, carul se strică. Ş-apoi, ştii vorba ceea : „Dă-ţi, popă, pintenii şi bate iapa cu călcăiele".

— Apoi dă, frate, zise istalalt, scărpinîndu-se în cap, ce să fac ?

— Ce să faci ? Să te-nvăţ eu : boii tăi sunt mari şi frumoşi ; ie-i şi-i du la iarmaroc, vinde-i şi cumpără alţii mai mici şi mai ieftini, iar cu banii rămaşi cumpără-ţi şi un car, şi iaca te-ai făcut gospodar.

— Ia, ştii că nu m-ai învăţat rău ? aşa am să fac.

Zicînd aceste, se duce la dînsul acasă, îşi iè boii de-o funie şi porneşte cu ei spre tîrg. Dar, cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-i mînca cînii din traistă, şi toate trebile cîte le făcea, le făcea pe dos. Tîrgul era cam departe, şi iarmarocul pe sfîrşite. Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac ? (că aşa îi era porecla, pentru că atîta odor avea şi el pe lîngă casă făcut de mîna lui). El tufleşte cuşma pe cap, o îndeasă pe urechi şi habar n-are : „Nici nu-i pasă de Năstasă ; de Nichita, nici atîta".

Mergînd el cu Duman şi Tălăşman ai săi tot înainte, spre iarmaroc, tocmai pe cînd suia un deal lung şi trăgănat, un alt om venea dinspre tîrg cu un car

nou, ce şi-l cumpărase chiar atunci şi pe care îl trăgea cu mînele singur, la vale cu propele şi la deal cu opintele.

— Stăi, prietene, zise ist cu boii, care se tot smunceau din funie, văzînd troscotul cel fraged şi mîndru de pe lîngă drum. Stăi puţin cu carul, c-am să-ţi spun ceva.

— Eu aş sta, dar nu prea vrè el să steie. Dar ce ai să-mi spui ?

— Carul dumitale parcă merge singur.

— D-apoi... mai singur, nu-l vezi ?

— Prietene, ştii una ?

— Ştiu dacă mi-i spune.

— Hai să facem treampa : dă-mi carul, şi na-ţi boii. Nu vreu să le mai port grija în spate : ba fîn, ba ocol, ba să nu-i mănînce lupii, ba de multe de toate... Oiu fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

— Şuguieşti, măi omule, ori ţi-e într-adins ?

— Ba nu şuguiesc, zise Dănilă.

— Apoi dar, te văd că eşti bun mehenghiu, zise cel cu carul ; m-ai găsit într-un chef bun ; hai, noroc să dea Dumnezeu ! Să-ţi aibi parte de car, şi eu de boi !

Apoi dă carul, îşi iè boii, pleacă pe costişă într-o parte spre pădure şi se cam mai duce. Istalalt, adecă Dănilă, zice în gîndul său :

„Taci, că-i cu buche ; l-am potcovit bine ! De nu cumva s-ar răzgîndi ; dar parcă nu era ţigan, să întoarcă."

Apoi îşi iè şi el carul şi porneşte tot la vale înapoi spre casă.

— Aho ! car nebun, aho ! Cînd te-oiu încărca zdravăn cu saci de la moară, ori cu fîn din ţarină, atunci să mergi aşa !

Şi cît pe ce, cît pe ce să nu-l ieie carul înainte. Dar de la o vreme valea s-a sfîrşit şi s-a început un deal; cînd să-l suie la deal, suie-l dacă poţi !... Hîrţi ! încolo, scîrţi ! încolo, carul se da înapoi.

— Na ! car mi-a trebuit, car am găsit !

Apoi cu mare greu hartoieşte carul într-o parte, îl opreşte în loc, se pune pe proţap şi se aşterne pe gînduri.

— Mă !... asta încă-i una ! De-oiu fi eu Dănilă Prepeleac, am prăpădit boii ; iar de n-oiu fi eu acela, apoi am găsit o căruţă... Ba e Prepeleac, ba nu-i el...

Cînd iaca un om trecea iute spre tîrg c-o capră de vînzare.

— Prietene, zise Dănilă, nu mi-i da capra ceea, să-ţi dau carul ista ?

— Apoi... dă... capra mea nu-i de cele săritoare, şi-i bună de lapte.

— Ce mai la deal, la vale ! bună, ne-bună, na-ţi carul şi dă-mi-o !

Cela nu se pune de pricină, dă capra şi iè carul. Apoi aşteaptă până vin alte care, de-l leagă dinapoia lor, şi se duce în treaba lui spre casă, lăsînd pe Dănilă gură-cască tot pe loc.

— Bun, zise Prepeleac. Ia, pe ist cu capra ştiu încaltea că bine l-am boit !

Iè apoi şi el capra şi porneşte iar spre tîrg. Dar capra, tot capră ; se smuncea în toate părţile, încît îi era acum lehamite de dînsa.

— De-aş ajunge mai degrabă în tîrg, zise Prepeleac, ca să scap de rîia asta.

Şi, mergînd el mai departe, iaca se întîlneşte c-un om ce venea de la tîrg c-o gîscă în braţe.

— Bun întîlnişul, om bun ! zise Dănilă.

— Cu bine să dea Dumnezeu !

— Nu vrei să facem schimb ? să-ţi dau capra asta şi să-mi dai gîsca.

— N-ai nimerit-o, că nu-i gîscă, ci-i gînsac ; l-am cumpărat de sămînţă.

— Da, dă-mi-l, dă-mi-l ! că-ţi dau şi eu o sămînţă bună.

— De mi-i da ceva adaos, poate să ţi-l dau ; iară de nu, norocul gîştilor de-acasă ; că are să facă un otrocol prin ele, de s-a duce vestea !

În sfîrşit, dur la deal, dur la vale, unul mai dă, altul mai lasă, şi Prepeleac mărită capra ! Apoi înşfacă gînsacul şi pleacă tot înainte spre tîrg. Cînd ajunse în tîrg, gînsacul, dorit de gîşte, ţipa cît îi lua gura : „ga, ga, ga, ga !"

— Na ! c-am scăpat de dracul şi am dat peste tată-său : acesta mă asurzeşte ! Las', că te însor eu şi pe tine acuş, măi buclucaşule !

Şi, trecînd pe lîngă un negustor cu pungi de vînzare, dă gînsacul pe-o pungă de cele pe talger şi cu baierile lungi, de pus în gît. Iè el punga, o suceşte, o învîrteşte ş-apoi zice :

— Na-ţi-o frîntă, că ţi-am dres-o ! Dintr-o părechе de boi de-a mai mare dragul să te uiţi la ei am rămas c-o pungă goală. Măi ! măi ! măi ! măi ! Doar ştiu că nu mi-i acum întăiaşi dată să merg la drum ; dar parcă dracul mi-a luat minţile !

Mai şede el cît şede de cască gura prin tîrg, ş-apoi îşi iè tălpăşiţa spre casă. Şi, ajungînd în sat, se duce drept la frate-său, ca să-i ducă bucurie.

— Bine v-am găsit, bădiţă !

— Bine-ai venit, frate Dănilă ! Da' mult ai zăbovit la tîrg !

— Apoi dă, bădiţă ; m-am pornit cu graba şi m-am întîlnit cu zăbava.

— Ei, ce veste ne mai aduci de pe la tîrg ?

— Ia, nu prea bună ! Bieţii boişorii mei s-au dus ca pe gura lupului.

— Vro dihanie a dat peste dînşii, ori ţi i-a furat cineva ?

— Ba ! I-am dat eu singur cu mîna mea, bădiţă.

Apoi spuse din capăt toată întîmplarea, pe unde-a fost şi ce-a păţit ; iar la urma urmelor zise :

— Ş-apoi, ce mai atîta vorbă lungă, dintr-o părechе de boi m-am ales c-o pungă ; ş-apoi şi asta pute a pustiiu, bădiţă dragă.

— Mă ! da', drept să-ţi spun, că mare nătărău mai eşti !

— Apoi dă !... bădiţă ! păn-aici, toate-au fost cum au fost, da' de-acum am prins eu la minte... Numai ce folos ? Cînd e minte, nu-i ce vinde ; cînd e brînză, nu-i bărbînţă. Iaca, îţi dau şi dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dînsa. Şi te mai rog de toţi dumnezeii să-mi împrumuţi macar o dată carul cu boii, s-aduc nişte lemne din pădure la nevastă şi la copii, că n-au scînteie de foc în vatră, sărmanii ! ş-apoi, ce-a da Dumnezeu ! cred că nu te-oiu mai supăra.

— Ptiu ! mă ! zise frate-său, după ce l-a lăsat să sfîrşească. Se vede că Dumnezeu a umplut lumea asta cu ce-a putut. Iaca-ţi mai dau o dată carul, dar asta ţi-a fi cea de pe urmă.

Lui Dănilă atîta i-a trebuit. Ia acum carul cu boii frăţine-său şi porneşte. Cum ajunge în pădure, chiteşte un copac care era mai mare şi trage carul lîngă el ; şi, fără să dejuge boii, începe a tăiè copacul, ca să cadă în car deodată. Trebi de ale lui Dănilă Prepeleac ! Bocăneşte el cît bocăneşte, cînd pîrr ! cade copacul peste car de-l sfarmă şi peste boi de-i ucide !

— Na ! că făcui pacostea şi frăţine-meu ! Ei, ei, acum ce-i de făcut ?... Eu cred că ce-i bine nu-i rău : Dănilă face, Dănilă trebuie să desfacă. Mă duc să văd, n-oiu putè smomi pe frate-meu să-mi împru-

mute şi iapa, să fug apoi cu ea în lume, iar copiii şi nevasta să-i las în ştirea Celui-de-sus.

Aşa zicînd, porneşte şi, mergînd prin pădure, s-a rătăcit. După multă trudă şi buimăceală, în loc să iasă la drum, dă de-un heleşteu şi, văzînd nişte lişiţe pe apă, zvîrrr! cu toporul într-însele, cu chip să ucidă vro una şi s-o ducă peşchiş frăţine-său... Dar lişiţile, nefiind chioare, nici moarte, au zburat; toporul s-a cufundat, şi Prepeleac a rămas bătînd în buze.

— Mă !... că rău mi-a mai mers astăzi! Ce zi pocită! Se vede că mi-a luat cineva din urmă!

Apoi dă din umere şi porneşte; mai merge el cît merge, până ce, cu mare greu, găseşte drumul. Apoi o iè la papuc şi, hai, hai! hai, hai! ajunge în sat, la frate-său, şi pe loc cîrpeşte o minciună, care se potrivea ca nuca în părete.

— Frate, mai fă-mi bine şi cu iapa, ca să mîn boii de călare: în pădure a plouat grozav, şi s-a făcut o mîzgă ş-un gheţuş, de nu te mai poţi de feliu ţinè pe picioare.

— Mă! zise frate-său, se vede că tu ai fost bun de călugărit, iar nu de trăit în lume, să necăjeşti oamenii şi să chinuieşti nevasta şi copiii! Haiti! lipseşti dinaintea mea şi du-te unde-a dus surdul roata şi mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău!

Iapa? Las' pe Dănilă, că ştie el unde-a duce-o: să-şi ieie iertăciune de la boi şi ziua bună de la car. Apoi iese pe uşă, pune mîna pe iapă şi pe-o secure, şi tunde-o! Cînd se trezeşte frate-său, iè iapă dacă ai de unde! Prepeleac era tocmai la heleşteul din pădure, să caute toporul. Aici îi trăsni în cap lui Dănăilă că el ar fi bun de călugăr, după vorbele frăţine-său.

— Am să durez o mănăstire pe pajiştea asta, de are să se ducă vestea în lume, zise el.

Şi deodată se şi apucă. Face mai întâi o cruce ş-o înfige în pămînt, de însamnă locul. Apoi se duce prin pădure şi începe a chiti copacii trebuitori: ista-i bun de amînare, cela de tălpi, ista de grinzi, cela de tumurugi, cela de costoroabe, ista de toacă; şi tot aşa dondănind el din gură, iaca se trezeşte dinaintea lui c-un drac ce ieşise din iaz.

— Ce vrei să faci aici, măi omule?

— Da' nu vezi?

— Stăi, mă! nu te-apuca de năzbutii. Iazul, locul şi pădurea de pe-aici sunt ale noastre.

— Poate-i zice că şi răţele de pe apă sunt ale voastre, şi toporul meu din fundul iazului. V-oiu învăţa eu pe voi să puneţi stăpînire pe lucrurile din lume, cornoraţilor!

Dracul, neavînd ce-i face, huştiuliuc! în iaz şi dă de ştire lui Scaraoschi despre omul lui Dumnezeu, cu năravul dracului. Ce să facă dracii? Se sfătuiesc între dînşii, şi Scaraoschi, căpitenia dracilor, găseşte cu cale să trimită pe unul din ei c-un burduf de bivol plin cu bani, să-l deie pusnicului Dănilă, ca să-l poată mătura de-acolo.

— Na-ţi, mă, bani! zise dracul trimis; şi să te cărăbăneşti de aici; că, de nu, e rău de tine!

Prepeleac se uită la cruce, se uită la drac şi la bani... dă din umere ş-apoi zice:

— Aveţi noroc, spurcaţilor, că-mi sunt mai dragi banii decît pusnicia, că v-aş arăta eu vouă!

Dracul răspunde:

— Nu te pune în poară, măi omule, cu împăratul iadului; ci mai bine ie-ţi bănişorii şi caută-ţi de nevoi.

Apoi lasă banii şi se întoarnă în heleşteu, unde găseşte pe Scaraoschi tare mîhnit pentru perderea unei comori aşa de mari, cu care ar fi putut dobîndi o mulţime de suflete.

Prepeleac, în acest timp, se chitea cum ar face să vadă banii acasă la dînsul.

— Bun ! zise Dănilă. Nici asta nu se iè din drum. Tot mănăstiri să croieşti, dacă vrei să te bage dracii în samă, să-ţi vie cu banii de-a gata la picioare şi să te facă putred de bogat !

Pe cînd se îngrijea el cum să ducă banii acasă, iaca un alt drac din iaz i se înfăţişează înainte, zicîndu-i:

— Măi omule ! Stăpînu-meu s-a răzgîndit ; el vrea mai întăi să ne cercăm puterile ş-apoi să iei banii.

„Ia, acu-i acu !" zise Prepeleac în gîndul său, oftînd. Dar este o vorbă : tot bogatul minteos şi tînărul frumos. Dănilă mai prinsese acum la minte.

— Puterile ? Ei, cum şi în ce fel ?

— Iaca cum : dintru-ntăi şi dintru-ntăi, care dintre noi amundoi a lua iapa ta în spate şi va încunjura iazul de trei ori, fără s-o puie jos şi să se răsufle, aceluia să fie banii.

Şi cum zice, şi umflă dracul iapa în cîrcă şi într-o clipă încunjură iazul de trei ori. Prepeleac, văzînd atîta putere din partea dracului, nu-i prea veni la socoteală, dar tot îşi ţinu firea şi zise :

— Măi Michiduţă ! doar eu te credeam mai tare decît eşti ! Aşă-i că tu ai luat iapa în spate ? Însă eu ţi-oiu lua-o numai între picioare ; şi îndată se şi azvîrle pe iapă şi încunjură iazul de trei ori, fără să se răsufle.

Dracul atunci se miră mult de asta şi, neavînd ce mai zice, isoodi alta.

— Acum să ne întrecem din fugă, zise el.

— Măi Michiduţă ! da' cu mine ţi-ai găsit că poţi tu să te întreci din fugă ?

— D-apoi cu cine ?

— Vină încoace, să-ţi arăt eu cu cine !

Apoi merge împreună cu dracul în nişte porumbrei, unde vede un iepure dormind, şi i-l arată.

— Vezi tu colo pe cineva ghemuit jos şi mititel ?

— Văd.

— Acela-i copilul meu cel mai mic. Aţine-te ! Şi cînd l-oiu trezi din somn, să te iei după el. Şi-odată şi strigă : u ! ta ! na ! na ! na !...

Atunci iepurele sare, şi dracul după el. Fug ei cît fug, şi de la o vreme dracul pierde urma iepurelui. Până acum toţi rîdeau de Prepeleac, dar acum a ajuns să rîdă el şi de dracul. Pe cînd Dănilă se ţinea cu mîna de inimă, rîzînd de prostia dracului, iaca şi acesta se înturna gîfuind.

— Mă ! da' sprinten şi sprinţăroiu copil mai ai, drept să-ţi spun ! Cînd aproape-aproape să pun mîna pe dînsul, i-am pierdut urma, şi să te duci, duluţă !

— Samănă tătâne-său, sireicanul ! zise Dănilă. Ei ? mai ai poftă să te întreci şi cu mine ?

— Ba mai pune-ţi pofta-n cuiu !... Mai bine să ne întrecem din trîntă.

— Din trîntă ? Doar de ţi-e greu de viaţă. Mă ! tot am auzit din bătrîni că dracii nu-s proşti ; d-apoi, cum văd eu, tu numai nu dai în gropi, de prost ce eşti. Ascultă ! Eu am un unchiu bătrîn de 999 de ani şi 52 de săptămîni ; şi de-l vei putè trînti pe dînsul, atunci să te încerci şi cu mine, dar cred că ţi-a da pe nas.

Zicînd aceste, porneşte înainte şi face semn dracului cu mîna, să vie după el. În fundul pădurii, sub nişte stînci, se afla o bizunie de urşi, peste care dăduse Prepeleac, umblînd cîteodată, ca pusnic ce se găsea, după vlăstări sălbatice şi după zmeură. Ajungînd ei aproape, Dănilă zise :

— Iaca locaşul unchiului meu. Întră înlăuntru ; ai să-l găseşti dormind în cenuşă, cu nasul în tăciuni.

De vorbit, nu poate vorbi, că măselele şi dinţii i-au căzut mai bine de o mie de ani.

Dracul, cînd n-are ce face, ştiţi ce face... Intră înlăuntru şi începe a-şi purta codiţa cea bîrligată pe la nasul uncheşului. Atîta i-a trebuit lui moş Ursilă, ş-apoi las' pe dînsul! Deodată sare mînios din bîrlog, haţ! dracul subsuoară şi-l strînge cu atîta putere, de era să-şi deie sufletul, şi ochii i-au ieşit afară din cap cît cepele de mari.

— Na! nu cauţi, ş-o găseşti! zise Dănilă, care privea de departe vălmăşagul acesta şi se strica de rîs. Dar nu ştiu ce face dracul, că face el ce face, şi cu mare greu scapă din labele lui moş Ursilă. Dănilă, cum vede pe drac scăpat, bun teafăr..., se face că-l scoate.

— Ia las', măi omule, las'! nu-ţi mai face obraz. Dacă ai ştiut că ai un moş aşa de grobian, pentru ce m-ai îndemnat să mă lupt cu el?

— Da' ce? Nu ţi-a plăcut? Hai şi cu mine!

— Cu tine, şi numai cu tine, m-oiu întrece din chiuit; şi care-a chiui mai tare, acela să ieie banii.

— Bun!... zise Dănilă în gînd; las', că te-oiu chiui eu! Măi Michiduţă! Ia chiuie tu întăi, ca să aud cum chiui.

Atunci dracul se crăceşte c-un picior la asfinţit şi cu unul la răsărit, s-apucă zdravăn cu mînele de torţile ceriului, cască o gură cît o şură, şi, cînd chiuie o dată, se cutremură pămîntul, văile răsună, mările clocotesc şi peştii din ele se sparie; dracii ies afară din iaz cîtă frunză şi iarbă! Şi oleacă numai de nu s-a răsipit bolta cerului. Dănilă însă şedea călare pe burduful cu banii şi, ţinîndu-şi firea, zise:

— Mă! da' numai aşa de tare poţi chiui? Eu mai nu te-am auzit. Mai chiuie o dată!

Dracul chiuie şi mai grozav.

— Tot nu te-am auzit. Încă o dată!

Dracul chiuie ş-a treia oară, aşa de tare, de credeai că s-a rupt ceva într-însul.

— Acum nu te-am auzit nici atîta... Aşă-i c-a venit şi rîndul meu?

— Mai aşa!

— Măi Michiduţă! cînd oiu chiui eu, ai să asurzeşti ş-au să-ţi sară creierii din cap. Înţeles-ai tu? Însă eu îţi priesc bine, dacă-i vrè să mă asculţi.

— În ce fel?

— Ia să-ţi leg ochii şi urechile c-un ştergar, dacă vrei să mai trăieşti.

— Leagă-mi ce ştii şi cu ce ştii, numai să nu mor!

Atunci Dănilă leagă strîns c-un ştergar gros de cîlţi ochii şi urechile dracului, ca la baba-oarba; apoi iè o drughineaţă groasă de stejar în mînă, căci, cît era de pusnic Dănilă, tot mai mult se bizuia în drughineaţă decît în sfînta cruce, şi pîc! la tîmpla dracului cea dreaptă, una!

— A...leu! destul! Nu mai chiui!

— Ba nu! stăi, Sarsailă! tu cum ai chiuit de trei ori? Trosc! şi la stînga una!

— Va...leu! destul!

— Ba nu-i destul! şi-i mai trage şi-n numele tătălui una!

— A...uleo! strigă dracul îngrozitor! şi, cu ochii legaţi, cum era, văicărîndu-se grozav şi zvîrcolindu-se ca şerpele, se aruncă în iaz, spunînd lui Scaraoschi cele întîmplate şi că nu-i de şuguit cu vrăjitorul acesta.

Dănilă însă ofta din greu lîngă burduful cu banii şi se tot frămînta cu gîndul ce-i de făcut. Cînd, iaca al treilea drac i se înfăţişează înainte, c-un buzdugan straşnic de mare în mînă, pe care îl trînteşte la pămînt, şi zice:

— Măi omule ! ia, acum să te văd ! Cine-a azvîrli buzduganul ista mai tare în sus, ai aceluia să fie banii.

„Na ! Dănilă, zice el în gîndul său, aşă-i c-ai sfeclit-o ?"

Dar vorba ceea : „Nevoia învaţă pe cărăuş".

— Ia zvîrle-l tu întăi, măi dracule !

Atunci dracul iè buzduganul de coadă, şi, cînd îl zvîrle, se suie aşa de tare, de nu se mai vede ; şi abia după trei zile şi trei nopţi, căzînd jos, cu mare străşnicie s-a cufundat în fundul pămîntului, de s-au zguduit temeliile lumii !

— Ia azvîrle-l şi tu acum, zise dracul îngîmfat.

— L-oiu zvîrli eu, nu te îngriji, dar scoate-l mai întăiu la faţa pămîntului, cum a fost şi la tine.

Dracul ascultă şi-l scoate.

— Haiti ! mai răpede, mai răpede, că n-am timp de aşteptat...

— Mai îngăduieşte puţin, tartarule, că nu te trag copiii de poale !

Dracul îngăduie, căci n-are încotro.

Nu trecu mult, şi ziua se călători. Cerul era limpede, şi luceferii sclipitori rîdeau la stele, iară luna, scoţînd capul de după dealuri, se legăna în văzduh, luminînd pămîntul.

— Da' nu-l mai zvîrli, omule ?

— Ba am să-l zvîrl de-acum ; dar îţi spun dinainte, să te ştergi pe bot despre dînsul.

— De ce ?

— Iaca de ce : vezi tu colo în lună nişte pete ?

— Le văd.

— Acolo-s fraţii mei din ceea lume. Şi, Doamne, mare nevoie mai au de fer, ca să-şi potcovească caii. Ui'-te bine şi vezi cum îmi fac semn cu mîna, să le dau buzduganul ista ; ş-odată şi pune mîna pe dînsul.

— Stăi, nepriceputule, că buzduganul ista îl avem lăsat moştenire de la strămoşul nostru ; şi nu-l putem da nici pentru toată lumea ; ş-odată-i şi smunceşte buzduganul din mînă, şi fuga cu el în iaz, spunînd lui Scaraoschi ce era să păţească cu buzduganul.

Atunci Scaraoschi, îngrijit şi mînios grozav, chemă înaintea sa pe toată drăcimea şi bătu din picior, strigînd :

— Acum, în clipă, să se aleagă unul dintre voi care să meargă şi să afurisească pe acest proclet şi vrăjmaş cumplit !

Pe loc şi vine unul înaintea sa, tremurînd.

— Să trăiţi, mîrşăvia-voastră ! Eu mă duc să îndeplinesc nelegiuita voastră poruncă.

— Mergi ! şi dacă-i fi meşter şi-i izbuti, să ştii c-am să te fac mai mare.

Atunci dracul porneşte c-o falcă-n cer şi cu una-n pămînt, şi într-o clipă şi ajunge la pusnicul Dănilă.

— Măi omule, zise dracul. Tu, cu şmichiriile tale, ai tulburat toată drăcimea ; da' acuş am să te vîr şi eu în toate grozile morţii ! Hai să ne blăstămăm, şi care dintre noi amîndoi a fi mai meşter, acela să ieie banii !

Ş-odată şi-ncepe dracul a boscorodi din gură şi a descînta, că nu ştiu ce face, de-i pocneşte lui Dănilă un ochiu din cap. Săracul Prepeleac ! se vede că i-a fost scris tot el să răsplătească şi păcatele iepei frăţine-său, a caprei, ale gînsacului logodit şi ale boilor ucişi în pădure. Pesemne blăstămul gîştelor văduvite l-au ajuns, sărmanul !

Doamne ! Multe mai are de pătimit un pusnic adevărat cînd se depărtează de poftele lumeşti şi se gîndeşte la fapte bune !... Prepeleac pusnicul se stricase acum de tot cu dracul... Ş-apoi ce este mai gingaş decît ochiul ? Dănilă crăpa de durere ! dar, oricît îl durea de tare, el tot îşi ţinu inima cu dinţii şi zise :

— Nu mă sparii tu cu de-alde-aceste, demon spurcat ce ești! Am să te fac să-ți muști mînile și să mă pomenești în toată viața ta!

— Dă, dă, nu mai dondăni atîta din gură și blastămă și tu acum, să te văd cît ești de meșter.

— Ai să iei burdufu în spate și ai să mergi la casa mea, căci blăstămurile părintești nu-s la mine. Înțeles-ai?

Și, cum zice, încalecă și Dănilă pe burduf; iară dracu-i umflă în spate și zboară iute ca gîndul taman la casa lui Dănilă Prepeleac.

Copiii și nevasta lui, cînd au văzut un bivol zburînd pe sus, au rupt-o de fugă, înspăimîntați. Dănilă, însă, a început a-i striga pe nume; și ei, cunoscînd glasul lui, s-au oprit.

— Dragii tatei, băieți! Ia veniți încoace și aduceți cu voi și blăstemurile părintești: ragila și peptenii de peptănat cîlți!

Băieții încep a curge toți, care dincotro, cu blăstemurile părintești în mînă. Îi venise acum și lui Dănilă apa la moară.

— Puneți mîna, copii, pe jupînul ista, și începeți a-l blăstăma cum îți ști voi mai bine, ca să-i placă și dumisale.

Atunci lasă pe copii, că și dracul fuge de dînșii. Au tăbărît cu toții pe dînsul și l-au schingiuit după placul lui Dănilă. Ș-au început dracul a țipa cît îi lua gura; și scăpînd cu mare greu din mînile lor, hîrșcîit și stîlcit cum era, a lăsat și bani și tot și s-a dus pe urlați după ceilalți.

Iară Dănilă Prepeleac, nemaifiind supărat de nimene și scăpînd deasupra nevoiei, a mîncat și a băut și s-a desfătat pănă la adînci bătrînețe, văzîndu-și pe fiii fiilor săi împrejurul mesei sale.

(Convorbiri literare, 1 martie 1876)

POVESTEA PORCULUI

Cică era odată o babă și un moșneag: moșneagul de-o sută de ani, și baba de nouăzeci; și amundoi bătrînii aceștia erau albi ca iarna și posomorîți ca vremea cea rea din pricină că nu aveau copii. Și, Doamne! tare mai erau doriți să aibă măcar unul, căci, cît era ziulica și noaptea de mare, ședeau singurei ca cucul și le țiuia urechile de urît ce li era. Și apoi, pe lîngă toate aceste, nici vreo scofală mare nu era de dînșii: un bordeiu ca vai de el, niște țoale rupte, așternute pe lăiți, și atîta era tot. Ba, de la o vreme încoace, urîtul îi mînca și mai tare, căci țipenie de om nu li deschidea ușa; parcă erau bolnavi de ciumă, sărmanii!

În una din zile, baba oftă din greu și zise moșneagului:

— Doamne, moșnege, Doamne! De cînd suntem noi, încă nu ne-a zis nime tată și mamă! Oare nu-i păcat de Dumnezeu că mai trăim noi pe lumea asta? Căci la casa fără de copii nu cred că mai este vrun Doamne-ajută!

— Apoi dă, măi babă, ce putem noi face înaintea lui Dumnezeu?

— Așa este, moșnege, văd bine; dar, pănă la una, la alta, știi ce-am gîndit eu astă-noapte?

— Știu, măi babă, dacă mi-i spune.

— Ia, mîne dimineață, cum s-a amiji de ziuă, să te scoli și să apuci încotro-i vedè cu ochii ; și ce ți-a ieși înainte întăi și-ntăi, dar a fi om, da' șerpe, da' în sfîrșit, orice altă jivină a fi, pune-o în traistă și o adă acasă ; vom crește-o și noi cum vom putè, și acela să fie copilul nostru.

Moșneagul, sătul și el de-atîta singurătate și dorit să aibă copii, se scoală a doua zi des-dimineață, își iè traista în băț și face cum i-a zis baba... Pornește el și se duce tot înainte pe niște ponoare, până ce dă peste un bulhac. Și numai iaca că vede în bulhac o scroafă cu doisprezece purcei, care ședeau tologiți în glod și se păleau la soare. Scroafa, cum vede pe moșneag că vine asupra ei, îndată începe a grohăi, o rupe de fugă, și purceii după dînsa. Numai unul, care era mai ogîrjit, mai răpănos și mai răpciugos, neputînd ieși din glod, rămase pe loc.

Moșneagul degrabă îl prinde, îl bagă în traistă, așa plin de glod și de alte podoabe cum era, și pornește cu dînsul spre casă.

— Slavă ție, Doamne ! zise moșneagul, că pot să duc și babei mele o mîngăiere ! Mai știu eu ? Poate ori Dumnezeu, ori dracul i-a dat în gînd ieri noapte de una ca asta.

Și cum ajunge-acasă, zice :

— Iaca, măi băbușcă, ce odor ți-am adus eu ! Numai să-ți trăiască ! Un băiet ochios, sprincenat și frumușel de nu se mai poate. Îți samănă ție, ruptă bucățică !... Acum pune de lăutoare și grijește-l cum știi tu că se grijesc băieții ; că, după cum vezi, îi cam colbăit, mititelul !

— Moșnege, moșnege ! zise baba, nu rîde, că și acesta-i făptura lui Dumnezeu, ca și noi... Ba poate... și mai nevinovat, sărmanul !

Apoi, sprintenă ca o copilă, face degrabă leșie, pregătește de scăldătoare și, fiindcă știa bine treaba moșitului, lă purcelul, îl scaldă, îl trage frumușel cu untură din opaiț pe la toate încheiturile, îl strînge de nas și-l sumuță, ca să nu se dioache odorul. Apoi îl peaptănă și-l grijește așa de bine, că peste cîteva zile îl scoate din boală ; și cu tărîțe, cu cojițe, purcelul începe a se înfiripa și a crește văzînd cu ochii, de-ți era mai mare dragul să te uiți la el. Iară baba nu știa ce să mai facă de bucurie că are un băiet așa de chipos, de hazliu, de gras și învălit ca un pepene. Să-i fi zis toată lumea că-i urît și obraznic, ea ținea una și bună, că băiet ca băietul ei nu mai este altul ! Numai de-un lucru era baba cu inima jignită : că nu putea să le zică *tată* și *mamă*.

Într-una din zile, moșneagul voiește a merge la tîrg să mai cumpere cîte ceva.

— Moșnege, zise baba, nu uita să aduci și niște roșcove pentru ist băiet, că tare-a fi dorit, mititelul !

— Bine, măi babă. Dar în gîndul său : „Da' mînca-l-ar brînca să-l mănînce, surlă, că mult mă mai înnăduși cu dînsul. De-am avè pîne și sare pentru noi, da' nu să-l mai îndop și pe dînsul cu bunătăți... Cînd m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua cîmpii !"

În sfîrșit, moșneagul se duce la tîrg, tîrguiește el ce are de tîrguit, și, cînd vine acasă, baba îl întreabă, ca totdeauna :

— Ei, moșnege, ce mai știi de pe la tîrg ?

— Ce să știu, măi babă ? Ia, nu prea bune vești : împăratul vrea să-și mărite fata.

— Și asta-i veste rea, moșnege ?

— D-apoi îngăduiește puțin, măi babă, că nu-i numa atîta, că, de ce-am auzit eu, mi s-a suit părul în vîrful capului. Și cînd ți-oiu spune până la sfîrșit, cred că ți s-a încrîncina și ție carnea pe tine.

— Dar de ce, moşnege? Vai de mine!

— D-apoi, iaca de ce, măi babă, ascultă: Împăratul a dat de ştire, prin crainicii săi, în toată lumea că oricine s-a afla să-i facă, de la casa aceluia şi până la curţile împărăteşti, un pod de aur pardosit cu petre scumpe şi fel de fel de copaci, pe de-o parte şi pe de alta, şi în copaci să cînte tot felul de păseri, care nu se mai află pe lumea asta, aceluia îi dă fata; ba cică-i mai dă şi jumătate din împărăţia lui. Iară cine s-a bizui să vie ca s-o ceară de nevastă şi n-a izbuti să facă podul, aşa cum ţi-am spus, aceluia pe loc îi şi taie capul. Şi cică până acum o mulţime de feciori de crai şi de împăraţi, cine mai ştie de pe unde, au venit, şi nici unul din ei n-a făcut nici o ispravă; şi împăratul, după cum s-a hotărît, pe toţi i-a tăiat, fără cruţare, de li plînge lumea de milă. Apoi, măi babă, ce zici? bune veşti sunt acestea? Ba şi împăratul cică s-a bolnăvit de supărare!

— Of, moşnege, of! boala împăraţilor e ca sănătatea noastră! Numai despre feţii de împărat, ce mi-ai spus, mi se rupe inima din mine, că mare jale şi alean or fi mai ducînd mamele lor pentru dînşii! Mai bine că al nostru nu poate vorbi şi nu-l duce capul, ca pe alţii... la atîtea iznoave.

— Bune-s şi acestea, măi babă; da' bună ar fi şi aceea cînd ar avè cineva un fecior care să facă podul şi să ieie pe fata împăratului, că ştiu c-ar încăleca pe nevoie şi, Doamne! mare slavă ar mai dobîndi în lume!

Cînd vorbeau bătrînii, purcelul şedea în culcuş, într-un cotlon sub vatră, cu rîtul în sus, şi uitîndu-se ţintă în ochii lor, asculta ce spun ei şi numai pufnea din cînd în cînd. Şi cum sfătuiau bătrînii, ei în de ei, despre acestea, numai iaca se aude sub vatră: „Tată şi mamă! eu îl fac". Baba atunci a ameţit de bucurie, moşneagul însă, gîndind că-i Ucigă-l-crucea,

s-a spăriet şi, uimit, se uita prin bordeiu în toate părţile, să vadă de unde a ieşit acel glas; dar, nevăzînd pe nime, şi-a mai venit în sine. Însă godacul iar a strigat:

— Tată, nu te înfricoşa, că eu sunt! Ci trezeşte pe mama şi du-te la împăratul de-i spune că eu îi fac podul.

Moşneagul atunci zise îngăimat:

— D-apoi ai să-l poţi face, dragul tatei?

— Despre asta n-aibi grijă, tată, că eşti cu mine. Numai du-te şi vesteşte împăratului ce-am spus eu!

Baba, atunci, venindu-şi în sine, sărută băietul şi-i zise:

— Dragul mamei, drag! Nu-ţi pune viaţa în primejdie, şi pe noi să ne laşi, tocmai acum, străini, cu inima arsă şi fără nici un sprijin!

— Nu te îngriji, mămucă, de feliu; că trăind şi nemurind ai să vezi cine sunt eu.

Atunci moşneagul, nemaiavînd ce zice, îşi peaptănă barba frumos, iè toiagul bătrîneţelor în mînă, apoi iese din casă şi porneşte spre împărăţie, şi cum ajunge în tîrg, se duce cu peptul deschis drept la palatul împăratului. Un străjer, cum vede pe moşneag că stă pe-acolo, îl întreabă:

— Da' ce vrei, moşule?

— Ia, am treabă la împăratul; feciorul meu se prinde că i-a face podul.

Străjerul, ştiind porunca, nu mai lungeşte vorba, ci iè moşneagul şi-l duce înaintea împăratului. Împăratul, văzînd pe moşneag, îl întreabă:

— Ce voieşti de la mine, moşule?

— Să trăiţi mulţi ani cu bine, luminate şi preaputernice împărate! Fecioru-meu, auzind că aveţi fată de măritat, m-a trimis, din partea lui, ca să aduc la cunoştinţa măriei-voastre că el, cică, poate să vă facă podul.

— Dacă poate să-l facă, facă-l, moşnege; şi atunci fata şi jumătate din împărăţia mea ale lui să fie. Iară de nu, atunci... poate-i fi auzit ce-au păţit alţii, mai de viţă decît dînsul !? Dacă te prinzi aşa, apoi mergi de-ţi adă feciorul încoace. Iară de nu, caută-ţi de drum şi nu umbla cu gărgăunii în cap.

Moşneagul, auzind aceste chiar din gura împăratului, se pleacă până la pămînt ; apoi iese şi porneşte spre casă, ca să-şi aducă feciorul. Şi, cum ajunge acasă, spune feciorului-său ce a zis împăratul. Purcelul, atunci, plin de bucurie, începe a zburda prin bordeiu, dă un ropot pe sub lăiţi, mai răstoarnă cîteva oale cu rîtul şi zice :

— Haidem, tătucă, să mă vadă împăratul !

Baba, atunci, începe a se boci şi a zice :

— Să vede că eu nu mai am parte în lumea asta de nimica ! Până acum m-am chinuit de l-am crescut şi l-am scos din toată nevoia, şi acum... parcă văd c-am să rămîn fără de dînsul ! Şi, tot bocind ea, o apucă leşin de supărare.

Iar moşneagul, de cuvînt ; pune cuşma pe cap, o îndeasă pe urechi, îşi iè toiagul în mînă, iese din casă şi zice :

— Hai cu tata, băiete, s-aducem noră mîne-ta.

Purcelul, atunci, de bucurie, mai dă un ropot pe sub lăiţi, apoi se iè după moşneag şi, cît colè, mergea în urma lui, grohăind şi muşluind pe jos, cum e treaba porcului. Abiè ajung ei la porţile palatului împărătesc, şi străjerii cum îi văd încep a se uita unul la altul şi a bufni de rîs.

— Da' ce-i acesta, moşule ? zise unul din ei.

— D-apoi acesta mi-e feciorul, care se prinde c-a face podul împăratului.

— Doamne, moşule, Doamne! multă minte îţi mai trebuie ! zise un străjer bătrîn ; se vede că ţi-ai urît zilele !

— Apoi dă, ceea ce-i scris omului în frunte-i este pus, şi tot de-o moarte are să moară cineva.

— D-ta, moşule, cum vedem noi, cauţi pricina ziua-miaza-mare, cu lumînarea, ziseră străjerii.

— D-apoi asta nu vă priveşte pe d-voastre ; ia, mai bine păziţi-vă gura şi daţi de ştire împăratului c-am venit noi, răspunse moşneagul.

Străjerii, atunci, se uită lung unul la altul şi strîng şi ei din umere, apoi unul din ei vesteşte împăratului despre venirea noilor peţitori, moşneagul cu purcelul său ! Atunci împăratul îi cheamă înaintea sa. Moşneagul, cum întră, se pleacă până la pămînt şi stă la uşă, smerit. Iară purcelul calcă înainte pe covoare, grohăind, şi începe a muşlui prin casă.

Atunci împăratul, văzînd aşa mare obrăznicie, pe de-o parte i-a venit a rîde, iară pe de alta se tulbură grozav şi zise :

— Da' bine, moşnege, cînd ai venit în cela rînd, parcă erai în toată mintea ; dar acum unde te visezi, de umbli cu porci după tine ? Şi cine te-a pus la cale să mă iei tocmai pe mine în bătaie de joc ?

— Ferească Dumnezeu ! înălţate împărate, să cuget eu, om bătrîn, la una ca asta ! D-apoi, să avem iertare, luminarea-voastră, că acesta mi-i flăcăul, despre care v-am spus mai dăunăzi că m-a trămis la măria-voastră, dacă vă mai aduceţi aminte.

— Şi el are să-mi facă podul ?

— D-apoi aşa nădăjduim în Dumnezeu, că chiar el, măria-ta !

— Hai ! ie-ţi porcul de-aici şi ieşi afară ! Şi dacă până mîne dimineaţă n-a fi podul gata, moşnege, are să-ţi steie capul unde-ţi stau talpele. Înţelesu-m-ai ?

— Milostiv este Cel-de-sus, măria-voastră ! Iară dacă s-a întîmpla, — să nu bănuiţi, puternice împărate ! — după dorinţa luminării-voastre, apoi atunci să ne trimiteţi copila acasă.

Şi zicînd aceste, se pleacă după obiceiu, îşi iè purcelul, iese şi porneşte spre casă, urmat de cîţiva ostaşi, în paza cărora l-a dat împăratul până a doua zi, ca să vadă ce poate fi una ca asta. Căci multă vorbă, mult rîs şi mare nedumerire se mai făcuse la palat şi în toate părţile despre o astfel de batjocură nemaipomenită.

Şi, cătră sară, ajungînd moşneagul şi cu purcelul acasă, pe babă o şi apucă un tremur de spaimă şi începe a se văicăra şi a zice:

— Vai de mine, moşnege! da' ce foc mi-ai adus la casă? Mie ostaşi îmi trebuiesc?

— Încă mai ai gură să întrebi?! acestea-s faptele tale; m-am luat după capul tău cel sec şi m-am dus pe coclauri să-ţi aduc copii de suflet. Şi acum, iaca în ce chichion am intrat! Că n-am adus eu ostaşii, ci ei m-au adus pe mine. Şi capului meu se vede că până mîne dimineaţă i-a fost scris să mai steie unde stă!

Purcelul însă umbla muşluind prin casă după mîncare şi nici grijă n-avea despre încurcala ce făcuse. Moşnegii s-au ciondănit cît s-au mai ciondănit şi, cît erau ei de îngrijiţi, despre ziuă au adormit. Iară purcelul atunci s-a suit binişor pe laiţă, a spart o fereastră de bărdăhan şi, suflînd o dată din nări, s-au făcut ca două suluri de foc, de la bordeiul moşneagului, care acum nu mai era bordeiu, şi până la palatul împăratului. Şi podul, cu toate cele poruncite, era acum gata. Iară bordeiul moşneagului se prefăcuse într-un palat mult mai strălucitor decît al împăratului! Şi, deodată, baba şi moşneagul se trezesc îmbrăcaţi în porfiră împărătească, şi toate bunătăţile de pe lume erau acum în palaturile lor. Iară purcelul zburda şi se tologea numai pe covoare, în toate părţile.

Tot în acea vreme, şi la împărăţie straşnică zvoană s-a făcut, şi însuşi împăratul cu sfetnicii săi, văzînd această mare minune, grozav s-au spăriet, şi temîndu-se împăratul să nu i se întîmple ceva de rău, a făcut sfat şi a găsit cu cale să deie fata după feciorul moşneagului şi de îndată a şi trimis-o. Căci şi împăratul, cît era de împărat, le dăduse acum toate pe una, şi nici macar aceea nu era bună: frica!

Nuntă n-a mai făcut, căci cu cine era s-o facă? Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, i-au plăcut palaturile şi socrii; iar cînd a dat cu ochii de mire, pe loc a încremenit, dar mai pe urmă, strîngînd ea din umere, a zis în inima sa:

„Dacă aşa au vrut cu mine părinţii şi Dumnezeu, apoi aşa să rămîie". Şi s-a şi apucat de gospodărie.

Purcelul toată ziua muşluia prin casă, după obiceiul său, iară noaptea, la culcare, lepăda pelea cea de porc şi rămînea un fecior de împărat foarte frumos! Şi n-a trecut mult, şi nevasta lui s-a deprins cu dînsul, de nu-i mai era acum aşa de urît ca dintăi.

La vro săptămînă, două, tînăra împărăteasă, cuprinsă de dor, s-a dus să-şi mai vadă părinţii; iară pe barbat l-a lăsat acasă, căci nu-i da mîna să iasă cu dînsul. Părinţii, cum au văzut-o, s-au bucurat cu bucurie mare, şi, întrebînd-o despre gospodărie şi bărbat, ea a spus tot ce ştia. Atunci împăratul a început s-o sfătuiască, zicînd:

— Draga tatei! Să nu cumva să te împingă păcatul să-i faci vrun neajuns, ca să nu păţeşti vreo nenorocire! Căci, după cum văd eu, omul acesta, sau ce-a fi el, are mare putere. Şi trebuie să fie ceva neînţeles de mintea noastră, de vreme ce au făcut lucruri peste puterea omenească!

După aceasta au ieşit amundouă împărătesele în grădină ca să se primble. Şi aici, mama sfătui pe fată cu totul de alt fel:

6*

— Draga mamei, ce fel de viaţă ai să mai duci tu dacă nu poţi ieşi în lume cu barbatul tău ? Eu te sfătuiesc aşa : să potriveşti totdeauna să fie foc zdravăn în sobă şi, cînd a adormi barbatu-tău, să iei pelea cea de porc şi s-o dai în foc, ca să ardă, şi atunci ai să te mîntui de dînsa !

— Că bine zici, mamă ! iaca, mie nu mi-a venit în cap de una ca asta.

Şi cum s-a întors împărăteasa cea tînără sara acasă, a şi poruncit să-i facă un foc bun în sobă. Şi, cînd dormea barbatu-său mai bine, ea a luat pelea cea de porc, de unde o punea el, şi a dat-o pe foc ! Atunci perii de pe dînsa au început a pîrîi şi pielea a sfîrîi, prefăcîndu-se în cioric ars şi apoi în scrum ; şi s-a făcut în casă o duhoare aşa de grozavă, încît barbatul pe loc s-a trezit înspăimîntat, a sărit drept în picioare şi s-a uitat cu jale în sobă. Şi, cînd a văzut această mare nenorocire, a lăcrimat, zicînd :

— Alei ! femeie nepricepută ! Ce-ai făcut ? De te-a învăţat cineva, rău ţi-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, rău cap ai avut !

Atunci ea deodată s-a văzut încinsă peste mijloc cu un cerc zdravăn de fer. Iară barbatu-său i-a zis :

— Cînd voiu pune eu mîna mea cea dreaptă pe mijlocul tău, atunci să plesnească cercul acesta, şi numai atunci să se nască pruncul din tine, pentru că ai ascultat de sfaturile altora, de ai nenorocit şi căzăturile ieste de bătrîni, m-ai nenorocit şi pe mine şi pe tine deodată ! Şi dacă vei avè cîndva nevoie de mine, atunci să ştii că mă cheamă *Făt-Frumos* şi să mă cauţi la Mănăstirea-de-Tămîie.

Cum a sfîrşit de zis aceste, deodată s-a stîrnit un vînt năprasnic, şi venind un vîrtej înfricoşat, a ridicat pe ginerele împăratului în sus şi s-a făcut nevăzut. Atunci podul cel minunat îndată s-a stricat şi

s-a mistuit, de nu se ştie ce s-a făcut. Iară palatul în care şedeau moşnegii şi cu nora, cu toate bogăţiile şi podoabele din el, s-a schimbat iarăşi în sărăcăciosul bordeiu al moşneagului de mai nainte. Atunci bătrînii, văzînd astă mare nenorocire şi pe nora lór în aşa hal, au început a o mustra, cu lacrimile în ochi, şi a-i zice cu asprime să se ducă unde ştie, că ei n-au cu ce s-o ţie.

Ea văzîndu-se acum aşa de nenorocită şi horopsită, ce să facă şi încotro s-apuce ? Să se ducă la părinţi ? Se temea de asprimea tată-său şi de şugubaţa defăimare a oamenilor ; să rămîie pe loc ? Nu avea cele trebuitoare şi-i era lehamite de mustrările socrilor. În sfîrşit, s-a hotărît a se duce în toată lumea, să-şi caute barbatul. Şi hotărîndu-se astfel, a zis Doamne-ajută ! şi a pornit încotro a văzut cu ochii. Şi a mers ea, a mers tot înainte, prin pustiuri, un an de zile, pănă ce a ajuns într-un loc sălbatic şi cu totul necunoscut. Şi aici, văzînd o căsuţă tupilată şi acoperită cu muşchiu, care mărturisea despre vechimea ei, a bătut la poartă. Atunci se aude dinlăuntru un glas de femeie bătrînă, zicînd :

— Cine-i acolo ?

— Eu sunt, un drumeţ rătăcit.

— De eşti om bun, aproape de chilioara mea ; iară de eşti om rău, departe de pe locurile aceste, că am o căţea cu dinţii de oţel, şi, de i-oiu da drumul, te face mii şi fărîme !

— Om bun, măicuţă !

Atunci i se deschide poarta şi drumeaţa întră înlăuntru.

— Da' ce vînt te-a adus şi cum ai putut răzbate prin aceste locuri, femeie, hăi ? Că pasere măiastră nu vine pe aici, necum om pămîntean.

Atunci drumeaţa a oftat din greu şi a zis :

— Ia, păcatele mele m-au adus, măicuţă. Caut Mănăstirea-de-Tămîie şi nu ştiu în care parte a lumei se află !

— Se vede că tot mai ai oleacă de noroc de ai nimerit tocmai la mine. Eu sunt sfînta Mercuri, de-i fi auzit de numele meu.

— De nume am auzit, măicuţă, dar că te afli în lumea asta, nici prin cap nu mi-a trecut vreodată.

— Vezi ? Tot de noroc să se plîngă omul !

Apoi sfînta Mercuri a strigat o dată cu glas puternic, şi pe loc s-au adunat toate jivinile din împărăţia ei ; şi, întrebîndu-le despre Mănăstirea-de-Tămîie, au răspuns toate deodată că nici n-au auzit măcar pomenindu-se de numele ei. Sfînta Mercuri, auzind aceste, s-a arătat cu mare părere de rău, dar, neavînd nici o putere, a dat drumeţei un corn de prescură şi un păhăruţ de vin, ca să-i fie pentru hrană la drum ; şi i-a mai dat încă o furcă de aur, care torcea singură, şi i-a zis cu bineşorul : „Păstreaz-o, că ţi-a prinde bine la nevoie". Apoi a îndreptat-o la soră-sa cea mai mare, la sfînta Vineri.

Şi drumeaţa, pornind, a mers iar un an de zile tot prin locuri sălbatice şi necunoscute, până ce cu mare greu ajunse la sfînta Vineri. Şi aici i s-a întîmplat ca şi la sfînta Mercuri ; numai că sfînta Vineri i-a mai dat şi ea un corn de prescură, un păhăruţ de vin şi o vîrtelniţă de aur care depăna singură ; şi a îndreptat-o şi ea cu multă bunătate şi blîndeţă la soră-sa cea mai mare, la sfînta Duminică. Şi de aici drumeaţa, pornind chiar în acea zi, a mers iarăşi un an de zile prin nişte pustietăţi şi mai grozave decît cele de până aici. Şi fiind însărcinată pe al treile an, cu mare greutate a putut să ajungă şi până la sfînta Duminică. Şi sfînta Duminică a primit-o cu aceeaşi rînduială şi tot aşa de bine ca şi surorile sale. Şi, făcîndu-i-se milă de această nenorocită şi struncinată fiinţă, a strigat şi sfînta Duminică o dată, cît a putut, şi îndată s-au adunat toate vietăţile : cele din ape, cele de pe uscat şi cele zburătoare. Şi atunci ea le-a întrebat cu tot dinadinsul dacă ştie vreuna din ele în care parte a lumei se află Mănăstirea-de-Tămîie. Şi toate au răspuns, ca dintr-o singură gură, că nu li s-au întîmplat să audă măcar vorbindu-se vreodată despre aceasta. Atunci sfînta Duminică a oftat din adîncul inimei, s-a uitat galiş la nenorocita drumeaţă, şi i-a zis :

— Se vede că vrun blăstăm a lui Dumnezeu, sau altăceva, aşa trebuie să fie, de nu ai parte de ceea ce cauţi, fiica mea ! Că aici este capătul unei lumi necunoscute încă şi de mine, şi oricît ai voi tu şi oricare altul să mai meargă înainte de aici, este cu neputinţă.

Şi atunci, numai iaca un ciocîrlan şchiop se vede viind cît ce putea ; şi, şovîlc, şovîlc, şovîlc ! se înfăţişează înaintea sfintei Duminici. Atunci ea îl întreabă şi pe acesta :

— Tu, ciocîrlane, nu cumva ştii unde se află Mănăstirea-de-Tămîie ?

— Da' cum să nu ştiu, stăpînă ? Că doar pe-acolo m-a purtat dorul, de mi-am frînt piciorul.

— Dacă-i aşa, apoi acum îndată iè pe această femeie, du-o numaidecît acolo, cum îi şti tu, şi povăţuieşte-o cum a fi mai bine.

Atunci ciocîrlanul, oftînd, a răspuns cu smerenie :

— Mă supun cu toată inima la slujba măriei-voastre, stăpînă, deşi este foarte cu anevoie de mers până acolo.

Apoi sfînta Duminică a dat şi ea drumeţei un corn de prescură şi un păhăruţ de vin, ca să-i fie pentru hrană până la Mănăstirea-de-Tămîie ; şi i-a mai dat o tipsie mare de aur şi o cloşcă tot de aur, bătută cu pe-

tre scumpe, şi cu puii tot de aur, ca să-i prindă bine la nevoie ; şi apoi o dat-o pe seama ciocîrlanului, care îndată a şi pornit, şovîlcăind. Şi cînd ciocîrlanul pe jos, cînd drumeaţa pe sus, cînd ea pe jos, cînd el pe sus. Şi cînd biata drumeaţă nu mai putea nici pe sus, nici pe jos, atunci îndată ciocîrlanul o lua pe aripioarele sale şi o ducea. Şi tot aşa mergînd ei încă un an de zile, cu mare greutate şi zdruncen, au trecut peste nenumărate ţări şi mări, şi prin codri şi pustietăţi aşa de îngrozitoare, în care fojgăiau bălauri, aspide veninoase, vasiliscul cel cu ochi fărmăcători, vidre cîte cu douăzeci şi patru de capete şi altă mulţime nenumărată de gîngănii şi jigănii înspăimîntătoare, care stăteau cu gurile căscate, numai şi numai să-i înghită ; despre a cărora lăcomie, viclenie şi răutate nu-i cu putinţă să poveastească limba omenească.

Şi, în sfîrşit, după atîta amar de trudă şi primejdii, cu mare ce au izbutit să ajungă la gura unei peşteri. Aici călătoarea s-a suit iarăşi pe aripile ciocîrlanului, din care abia mai putea fîlfîi, şi el şi-a dat drumul cu dînsa pe o altă lume, unde era un raiu, şi nu altăceva !

— Iaca Mănăstirea-de-Tămîie ! zise ciocîrlanul. Aici se află Făt-Frumos, pe care îl cauţi tu de-atîtamar de vreme. Nu cumva ţi-i cunoscut ceva pe aici ?

Atunci ea, deşi îi fugeau ochii de atîtea străluciri, se uită mai cu băgare de samă şi îndată cunoaşte podul cel minunat din ceea lume şi palatul în care trăise ea cu Făt-Frumos aşa de puţin, şi îndată i se umplură ochii de lacrimi de bucurie.

— Mai stăi ! şi nu te bucura aşa degrabă, că încă eşti nemernică pe aceste locuri şi tot n-ai scăpat de primejdii, zise ciocîrlanul.

Îi arată apoi o fîntînă, unde trebuia să se ducă trei zile de-a rîndul ; îi spune cu cine are să se întîlnească şi ce să vorbească ; o povăţuieşte ce să facă, rînd pe

rînd, cu *furca*, cu *vîrtelniţa*, cu *tipsia* şi cu *cloşca cu puii de aur*, dăruite ei de cele trei surori : sfînta Mercuri, sfînta Vineri şi sfînta Duminică.

Apoi, luîndu-şi ziua bună de la călătoarea încredinţată lui, iute se întoarnă înapoi, zburînd neîncetat, de frică să nu-i mai rupă cineva şi celalalt picior. Iară nemernica drumeaţă, lăcrimînd, îl petrecea cu ochii în zbor, mergînd spre fîntîna ce-i arătase el.

Şi cum ajunge la fîntînă scoate mai întîi furca, de unde o avea strînsă, şi apoi se pune jos să se odihnească. Nu trece mult, şi, viind o slujnică să ieie apă, cum vede o femeie necunoscută şi furca cea minunată torcînd singură fire de aur, de mii de ori mai subţiri decît părul din cap, fuga la stăpînă-sa şi-i dă de veste !

Stăpîna acestei slujnice era vespea care înălbise pe dracul, îngrijitoarea de la palatul lui Făt-Frumos, o vrăjitoare straşnică, care închega apa şi care ştia toate drăcăriile de pe lume. Dar numai un lucru nu ştia hîrca : gîndul omului. Talpa-iadului, cum aude despre această minunăţie, trimite slujnica degrabă, să-i cheme femeia cea străină la palat, şi, cum vine, o întreabă :

— Am auzit că ai o furcă de aur care toarce singură. Nu ţi-e de vînzare, şi cît mi-i cere pe dînsa, femeie, hăi ?

— Ia, să mă laşi să stau într-o noapte în odaia unde doarme împăratul.

— De ce nu ? Dă furca încoace şi rămîi aici până la noapte, cînd s-a înturna împăratul de la vînătoare.

Atunci drumeaţa dă furca şi rămîne. Ştirba-babacloanţa, ştiind că împăratul are obiceiu a bea în toată sara o cupă de lapte dulce, i-a pregătit acum una ca să doarmă dus până a doua zi dimineaţă. Şi cum a venit împăratul de la vînătoare şi s-a pus în aşternut, hîrca i-a şi trimis laptele ; şi cum l-a băut

împăratul, pe loc a adormit ca mort. Atunci Talpaiadului a chemat pe necunoscuta drumeață în. odaia împăratului, după cum avuse tocmală, și a lăsat-o acolo, zicîndu-i încetișor :

— Șezi aici până despre ziuă, că am să vin atunci tot eu să te iau.

Hîrca, nu doar că șoptea și umbla cătinel, ca să n-o audă împăratul, ci avea grijă să n-o audă, din odaia de alăturea, un credincios al împăratului, care în toate zilele umbla cu dînsul la vînat.

Și cum s-a depărtat băboiul de acolo, nenorocita drumeață a îngenuncheat lîngă patul soțului ei și a început a plînge cu amar și a zice :

— Făt-Frumos ! Făt-Frumos ! Întinde mîna ta cea dreaptă peste mijlocul meu, ca să plesnească cercul ist afurisit și să se nască pruncul tău !

Și, sărmana, s-a chinuit așa până despre ziuă, dar în zadar, căci împăratul parcă era dus pe ceea lume ! Despre ziuă, Tălpoiul a venit posomorîtă, a scos pe necunoscuta de acolo și i-a zis cu ciudă să iasă din ogradă și să meargă unde știe. Și nenorocita, ieșind cu nepus în masă și necăjită ca vai de ea, s-a dus iarăși la fîntînă și a scos acum vîrtelnița. Și viind iarăși slujnica la apă și văzînd și această mare minune, fuga la stăpînă-sa și-i spune că femeia cea de ieri are acum o vîrtelniță de aur, care deapănă singură și care-i mult mai minunată decît furca ce i-a dat. Atunci pohoața de babă o cheamă iarăși la dînsa prin slujnică, pune mîna și pe vîrtelniță, tot cu același vicleșug, și a doua zi des-dimineață o scoate iarăși din odaia împăratului și din ogradă.

Însă în această noapte, credinciosul împăratului, simțind ce s-a petrecut și făcîndu-i-se milă de nenorocita străină, ș-a pus în gînd să descopere vicleșugul babei. Și cum s-a sculat împăratul și s-a pornit la

vînătoare, credinciosul i-a spus cu de-amăruntul ce se petrecuse în odaia lui în cele două nopți din urmă. Și împăratul, cum a auzit aceste, pe loc a tresărit, de parcă i-a dat inima dintr-însul. Apoi a plecat ochii în jos și a început a lăcrima. Și pe cînd din ochii lui Făt-Frumos se scurgeau șiroaie de lacrimi, la fîntîna știută, urgisita și zbuciumata lui soție scosese acum pe tipsie și cloșca cu puii de aur, cea mai de pe urmă a ei nădejde ! Și cum sta ea în preajma fîntînei, numai ce iaca pe slujnica știută iarăși o aduce Dumnezeu la fîntînă, și cînd mai vede și această mare minunăție, nici mai așteaptă să ieie apă, ci fuga la stăpînă-sa, și-i spune :

— Doamne, stăpînă, Doamne ! Ce-am văzut eu ! Femeia ceea are acum o tipsie de aur și o cloșcă de aur, cu puii tot de aur, așa de frumoși, de-ți fug ochii pe dînșii !

Băbornița, cum aude aceasta, pe loc trimite s-o cheme, zicînd în gîndul său :

„După ce umblă ea nu se mănîncă".

Și cum vine străina, hoanghina pune mîna și pe tablaua cea de aur și pe cloșca de aur cu puii de aur, tot cu același vicleșug.

Dar împăratul, cînd a venit în astă-sară de la vînat și cînd i s-a adus laptele, a zis în gîndul său :

„Acest lapte nu se mai bè", și cum a zis, l-a și aruncat pe furiș, și pe loc s-a făcut că doarme dus.

După ce hîrca s-a încredințat că împăratul doarme, bizuindu-se ea și acum în puterea băuturei sale, a adus iarăși pe străină în odaia lui, tot cu aceeași rînduială ca și în nopțile trecute ; și, lăsînd-o acolo, s-a depărtat ! Atunci zbuciumata drumeață, căzînd iarăși în genunchi lîngă patul soțului ei, se îneca în lacrimi, spuind iarăși cuvintele aceste :

— Făt-Frumos ! Făt-Frumos ! Fie-ţi milă de două suflete nevinovate, care se chinuiesc de patru ani, cu osînda cea mai cumplită ! Şi întinde mîna ta cea dreaptă peste mijlocul meu, să plesnească cercul şi să se nască pruncul tău, că nu mai pot duce această nesuferită sarcină !

Şi cînd a sfîrşit de zis aceste, Făt-Frumos a întins mîna, ca prin somn, şi cînd s-a atins de mijlocul ei, dang ! a plesnit cercul, şi ea îndată a născut pruncul, fără a simţi cîtuş de puţin durerile facerii. După aceasta împărăteasa povesteşte soţului său cîte a pătimit ea de cînd s-a făcut el nevăzut.

Atunci împăratul, chiar în puterea nopţii, se scoală, ridică toată curtea în picioare şi porunceşte să-i aducă pe hîrca de babă înaintea sa, dimpreună cu toate odoarele luate cu vicleşug de la împărăteasa lui. Apoi mai porunceşte să-i aducă o iapă sireapă şi un sac plin cu nuci, şi să lege şi sacul cu nucele şi pe hîrcă de coada iepei, şi să-i deie drumul. Şi aşa s-a făcut. Şi cînd a început iapa a fugi, unde pica nuca, pica şi din Talpa-iadului bucăţica ; şi cînd a picat sacul, i-a picat şi hîrcei capul.

Hîrca aceasta de babă era scroafa cu purceii din bulhacul peste care v-am spus că dăduse moşneagul, crescătorul lui Făt-Frumos. Ea, prin drăcăriile ei, prefăcuse atunci pe stăpînu-său, Făt-Frumos, în purcelul cel ogîrjit, răpciugos şi răpănos, cu chip să-l poată face mai pe urmă ca să ieie vreo fată de-a ei, din cele unsprezece ce avea şi care fugiseră după dînsa din bulhac. Iaca dar pentru ce Făt-Frumos a pedepsit-o aşa de grozav. Iară pe credincios cu mari daruri l-au dăruit împăratul şi împărăteasa, şi pe lîngă dînşii l-au ţinut pînă la sfîrşitul vieţei lui.

Acum, aduceţi-vă aminte, oameni buni, că Făt-Frumos nu făcuse nuntă cînd s-a însurat. Dar acum

a făcut şi nunta şi cumătria totodată, cum nu s-a mai pomenit şi nici cred că s-a mai pomeni una ca aceasta undeva. Şi numai cît a gîndit Făt-Frumos, şi îndată au şi fost de faţă părinţii împărătesei lui şi crescătorii săi, baba şi moşneagul, îmbrăcaţi iarăşi în porfiră împărătească, pe care i-au pus în capul mesei. Şi s-a adunat lumea de pe lume la această mare şi bogată nuntă, şi a ţinut veselia trei zile şi trei nopţi, şi mai ţine şi astăzi, dacă nu cumva s-a sfîrşit.

(Convorbiri literare, 1 iunie 1876)

POVESTEA LUI STAN PĂŢITUL

Era odată un flăcău stătut, pe care-l chema Stan. Şi flăcăul acela din copilăria lui se trezise prin străini, fără să cunoască tată şi mamă şi fără nici o rudă care să-l ocrotească şi să-l ajute.

Şi, ca băiet străin ce se găsea, nimernicind el de colo până colo pe la uşile oamenilor, de unde până unde s-a oploşit de la o vreme într-un sat mare şi frumos.

Şi aici, slujind cu credinţă ba la unul, ba la altul, până la vîrsta de treizeci şi mai bine de ani, şi-a sclipuit puţine parale, cîteva oi, un car cu boi şi o văcuşoară cu lapte. Mai pe urmă şi-a înjghebat şi o căsuţă, şi apoi s-a statornicit în satul acela pentru totdeauna, trăgîndu-se la casa lui şi muncind ca pentru dînsul. Vorba ceea : „Şi piatra prinde muşchiu dacă şede mult într-un loc".

Şi cum s-a văzut flăcăul cu casă şi avere bunicică, nu mai sta locului, cum nu stă apa pe pietre, şi mai nu-l prindea somnul de harnic ce era. Dintr-o parte venea cu carul, în alta se ducea, şi toate trebile şi le punea la cale singurel. Nu-i vorbă că, de greu, greu îi era ; pentru că, în lipsa lui, n-avea cine să-i îngrijească de casă şi de vitişoare cum trebuie. Numai, dă ! ce să facă bietul om ? Cum era să se întindă mai mult, că de-abia acum se prinsese şi el cu mînele de vatră ;

şi cîte a tras până s-a văzut la casa lui numai unul Dumnezeu ştie. De-aceea alerga singur zi şi noapte în toate părţile, cum putea, şi muncea în dreapta şi în stînga, ca doar-doar a încăleca pe nevoie, ş-apoi atunci, văzînd şi făcînd.

Toate ca toate, dar urîtul îi venea de hac. În zile de lucru, calea-valea ; se lua cu treaba şi uita de urît. Dar în nopţile cele mari, cînd era cîte o givorniţă cumplită şi se mai întîmpla să fie şi sărbători la mijloc, nu mai ştia ce să facă şi încotro să apuce, vorba cîntecului :

> De urît mă duc de-acasă,
> Şi urîtul nu mă lasă ;
> De urît să fug în lume,
> Urîtul fuge cu mine.

Se vede lucru că aşa e făcut omul, să nu fie singur. De multe ori i-a venit flăcăului în cap să se însoare, dar cînd îşi aducea aminte uneori de cîte i-au spus că au pătimit unii şi alţii de la femeile lor, se lua pe gînduri şi amîna, din zi în zi şi de joi până mai de-apoi, această poznaşă trebuşoară şi gingaşă în multe privinţi, după cum o numea el, gîndindu-se mereu la multe de toate... Unia zic aşa, că femeia-i sac fără fund. Ce-a mai fi şi asta ? Alţii, că să te ferească Dumnezeu de femeia leneşă, mîrşavă şi răsipitoare ; alţii, alte năstruşnicii, încît nu ştii ce să crezi şi ce să nu crezi ! ?

Numa nu-i vorbă, că am văzut eu şi destui bărbaţi mult mai ticăiţi şi mai chitcăiţi decît cea mai biciznică femeie. Şi aşa, trezindu-se el în multe rînduri vorbind singur, ca nebunii, sta în cumpene : să se însoare... să nu se însoare ? !...

Şi, ba s-a însura la toamnă, ba la iarnă, ba la primăvară, ba la vară, ba iar la toamnă, ba vremea trece, flăcăul începe şi el a se trece, mergînd tot

înainte cu burlăcia, şi însurătoarea rămîne baltă. Şi apoi este o vorbă: că până la 20 de ani se însoară cineva singur; de la 20—25 îl însoară alţii; de la 25—30 îl însoară o babă, iară de la 30 de ani înainte numai dracu-i vine de hac.

Tocmai aşa s-a întîmplat şi cu flăcăul acesta că, până la vremea asta, nici el de la sine, nici prietenii, nici babele — cîtu-s ele de-a dracului, de prefăcute şi iscoditoare — tot nu l-au putut face să se însoare.

Stan era om tăcut în felul său, dar şi cînd da cîte-o vorbă dintr-însul, vorba era vorbă, la locul ei, şi nu-l putea răpune te miri cine.

Mulţi trăgeau nădejdea să-l ieie de ginere, dar flăcăul era chitit la capul său şi nu se da cu una, cu două. Şi aşa, de la o vreme, şi prietenii, şi babele lehămetindu-se, l-au dat în burduhul dracului şi l-au lăsat pe sama lui, să facă de-acum înainte ce-a şti el cu dînsul, că ei şi-au luat toată nădejdea.

Amu, într-una din zile, flăcăul se scoală de noapte, face mămăligă îmbrînzită şi ce-a mai dat Dumnezeu, pune mîncarea în traistă, înjugă boii la car, zice Doamne-ajută şi se duce la pădure, să-şi aducă un car de lemne. Şi ajungînd el în pădure, pe cînd se amija de ziuă, a tăiet lemne, a încărcat carul zdravăn şi l-a cetluit bine şi, păn-or mai mînca boii, s-a pus să mănînce şi el ceva. Şi după ce a mîncat cît i-a trebuit, i-a mai rămas o bucăţică de mămăligă îmbrînzită şi făcînd-o boţ, a zis: „Ce s-o mai duc acasă? ia s-o pun ici, pe teşitura asta, că poate-a găsi-o vreo lighioaie ceva, a mînca-o şi ea ş-a zice-o bodaproste". Şi punînd mămăliga pe teşitură, înjugă boii, zice iar un Doamne-ajută şi, pe la prînzişor, porneşte spre casă. Şi cum a pornit el din pădure, pe loc s-a şi stîrnit un vifor cumplit, cu lapoviţă în două, de nu vedeai nici înainte, nici înapoi. Mînia lui Dumnezeu ce era afară! să nu scoţi cîne din casă, dar încă om! Însă dracul nu caută mai bine; la aşa vreme te face să perzi răbdarea şi, fără să vrei, te vîră în păcat.

În acea zi, Scaraoschi, căpitenia dracilor, voind a-şi face mendrele cum ştie el, a dat poroncă tuturor slugilor sale ca să apuce care încotro a vedè cu ochii, şi pretutindene, pe mare şi pe uscat, să vîre vrajbă între oameni şi să le facă pacoste.

Atunci dracii s-au împrăştiet, iute ca fulgerul, în toate părţile. Unul din ei au apucat spre păduri, să vadă de n-a putè trebălui ceva şi pe-acolo, doar a face pe vrun om să bîrfească împotriva lui Dumnezeu, pe altul să-şi chinuiască boii, altuia să-i rupă vrun capăt sau altceva de la car, altuia să-i schilogească vrun bou, pe alţii să-i facă să se bată până s-or ucide, şi cîte alte bazaconii şi năzbutii de care iscodeşte şi vrăjeşte dracul.

Ce-or fi isprăvit ceilalţi draci nu ştim, dar acestui de la pădure nu i-a mers bine în acea zi. S-a pus el, nu-i vorbă, luntre şi punte ca să-şi vîre codiţa cea bîrligată undeva, dar degeaba i-a fost, că, pe unde se ducea, tot în gol umbla.

Şi tot mai cercînd el ba ici, ba colea, înspre sară numai ce dă de-o pîrtie. Atunci se iè tiptil-tiptil pe urma ei şi se duce tocmai la locul de unde încărcase Stan lemnele. Şi, cînd colo, găseşte numai locul, pentru că flăcăul, după cum am spus, de mult ieşise din pădure şi se dusese în treaba lui.

Văzînd el dracul că şi aici n-a izbutit nimica, crîşca din măsele şi crăpa de ciudă, pentru că era îngrijit cu ce obraz să se înfăţişeze înaintea lui Scaraoschi; ş-apoi, afară de aceasta, era buimac de cap şi hămisit de foame de atîta umblet.

Şi cum sta el pe gînduri, posomorît şi bezmetic, numai iaca ce vede pe-o teşitură un boţ de mămăligă. Atunci, bucuria dracului! Odat-o şi haleşte şi nu zice nimica. Apoi, nemaiavînd ce face, îşi iè coada

între vine şi se întoarce la stăpînu-său, şi, cum ajunge în iad, Scaraoschi îl întreabă :

— Ei, copile, ce ispravă ai făcut ? Cîte suflete mi-ai arvonit ? Dă-ţi solia !

— Ia, mai nimica, stăpîne, răspunse dracul, ruşinat şi tremurînd ca varga de frică ; se vede c-am pornit într-un ceas rău. Vremea a fost prea dimpotrivă, cum ştiţi, şi numai un om a venit azi în pădure, dar ş-acela a scăpat de mine, căci am dat în urma lui tîrziu, tocmai cînd se dusese. Noroc numai c-am găsit pe-o teşitură un boţ de mămăligă, de-am mîncat, căci îmi gîrîiau maţele de foame. Alta nu mai ştiu nimica, întunecimea-voastră.

— Ei bine, zmîrdoare uricioasă ce eşti, de mîncat ai mîncat boţul cel de mămăligă, dar ce-a zis omul acela cînd a pus mămăliga acolo, pe teşitură, ai tu la ştiinţă ?

— Ba de asta nu ştiu nimica, stăpîne.

— Apoi, ce păzeşti tu alta, dacă nu ştii nici macar ceea ce vorbesc muritorii ? Să-ţi spun eu dară, deşi n-am fost în pădure, ca tine : a zis că cine-a mînca boţul cel de mămăligă să zică bodaproste... zis-ai tu ceva cînd ai mîncat-o ?

— Ba n-am zis nimica, stăpîne.

— Aşa ? în loc să-ţi dai osteneală ca să afli până şi gîndul oamenilor, tu nu ştii nici macar ceea ce vorbesc ei ? Mai pot eu să am nădejde în voi ? Ei, las', că-ţi găsesc eu acuş leacul ; te-i învăţa tu minte de altă dată ! Hai, porneşte acum degrabă la omul acela, şi să-l slujeşti taman trei ani de zile, cu credinţă, la ce te-a pune el ! Simbrie în bani să nu primeşti de la dînsul, ci să faci tocmală că, după ce ţi-i împlini anii, să ai a lua din casa lui ce-i vrea tu ; şi aceea are să fie de trebuinţă la talpa-iadului, că au început a putrezi căpătăiele... Ia să vedem, ţi-a veni în cap ce ai să iei ? hai, gata eşti ? ie-ţi tălpăşiţa !

— Gata, stăpîne, iaca, pornesc !

Atunci dracul dă o raită pe la talpa-iadului, să vadă ce lipseşte, şi apoi iese iute ca scînteia şi se tot duce înainte la slujbă, după poronca lui Scaraoschi. Şi cînd pe aproape de casa lui Stan, dracul s-a prefăcut într-un băiet ca de opt ani, îmbrăcat cu straie nemţeşti, şi umbla zgribulind pe la poartă. Stan era acasă, şi chiar atunci luase ceaunul de pe foc, ca să mestece mămăliga ; şi numa iaca ce vede că se răped cînii să rupă omul, nu altăceva, şi cînd se uită mai bine, ce să vadă ? Vede un băiet că se acăţăra pe stîlpul porţii, de teama cînilor. Atunci Stan aleargă la poartă, zicînd :

— Ţibă, Hormuz, na, Balan, nea ! Zurzan, da-ţi-vă-n laturi, cotarle ! Da' de unde eşti tu, măi ţică ? şi ce cauţi pe-aici, spaima cînilor ?

— De unde să fiu, bădică ? Ia, sunt şi eu un băiet sărman, din toată lumea, fără tată şi mamă, şi vreu să întru la stăpîn.

— Să întri la stăpîn ? d-apoi tu nici de păscut gîştile nu eşti bun... Cam de cîţi ani îi fi tu ?

— Ia, poate să am vreo treisprezece ani.

— Ce spui tu, măi ?... Apoi dar bine-a zis cine-a zis că vrabia-i tot puiu, dar numai dracul o ştie de cînd îi... Eu de-abia ţi-aş fi dat şepte, mult opt ani. Dar ce, Doamne iartă-mă ! pesemne că şi straiele acestea pocite fac să arăţi aşa de sfrijit şi închircit. Am mai văzut dăunăzi umblînd pe aici prin sat un ciofligar de-alde tine, dar acela era oleacă mai chipos şi altfel îmbrăcat :

> Cu antereu de canavaţă,
> Ce se ţinea numa-n aţă,
> Şi cu nădragi de anglie,
> Petece pe ei o mie.

Şi cînd mergea pe drum, nădragii mergeau alăturea cu drumul : cică umbla după strîns pielcele, şi cum trecea pe la poarta mea, de-abia l-am scos din gura lui Zurzan ; l-a pieptănat de i-au mers petecele. Vorba ceea : „Aş veni desară la voi, dar mi-e ruşine de cîni". Şi acum parcă-l văd cît era de ferfeniţos şi cum îşi culegea boarfele de pe jos. Oleacă de n-ai păţit şi tu ca dînsul. Şi cum te cheamă pe tine ?

— Tot Chirică mă cheamă.

— Măi parpalecule, nu cumva eşti botezat de sfîntul Chirică Şchiopul, care ţine dracii de păr ?

— Nu-l ştiu pe acela, dar Chirică mă cheamă.

— Apoi, despre mine, fie oricine ţi-a fi nănaş, dar ştiu c-a nemerit-o bine, de ţi-a pus numele Chirică : pentru că eşti un fel de vrăbioiu închircit.

— Apoi dă, bade, închircit, vrăbioiu, cum mă vezi, acesta sunt, am văzut eu şi hoituri mari şi nici de-o lume : la treabă se vede omul ce poate. Las' să mă cheme cum m-a chema ; ce ai d-ta de-acolo ? Da' pe d-ta cum te cheamă ?

— Tot Stan mă cheamă, dar, de la o boală ce am avut, cînd eram mic, mi-au schimbat numele din Stan în Ipate, şi de-atunci am rămas cu două nume.

— D-apoi ai la ştiinţă, bade, că şi d-ta ai cîntec :

> Ipate, care dă oca pe spate
> Şi face cu mîna să-i mai aducă una.

—Dar ştii că m-ai plesnit în pălărie, măi Chirică ? al dracului băiet ! Parcă eşti Cel-de-pe-comoară, măi, de ştii toate cele ! De trup eşti mărunţel, nu-i vorbă, dar la fire eşti mare. Ia să te vedem dacă mi-i gîci tu cimilitura aceasta :

Lată — peste lată, peste lată — îmbojorată, peste îmbojorată — crăcănată, peste crăcănată — măciulie, peste măciulie — limpezeală, peste limpezeală — gălbeneală şi peste gălbeneală — huduleţ.

Chirică atunci începe a zîmbi şi zice :

— De-oiu gîci, mi-i da şi mie o hrincă dintr-însa ?

— D-apoi ştiu eu ce crezi tu că-i aceea ? Gîceşte întăi, să vedem.

— Ce să fie ? ! zise Chirică. Ia, faţa casei, vatra, focul, pirostiile, ceaunul, apa dintr-însul, făina şi culeşerul sau melesteul.

— Bun, măi Chirică, ia, acum văd şi eu că nu eşti prost ! Hai ! cît să-ţi dau pe an ca să te tocmeşti la mine ?

— Apoi eu...nu mă tocmesc cu anul.

— Dar cum te tocmeşti tu ?

— Eu mă tocmesc pe trei ani o dată ; pentru că nu-s deprins a umbla din stăpîn în stăpîn, şi vreu să cunosc ceva cînd voiu ieşi de la d-ta.

— Despre mine, cu atîta mai bine, măi Chirică. Şi ce mi-i cere tu pentru trei ani ?

— Ce să-ţi cer ? ia, să-mi dai de mîncare şi de purtat cît mi-a trebui, iar cînd mi s-or împlini anii, să am a lua din casa d-tale ce voiu vrè eu.

— Ce fel de vorbă-i asta ? Poate că tu îi bărăni atunci să-mi iei sufletul din mine, ori mai ştiu eu ce dracul ţi-a veni în cap să ceri !?

— Ba nu, bade Ipate, n-aibi grijă ; nu ţi-oiu mai cere vrun lucru mare până pe-acolo. Ş-apoi, ce ţ-oiu lua eu din casă nu-ţi face trebuinţă d-tale.

— Apoi na ! zise Ipate. Măsură-ţi vorba cu îmblăciul. Balan să-ţi aleagă din gură ce spui dacă nu vorbeşti deslușit.

— Apoi dă, bade Ipate, unde-i vorbă nu-i mînie ; mai bine să te tocmeşti întăi decît pe urmă.

— Apoi aceasta-ţi spun şi eu, măi ciotul dracului ! dezleagă odată calul de la gard, să ştiu eu atunci

— de-oiu ajunge cu sănătate — ce-i al tău și ce-i al meu.

— Ia lasă, bade Ipate, lasă, nu te mai pune și d-ta atîta pentru te miri ce și mai nimica, că doar n-are să fie un cap de țară...

— Măi Chirică, știi una ? rămîi la mine, și ne-om împăca noi atunci. Te văd că ești un băiet isteț și — mai știi păcatul ? — poate și harnic ; sameni a fi știind de unde să iei lucrul și unde să-l pui.

— Despre aceasta n-aibi grijă, bade, zise Chirică. Nu căuta că-s mic, dar trebile care ți le-oiu face eu nu le-a face altul, macar să fie cu stea în frunte.

— Mai știi ? Bine-ar fi, măi Chirică, dac-ar fi toate cu lapte cîte le spui. Dar tu curat că ai dat peste un stăpîn ca pînea cea bună ; numai să avem vorbă dinainte, să nu fii rău de gură, c-apoi mi-i să nu mă scoți din sărite și să mă faci cîteodată să-mi ies din răbuș afară.

— Nici despre asta nu mă tem că-i bănui, bade Ipate.

— Vrea să zică ne-am înțeles. De-acum vină de-i mînca și tu ceva. Iaca niște bulughine cu mujdeiu și cu mămăligă. Hai ! dă-li colb ș-apoi te apucă de treabă.

Băietul se pune ciobănește într-un genunchiu, îmbucă răpede ce îmbucă și apoi se duce după trebi. Și așa era Chirică de liniștit și de harnic la trebile lui, că parcă era de-acolo de cînd l-a făcut mă-sa, și Ipate se îndemna cu dînsul, uitase acum de urît și huzurea de bine, și din ziua în care s-a tocmit Chirică la Ipate, norocul îi curgea gîrlă din toate părțile, și nu mai știa ce are la casa lui.

Ce garduri streșinite cu spini, de mai nici vîntul putea răzbate printre ele ! Ce șuri și ocoale pentru boi și vaci, perdea pentru oi, poieți pentru păseri, cotețe pentru porci, sîsîiac pentru păpușoi, hambare pentru

grîu și cîte alte lucruri de gospodărie, făcute de mîna lui Chirică, cît ai bate din palme ! Să nu spun minciuni, dar Ipate se îmbogățise însutit și înmiit de cînd a venit Chirică în slujbă la dînsul. Acum văzuse Ipate ce poate Chirică, și-i era drag ca ochii din cap.

Trecuse vreo doi ani la mijloc și în una din zile Chirică zice stăpînului său :

— Stăpîne, să nu bănuiești, da' am să zic și eu o vorbă : de ce nu te însori ? Ca mîne-poimîne te-i trezi că ai îmbătrînit, și nu-ți rămîne nici un urmaș. După viață este și moarte. De unde știi ce se întîmplă, ferească Dumnezeu ! și atunci, cui rămîne atîta avere ?

— Ce vorbești tu, măi Chirică ? Dacă nu m-am însurat eu cînd am fost de însurat, apoi la vremea asta ți-ai găsit să mă însor ? Pesemne vrei să-și facă dracul rîs de mine... Nu vezi că a trecut soarele de-ameazi : sunt mai mult bătrîn decît tînăr.

— Da' ia lasă-mă la pîrdalnicul, stăpîne, că-i spărie oamenii cu vorbele d-tale ! Nu te mai face așa de bătrîn, că doar nu ți-i vremea trecută. Eu gîndesc că tocmai acum ești bun de însurat ; pentru că ai cu ce să ții nevasta și copiii. Slava Domnului ! mulți ar dori să aibă ceea ce ai d-ta.

— Ți-ai găsit, zise Ipate. Parcă ești nu știu cum, măi Chirică ; vorbești și tu, ia așa, în dodii, cîteodată. Am eu sămănături ? am eu toate cele trebuincioase pentru casă ? Tu crezi că numai așa se ține femeia... Vorba ceea : „Cînd se-nsoară, nu-i de moară“.

— De asta te plîngi, stăpîne ?

— D-apoi, de care alta, măi Chirică ? Nu știi tu că gura înainte de toate și apoi celelalte ?

— Stăpîne, dacă-i numai atîta, apoi las', că te fac eu cu grîu, să ai de unde face pîne și colaci pentru nuntă, ba și pentru cumătrie dacă vrei.

— De unde, măi Chirică ?

— Vezi d-ta, colo departe, nişte lanuri frumoase de grîu care dă în copt ?
— Le văd.
— Du-te chiar acum la stăpînul moşiei şi-i spune că te prinzi să-i dai în girezi tot grîul cît îl are sămănat. Şi dacă te-a întreba cît să-ţi deie pentru această ostenicioasă treabă, spune-i că nu primeşti bani, ci numai atîta grîu, cu paie cu tot, cît îi putè duce d-ta în spate şi cu un băiet al d-tale.
— Cum asta, măi Chirică ? Parcă vorbeşti de pe ceea lume. Crezi tu că vom putè noi singuri secera şi strînge atîta amar de grîu, că doar sute şi mii de braţe trebuiesc acolo, nu şagă ! Ş-apoi, numai pentru două sarcine de grîu ? Ce nebun ai crede tu c-ar fi acela ?
— Stăpîne, ca să cunoşti cine sunt eu şi cît pot, ascultă-mă şi du-te la boier de-i spune cum te-am învăţat.
Ipate, cu un gînd să se ducă şi cu zece nu. În sfîrşit, îşi ia el inima-n dinţi şi se duce la curte să vadă ce are să fie, şi cum ajunge, se înfăţişează înaintea boierului şi zice :
— Să nu vă supăraţi, cucoane ! Nu cumva aveţi trebuinţă de secerători ?
— Ba încă mare nevoie am, om bun ; parcă Dumnezeu te-a adus. Căci grîul e copt, nu mai poate suferi întîrziere.
— Apoi, cucoane, mă prind eu să ţi-l secer.
— Cum, singur ?
— Asta-i treaba mea, cucoane. Eu mă prind să ţi-l dau în girezi. Nu-i cuvînt gospodăresc ?
— Cum văd, te bizuieşti în braţe multe.
— Multe, cucoane, puţine, cucoane, cîte-a dat Dumnezeu ; numai treaba s-o fac.
— Ş-apoi ce mi-i cere, aşa cu hurta ?

— Ce să cer, cucoane, ia, cînd ţi-oiu da grîul în girezi, să am voie a lua numai atîta grîu, cu paie cu tot, cît oiu putè duce în spate eu şi c-un băietan al meu.
— Măi omule, vorbeşti înadins ori vrei să şuguieşti ?
— Ba ferească Dumnezeu, cucoane, vorbesc înadins.
Boierul a crezut că Ipate e nebun şi voia să se mîntuie de dînsul, zicînd :
— Dacă-i aşa, om bun, du-te mîni dimineaţă şi te apucă de lucru ; oiu vedè eu ce treabă-i face şi ne-om împăca noi.
— Împăcarea, cum ţi-am spus, cucoane.
— Ei, du-te, du-te, şi las' să vedem !
Atunci Ipate se întoarnă acasă, şi Chirică îl întreabă :
— Ei, stăpîne, cum a rămas cu boierul ?
— Cum să rămîie, măi Chirică ! Ia, m-am prins hăt şi bine să-i dau grîul în girezi, după cum ai zis. Dar m-a luat groaza cînd am trecut pe lîngă lan şi l-am văzut cîtu-i de mare. Asta-i o treabă foarte grea, şi mare lucru să fie ca s-o putem noi scoate la capăt. Ştiu eu tare bine că boierul m-a luat de nebun, dar nici cu minte nu sunt, după cît văd eu acum. Dracul ştie ce avem să facem !
— N-aibi grijă, stăpîne, că doar eşti cu mine ! zise Chirică.
— Ia mai bine să luăm cele trebuitoare şi haidem acolo chiar în astă-sară, ca mîne dimineaţă să ni se facă ziuă pe lan.
Şi aşa se ieu ei amundoi şi se duc. Şi cum ajung acolo, cam pe înseratelea, Ipate zice :
— Vezi tu, măi Chirică ? asta nu-i şagă ; mi se pare că noi avem să dăm peste dracul.
— Stăpîne, ştii ce ? culcă-te şi te odihneşte, şi mîni dimineaţă vom vorbi amundoi.

Ipate, ca cel cu grija în spate, se frămîntă el cu mintea cît se mai frămîntă şi, obosit fiind, se lăsă oleacă jos pe iarbă şi adormi dus. Chirică atunci, el ştie ce face şi cum face, că într-o clipă adună toată drăcimea şi-o pune la lucru pe cîmp. Unii secerau, alţii legau snopi, alţii făceau clăi şi suflau cu nările să se usuce, alţii cărau, alţii durau girezi, mă rog, claca dracului era ! ce să spun mai mult ?

Cînd se trezeşte Ipate, în zori de ziuă, se sparie ce vede : totul era mîntuit ; în locul grîului de pe cîmp vede acum o gireadă mare şi două mai mici, aşezate pe culmea dealului, iară pe Chirică nu-l vede nicăiri. Atunci lui Ipate i s-a suit tot părul în vîrful capului de frică şi a început a căuta pe Chirică în toate părţile. Şi cînd colo, numai ce iată că-l văzu dormind pe vîrful unei girezi, şi atunci îşi mai veni puţin în fire. Feciorii boiereşti se sculară cu noaptea-n cap, cum îi treaba lor, şi veniră pe lanuri să vadă ce mai este. Şi cînd văzură ei una ca aceasta, îi cuprinse spaima, şi fuga la boier, de-i vestiră. Boierul atunci se scoală iute, se azvîrle pe un cal şi ţine numai o fugă până pe lanuri, şi cînd colo, vede şi el ce nu se mai văzuse şi nu se mai auzise de cînd lumea şi pămîntul.

— Ei, cucoane, am mîntuit trebuşoara, zise Ipate. Bine că aţi apucat a veni şi d-voastră, ca să fiţi de faţă cînd ne-om lua dreptul.

Atunci Chirică, nici una, nici două, scoate o funie cu care era încins, leagă bine gireada cea mare, cum ştie el, o ia în spate şi pe ici ţi-i drumul. Iară boierul, mai văzînd şi aceasta, a încremenit cu mînile subsuori, uitîndu-se la dînsul cum se ducea. Şi crezînd că de-acum şi Ipate are să ieie cele două girezi mici şi-l caliceşte de tot, crăpa de necaz, dar n-avea încotro. Şi neştiind ce să facă, zise lui Ipate cu binişorul :

— Om bun, na-ţi bani în locul grîului ce mai ai a lua, şi lasă-mă în pace. N-am crezut că am a face cu dracul.

— Ferească Dumnezeu, cucoane, cruce de aur cu noi în casă ! Departe de pe locurile aceste ! Ba, zău, am muncit de-a dat inima din noi.

— Ia lăsă-mă încolo, măi omule ; pesemne tu ai să mă înveţi pe mine ce-i plugăria ! ? Că doar nu samăn eu grîu de ieri, de alaltaieri, să nu fi mai avut a face cu secerători !... Şi chiar de nu-i fi tu Ucigă-l-crucea, tot n-aţi umblat cu lucru curat ; însă ce am eu cu sufletul vostru ? voi aveţi a da samă. Primeşte bani, cum ţi-am spus, şi mai duceţi-vă şi la altă casă, că eu, unul, ştiu c-am păţit-o bună !

Ipate, auzind aceasta, părerea lui de bine ; ia bani cu cît se învoieşte şi se duce şi el după Chirică. Şi cînd ajunse acasă, Chirică trierase, vînturase, măcinase ; în sfîrşit, pusese toate trebile la cale. Şi Ipate, cînd a mai văzut şi asta, nu mai ştia ce să zică ; mai că-i venea a crede că şi el are a face cu dracul.

— Măi Chirică, d-apoi ştii că şi boierul, cîtu-i de boier, a pus-o de mămăligă. Iaca, mi-a dat şi bani de am adus acasă.

— Şi aceştia-s buni, stăpîne ; pune-i la chimeriu şi taci molcom. Am ştiut eu dinainte că are să ne iasă şi de cheltuială.

A doua zi după asta, Chirică zise lui Ipate :

— Ei, stăpîne, de-acum cred că n-ai ce mai zice ; ca mîne-poimîne mi se împlinesc anii, şi rămîi făr' de mine. Mai nainte, calea-valea ; erai deprins a trăi singur, dar acum are să-ţi cadă greu ; mai ales că ţi s-a îngreuiat şi gospodăria. Hai, ce zici, te însori ori ba ?

— Apoi dă, măi Chirică, ştiu eu ce să fac ? Parcă tot m-aş însura, cînd aş da peste-o parte bună, aş

face poate şi eu pasul acesta. Dar tare mă tem nu cumva să-mi ieu pe dracul după cap, să-l aduc cu lăutari în casă şi pe urmă să nu-l pot scoate nici cu o mie de popi ; c-apoi atunci, lehamite şi de însurat, şi de avere, şi de tot !

— De asta ţi-i acum în grijă, stăpîne ? dac-a rămas treaba până la atîta, apoi las' pe mine, că te-oiu face eu să iei un drăguţ de femeie care nu se mai află ! Căci eu şed calare în inima lor şi, nu că mă laud, dar ştiu toate măruntaiele dintr-însele. Despre asta nu mi-e ruşine ; pot să-ţi aleg una şi noaptea p-întuneric. Pentru altul n-aş face-o să ştiu că mi-ar da lumea de pe lume, dar pe d-ta vreu numaidecît să te văd om ca toţi oamenii, în rînd cu lumea. Nu vezi că cei mai mulţi de teapa d-tale se ţin cu nasul pe sus numai din pricina asta ? Ca şi cum parcă d-ta n-ai fi vrednic să ţii o femeie !

— Măi Chirică, tare mai eşti şi tu nu ştiu cum ! scoţi omul din minţi cu vorbele tale. Bun staroste mi-am găsit ! Nu ştiu cine te-a îndreptat la casa mea, că ştiu că eşti berechet bun. Ş-apoi, mult stau eu cîteodată şi mă gîndesc în mintea mea, de unde ai tu atîta putere ? Mai că-mi vine să zic şi eu, ca boierul cela. Nu ştiu, nălucă să fii, om să fii, dracul să fii, dar nici lucru curat nu eşti. Numai fii ce-i fi, asta nu mă priveşte ; mie unuia ştiu că mi-ai priit bine, n-am ce zice ! Ei, ia spune, cum zici tu că mi-i alege femeie ?

— Ia, în duminica viitoare, stăpîne, să mergem în sat la horă. Eu oiu sta deoparte, cu băieţii, iar d-ta să te prinzi în joc lîng-o fată care ţi-a plăcea. Eu atunci mi-oiu tîrîi piciorul pe lîngă d-ta, oiu ochi-o bine şi apoi ţi-oiu spune eu ce zace într-însa.

— Da' ştii c-ai chitit-o bine, măi Chirică ? ! Tot cu draci eşti tu, bine zic eu.

— Apoi dă, stăpîne, în ziua de azi, dacă nu-i fi şi cu draci oleacă, apoi cică te fură sfinţii şi iar nu-i bine.

În sfîrşit, ce spun ei, ce nu mai spun, cum vine duminică, Ipate şi cu Chirică se ieu şi se duc la horă în sat. Chirică, cum îi treaba băieţilor, se acăţăra pe cele garduri şi se hlizea cu ceilalţi băieţi. Iar Ipate, de cuvînt ; se prinde în joc lîngă o fată, care chiteşte că i-ar cam veni la socoteală ; începe el a o măsura cu ochii de sus până jos şi de jos până sus şi, cum se învîrtea hora, ba o strîngea pe fată de mînă, ba o călca pe picior, ba... cum e treaba flăcăilor. Şi tropai, tropai, ropai, ropai ! i se aprind lui Ipate al nostru călcăiele. Chirică era şi el pe-acolo, şi, cum se lasă Ipate din joc, spirituşul dracului îi zice :

— Ei, stăpîne, parcă te-ai cam aburit la faţă, nu ştiu cum ; ce zici, aşa-i că-ţi vine la socoteală ?

— Apoi dă, nu ştiu cum să mai zic şi eu ; pesemne păcatele mele mi te-au scos înainte, măi Chirică. Eu gîndesc s-o pornesc pe treabă ; fata-i hazulie şi m-a fărmăcat de-acum.

— Ba nu, stăpîne ; dacă-i vrea să mă asculţi, eu te sfătuiesc să n-o iei pe asta. Şi focu-i hazuliu, dar tare rău te pîrjoleşte cîteodată. Fetişoara asta, o vezi d-ta cît e de scumpă la rîs ? Parcă ţi-ar veni a crede că-i de cele cu crucea-n sîn, dar, ia, una de aceste a înălbit odată, numai într-o singură noapte, pe moşu-meu în fîntînă.

— Cum asta, măi Chirică ?

— Da', ia nu mai şti şi d-ta cum, stăpîne !

— Ian auzi-l, mai degrabă i-ai putè strîmba fălcile decît vorba ! Măi Chirică, eu gîndesc că s-a da după mine şi s-a face şi ea bună.

— Î...hî ! da, cum nu ? Eu însă îţi spun prieteneşte că fetişoara asta are trei coaste de drac într-însa ; şi chiar şi cea mai bună dintre femei încă tot mai are

una. Să te mai laşi, stăpîne, păn-om da macar peste una de acelea, şi-apoi ţi-oiu mai spune eu ce mai este de făcut.

— Apoi dă, măi Chirică, tu m-ai tot cihăit de cap până acum, să mă însor, să mă însor, de mi-ai aprins pofta de însurat, şi apoi, acum, tot tu o şurubuieşti şi-o întorci, cum îţi vine ţie la socoteală.

— Stăpîne, ştii că eu nu-ţi voiesc răul ; ascultă-mă, că n-ai să greşeşti.

Ipate, auzind aşa, se dă după Chirică şi se întoarnă ei sara acasă tot cum s-au dus. Însă cum ajunge acasă, parcă nu era acela ; muncea el, nu muncea, dar ştiu că se frămînta cu gîndurile şi de-abia aştepta să vie duminica viitoare.

Duminica vine, şi ei iară se duc la horă, în alt sat. Chirică, după obiceiul său, se ia cu băieţii, iară Ipate se prinde în joc lîngă o fată, care o chiteşte el ; joacă cît joacă şi lîngă aceea, şi, întrînd în vorbă cu dînsa, fata, bună mehenghe, îi întoarce capul şi Ipate vede că nu-i de lepădat. Dar Chirică era şi el pe-acolo şi, cum se lasă Ipate din joc, îi zice :

— Ei, stăpîne, cum văd eu, nici de asta nu te-ai da în lături ; aşa-i că ţi-a căzut tronc la inimă ?

— Mai aşa, măi Chirică !

— Apoi îţi spun eu, stăpîne, că nici asta nu-i de noi. O vezi cît e de pîşină, dar şi asta are două coaste de drac într-însa. Să te mai laşi, stăpîne, cum ţi-am spus eu.

— Apoi dă, măi Chirică ; în ziua de azi nu ştiu, zău, care-a mai fi cu crucea-n sîn, cum cauţi tu... Eu gîndesc că tot om alege, om alege, păn-om culege.

— Ba nu, stăpîne ; lasă pe mine, că ştiu eu ce fac.

Ipate iar se lasă după cum zice Chirică, şi se întoarnă ei sara acasă tot cum s-au dus. Dar Ipate, acum, nici de treabă nu-şi mai căuta, nici mîncarea nu se prindea de dînsul, nici somnul nu-l fura, era

cum e mai rău ; toată ziua prindea buburuzi şi, punîndu-i pe dosul mînei, zicea :

> Buburuz, buburuz,
> Încotro vei zbura
> Într-acolo m-oiu însura.

Dă, ce să-i zici ? dăduse şi el în pîrpăra însuratului. Ş-apoi ştiţi că este-o vorbă : Cînd îi omul în doi peri, să te fereşti de dînsul, c-atunci e cum îi mai rău. Vorba ceea : „Arde focu-n paie ude". Aşa şi Ipate, tot sughiţa, tot ofta din greu şi de-abia aştepta să vie duminica.

Duminica iar vine, şi ei acum se ieu şi se duc la joc în alt sat. Şi cum ajung acolo, Ipate se şi prinde în joc lîngă un puişor de fată căreia îi jucau ochii în cap ca la o şerpoaică. Se învăţase şi el, şiretul, a le alege aşa de pe deasupra, dar numai Chirică băietul ştia ce zace în inima lor şi cît le poate calul ; că ce-i mai greu de ales decît omul ? Dar Chirică era şi el pe-acolo. Şi ce-a făcut el, ce-a dres, că fetei şi lui Ipate au început a li sfîrîi inima unul după altul. Boldul Satanei se vede că-i înghimpase. Şi cum se lasă Ipate din joc, Chirică îl trage deoparte şi-l întreabă :

— Ei, stăpîne, cum ţi se pare ?

— Cum să mi se pară, măi Chirică ? Ia, parcă-mi vine s-o sorb cu ochii, de dragă ce-mi e ; dacă n-a mai fi şi asta, apoi nu mă mai însor niciodată, că destul mi-ai tulburat minţile păn-acum.

— Asta-i bună, stăpîne ! zise Chirică. Nu-i vorbă, că tot are şi ea o coastă de drac ; dar, trăind şi nemurind, i-om scoate-o noi şi pe-aceea.

Atunci, bucuria lui Ipate ! Începe a se ţinè de fată ca scaiul de oaie. Şi unde nu ţi-o înşfacă pe sus, şi se ieu ei ba din tîlcuri, ba din cimilituri, ba din pîcîlit, ba din una, ba din alta şi, de colè până colea, şi-au

plăcut unul altuia. Şi Ipate, nemaiavînd răbdare, se şi duce la tată-său şi la mă-sa de-o cere. Vorba ceea :

> Vin, la mama de mă cere :
> De m-a da, de nu m-a da,
> Peste noapte mi-i fura.

Părinţii fetei, cînd aud asta, au de bucurie că le-a picat un om aşa de bun şi dau cu mînici largi. Peste cîteva zile nunta se face, şi Ipate îşi ia femeia, cu zestre cu tot, o duce acasă la dînsul, şi pace bună ! Şi aşa trăiau ei de bine şi se iubeau unul pe altul, ca nişte hulubaşi. Şi Ipate, fiind foarte mulţămit de asta, zise într-o zi :

— Doamne, măi Chirică, bun suflet de femeie mai am ! Bine mi-ai ales-o !

— Bună, stăpîne, nu-i cuvînt, dar ştii că este-o vorbă : „Cînd nici nu gîndeşti, atunci te trînteşte" ; las' să vedem. Ia adu-ţi aminte ce ţi-am spus odată, că şi asta, cît îi de bună şi blajină, tot are o coastă de drac într-însa, care trebuie scoasă numaidecît, dacă ţi-i voia să ai femeie cum trebuie şi s-o duci cu dînsa până la adînci bătrîneţe.

— Apoi dă, nu ştiu cine ţi-a mai putè întra şi ţie în voie, măi Chirică. Cîte ştii tu, numai dracul cred că poate să-ţi deie de fund.

Dar nu se împlineşte bine anul, şi femeia lui Ipate face un băiet. La vro două-trei luni după asta, Ipate se trezeşte într-o zi cu socru-său că vine şi-l cheamă la nunta unui frate al femeiei sale. Chirică, simţind toate, cum îi dracul, trage pe stăpînu-său la o parte şi-i zice :

— Stăpîne, lasă să se ducă numai nevasta d-tale cu copilul, iar d-ta spune că, de-i avè vreme să te duci mai pe urmă, bine-de-bine, iară de nu, să te ierte. Şi după asta, ţi-oiu mai spune eu ce-i de făcut.

Ipate, deprins a asculta pe Chirică, zice socru-său :

— Tată, eu n-oiu putè merge, că, după cum vezi, am tare multe trebi pe capul meu şi numai cu un argăţel ce-l am de-abia le pot dovedi. Nevasta mea, însă, poate să meargă, şi, de m-a ierta vremea să pot veni şi eu mai pe urmă, bine-de-bine, iară de nu, te rog să mă ierţi.

Socru-său atunci, nemaiavînd ce zice, ia pe nevasta lui Ipate cu copil cu tot şi se ca' mai duce. În ziua de uncrop, Chirică zice lui Ipate :

— Stăpîne, ia, acum a venit vremea ca să scoatem coasta cea de drac din femeia d-tale. Hai, încalecă iute pe cal şi te du la nuntă. Dar să ştii de la mine ce ai să faci cînd vei ajunge acolo. Alăture cu casa socru-tău este o căsuţă tupilată, în care şede un tălpoiu de babă, meşteşugoasă la trebile sale, cum îi sfredelul dracului. Du-te de trage în gazdă la dînsa şi te fă că eşti un drumeţ străin. Pune-te apoi pe lîngă ea luntre şi punte şi juruieşte-i ceriul şi pămîntul, ca să-ţi smomească pe nevasta d-tale şi să ţi-o aducă acolo. Şi atunci să vezi ce pot babele şi cît îi de credincioasă femeia !

— Să...ra ! măi Chirică, ce spui tu ? parcă despre asta mi-aş pune capul la mijloc.

— Ba nu fi aşa de darnic, stăpîne. Mai bine cruţă-ţi capul, că poate ţi-a mai trebui.

— Dar oare nu m-or cunoaşte, măi Chirică ?

— N-aibi griji, stăpîne, poţi să te duci şi pe la nuntă, că am făcut ce ştiu eu, şi nime n-are să te cunoască.

Ipate, voind să se încredinţeze şi despre asta, ascultă pe Chirică şi se duce : şi cum ajunge în sat, trage în gazdă la babă, o ia cam pe departe şi-i spune ca să-i aducă desară pe nevasta lui Stan din satul cutare la dînsul.

Baba, cînd aude asta, pune mîna la gură, clatină din cap şi zice :

— Doamne, om bun, cum crezi d-ta că aş face eu una ca asta, mai ales că femeia are barbat bun, frumos şi bogat şi nu-i de-acele de care gîndeşti d-ta ?

Atunci Ipate scoate plosca de la oblînc, dă babei vreo cîteva gîturi de rachiu şi apoi îi mai întinde şi o pungă, toşcă de bani, zicînd :

— Mătuşă, de mi-i face acest bine, atunci să ştii că ai să ai şi mai mult de la mine. Fii bine încredinţată că n-are să ne ştie nici pămîntul.

Baba, deodată, stă pe gînduri ; parcă n-ar fi prea voit nici treaba s-o facă, dar nici punga s-o lese. În sfîrşit, mai şede ea pe gînduri cît şede, apoi ia punga şi zice :

— Om bun, mînca-te-ar puricii să te mănînce !... Eu ştiu ce vra să zică durerea la inimă, bat-o pîrdalnica s-o bată !... Nu ştiu, zău, cum a sta şi asta ! îmi plesneşte obrazul de ruşine cînd gîndesc cum am să mă înfăţoşez înaintea femeiei celeia cu vorbe de-acestea... mă duc şi eu într-un noroc, să vedem, şi de-oiu putè face ceva, bine-de-bine, iară de nu, mi-i crede şi d-ta, că ştiu cum se fac de greu trebile acestea, şi rar le scoatem în capăt.

— Crede şi d-ta, mătuşă, că de-i face pe treabă, n-are să-ţi fie degeaba.

Atunci baba zice :

— Să vedem ; întrebarea n-are greş. Mai ştii de unde sare iepurele ? mai ales că barbatu-său nu este aici.

Apoi, cam înspre sară, lasă pe drumeţ singur în casă şi se duce alăturea la nuntă şi, cum ajunge, trage pe nevasta lui Ipate deoparte, îi spune codoşca cîte şi mai multe ş-o face pe femeie să se alunece cu mintea.

— Mătuşă, zice nevasta, d-apoi oare cum om face noi ca să fie mai bine ?

— Acesta nu-i vrun lucru păn' pe-acolo, copilă, hăi, zise baba. Ia, du-te în casă, trezeşte-ţi copilul din somn, şi el atunci are să înceapă a plînge ; pe urmă pişcă-l tot cîte-oleacă, şi el are să înceapă a ţipa. Şi atunci tatu-tău, cum îi el supărăcios, are să zică de la o vreme să iei băietul şi să-l dai, ia, încolo, la baba cea de-alăturea. Tu, cum îi auzi asta, să iei băietul cu albie cu tot şi să vii cu dînsul la mine. Ş-apoi atunci...

Femeia lui Ipate ascultă de babă, face cum i-a zis ea şi, pe înserate, şi vine la dînsa cu copilul în braţe ; şi, cum întră în casă, începe a se chicoti şi a spune de la nuntă multe şi mărunte, fără să cunoască pe barbatu-său.

Atunci Ipate li dă de băut pănă le ameţeşte pe amundouă, apoi îşi fură copilul din covăţică, după cum îl învăţase Chirică, şi fuge cu dînsul acasă. Chirică, cum îl vede viind, îi iese înainte de pe la poartă şi zice :

— Ei, stăpîne, minciuni ţi-am spus eu, ori ba ?

— Ba nu, măi Chirică ; acum văd eu ce poate femeia. De-acum nu mai trăiesc nici un ceas cu dînsa ; am s-o dau dracului de pomană, soiu rău ce este ea !

— Ba nu, stăpîne, să nu faci una ca asta, că femeia d-tale e una dintre cele mai bune femei. Da' ştiu eu cine-i de vină aici. Las-o întăi să vie acasă, să-i scoatem costiţa ceea care ţi-am spus eu, şi atunci îi vedè d-ta ce lucru de femeie are să iasă dintr-însa.

Acum, să ne întoarcem iar din urmă.

Femeia lui Ipate şi cu baba, cînd se trezesc din ameţală, nici tu drumeţ, nici tu copil, nici tu nimica ! Atunci odată încep ele a se boci înnăduşit şi a se bate cu pumnii peste cap, însă fără nici un folos ! Mai iscodeşte ea pe ici, pe colea, să vadă, n-a putè afla ceva despre copil, dar copilul parcă întrase în pămînt.

— Ei, ei ! Acu-i acu. Vai de mine, nevastă, hăi ! zise baba ; ce păcat mi-am găsit cu tine ! dracul știe ce să fac !

Și cum sta baba împietrită, dracul îi și dă în gînd una :

— Nevastă, hăi ! alta nu-i de făcut decît să înșomoltăcim motanul ista al meu cu niște petece, să-l punem în albiuță și apoi să dăm foc casei pe dinlăuntru, iară noi să ieșim afară. Și cînd s-a aprinde mai tare, noi să începem a ne boci în gura mare și a striga : foc ! foc ! și, păn-or sări oamenii de la nuntă, până nu știu ce, casa are să se topească. Și cînd or găsi motanul scrum, au să creadă că au ars copilul, și poate s-o tămăduim.

— Că bine zici d-ta, mătușă, asta s-o facem !

— S-o facem, s-o facem ! Dar eu ce fac tocmai acum, la bătrînețe, fără leac de adăpost ?

— Nu te îngriji de asta, mătușă dragă, că am să te ieu cu mine și-i trăi pe lîngă noi ca banul cel bun. Barbatu-meu e cum îi pînea cea bună, și te-om avè curat ca pe-o mamă.

Atunci baba se înduplecă, căci n-are încotro, dau ele foc casei, și până cînd sar oamenii, până nu știu ce, și casă, și motan, și tot se făcuse scrum. Iară ele plîngeau de udau pămîntul, zicînd :

— Vai de noi și de noi, copilașul nostru, cum au ars !

Oamenii, văzîndu-le zbuciumîndu-se așa, au început care dincotro să le mîngăie. Și a doua zi, tatul femeiei lui Ipate trimite pe un argat al său cu carul cu boii să ducă și pe babă și pe fiică-sa la barbatu-său acasă, arătîndu-se cu mare părere de rău pentru astă cumplită nenorocire. Pe drum, femeia lui Ipate zice babei :

— Mătușică, vîră-te ici în sacul acesta, și cînd vom ajunge acasă, întâi am să spun bărbatu-meu că aici sunt niște buci de la mămuca, pentru făcut saci. Și

aceasta numai până s-a duce de la noi un ticălos de argat care-l avem, că chiar azi i se împlinește.

Baba ascultă și se vîră în sac. Și cum ajung acasă și trag carul în ogradă, nevasta lui Ipate lasă toate cele în car și se duce de-a dreptul în casă, plîngînd, să găsească pe bărbatu-său și să-i spună cele întîmplate. Însă, cînd colo, nici Ipate, nici Chirică nu erau acasă. Atunci femeia lui Ipate și cu argatul tătîne-său tăbîrcesc sacul cum pot, îl pun într-o căsoaie, pe cuptior, după horn, și apoi ea dă drumul argatului să se ducă înapoi. Și cum pornește acesta, Ipate și pică în loc. Femeia lui, cum îl vede, începe a boci și a zice :

— Vai de mine și de mine, bărbate, ce-am pățit !... Copilașul nostru nu mai este ! Și îi spune toată întîmplarea, după cum se înțelesese cu baba. Ipate atunci îi zice :

— Lasă, măi femeie, că, de-om trăi, vom fi noi harnici să mai facem copii. Dă, cu cine să te sfădești ? pesemne așa a fost să fie de la Dumnezeu !

Și cum vorbeau ei, numai iaca întră și Chirică pe ușă, cu un ciocan, c-o daltă și c-o păreche de clești în mînă. Femeia lui Ipate, cum îl vede, începe a i se tîngui și lui. Dar Chirică, după ce-o ascultă, zice :

— O crezi, stăpîne, ce spune ? Nu te mai uita în gura ei ! Ia mai bine s-o cinătuim. Pune-o jos și să-i scoatem costița ceea.

Atunci Ipate odată mi ți-o și înșfacă de cozi, o trîntește la pămînt ș-o ține bine. Iară Chirică începe a-i număra coastele din stînga, zicînd : una, două, trei și, cînd la a patra, pune dalta, trîntește cu ciocanul, o apucă cu cleștele ș-o dă afară. Apoi așază pielea la loc, pune el ce pune la rană, și pe loc se tămăduiește. După aceasta zice :

— Stăpîne, ia, de-acum ai femeie cumsecade ; numai s-o cam ții din frîu și să-i rătezi unghiile din cînd în cînd, ca nu cumva să-ți pună coarne.

Şi odată se duce Chirică la casa de alăturea şi aduce copilul. Femeia lui Ipate, cînd a mai văzut şi asta, numai i s-a încleştat gura şi a îngheţat de frică.

Atunci Chirică sărută mîna lui Ipate şi zice :

— Ei, stăpîne, iaca chiar azi mi s-au împlinit anii de slujbă. Rămîi de-acum sănătos, că eu mă duc de unde am venit. Dar să ştii de la mine, şi să spui şi altora, că te-a slujit un drac trei ani de zile, numai pentru un boţ de mămăligă de pe teşitura din pădure şi pentru un putregai de căpătăiu ce-mi trebuieşte sub talpa-iadului.

Şi atunci, odată şi înşfacă Chirică sacul cel de după horn cu babă cu tot şi se face nevăzut. Femeia lui Ipate începe atunci a ţipa grozav şi a zice :

— Aleargă după dînsul, bărbate, şi nu-l lăsa ! Cîlţii de la mămuca mi i-a luat !... din ce să mai facem noi saci ?

Ipate însă nu avea acum grijile aceste ; el era mîhnit pentru perderea lui Chirică, care era bunătate de băiet şi nu ştia unde l-ar găsi, ca să-i mulţămească pentru atîtea binefaceri ce primise de la dînsul.

Dar Chirică era acum tocmai în iad şi se desfăta în sînul lui Scaraoschi, iar codoşca de babă gemea sub talpa-iadului şi numai motanul ei cel din ceea lume îi plîngea de milă, pentru că l-a cocolit aşa de bine.

Şi iaca aşa, oameni buni, s-a izbăvit Ipate şi de dracul şi de babă, trăind în pace cu nevasta şi copiii săi. Şi după aceea, cînd îi spunea cumva cineva cîte ceva de pe undeva, care era cam aşa şi nu aşa, Ipate flutura din cap şi zicea :

— Ia păziţi-vă mai bine treaba şi nu-mi tot spuneţi cai verzi de pe păreţi, că eu sunt Stan păţitul !

(Convorbiri literare, 1 aprilie 1877)

POVESTEA LUI HARAP-ALB

Amu cică era odată într-o ţară un craiu, care avea trei feciori. Şi craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă ţară, mai depărtată. Şi împăratul, fratele craiului, se numea Verde-împărat ; şi împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete. Mulţi ani trecuse la mijloc de cînd aceşti fraţi nu mai avuse prilej a se întîlni amundoi. Iară verii, adică feciorii craiului şi fetele împăratului, nu se văzuse niciodată de cînd erau ei. Şi aşa veni împrejurarea de nici împăratul Verde nu cunoştea nepoţii săi, nici craiul nepoatele sale : pentru că ţara în care împărăţea fratele cel mai mare era tocmai la o margine a pămîntului, şi crăia istuilalt la altă margine. Şi apoi, pe vremile acele, mai toate ţările erau bîntuite de războaie grozave, drumurile pe ape şi pe uscat erau puţin cunoscute şi foarte încurcate şi de aceea nu se putea călători aşa de uşor şi fără primejdii ca în ziua de astăzi. Şi cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii adeseori dus rămînea până la moarte.

Dar ia să nu ne depărtăm cu vorba şi să încep a depăna firul poveştii.

Amu cică împăratul acela, aproape de bătrîneţe, căzînd la zăcare, a scris carte frăţine-său craiului, să-i trămită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoţi, ca

să-l lase împărat în locul său după moartea sa. Craiul, primind cartea, îndată chemă tustrei feciorii înaintea sa şi le zice:

— Iaca ce-mi scrie frate-meu şi moşul vostru. Care dintre voi se simte destoinic a împărăţi peste o ţară aşa de mare şi bogată, ca aceea, are voie din partea mea să se ducă, ca să împlinească voinţa cea mai de pe urmă a moşului vostru.

Atunci feciorul cel mai mare iè îndrăzneală şi zice:

— Tată, eu cred că mie mi se cuvine această cinste, pentru că sunt cel mai mare dintre fraţi; de-aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primineală, arme şi cal de călărie, ca să şi pornesc, fără zăbavă.

— Bine, dragul tatei, dacă te bizuieşti că-i putè răzbate până acolo şi crezi că eşti în stare a cîrmui şi pe alţii, alege-ţi un cal din herghelie, care-i vrea tu, ie-ţi bani cît ţi-or trebui, haine care ţi-or plăcè, arme care-i crede că-ţi vin la socoteală şi mergi cu bine, fătul meu.

Atunci feciorul craiului îşi iè cele trebuitoare, sărută mîna tătîne-său, primind carte de la dînsul către împăratul, zice rămas bun fraţilor săi şi apoi încalecă şi porneşte cu bucurie spre împărăţie.

Craiul însă, vrînd să-l ispitească, tace molcum şi, pe înserate, se îmbracă pe ascuns într-o piele de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea fecioru-său pe altă cale şi se bagă sub un pod. Şi cînd să treacă fiiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl şi întîmpină un urs mornăind. Atunci calul fiului de craiu începe a sări în două picioare, forăind, şi cît pe ce să izbească pe stăpînu-său. Şi fiul craiului, nemaiputînd struni calul şi neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarnă ruşinat înapoi la tatu-său. Până să ajungă el, craiul pe de altă parte şi ajunsese acasă, dăduse drumul ca-

lului, îndosise pielea cea de urs şi aştepta acum să vie fecioru-său. Şi numai iaca îl şi vede viind răpede, dar nu aşa după cum se dusese.

— Da' ce-ai uitat, dragul tatei, de te-ai întors înapoi? zise craiul cu mirare. Aista nu-i semn bun, după cît ştiu eu.

— De uitat, n-am uitat nimica, tată, dar ia, prin dreptul unui pod, mi-a ieşit înainte un urs grozav, care m-a vîrît în toţi spărieţii. Şi cu mare ce scăpînd din labele lui, am găsit cu cale să mă întorc la d-ta acasă decît să fiu prada fiarelor sălbatece. Şi de-acum înainte, ducă-se, din partea mea, cine ştie, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăţie, nici nimica; doar n-am a trăi cît lumea, ca să moştenesc pămîntul.

— Despre aceasta bine ai chitit-o, dragul tatei. Se vede lucru că nici tu nu eşti de împărat, nici împărăţia pentru tine; şi decît să încurci numai aşa lumea, mai bine să şezi departe, cum zici, căci, mila Domnului: „Lac de-ar fi, broaşte sunt destule". Numai aş vrea să ştiu, cum rămîne cu moşu-tău? Aşa-i că ne-am încurcat în slăbăciune?

— Tată, zise atunci feciorul cel mijlociu, să mă duc eu, dacă vrei.

— Ai toată voia de la mine, fătul meu, dar mare lucru să fie de nu ţi s-or tăiè şi ţie cărările. Mai ştii păcatul, poate să-ţi iasă înainte vrun iepure, ceva... şi popîc! m-oiu trezi cu tine acasă, ca şi cu frate-tău, ş-apoi atunci ruşinea ta n-a fi proastă. Dar dă, cearcă şi tu, să vezi cum ţi-a sluji norocul. Vorba ceea: „Fiecare pentru sine, croitor de pîne". De-i izbuti, bine-de-bine, iară de nu, au mai păţit şi alţi voinici ca tine...

Atunci feciorul cel mijlociu, pregătindu-şi cele trebuitoare şi primind şi el carte din mîna tată-său către împăratul, îşi iè ziua bună de la fraţi, şi a doua zi porneşte şi el. Şi merge, şi merge, până ce înnoptează

bine. Şi cînd prin dreptul podului, numai iaca şi ursul : mor ! mor ! mor ! Calul fiului de craiu începe atunci a forăi, a sări în două picioare şi a da înapoi. Şi fiul craiului, văzînd că nu-i lucru de şagă, se lasă şi el de împărăţie şi, cu ruşinea lui, se întoarce înapoi la tată-său acasă. Craiul, cum îl vede, zice :

— Ei, dragul tatei, aşă-i că s-a împlinit vorba ceea : „Apără-mă de găini, că de cîni nu mă tem".

— Ce fel de vorbă-i asta, tată ? ! zise fiu-său ruşinat ; la d-ta urşii se cheamă găini ? Ba, ia acum cred eu frăţine-meu, că aşa urs oştirea întreagă este în stare să o zdrumice... Încă mă mier cum am scăpat cu viaţă ; lehamite şi de împărăţie şi de tot, că doar, slava Domnului, am ce mînca la casa d-tale.

— Ce mînca văd eu bine că ai, despre asta nu e vorbă, fătul meu, zise craiul posomorît, dar, ia spuneţi-mi, ruşinea unde o puneţi ? Din trei feciori cîţi are tata, nici unul să nu fie bun de nimica ?! Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricaţi mîncarea, dragii mei... Să umblaţi numai aşa, frunza frăsinelului, toată viaţa voastră şi să vă lăudaţi că sunteţi feciori de craiu, asta nu miroasă a nas de om... Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o urechie din partea voastră ; la sfîntul Aşteaptă s-a împlini dorinţa lui. Halal de nepoţi ce are ! Vorba ceea :

> La plăcinte, înainte,
> Şi la război, înapoi.

Fiul craiului cel mai mic, făcîndu-se atunci roş cum îi gotca, iese afară în grădină şi începe a plînge în inima sa, lovit fiind în adîncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. Şi cum sta el pe gînduri şi nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de ruşine, numai iaca se trezeşte dinaintea lui cu o babă gîrbovă de bătrîneţe, care umbla după milostenie.

— Da' ce stai aşa pe gînduri, luminate crăişor ? zise baba ; alungă mîhnirea din inima ta, căci norocul îţi rîde din toate părţile şi nu ai de ce fi supărat. Ia, mai bine miluieşte baba cu ceva.

— Ia lasă-mă-ncolo, mătuşă, nu mă supăra, zise fiul craiului ; acum am altele la capul meu.

— Fecior de craiu, vedè-te-aş împărat ! Spune babei ce te chinuieşte ; că, de unde ştii, poate să-ţi ajute şi ea ceva.

— Mătuşă, ştii ce ? Una-i una şi două-s mai multe ; lasă-mă-n pace, că nu-mi văd lumea înaintea ochilor de necaz.

— Luminate crăişor, să nu bănuieşti, dar nu te iuţi aşa de tare, că nu ştii de unde-ţi poate veni ajutor.

— Ce vorbeşti în dodii, mătuşă ? tocmai de la una ca d-ta ţi-ai găsit să aştept eu ajutor ?

— Poate ţi-i deşanţ de una ca aceasta ? zise baba. Hei, luminate crăişor ! Cel-de-sus varsă darul său şi peste cei neputincioşi ; se vede că aşa place sfinţiei-sale. Nu căuta că mă vezi gîrbovă şi stremţuroasă, dar, prin puterea ce-mi este dată, ştiu dinainte ceea ce au de gînd să izvodească puternicii pămîntului şi adeseori rîd cu hohot de nepriceperea şi slăbiciunea lor. Aşa-i că nu-ţi vine a crede, dar să te ferească Dumnezeu de ispită ! Căci multe au văzut ochii mei de-atîta amar de veacuri cîte port pe umerele acestea. Of ! crăişorule ! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vîntura ţările şi mările, pămîntul l-ai da de-a dura, lumea aceasta ai purta-o, uite aşa, pe degete, şi toate ar fi după gîndul tău. Dar uite ce vorbeşte gîrbova şi neputincioasa ! Iartă-mă, Doamne, că nu ştiu ce mi-a ieşit din gură ! Luminate crăişor, miluieşte baba cu ceva !

Fiul craiului, fărmăcat de vorbele babei, scoate atunci un ban şi zice :

— Ţine, mătuşă, de la mine puţin şi de la Dumnezeu mult.

— De unde dai, milostivul Dumnezeu să-ţi deie, zise baba, şi mult să te înzilească, luminate crăişor, că mare norocire te aşteaptă. Puţin mai este, şi ai să ajungi împărat, care n-a mai stat altul pe faţa pămîntului aşa de iubit, de slăvit şi de puternic. Acum, luminate crăişor, ca să vezi cît poate să-ţi ajute milostenia, stăi liniştit, uită-te drept în ochii mei şi ascultă cu luare-aminte ce ţi-oiu spune ; du-te la tată-tău şi cere să-ţi deie calul, armele şi hainele cu care a fost el mire, şi atunci ai să te poţi duce, unde n-au putut merge fraţii tăi ; pentru că ţie ţi-a fost scris de sus să-ţi fie dată această cinste. Tatu-tău s-a împotrivi şi n-a vrè să te lase, dar tu stăruieşte pe lîngă dînsul cu rugăminte, că ai să-l înduplecі. Hainele despre care ţi-am vorbit sunt vechi şi ponosite, şi armele ruginite, iară calul ai să-l poţi alege punînd în mijlocul hergheliei o tavà plină cu jaratic, şi care dintre cai a veni la jaratic să mănînce, acela are să te ducă la împărăţie şi are să te scape din multe primejdii. Ţine minte ce-ţi spun eu, că poate să ne mai întîlnim la vrun capăt de lume : căci deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om !

Şi pe cînd vorbea baba aceste, o vede învăluită într-un hobot alb, ridicîndu-se în văzduh, apoi înălţîndu-se tot mai sus, şi după aceea n-o mai zări de fel. Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului, rămînînd uimit de spaimă şi mirare, dar pe urmă, venindu-i inima la loc şi plin de încredere în sine că va izbuti la ceea ce gîndea, se înfăţişează înaintea tatu-său, zicînd :

— Dă-mi voie ca să mă duc şi eu pe urma fraţilor mei ; nu de altă, dar ca să-mi încerc norocul. Şi ori oiu putè izbuti, ori nu, dar îţi făgăduiesc dinainte că, o dată pornit din casa d-tale, înapoi nu m-oiu

mai întoarce, să ştiu bine că m-oiu întîlni şi cu moartea în cale.

— Lucru negîndit, dragul tatei, să aud aşa vorbe tocmai din gura ta, zise craiul. Fraţii tăi au dovedit că nu au inimă într-înşii, şi din partea lor mi-am luat toată nădejdea. Doar tu să fii mai viteaz, dar parcă tot nu-mi vine a crede. Însă, dacă vrei şi vrei numaidecît să te duci, eu nu te opresc, dar mi-i nu cumva să te întîlneşti cu scîrba în drum şi să dai şi tu cinstea pe ruşine, c-apoi atunci curat îţi spun că nu mai ai ce căuta la casa mea.

— Apoi dă, tată, omul e dator să se încerce. Am să pornesc şi eu într-un noroc, şi cum a da Dumnezeu ! Numai, te rog, dă-mi calul, armele şi hainele cu care ai fost d-ta mire, ca să mă pot duce.

Craiul, auzind aceasta, parcă nu i-a prea venit la socoteală, şi încreţind din sprincene, a zis :

— Hei, hei ! dragul tatei, cu vorba aceasta mi-ai adus aminte de cîntecul cela :

> Voinic tînăr, cal bătrîn,
> Greu se-ngăduie la drum !

D-apoi, calului meu de pe atunci cine mai ştie unde i-or fi putrezind ciolanele ! Că doar nu era să trăiască un veac de om ! Cine ţi-a vîrît în cap şi una ca aceasta, acela încă-i unul... Ori vorba ceea : „Pesemne umbli după cai morţi să le iei potcoavele".

— Tată, atîta cer şi eu de la d-ta. Acum, ori c-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă priveşte pe mine ; numai vreu să ştiu dacă mi-l dai ori ba.

— Din partea mea, dat să-ţi fie, dragul tatei, dar mi-i de-a mirarea de unde ai să-l iei, dacă n-are fiinţă pe lume.

— Despre aceasta nu mă plîng eu, tată, bine că mi l-ai dat ; de unde-a fi, de unde n-a fi, dacă l-oiu găsi, al meu să fie.

Şi atunci, o dată se suie în pod şi coboară de-acolo un căpăstru, un frîu, un biciu şi o şea, toate colbăite, sfarogite şi vechi ca pămîntul. Apoi mai scoate dintr-un gherghiriu nişte straie foarte vechi, un arc, nişte săgeţi, un paloş şi un buzdugan, toate pline de rugină, şi se apucă de le grijeşte bine şi le pune deoparte. Pe urmă umple o tavà cu jaratic, se duce cu dînsa la herghelie şi o pune jos între cai. Şi atunci, numai iaca ce iese din mijlocul hergheliei o răpciugă de cal, grebănos, dupuros şi slab, de-i numărai coastele ; şi venind de-a dreptul la tavà, apucă o gură de jaratic. Fiul craiului îi şi trage atunci cu frîul în cap, zicînd :

— Ghijoagă uricioasă ce eşti ! din toţi caii, tocmai tu te-ai găsit să mănînci jaratic ? De te-a împinge păcatul să mai vii o dată, vai de steaua ta are să fie !

Apoi începe a purta caii încolo şi încoace, şi numai iaca slăbătura cea de cal iar se repede şi apucă o gură de jaratic. Fiul craiului îi mai trage şi atunci un frîu în cap, cît ce poate, şi apoi iar începe a purta caii de colo până colo, să vadă nu cumva a veni alt cal să mănînce jaratic. Şi numai iaca, şi a treia oară, tot gloaba cea de cal vine şi începe a mînca la jaratic, de n-a mai rămas. Atunci fiul craiului, mînios, îi mai trage un frîu, iar cît ce poate, apoi îl prinde în căpăstru şi, puindu-i frîul în cap, zice în gîndul său : „Să-l ieu, ori să-i dau drumul ? mă tem că m-oiu face de rîs. Decît cu aşa cal, mai bine pedestru."

Şi cum sta el în cumpene, să-l ieie, să nu-l ieie, calul se şi scutură de trei ori, şi îndată rămîne cu părul linsprelins şi tînăr ca un tretin, de nu era alt mînzoc mai frumos în toată herghelia. Şi apoi, uitîndu-se ţintă în ochii fiului de craiu, zice :

— Sui pe mine, stăpîne, şi ţine-te bine !

Fiul craiului, punîndu-i zabala în gură, încalecă, şi atunci calul odată zboară cu dînsul până la nouri şi apoi se lasă în jos ca o săgeată. După aceea mai zboară

încă o dată până la lună şi iar se lasă în jos mai iute decît fulgerul. Şi unde nu mai zboară şi a treia oară până la soare şi, cînd se lasă jos, întreabă :

— Ei, stăpîne, cum ţi se pare ? Gîndit-ai vrodată că ai să ajungi soarele cu picioarele, luna cu mîna şi prin nouri să cauţi cununa ?

— Cum să mi se pară, dragul meu tovarăş ? Ia, m-ai băgat în toate grozile morţii, căci, cuprins de ameţală, nu mai ştiam unde mă găsesc şi cît pe ce erai să mă prăpădeşti.

— Ia, aşa am ameţit şi eu, stăpîne, cînd mi-ai dat cu frîul în cap, să mă prăpădeşti, şi cu asta am vrut să-mi răstorc cele trei lovituri. Vorba ceea : una pentru alta. Acum cred că mă cunoşti şi de urît şi de frumos, şi de bătrîn şi de tînăr, şi de slab şi de puternic ; de-aceea mă fac iar cum m-ai văzut în herghelie, şi de-acum înainte sunt gata să te întovărăşesc oriunde mi-i poronci, stăpîne. Numai să-mi spui dinainte cum să te duc : ca vîntul ori ca gîndul ?

— De mi-i duce ca gîndul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vîntul, tu mi-i folosi, căluţul meu, zise fiul craiului.

— Bine, stăpîne. Acum sui pe mine fără grijă şi hai să te duc unde vrei.

Fiul craiului, încălecînd, îl netezeşte pe coamă şi zice :

— Hai, căluţul meu !

Atunci calul zboară lin ca vîntul, şi cînd vîntul au aburit, iaca şi ei la craiul în ogradă au sosit.

— Bun sosit la noi, voinice ! zise craiul, cam cu jumătate de gură. Dar aista cal ţi l-ai ales ?...

— Apoi dă, tată, cum a da tîrgul şi norocul ; am de trecut prin multe locuri şi nu vreu să mă ieie oamenii la ochi. M-oiu duce şi eu cît călare, cît pe jos, cum oiu putè.

Şi zicînd aceste, pune tarniţa pe cal, anină armele la oblînc, îşi iè merinde şi bani de ajuns, schimburi în desagi şi o ploscă plină cu apă. Apoi sărută mîna tată-său, primind carte de la dînsul către împăratul, zice rămas bun fraţilor săi şi a treia zi cătră sară porneşte şi el, mergînd din pasul calului. Şi merge el, şi merge, până ce înnoptează bine. Şi, cînd prin dreptul podului, numai iaca îi iese şi lui ursul înainte, mornăind înfricoşat. Calul atunci dă năvală asupra ursului, şi fiul craiului, ridicînd buzduganul să deie, numai iaca ce aude glas de om zicînd :

— Dragul tatei, nu da, că eu sunt.

Atunci fiul craiului descalecă, şi tată-său, cuprinzîndu-l în braţe, îl sărută şi-i zice :

— Fătul meu, bun tovarăş ţi-ai ales ; de te-a învăţat cineva, bine ţi-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, bun cap ai avut. Mergi de-acum tot înainte, că tu eşti vrednic de împărat. Numai ţine minte sfatul ce-ţi dau : în călătoria ta ai să ai trebuinţă şi de răi şi de buni, dar să te fereşti de omul roş, iară mai ales de cel spîn, cît îi putè ; să n-ai de-a face cu dînşii, căci sunt foarte şugubeţi. Şi, la toată întîmplarea, calul, tovarăşul tău, te-a mai sfătui şi el ce ai să faci, că de multe primejdii m-a scăpat şi pe mine în tinereţele mele ! Na-ţi acum şi pelea asta de urs, că ţi-a prinde binè vreodată.

Apoi, dezmierdînd calul, îi mai sărută de cîteva ori pe amundoi şi le zice :

— Mergeţi în pace, dragii mei. De-acum înainte, Dumnezeu ştie cînd ne-om mai vedè !...

Fiul craiului atunci încalecă, şi calul, scuturîndu-se, mai arată-se o dată tînăr, cum îi plăcea craiului, apoi face o săritură înapoi şi una înainte şi se cam mai duc la împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvîntul din poveste, înainte mult mai este. Şi merg ei o zi, şi merg două, şi merg patruzeci şi nouă, până ce de la o

vreme le întră calea în codru şi atunci numai iaca ce le iesă înainte un om spîn şi zice cu îndrăzneală fiului de craiu :

— Bun întîlnişul, voinice ! Nu ai trebuinţă de slugă la drum ? Prin locurile iestea e cam greu de călătorit singur ; nu cumva să-ţi iasă vro dihanie ceva înainte şi să-ţi scurteze cărările. Eu cunosc bine pe-aici, şi poate mai încolo să ai nevoie de unul ca mine.

— Poate să am, poate să n-am, zise fiul craiului, uitîndu-se ţintă în ochii Spînului, dar acum deodată mă las în voia întîmplării, şi apoi, dînd pinteni calului, porneşte.

Mai merge el înainte prin codru cît merge, şi, la o strîmtoare, numai iaca ce Spînul iar îi iesă înainte, prefăcut în alte straie, şi zice cu glas supţiratic şi necunoscut :

— Bună calea, drumeţule !

— Bună să-ţi fie inima, cum ţi-i căutătura ! zise fiul craiului.

— Cît despre inima mea, s-o dea Dumnezeu oricui, zice Spînul oftînd... Numai ce folos ? Omul bun n-are noroc ; asta-i ştiută ; rogu-te, să nu-ţi fie cu supărare, drumeţule, dar fiindcă a venit vorba de-aşa, îţi spun, ca la un frate, că din cruda copilărie slujesc prin străini, şi încaltea nu mi-ar fi ciudă, cînd n-aş vrè să mă dau la treabă, căci cu munca m-am trezit. Dar aşa, muncesc, muncesc, şi nu s-alege nimica de mine ; pentru că tot de stăpîni calici mi-am avut parte. Şi vorba ceea : „La calic slujeşti, calic rămîi". Cînd aş da o dată peste un stăpîn cum gîndesc eu, n-aş şti ce să-i fac să nu-l smintesc. Nu cumva ai trebuinţă de slugă, voinice ? Cum te văd, sameni a avè său la rărunchi. De ce te scumpeşti pentru nimica toată şi nu-ţi iei o slugă vrednică, ca să-ţi fie mînă de ajutor la drum ? Locurile aiestea sunt şugubeţe ; de unde ştii cum vine întîmplarea, şi, Doamne fereşte, să nu-ţi cadă greu singur...

— Acum deodată încă tot nu, zise fiul craiului cu mîna pe buzdugan ; m-oiu mai sluji şi eu singur, cum oiu putè, şi dînd iar pinteni calului, porneşte mai răpede.

Şi mergînd el tot înainte prin codri întunecoşi, de la un loc se închide calea şi încep a i se încurca cărările, încît nu se mai pricepe fiul craiului acum încotro să apuce şi pe unde să meargă.

— Ptiu, drace ! iaca în ce încurcătură am intrat ! Asta-i mai rău decît poftim la masă, zise el. Nici tu sat, nici tu tîrg, nici tu nimica. De ce mergi înainte, numai peste pustietăţi dai ; parcă a perit sămînţa omenească de pe faţa pămîntului. Îmi pare rău că n-am luat macar spînul cel de-al doile cu mine. Dacă s-a aruncat în partea mîne-sa, ce-i vinovat el ? Tata aşa a zis, însă, la mare nevoie, ce-i de făcut ? vorba ceea : „Rău-i cu rău, dar e mai rău făr' de rău". Şi tot horhăind el cînd pe o cărare, cînd pe un drum părăsit, numai iaca ce iar îi iese Spînul înainte, îmbrăcat altfel şi călare pe un cal frumos, şi, prefăcîndu-şi glasul, începe a căina pe fiul craiului, zicînd :

— Sărmane omule, rău drum ai apucat ! Se vede că eşti străin şi nu cunoşti locurile pe aici. Ai avut mare noroc de mine, de n-ai apucat a coborî priporul ista, că erai prăpădit. Ia, colo devale, în înfundătura ceea, un taur grozav la mulţi bezmetici le-a curmat zilele. Şi eu, mai dăunăzi, cît mă vezi de voinic, de-abia am scăpat de dînsul, ca prin urechile acului. Întoarce-te înapoi, ori, dacă ai de dus înainte, ie-ţi în ajutor pe cineva. Chiar şi eu m-aş tocmi la d-ta, dacă ţi-a fi cu plăcere.

— Aşa ar trebui să urmez, om bun, zise fiul craiului, dar ţi-oiu spune drept : tata mi-a dat în grijă, cînd am pornit de-acasă, ca să mă feresc de omul roş, iară mai ales de cel spîn, cît oiu putè ; să n-am de a

face cu dînşii nici în clin, nici în mînecă ; şi dacă n-ai fi spîn, bucuros te-aş tocmi.

— Hei, hei ! călătorule. Dacă ţi-i vorba de-aşa, ai să-ţi rupi ciochinele umblînd şi tot n-ai să găseşti slugă cum cauţi d-ta, că pe-aici sunt numai oameni spîni. Ş-apoi, cînd este la adecălea, te-aş întreba, ca' ce fel de zăticneală ai putè să întîmpini din pricina asta ? Pesemne n-ai auzit vorba ceea : că, de păr şi de coate-goale nu se plînge nimene. Şi cînd nu sunt ochi negri, săruţi şi albaştri ! Aşa şi d-ta : mulţămeşte lui Dumnezeu că m-ai găsit şi tocmeşte-mă. Şi dacă-i apuca o dată a te deprinde cu mine, ştiu bine că n-am să pot scăpa uşor de d-ta, căci aşa sunt eu în felul meu, ştiu una şi bună : să-mi slujesc stăpînul cu dreptate. Hai, nu mai sta la îndoială, că mă tem să nu ne-apuce noaptea pe aici. Şi cînd ai avè încaltea un cal bun, calea-valea, dar cu smîrţogul ista îţi duc vergile.

— Apoi dă, Spînule, nu ştiu cum să fac, zise fiul craiului. Din copilăria mea sunt deprins a asculta de tată şi tocmindu-te pe tine, parcă-mi vine nu ştiu cum. Dar, fiindcă mi-au mai ieşit până acum înainte încă doi spîni, şi cu tine al treile, apoi mai-mi vine a crede că aiasta-i ţara spînilor, şi n-am încotro ; mort-copt, trebuie să te ieu cu mine, dacă zici că ştii bine locurile pe aici.

Şi din două vorbe, fiul craiului îl tocmeşte şi după aceea pornesc împreună să iasă la drum, pe unde arată Spînul. Şi mergînd ei o bucată bună, Spînul se preface că-i e sete şi cere plosca cu apă de la stăpînu-său. Fiul craiului i-o dă, şi Spînul, cum o pune la gură, pe loc o şi ia, oţerindu-se, şi varsă toată apa dintr-însa. Fiul craiului zice atunci supărat :

— Dar bine, Spînule, de ce te apuci ? Nu vezi că pe aici e mare lipsă de apă ? Şi pe arşiţa asta o să ne uscăm de sete.

— Să avem iertare, stăpîne! Apa era bîhlită și ne-am fi putut bolnăvi. Cît despre apă bună, nu vă îngrijiți; acuș avem să dăm peste o fîntînă cu apă dulce și rece ca gheața. Acolo vom poposi puțin, oiu clătări plosca bine ș-oiu umplè-o cu apă proaspătă, ca să avem la drum, căci mai încolo nu prea sunt fîntîni, și, din partea apei, mi se pare că i-om duce dorul. Și cîrnind pe o cărare, mai merg ei oleacă înainte, până ce ajung într-o poiană, și numai iaca ce dau de o fîntînă cu ghizdele de stejar și cu un capac deschis în laturi. Fîntîna era adîncă și nu avea nici roată, nici cumpănă, ci numai o scară de coborît până la apă.

— Ei, ei! Spînule, acum să te văd cît ești de vrednic, zise fiul craiului. Spînul atunci zîmbește puțin și, coborîndu-se în fîntînă, umple întăi plosca și o pune la șold. Apoi, mai stînd acolo în fund pe scară, aproape de fața apei, zice:

— Ei, da' ce răcoare-i aici! „Chima răului pe malul pîrăului!“ Îmi vine să nu mai ies afară. Dumnezeu să ușureze păcatele celui cu fîntîna, că bun lucru a mai făcut. Pe arșițele ieste, o răcoreală ca asta mult plătește!

Mai șede el acolo puțin și apoi iese afară, zicînd:

— Doamne, stăpîne, nu știi cît mă simțesc de ușor; parcă îmi vine să zbor, nu altăceva! Ia vîră-te și d-ta oleacă, să vezi cum ai să te răcorești; așa are să-ți vie de îndămînă după asta, de are să ți se pară că ești ușor cum îi pana...

Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spînului și se bagă în fîntînă, fără să-l trăsnească prin minte ce i se poate întîmpla. Și cum sta și el acolo de se răcorea, Spînul face tranc! capacul pe gura fîntînei, apoi se suie deasupra lui și zice cu glas răutăcios:

— Alelei! fecior de om viclean ce te găsești; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine mi

te-am căptușit! Acum să-mi spui tu cine ești, de unde vii și încotro te duci, că, de nu, acolo îți putrezesc ciolanele!

Fiul craiului ce era să facă? îi spune toate cu de-amănuntul, căci, dă, care om nu ține la viață înainte de toate?

— Bine, atîta am vrut să aflu din gura ta, puiu de viperă ce mi-ai fost, zice atunci Spînul: numai cată să fie așa, că, de te-oiu prinde cu oca mică, greu are să-ți cadă. Chiar acum aș putè să te omor, în voia cea bună, dar mi-i milă de tinerețele tale... Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii și să mai calci pe iarbă verde, atunci jură-mi-te pe ascuțișul paloșului tău că mi-i da ascultare și supunere întru toate, chiar și-n foc de ți-aș zice să te arunci. Și de azi înainte, eu să fiu în locul tău nepotul împăratului, despre care mi-ai vorbit, iară tu, sluga mea; și atîta vreme să ai a mă sluji, până cînd îi muri și iar îi învie. Și oriunde vei merge cu mine, nu care cumva să blestești din gură cătră cineva despre ceea ce a urmat între noi, că te-am șters de pe fața pămîntului. Îți place așa să mai trăiești, bine-de-bine; iară de nu, spune-mi verde în ochi, ca să știu ce leac trebuie să-ți fac...

Fiul craiului, văzîndu-se prins în clește și fără nici o putere, îi jură credință și supunere întru toate, lăsîndu-se în știrea lui Dumnezeu, cum a vrè el să facă. Atunci Spînul pune mîna pe cartea, pe banii și pe armele fiului de craiu și le iè la sine; apoi îl scoate din fîntînă și-i dă paloșul să-l sărute, ca semn de pecetluirea jurămîntului, zicînd:

— De-acum înainte să știi că te cheamă *Harap-Alb*; aista ți-i numele, și altul nu.

După aceasta încalecă, fiecare pe calul său, și pornesc, Spînul înainte, ca stăpîn, Harap-Alb în urmă, ca slugă, mergînd spre împărăție, Dumnezeu să ne ție, ca cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.

Şi merg ei, şi merg, cale lungă să le-ajungă, trecînd peste nouă mări, peste nouă ţări şi peste nouă ape mari, şi într-o tîrzie vreme ajung la împărăţie.

Şi cum ajung, Spînul se înfăţişează înaintea împăratului cu carte din partea craiului. Şi împăratul Verde, cetind cartea, are de bucurie că i-a venit nepotul, şi pe dată îl şi face cunoscut curţii şi fetelor sale, care îl primesc cu toată cinstea cuvenită unui fiu de craiu şi moştenitor al împăratului.

Atunci Spînul, văzînd că i s-au prins minciunile de bune, cheamă la sine pe Harap-Alb şi-i zice cu asprime :

— Tu să şezi la grajd nedezlipit şi să îngrijeşti de calul meu ca de ochii din cap, că de-oiu veni pe-acolo şi n-oiu găsi trebile făcute după plac, vai de pielea ta are să fie. Dar până atunci, na-ţi o palmă, ca să ţii minte ce ţi-am spus. Bagat-ai în cap vorbele mele ?

— Da, stăpîne, zise Harap-Alb, lăsînd ochii în jos.

Şi, ieşind, porneşte la grajdiu.

Cu asta a voit Spînul să-şi arate arama şi să facă pe Harap-Alb ca să-i ieie şi mai mult frica.

Fetele împăratului întîmplîndu-se de faţă, cînd a lovit Spînul pe Harap-Alb, li s-au făcut milă de dînsul şi au zis Spînului cu binişorul :

— Vere, nu faci bine ceea ce faci. Dacă este-că a lăsat Dumnezeu să fim mai mari peste alţii, ar trebui să avem milă de dînşii, că şi ei, sărmanii, sunt oameni !

— Hei, dragele mele vere, zice Spînul cu viclenia lui obicinuită ; d-voastră încă nu ştiţi ce-i pe lume. Dacă dobitoacele n-ar fi fost înfrînate, de demult ar fi sfăşiet pe om. Şi trebuie să ştiţi că şi între oameni cea mai mare parte sunt dobitoace, care trebuiesc ţinuţi din frîu, dacă ţi-i voia să faci treabă cu dînşii.

Ei apoi... zi că nu-i lumea de-apoi ! Să te ferească Dumnezeu cînd prinde mămăliga coajă. Vorba ceea :

> Dă-mi, Doamne, ce n-am avut,
> Să mă mier ce m-a găsit.

Fetele atunci au luat altă vorbă, dar din inima lor nu s-a şters purtarea necuviincioasă a Spînului, cu toate îndreptările şi înrudirea lui, pentru că bunătatea nu are de-a face cu răutatea. Vorba ceea :

> Viţa-de-vie, tot în vie,
> Iară viţa-de-boz, tot răgoz.

Şi din ceasul acela au început a vorbi ele în de ele, că Spînul de fel nu samănă în partea lor, nici la chip, nici la bunătate ; şi că Harap-Alb, sluga lui, are o înfăţişare mult mai plăcută şi samănă a fi mult mai omenos. Pesemne inima le spunea că Spînul nu le este văr, şi de-aceea nu-l puteau mistui. Aşa îl urîse ele de tare acum, că, dacă ar fi fost în banii lor, s-ar fi lepădat de Spîn ca de Ucigă-l-crucea. Dar nu aveau ce se face de împăratul, ca să nu-i aducă supărare.

Amu, întru una din zile, cum şedea Spînul la ospăţ împreună cu moşu-său, cu verele sale şi cu alţii, cîţi se întîmplase, li s-au adus mai la urmă în masă şi nişte sălăţi foarte minunate. Atunci împăratul zice Spînului :

— Nepoate, mai mîncat-ai sălăţi de aceste de cînd eşti ?

— Ba nu, moşule, zice Spînul ; tocmai eram să vă întreb de unde le aveţi, că tare-s bune !... O haraba întreagă aş fi în stare să mănînc, şi parcă tot nu m-aş sătura.

— Te crede moşul, nepoate, dar cînd ai şti cu ce greutate se capătă ! pentru că numai în Grădina Ursului, dacă-i fi auzit de dînsa, se află sălăţi de aceste, şi

mai rar om care să poată lua dintr-însele şi să scape cu viaţă. Între toţi oamenii din împărăţia mea, numai un pădurariu se bizuieşte la treaba asta. Şi acela, el ştie ce face, ce drege, de-mi aduce din cînd în cînd aşa, cîte puţine, de poftă.

Spînul, voind să peardă acum pe Harap-Alb cu orice preţ, zise împăratului :

— Doamne, moşule, de nu mi-a aduce sluga mea sălăţi de aceste şi din peatră seacă, mare lucru să fie !

— Ce vorbeşti, nepoate ! zise împăratul ; unul ca dînsul, şi încă necunoscător de locurile acestea, cum crezi că ar putè face această slujbă ? Doar de ţi-i greu de viaţa lui.

— Ia las', moşule, nu-i duce grija ; pun rămăşag că are să-mi aducă sălăţi întocmai ca aceste, şi încă multe, că ştiu eu ce poate el.

Ş-odată cheamă Spînul pe Harap-Alb şi-i zice răstit :

— Acum degrabă să te duci cum îi şti tu şi să-mi aduci sălăţi de aceste din Grădina Ursului. Hai, ieşi răpede şi porneşte, că nu-i vreme de pierdut. Dar nu cumva să faci de altfel, că nici în borta şoarecului nu eşti scăpat de mine !

Harap-Alb iese mîhnit, se duce în grajd şi începe a-şi netezi calul pe coamă, zicînd :

— Ei, căluţul meu, cînd ai şti tu în ce necaz am întrat ! Sfînt să fie rostul tătîne-meu, că bine m-a învăţat ! Aşa-i că, dacă n-am ţinut samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dîrloagă şi acum, vrînd-nevrînd, trebuie s-ascult, că mi-i capul în primejdie ?

— Stăpîne, zise atunci calul ; de-acum înainte, ori cu capul de peatră, ori cu peatra de cap, tot atîta-i ; fii odată barbat şi nu-ţi face voie rea. Încalecă pe mine, şi hai ! Ştiu eu unde te-oiu duce, şi mare-i Dumnezeu, ne-a scăpa el şi din aceasta !

Harap-Alb, mai prinzînd oleacă la inimă, încalecă şi se lasă în voia calului, unde vrè el să-l ducă.

Atunci calul porneşte la pas, până ce iese mai încolo, ca să nu-i vadă nimene. Apoi îşi arată puterile sale, zicînd :

— Stăpîne, ţine-te bine pe mine, că am să zbor lin ca vîntul, să cutrierăm pămîntul. Mare-i Dumnezeu şi meşteru-i dracul. Hèlbet ! vom putè veni de hac şi Spînului celuia ; nu-i e vremea trecută.

Şi odată zboară calul cu Harap-Alb până la nouri ; apoi o ia de-a curmezişul pămîntului : pe deasupra codrilor, peste vîrful munţilor, peste apa mărilor şi după aceea se lasă încet-încet într-un ostrov mîndru din mijlocul unei mări, lîngă o căsuţă singuratică, pe care era crescut nişte muşchiu pletos de o podină de gros, moale ca mătasa şi verde ca buratecul.

Atunci Harap-Alb descalecă, şi spre mai mare mirarea lui, numai iaca îl întîmpină în pragul uşei cerşitoarea căreia îi dăduse el un ban de pomană, înainte de pornirea lui de acasă.

— Ei, Harap-Alb, aşa-i că ai venit la vorbele mele, că deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om ? Află acum că eu sunt sfînta Duminică şi ştiu ce nevoie te-a adus pe la mine. Spînul vrea să-ţi răpuie capul cu orice chip şi de-aceea te-a trămis să-i aduci sălăţi din Grădina Ursului, dar i-or da ele odată pe nas... Rămîi aici în astă-noapte, ca să văd ce-i de făcut.

Harap-Alb rămîne bucuros, mulţămind sfintei Duminici pentru buna găzduire şi îngrijirea ce are de el.

— Fii încredinţat că nu eu, ci puterea milosteniei şi inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb, zice sfînta Duminică ieşind şi lăsîndu-l în pace să se liniştească.

Şi cum iese sfînta Duminică afară, odată şi porneşte desculţă prin rouă, de culege o poală de somnoroasă, pe care o ferbe la un loc cu o vadră de lapte dulce şi

cu una de miere şi apoi iè mursa aceea şi iute se duce de o toarnă în fîntîna din Grădina Ursului, care fîntînă era plină cu apă până la gură. Şi mai stînd sfînta Duminică oleacă în preajma fîntînei, numai iaca ce vede că vine ursul cu o falcă în ceriu şi cu una în pămînt, mornăind înfricoşat. Şi cum ajunge la fîntînă, cum începe a bea lacom la apă şi a-şi linge buzele de dulceaţa şi bunătatea ei. Şi mai stă din băut, şi iar începe a mornăi ; şi iar mai bea cîte un răstimp, şi iar mornăieşte, până ce, de la o vreme, încep a-i slăbi puterile şi, cuprins de ameţală, pe loc cade jos şi adoarme mort, de puteai să tai lemne pe dînsul.

Atunci sfînta Duminică, văzîndu-l aşa, într-o clipă se duce şi, deşteptînd pe Harap-Alb chiar în miezul nopţei, îi zice :

— Îmbracă-te iute în pielea cea de urs, care o ai de la tată-tău, apucă pe ici tot înainte, şi cum îi ajunge în răscrucile drumului, ai să şi dai de Grădina Ursului. Atunci sai răpede înlăuntru de-ţi ia sălăţi într-ales, şi cîte-i vrea de multe, căci pe urs l-am pus eu la cale. Dar, la toată întîmplarea, de-i vedè şi-i vedè că s-a trezit şi năvăleşte la tine, zvîrle-i pelea cea de urs şi apoi fugi încoace spre mine cît îi putea.

Harap-Alb face cum îi zice sfînta Duminică. Şi cum ajunge în grădină, odată începe a smulge la sălăţi într-ales şi leagă o sarcină mare, mare, cît pe ce să n-o poată ridica în spinare. Şi cînd să iasă cu dînsa din grădină, iaca ursul se trezeşte, şi după dînsul, Gavrile ! Harap-Alb, dacă vede reaua, i-aruncă pelea cea de urs, şi apoi fuge cît ce poate cu sarcina în spate, tot înainte la sfînta Duminică, scăpînd cu obraz curat.

După aceasta, Harap-Alb, mulţămind sfintei Duminеci pentru binele ce i-a făcut, îi sărută mîna, apoi îşi iè sălăţile şi, încălecînd, porneşte spre împărăţie,

Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.

Şi mergînd tot cum s-a dus, de la o vreme ajunge la împărăţie şi dă sălăţile în mîna Spînului.

Împăratul şi fetele sale, văzînd aceasta, le-a fost de-a mirarea. Atunci Spînul zice îngîmfat :

— Ei, moşule, ce mai zici ?

— Ce să zic, nepoate ? Ia, cînd aş avè eu o slugă ca aceasta, nu i-aş trece pe dinainte.

— D-apoi de ce mi l-a dat tata de-acasă ? numai de vrednicia lui, zise Spînul ; căci altfel nu-l mai luam după mine, ca să-mi încurce zilele.

La vro cîteva zile după aceasta, împăratul arată Spînului nişte petre scumpe, zicînd :

— Nepoate, mai văzut-ai petre nestimate aşa de mari şi frumoase ca acestea de cînd eşti ?

— Am văzut eu, moşule, felurite petre scumpe, dar ca aceste, drept să-ţi spun, n-am văzut. Oare pe unde se pot găsi aşa petre ?

— Pe unde să se găsească, nepoate ! Ia, în Pădurea Cerbului. Şi cerbul acela este bătut tot cu petre scumpe, mult mai mari şi mai frumoase decît aceste. Mai întîi, cică are una în frunte, de străluceşte ca un soare. Dar nu se poate apropiè nimene de cerb, căci este solomonit şi nici un fel de armă nu-l prinde ; însă el, pe care l-a zări, nu mai scapă cu viaţă. De-aceea fuge lumea de dînsul de-şi scoate ochii ; şi nu numai atîta, dar chiar cînd se uită la cineva, fie om sau orice dihanie a fi, pe loc rămîne moartă. Şi cică o mulţime de oameni şi de sălbăticiuni zac fără suflare în pădurea lui numai din astă pricină ; se vede că este solomonit, întors de la ţîţă, sau dracul mai ştie ce are de-i aşa de primejdios. Dar cu toate aceste, trebuie să

ştii, nepoate, că unii oameni îs mai al dracului decît dracul ; nu se astîmpără nici în ruptul capului ; macar că au păţit multe, tot cearcă prin pădurea lui, să vadă, nu l-or putè găbui cumva ? Şi care dintre ei are îndrăzneală mare şi noroc şi mai mare, umblînd pe acolo, găseşte din întîmplare cîte o peatră de aceste, picată de pe cerb, cînd se scutură el la şepte ani o dată, şi apoi aceluia om nu-i trebuie altă negustorie mai bună. Aduce peatra la mine şi i-o plătesc cît nu face ; ba încă sunt bucuros că o pot căpăta. Şi află, nepoate, că asemine petre fac podoaba împărăţiei mele, nu se găsesc altele mai mari şi mai frumoase decît aceste la nici o împărăţie, şi de-aceea s-a dus vestea despre ele în toată lumea. Mulţi împăraţi şi crai înadins vin să le vadă, şi li-i de-a mirarea de unde le am.

— Doamne, moşule ! zise atunci Spînul ; să nu te superi, dar nu ştiu ce fel de oameni fricoşi aveţi pe aici. Eu pun rămăşag pe ce vrei că sluga mea are să-mi aducă pielea cerbului aceluia, cu cap cu tot, aşa împodobit cum este.

Ş-odată cheamă Spînul pe Harap-Alb şi-i zice :

— Du-te în Pădurea Cerbului cum îi şti tu, şi macar fă pe dracul în patru, sau orice-i face, dar numaidecît să-mi aduci pielea cerbului, cu cap cu tot, aşa bătute cu pietre scumpe, cum se găsesc. Şi doar te-a împinge păcatul să clinteşti vreo peatră din locul său, iară mai ales acea mare din fruntea cerbului, c-apoi atîta ţi-i leacul ! Hai, porneşte iute, că nu-i vreme de pierdut !

Harap-Alb vede el bine unde merge treaba, că doar nu era din butuci ; dar neavînd încotro, iese mîhnit, se duce iar în grajd la cal şi, netezindu-l pe coamă, îi zice :

— Dragul meu căluţ, la grea belea m-a vîrît iar Spînul !... De-oiu mai scăpa şi din asta cu viaţă, apoi

tot mai am zile de trăit. Dar nu ştiu, zău, la cît mi-a sta norocul !

— Nu-i nimica, stăpîne, zise calul. Capul de-ar fi sănătos, că belelele curg gîrlă. Poate ai primit poroncă să jupeşti peatra morii şi să duci pielea la împărăţie...

— Ba nu, căluţul meu ; alta şi mai înfricoşată, zise Harap-Alb.

— Vorbă să fie, stăpîne, că tocmala-i gata, zise calul. Nu te teme, ştiu eu năzdrăvănii de ale Spînului ; şi, să fi vrut, de demult i-aş fi făcut pe obraz, dar lasă-l să-şi mai joace calul. Ce gîndeşti ? Şi unii ca aceştia sunt trebuitori pe lume cîteodată, pentru că fac pe oameni să prindă la minte... Zi şi d-ta că ai avut să tragi un păcat strămoşesc. Vorba ceea : „Părinţii mănîncă aguridă, şi fiilor li se strepezesc dinţii". Hai, nu mai sta la gînduri ; încalecă pe mine şi pune-ţi nădejdea în Dumnezeu, că mare-i puterea lui ; nu ne-a lăsa el să suferim îndelung. Cum vrei ? „Ce-i e scris omului în frunte-i e pus." Doar' mare-i Cel-de-sus ! S-or sfîrşi ele şi aceste de la o vreme...

Harap-Alb atunci încalecă, şi calul porneşte la pas, pănă ce iese mai încolo departe, ca să nu-i ieie lumea la ochi. Şi apoi, încordîndu-se şi scuturîndu-se o dată voiniceşte, iară-şi arată puterile sale, zicînd :

— Ţine-te zdravăn, stăpîne, că iar am să zbor :

> În înaltul ceriului,
> Văzduhul pămîntului ;
> Pe deasupra codrilor,
> Peste vîrful munţilor,
> Prin ceaţa măgurilor,
> Spre noianul mărilor,
> La crăiasa zînelor,
> Minunea minunelor,
> Din ostrovul florilor.

Şi zicînd aceste, odată şi zboară cu Harap-Alb :

> În înaltul ceriului,
> Văzduhul pămîntului ;

şi o iè de-a curmeziş :

> De la nouri către soare,
> Pintre lună şi luceferi,
> Stele mîndre lucitoare,

şi apoi se lasă lin ca vîntul :

> În ostrovul florilor,
> La crăiasa zînelor,
> Minunea minunelor.

Şi cînd vîntul au aburit, iaca şi ei la sfînta Duminecă iar au sosit. Sfînta Duminecă era acasă, şi cum a văzut pe Harap-Alb poposind la uşa ei, pe loc l-a întîmpinat şi i-a zis cu blîndeţă :

— Ei, Harap-Alb, aşă-i că iar te-a ajuns nevoia de mine ?

— Aşa este, măicuţă, răspunse Harap-Alb, cufundat în gînduri şi galbăn la faţă, de parcă-i luase pînza de pe obraz. Spînul vrea să-mi răpuie capul cu orice preţ. Şi de-aş muri mai degrabă, să scap odată de zbucium ; decît aşa viaţă, mai bine moarte de o mie de ori !

— Vai de mine şi de mine, Harap-Alb, zise sfînta Duminică, parcă nu te-aş fi crezut aşa de slab de înger, dar, după cît văd, eşti mai fricos decît o femeie ! Hai, nu mai sta ca o găină plouată ! Rămîi la mine în astă-noapte şi ţ-oiu da eu vrun ajutor. Mare-i Dumnezeu ! N-a mai fi el după gîndul Spînului. Însă mai rabdă şi tu, fătul meu, că mult ai avut de răbdat şi puţin mai ai. Păn-acum ţ-a fost mai greu, dar de-acum înainte tot aşa are să-ţi fie, până ce-i ieşi din slujba Spînului, de la care ai să tragi încă multe necazuri, dar

ai să scapi din toate cu capul teafăr, pentru că norocul te ajută.

— Poate aşa să fie, măicuţă, zise Harap-Alb, dar prea multe s-au îngrămădit deodată pe capul meu.

— Cîte a dat Dumnezeu, Harap-Alb, zise sfînta Duminică ; aşa a trebuit să se întîmple, şi n-ai cui bănui : pentru că nu-i după cum gîndeşte omul, ci-i după cum vrè Domnul. Cînd vei ajunge şi tu odată mare şi tare, îi căuta să judeci lucrurile de-a fir-a-păr şi vei crede celor asupriţi şi necăjiţi, pentru că ştii acum ce e necazul. Dar până atunci, mai rabdă, Harap-Alb, căci cu răbdarea îi frigi pielea.

Harap-Alb, nemaiavînd ce zice, mulţămeşte lui Dumnezeu, şi de bine, şi de rău, şi sfintei Duminecі pentru buna găzduire şi ajutorul făgăduit.

— Ia, acum mai vii de-acasă, fătul meu ! Zică cine-a zice şi cum a vrè să zică, dar cînd este să dai peste păcat, dacă-i înainte, te sileşti să-l ajungi, iar dacă-i în urmă, stai şi-l aştepţi. Mă rog, ce mai la deal, la vale ? aşa e lumea asta şi, de-ai face ce-ai face, rămîne cum este ea ; nu poţi s-o întorci cu umărul, macar să te pui în ruptul capului. Vorba ceea : „Zi-i lume şi te mîntuie“. Dar ia să lăsăm toate la o parte şi, până la una-alta, hai să vedem ce-i de făcut cu cerbul, că Spînul te-a fi aşteptînd cu nerăbdare. Şi, dă, stăpîn nu-i ? trebuie să-l asculţi. Vorba ceea : „Leagă calul unde zice stăpînul“.

Şi odată scoate sfînta Duminecă obrăzarul şi sabia lui Statu-Palmă-Barba-Cot, de unde le avea, şi dîndu-le lui Harap-Alb, zice :

— Ţine aceste, că au să-ţi fie de mare trebuinţă unde mergem. Şi chiar haidem, cu ajutorul Domnului, să isprăvim o dată şi trebuşoara asta.

Şi pe la cîntatul cucoşilor se iè sfînta Duminecă împreună cu Harap-Alb şi se duc în Pădurea Cerbului. Şi cum ajung în pădure, sapă o groapă adîncă de un

stat de om, lîngă un izvor, unde în fiecare zi pe la amează venea cerbul de bea apă, apoi se culca acolo pe loc şi dormea cît un beiu, pănă ce asfinţea soarele. Şi după aceea, sculîndu-se, o lua în porneală şi nu mai da pe la izvor iar pănă a doua zi pe la amează.

— Ei, ei ! acum groapa este gata, zise sfînta Duminecă. Tu, Harap-Alb, rămîi aici într-însa, toată ziua, şi iaca ce ai de făcut : pune-ţi obrăzarul cum se pune, iară sabia să n-o slăbeşti din mînă ; şi de-amează, cînd a veni cerbul aici la izvor să beie apă şi s-a culca ş-a adormi, cu ochii deschişi, cum i-i feliuşagul, tu, îndată ce li-i auzi horăind, să ieşi încetişor şi să potriveşti aşa ca să-i zbori capul dintr-o singură lovitură de sabie, şi apoi răpede să te arunci în groapă şi să şezi acolo într-însa pănă după asfinţitul soarelui. Capul cerbului are să te strige pănă atunci mereu pe nume, ca să te vadă, dar tu nu cumva să te înduplecі de rugămîntea lui şi să te iţeşti la dînsul, că are un ochiu otrăvit şi, cînd l-a pironi spre tine, nu mai trăieşti. Însă cum a asfinţi soarele să ştii că a murit cerbul. Şi atunci să ieşi fără frică, să-i jupeşti pielea, iară capul să-l iei aşa întreg, cum se găseşte, şi apoi să vii pe la mine.

Şi aşa, sfînta Duminică se iè şi se întoarnă singură acasă. Iară Harap-Alb rămîne de pîndă în groapă. Şi, cînd pe la amează, numai iaca ce aude Harap-Alb un muget înnăduşit : cerbul venea boncăluind. Şi ajungînd la izvor, odată şi începe a bè hîlpav la apă rece ; apoi mai boncăluieşte, şi iar mai bè cîte un răstimp, şi iar mai boncăluieşte, şi iar mai bè, pănă ce nu mai poate. După aceea începe a-şi arunca ţărnă după cap, ca buhaiul, şi apoi, scurmînd de trei ori cu piciorul în pămînt, se tologeşte jos pe pajişte, acolo pe loc, mai rumegă el cît mai rumegă, şi pe urmă se aşterne pe somn, şi unde nu începe a mîna porcii la jir.

Harap-Alb, cum îl aude horăind, iese afară încetişor şi, cînd îl croieşte o dată cu sabia pe la mijlocul

gîtului, îi şi zboară capul cît colo de la trup şi Harap-Alb se aruncă fără sine în groapă, după cum îl povăţuise sfînta Duminecă. Atunci sîngele cerbului o dată a şi-nceput a curge gîlgîind şi a se răspîndi în toate părţile, îndreptîndu-se şi năboind în groapă peste Harap-Alb, de cît pe ce era să-l înece. Iară capul cerbului, zvîrcolindu-se dureros, striga cu jale, zicînd :

— Harap-Alb, Harap-Alb ! De nume ţi-am auzit, dar de văzut nu te-am văzut. Ieşi numai oleacă să te văd încaltea, vrednic eşti de comoara ce ţi-o las, şi apoi să mor cu plăcere, dragul meu !

Dar Harap-Alb tăcea molcum şi de-abia îşi putea descleşta picioarele din sîngele închegat, care era maimai să umple groapa. În sfîrşit, mai strigă el, capul cerbului, cît mai strigă, însă Harap-Alb nici nu răspunde, nici se arată, şi de la o vreme se face tăcere. Şi aşa, după asfinţitul soarelui, Harap-Alb iese din groapă, jupeşte pielea cerbului cu băgare de samă, să nu smintească vreo peatră din locul ei, apoi iè capul întreg, aşa cum se găsea, şi se duce la sfînta Duminecă.

— Ei, Harap-Alb, zise sfînta Duminecă, aşă-i că am scos-o la capăt şi asta ?

— Aşa ; cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu al sfinţieivoastre, răspunse Harap-Alb, am izbutit, măicuţă, să facem şi acum pe cheful Spînului, rămînere-aş păgubaş de dînsul să rămîn, şi să-l văd cînd mi-oiu vedè ceafa ; atunci, şi nici atunci, că tare mi-i negru înaintea ochilor !

— Lasă-l, Harap-Alb, în plata lui Dumnezeu, că şi-a da el Spînul peste om vrodată ; pentru că nu-i nici o faptă fără plată, zise sfînta Duminecă. Mergi de i le du şi acestea, că i-or rămînè ele de cap odată.

Atunci Harap-Alb, mulţămind sfintei Duminecі, îi sărută mîna, apoi încalecă pe cal şi porneşte tot cum a venit, mergînd spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvîntul din poveste, înainte mult mai este... Şi pe

unde trecea, lumea din toate părţile îl înghesuia: pentru că peatra cea mare din capul cerbului strălucea de se părea că Harap-Alb soarele cu el îl ducea.

Mulţi crai şi împăraţi ieşeau înaintea lui Harap-Alb, şi care dincotro îl ruga, unul să-i deie bănărit cît a cere el, altul să-i deie fata şi jumătate de împărăţie; altul să-i deie fata şi împărăţia întreagă pentru asemene odoare. Dar Harap-Alb ca de foc se ferea şi, urmîndu-şi calea înainte, la stăpînu-său le ducea.

Şi întru una din seri, cum şedea Spînul împreună cu moşu-său şi cu verele sale sus într-un foişor, numai iaca ce zăresc în depărtare un sul de raze scînteitoare, care venea înspre dînşii; şi de ce se apropia, de ce lumina mai tare, de li fura vederile. Şi deodată toată suflarea s-a pus în mişcare: lumea de pe lume, fiind în mare nedumerire, alerga să vadă ce minune poate să fie. Şi cînd colo, cine era? Harap-Alb, care venea în pasul calului, aducînd cu sine pielea şi capul cerbului pe care le-au şi dat în mîna Spînului.

La vederea acestei minunăţii, toţi au rămas încremeniţi şi, uitîndu-se unii la alţii, nu ştiau ce să zică. Pentru că în adevăr era şi lucru de mirare!

Dar Spînul, cu viclenia sa obicinuită, nu-şi perde cumpătul. Şi, luînd vorbă, zice împăratului:

— Ei, moşule, ce mai zici? adeveritu-s-au vorbele mele?

— Ce să mai zic, nepoate?! răspunse împăratul uimit. Ia, să am eu o slugă aşa de vrednică şi credincioasă ca Harap-Alb, aş pune-o la masă cu mine, că mult preţuieşte omul acesta!

— Ba să-şi puie pofta-n cuiu! răspunse Spînul cu glas răutăcios. Asta n-aş face-o eu de-ar mai fi el pe cît este; doar nu-i frate cu mama, să-l pun în capul cinstei! Eu ştiu, moşule, că sluga-i slugă şi stăpînu-i stăpîn; s-a mîntuit vorba. Na, na, na! d-apoi pentru vrednicia lui mi l-a dat tata, căci altfel de ce l-aş fi

luat cu mine. Hei, hei! Nu ştiţi d-voastră ce poam-a dracului e Harap-Alb aista! Până l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dînsul. Numai eu îi vin de hac. Vorba ceea: „Frica păzeşte bostănăria". Alt stăpîn în locul meu nu mai face brînză cu Harap-Alb cît îi lumea şi pămîntul. Ce te potriveşti, moşule? Cum văd eu, d-ta prea întri în voia supuşilor. De-aceea nu-ţi dau cerbii pietre scumpe şi urşii sălăţi. Mie unuia ştiu că nu-mi suflă nimene în borş: cînd văd că mîţa face mărazuri, ţ-o strîng de coadă, de mănîncă şi mere pădureţe, căci n-are încotro... Dacă ţ-a ajuta Dumnezeu să mă rînduieşti mai degrabă în locul d-tale, îi vedè, moşule dragă, ce prefacere are să iè împărăţia; n-or mai şedè lucrurile tot aşa moarte cum sunt. Pentru că ştii vorba ceea: „Omul sfinţeşte locul"... Fost-ai şi d-ta la tinereţe, nu zic. Dar acum îţi cred. Dă, bătrîneţe nu-s? Cum n-or sta trebile baltă!

În sfîrşit, Spînului îi mergea gura ca pupăza, de-a ameţit pe împăratul, încît a uitat şi de Harap-Alb, şi de cerb, şi de tot.

Fetele împăratului însă priveau la verişor... cum priveşte cînele pe mîţă, şi li era drag ca sarea-n ochi: pentru că le spunea inima ce om fără de lege este Spînul. Dar cum erau să iasă ele cu vorba înaintea tatului lor? Spînul n-avea de cine... Vorba ceea: „Găsise un sat fără cîni şi se primbla fără băţ". Că altă, ce pot să zic?

La vro cîteva zile după asta, împăratul făcu un ospăţ foarte mare în cinstea nepotu-său, la care ospăţ au fost poftiţi cei mai străluciţi oaspeţi: împăraţi, crai, voievozi, căpitanii oştirilor, mai-marii oraşelor şi alte feţe cinstite.

În ziua de ospăţ, fetele împăratului s-au pus cu rugăminte pe lîngă Spîn, să deie voie lui Harap-Alb ca să slujească şi el la masă. Spînul neputîndu-le strica hatîrul, cheamă pe Harap-Alb de faţă cu dînsele şi-i

învoi aceasta, însă cu tocmală, ca în tot timpul ospățului să steie numai la spatele stăpînu-său și nici macar să-și ridice ochii la ceilalți meseni, că de l-oiu vedè obrăznicindu-se cumva, acolo pe loc îi și taiu capul.

— Auzit-ai ce am spus, slugă netrebnică ! zise Spînul, arătînd lui Harap-Alb tăiușul paloșului, pe care jurase credință și supunere Spînului la ieșirea din fîntînă.

— Da, stăpîne, răspunse Harap-Alb cu umilință ; sunt gata la poronca luminării-voastre.

Fetele împăratului au mulțămit Spînului și pentru atîta.

Amu, tocmai pe cînd era temeiul mesei, și oaspeții, tot gustînd vinul de bun, începuse a se chiurchiului cîte oleacă, numai iaca o pasere măiastră se vede bătînd la fereastră și zicînd cu glas muieratic :

— Mîncați, beți și vă veseliți, dar de fata împăratului Roș nici nu gîndiți !

Atunci, deodată, tuturor mesenilor pe loc li s-a stricat cheful și au început a vorbi care ce știa și cum îi ducea capul : unii spuneau că împăratul Roș, avînd inimă haină, nu se mai satură de a vărsa sînge omenesc ; alții spuneau că fata lui este o farmazoană cumplită, și că din pricina ei se fac atîtea jertfe ; alții întăreau spusele celorlalți, zicînd că chiar ea ar fi venit în chip de pasere de a bătut acum la fereastră, ca să nu lese și aici lumea în pace. Alții ziceau că, oricum ar fi, doar paserea aceasta nu-i lucru curat ; și că trebuie să fie un trimis de undeva, numai pentru a iscodi casele oamenilor. Alții, mai fricoși, își stupeau în sîn, menind-o ca să se întoarcă pe capul aceluia care a trimis-o. În sfîrșit, unii spuneau într-un fel, alții în alt fel, și multe se ziceau pe sama fetei împăratului Roș, dar nu se știa care din toate acele vorbe este cea adevărată.

Spînul, după ce-i ascultă pe toți cu luare-aminte, clătină din cap și zise :

— Rău e cînd ai a face tot cu oameni care se tem și de umbra lor ! D-voastră, cinstiți oaspeți, se vede că pașteți boboci, de nu vă pricepeți al cui fapt e acesta.

Și atunci Spînul răpede își ațintește privirile asupra lui Harap-Alb și, nu știu cum, îl prinde zîmbind.

— Așa... slugă vicleană ce-mi ești ! ? Vra să zică tu ai știință de asta și nu mi-ai spus. Acum degrabă să-mi aduci pe fata împăratului Roș, de unde știi și cum îi ști tu. Hai, pornește ! Și nu cumva să faci de altfel, că te-ai dus de pe fața pămîntului !

Atunci Harap-Alb, ieșind plin de mîhnire, se duce în grajd la cal și, netezindu-l pe coamă și sărutîndu-l, zice :

— Dragul meu tovarăș, la grea nevoie m-a băgat iar Spînul ! Amu a scornit alta : cică să-i aduc pe fata împăratului Roș de unde-oiu ști. Asta-i curat vorba ceea : „Poftim, pungă, la masă, dacă ți-ai adus de-acasă". Se vede că mi s-a apropiet funia la par. Cine știe ce mi s-a mai întîmpla ! Cu Spînul tot am dus-o cum am dus-o, cîne-cînește, până acum. Dar cu omul roș nu știu, zău, la cît mi-a sta capul. Ș-apoi, unde s-a fi găsind acel împărat Roș și fata lui, care cică este o farmazoană cumplită, numai Cel-de-pe-comoară a fi știind ! Parcă dracul vrăjește, de n-apuc bine a scapa din una și dau peste alta ! Se vede că m-a născut mama într-un ceas rău, sau nu știu cum să mai zic, ca să nu greșesc înaintea lui Dumnezeu. Mă pricep eu tare bine ce ar trebui să fac, ca să se curme odată toate aceste. Dar m-am deprins a tîrî după mine o viață ticăloasă. Vorba ceea : „Să nu dea Dumnezeu omului cît poate el suferi".

— Stăpîne, zise atunci calul, nechezînd cu înfocare, nu te mai olicăi atîta ! După vreme rea, a fi el vre-

odată şi senin. Dac-ar sta cineva să-şi facă samă de toate cele, cum chiteşti d-ta, apoi atunci ar trebui să vezi tot oameni morţi pe toate cărările... Nu fi aşa de nerăbdător ! De unde ştii că nu s-or schimba lucrurile în bine şi pentru d-ta ? Omul e dator să se lupte cît a putè cu valurile vieţii, căci ştii că este o vorbă : „Nu aduce anul ce aduce ceasul". Cînd sunt zile şi noroc, treci prin apă şi prin foc şi din toate scapi nevătămat. Vorba cîntecului :

Fă-mă, mamă, cu noroc,
Şi macar m-aruncă-n foc.

Las' pe mine, stăpîne, că ştiu eu pe unde te-oiu duce la împăratul Roş : pentru că m-au mai purtat odată păcatele pe acolo cu tatu-tău, în tinereţele lui. Hai, încalecă pe mine şi ţine-te bine, că acum am să-mi arăt puterile chiar de aici, de pe loc, în ciuda Spînului, ca să-i punem venin la inimă.

Harap-Alb atunci încalecă, şi calul, nechezînd o dată puternic, zboară cu dînsul :

În înaltul ceriului,
Văzduhul pămîntului,

şi o iè de-a curmeziş :

De la nouri cătră soare,
Pintre lună şi luceferi,
Stele mîndre lucitoare.

Şi apoi, de la o vreme, începe a se lăsa lin ca vîntul, şi luînd de-a lung pămîntul, merg spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.

Dar ia să vedem, ce se mai petrece la masă după ducerea lui Harap-Alb ?

— Hei, hei ! zise Spînul în sine, tremurînd de ciudă : nu te-am ştiut eu că-mi eşti de aceştia, că de mult îţi făceam felul !... Dar trăind şi nemurind, te-oiu sluji eu, măi badeo !... Paloşul ista are să-ţi ştie de ştire.... Ei, vedeţi, moşule şi cinstiţi meseni, cum hrăneşti pe dracul, fără să ştii cu cine ai de-a face ? Dacă nu-s şi eu un puişor de om în felul meu, dar tot m-a tras Harap-Alb pe şfară ! Bine-a zis cine-a zis : „Că unde-i cetatea mai tare, acolo bate dracul războiu mai puternic".

În sfîrşit, împăratul, fetele sale şi toţi oaspeţii rămaseră încremeniţi. Spînul, bodrogănind din gură, nu ştia cum să-şi ascundă ura, iară Harap-Alb, îngrijit de ce i s-ar mai putè întîmpla în urmă, mergea tot înainte prin locuri pustii şi cu greu de străbătut.

Şi cînd să treacă un pod peste o apă mare, iaca o nuntă de furnici trecea şi ea tocmai atunci podul. Ce să facă Harap-Alb ? Stă el oleacă şi se sfătuieşte cu gîndul : „Să trec peste dînsele, am să omor o mulţime ; să dau prin apă, mă tem că m-oiu îneca, cu cal cu tot. Dar tot mai bine să dau prin apă, cum a da Dumnezeu, decît să curm viaţa atîtor gîzuliţe nevinovate." Şi zicînd Doamne-ajută, se aruncă cu calul în apă, o trece înot dincolo, la cela mal, fără primejdie şi apoi îşi iè drumul înainte. Şi cum mergea el, numai iaca i se înfăţoşază o furnică zburătoare, zicînd :

— Harap-Alb, fiindcă eşti aşa de bun, de ţi-a fost milă de viaţa noastră, cînd treceam pe pod, şi nu ne-ai stricat veselia, vreau să-ţi fac şi eu un bine : na-ţi aripa asta, şi cînd îi avè vreodată nevoie de mine, să dai foc aripei, şi atunci eu împreună cu tot neamul meu avem să-ţi venim în ajutor.

Harap-Alb, strîngînd aripa cu îngrijire, mulţămeşte furnicei pentru ajutorul făgăduit şi apoi porneşte tot înainte.

Şi mai merge el cît merge, şi numai iaca ce aude o bîzîitură înnăduşită. Se uită el în dreapta, nu vede nimica ; se uită în stînga, nici atîta ; şi cînd se uită în

sus, ce să vadă ? Un roiu de albine se învîrtea în zbor pe deasupra capului său și umblau bezmetice de colo pînă colo, neavînd loc unde să se așeze. Harap-Alb, văzîndu-le așa, i se face milă de dînsele și, luîndu-și pălăria din cap, o pune pe iarbă la pămînt, cu gura-n sus, și apoi el se dă într-o parte. Atunci, bucuria albinelor ! se lasă jos cu toatele și se adună ciotcă în pălărie. Harap-Alb, aflîndu-se cu părere de bine despre asta, aleargă în dreapta și în stînga și nu se lasă pînă ce găsește-un buștihan putregăios, îl scobește cu ce poate și-i face urdiniș ; după aceea așază niște țepuși într-însul, îl freacă pe dinăuntru cu cătușnică, cu sulcină, cu mătăciune, cu poala sîntă-Măriei și cu alte buruiene mirositoare și prielnice albinelor și apoi, luîndu-l pe umăr, se duce la roiu, răstoarnă albinele frumușel din pălărie în buștihan, îl întoarce binișor cu gura în jos, îi pune deasupra niște captălani, ca să nu răzbată soarele și ploaia înlăuntru, și apoi, lăsîndu-l acolo pe cîmp, între flori, își caută de drum.

Și cum mergea el, mulțămit în sine pentru această facere de bine, numai iaca i se înfățișază înainte crăiasa albinelor, zicîndu-i :

— Harap-Alb, pentru că ești așa de bun și te-ai ostenit de ne-ai făcut adăpost, vreu să-ți fac și eu un bine în viața mea : na-ți aripa asta și, cînd îi avè vreodată nevoie de mine, aprinde-o, și eu îndată am să-ți vin întru ajutor.

Harap-Alb, luînd aripa cu bucurie, o strînge cu îngrijire ; apoi, mulțămind crăiesei pentru ajutorul făgăduit, pornește, urmîndu-și calea tot înainte.

Mai merge el cît merge și cînd, la poalele unui codru, numai iaca ce vede o dihanie de om, care se pîrpălea pe lîngă un foc de douăzeci și patru de stînjini de lemne și tot atunci striga, cît îi lua gura, că moare de frig. Și-apoi, afară de aceasta, omul acela era ceva de spăriet : avea niște urechi clăpăuge și

niște buzoaie groase și dăbălăzate. Și cînd sufla cu dînsele, cea de deasupra se răsfrîngea în sus peste scăfîrlia capului, iar cea dedesubt atîrna în jos, de-i acoperea pîntecele. Și, ori pe ce se oprea suflarea lui, se punea promoroaca mai groasă de-o palmă. Nu era chip să te apropii de dînsul, că așa tremura de tare, de parcă-l zghihuia dracul. Și dac-ar fi tremurat numai el, ce ți-ar fi fost ? Dar toată suflarea și făptura de prinprejur îi țineau hangul : vîntul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicărau, petrele țipau, vreascurile țiuiau și chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară veverițele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii și plîngeau în pumni, blăstemîndu-și ceasul în care s-au născut. Mă rog, foc de ger era : ce să vă spun mai mult ! Harap-Alb, numai o țîră cît a stat de s-a uitat, a făcut țurțuri la gură și, neputîndu-și stăpîni rîsul, zise cu mirare :

— Multe mai vede omul acesta cît trăiește ! Măi tartorule, nu mînca haram și spune drept, tu ești Gerilă ! Așă-i că taci ?... Tu trebuie să fii, pentru că și focul îngheață lîngă tine, de arzuliu ce ești.

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Gerilă tremurînd, dar, unde mergi, fără de mine n-ai să poți face nimica.

— Hai și tu cu mine, dacă vrei, zise Harap-Alb ; de-abia te-i mai încălzi mergînd la drum, căci nu e bine cînd stai locului.

Gerilă atunci se iè cu Harap-Alb și pornesc împreună. Și mergînd ei o bucată înainte, Harap-Alb vede altă drăcărie și mai mare : o namilă de om mînca brazdele de pe urma a 24 de pluguri și tot atunci striga în gura mare că crapă de foame.

— Ei, apoi să nu bufnești de rîs ? ! zise Harap-Alb. Măi, măi, măi ! că multe-ți mai văd ochii ! Pesemne c-aista-i Flămînzilă, foametea, sac fără fund sau

cine mai ştie ce pricopsală a fi, de nu-l mai poate sătura nici pămîntul.

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zice atunci Flămînzilă, dar, unde mergeţi voi, fără de mine n-aveţi să puteţi face nici o ispravă.

— Dacă-i aşa, hai şi tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare...

Flămînzilă atunci se iè după Harap-Alb şi pornesc tustrei înainte. Şi mai mergînd ei o postată, numai iaca Harap-Alb vede altă minunăţie şi mai mare : o arătare de om băuse apa de la 24 de iazuri şi o gîrlă pe care umblau numai 500 de mori şi tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete.

— Măi, da' al dracului onànie de om e şi acesta ! zise Harap-Alb. Grozav burdăhan şi nesăţios gîtlej, de nu pot să-i potolească setea nici izvoarele pămîntului ; mare ghiol de apă trebuie să fie în maţele lui ! Se vede că acesta-i prăpădenia apelor, vestitul Setilă, fiul Secetei, născut în zodia răţelor şi împodobit cu darul suptului.

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Setilă, căruia începu a-i ţîşni apa pe nări şi pe urechi, ca pe nişte lăptoace de mori, dar, unde vă duceţi voi, fără de mine degeaba vă duceţi.

— Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb ; de-abia nu te-i mai linciuri atîta în cele ape, îi scăpa de blăstemul broaştelor şi-i da răgaz morilor să umble, că destul ţi-ai făcut mendrele până acum. Ce, Doamne iartă-mă, îi face broaşte în pîntece de atîta apă !

Setilă atunci se iè după Harap-Alb şi pornesc tuspatru înainte. Şi mai mergînd ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă minunăţie şi mai minunată : o schimonositură de om avea în frunte numai un ochiu, mare cît o sită, şi, cînd îl deschidea, nu vedea nimica ; da chior peste ce apuca. Iară cînd îl

ţinea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede cu dînsul şi în măruntaiele pămîntului.

— Iaca, începu el a răcni ca un zmintit, toate lucrurile mi se arată găurite, ca sitişca, şi străvezii, ca apa cea limpede ; deasupra capului meu văd o mulţime nenumărată de văzute şi nevăzute ; văd iarba cum creşte din pămînt ; văd cum se rostogoleşte soarele după deal ; luna şi stelele cufundate în marea ; copacii cu vîrful în jos, vitele cu picioarele în sus şi oamenii umblînd cu capul între umere ; văd, în sfîrşit, ceea ce n-aş mai dori să vadă nimene, pentru a-şi osteni vederea : văd nişte guri căscate uitîndu-se la mine şi nu-mi pot da samă de ce vă miraţi aşa, mira-v-aţi de... frumuseţe-vă !

Harap-Alb atunci se bate cu mîna peste gură şi zice:

— Doamne fereşte de omul nebun, că tare-i de jălit, sărmanul ! Pe de-o parte îţi vine a rîde şi pe de alta îţi vine a-l plînge. Dar se vede că aşa l-a lăsat Dumnezeu. Poate că acesta-i vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, văr primare cu Chiorilă, nepot de soră lui Pîndilă, din sat de la Chitilă, peste drum de Nimerilă. Ori din tîrg de la Să-l-caţi, megieş cu Căutaţi şi de urmă nu-i mai daţi. Mă rog, unu-i Ochilă pe faţa pămîntului, care vede toate şi pe toţi altfel de cum vede lumea cealaltă ; numai pe sine nu se vede cît e de frumuşel. Parcă-i un boţ, chilimboţ boţit, în frunte cu un ochiu, numai să nu fie de diochiu !

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Ochilă, uitîndu-se închiorchioşat, dar, unde te duci, fără de mine rău tare să-ţi cadă. Fata împăratului Roş nu se capătă aşa de lesne cum crezi tu. Din gardul Oancei ţi-a dat-o împăratul, dacă n-oiu fi şi eu pe-acolo.

— Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb că doar n-avem a te duce de mînă, ca pe un orb...

Ochilă atunci se iè şi el după Harap-Alb şi pornesc tuscinci înainte. Şi mai mergînd ei o bucată,

numai iaca ce vede Harap-Alb altă bîzdîganie şi mai şi : o pocitanie de om umbla cu arcul după vînat paseri. Ş-apoi, chitiţi că numai în arc se închia tot meşteşugul şi puterea omului aceluia ? Ţi-ai găsit ! Avea un meşteşug mai drăcos şi o putere mai pe sus decît îşi poate dracul închipui ; cînd voia, aşa se lăţea de tare, de cuprindea pămîntul în braţe. Şi altă dată, aşa se deşira şi se lungea de grozav, de ajungea cu mîna la lună, la stele, la soare şi cît voia de sus. Şi dacă se întîmpla să nu nimerească paserile cu săgeata, ele tot nu scăpau de dînsul ; ţi le prindea cu mîna din zbor, le răsucea gîtul cu ciudă şi apoi le mînca aşa, crude, cu pene cu tot. Chiar atunci avea un vrav de paseri dinainte şi ospăta dintr-însele cu lăcomie, ca un vultan hămisit. Harap-Alb, cuprins de mirare, zise :

— Dar oare pe acesta cum mama dracului l-a fi mai chemînd ? !

— Zi-i pe nume, să ţi-l spun, răspunse atunci Ochilă, zîmbind pe sub musteţe.

— Dar te mai duce capul ca să-l botezi ? Să-i zici Păsărilă... nu greşeşti ; să-i zici Lăţilă... nici atîta ; să-i zici Lungilă... asemenea ; să-i zici Păsări-Lăţi-Lungilă, mi se pare că e mai potrivit cu năravul şi apucăturile lui, zise Harap-Alb, înduioşat de mila bietelor paseri. Se vede că acesta-i vestitul Păsări-Lăţi-Lungilă, fiul săgetătorului şi nepotul arcaşului ; brîul pămîntului şi scara ceriului ; ciuma zburătoarelor şi spaima oamenilor, că altfel nu te pricepi cum să-i mai zici.

— Rîzi tu de mine, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Păsări-Lăţi-Lungilă, dar mai bine ar fi să rîzi de tine, căci nu ştii ce păcat te paşte. Chiteşti că fata împăratului Roş numai aşa se capătă ? Poate n-ai ştiinţă ce vidmă de fată e aceea : cînd vrè, se face pasere măiastră, îţi arată coada, şi ie-i urma dacă poţi ! De n-a fi şi

unul ca mine pe-acolo, degeaba vă mai bateţi picioarele ducîndu-vă.

— Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise atunci Harap-Alb ; de-abia mi-i lua pe Gerilă de ţuluc şi l-îi purta cu nasul pe la soare, doar s-a încălzi cîtuşi decît şi n-a mai clănţăni atîta din măsele, ca un cocostîrc de cei bătrînicioşi, că parcă mă strînge în spate cînd îl văd aşa.

Păsări-Lăţi-Lungilă se iè atunci după Harap-Alb şi pornesc ei tusşese înainte. Şi pe unde treceau, pîrjol făceau : Gerilă potopea pădurile prin ardere. Flămînzilă mînca lut şi pămînt amestecat cu humă şi tot striga că moare de foame. Setilă sorbea apa de prin bălţi şi iazuri, de se zbăteau peştii pe uscat şi ţipa şerpele în gura broaştei de secetă mare ce era pe acolo. Ochilă vedea toate cele ca dracul, şi numai îngheţai ce da dintr-însul :

Că e laie,
Că-i bălaie ;
Că e ciută,
Că-i cornută.

Mă rog, nebunii de-a lui, cîte-n lună şi în stele, de-ţi venea să fugi de ele. Sau să rîzi ca un nebun, credeţi-mă ce vă spun !

În sfîrşit, Păsări-Lăţi-Lungilă adimenea zburătoarele şi, jumulite, nejumulite, ţi le păpa pe rudă pe sămînţă, de nu se mai stăvea nimene cu păseri pe lîngă casă de răul lui.

Numai Harap-Alb nu aducea nici o supărare. Însă, ca tovarăş, era părtaş la toate : şi la pagubă, şi la cîştig, şi prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dînşii în călătoria sa la împăratul Roş, care, zice, cică era un om pîclişit şi răutăcios la culme ; nu avea milă de om nici cît de un cîne. Dar vorba ceea : „La unul fără suflet trebuie unul fără de lege“. Şi gîndesc

eu din cinci nespălaţi cîţi merg cu Harap-Alb, i-a veni el vreunul de hac ; ş-a mai da împăratul Roş şi peste oameni, nu tot peste butuci, ca până atunci. Dar iar mă întorc şi zic : mai ştii cum vine vremea ? Lumea asta e pe dos, toate merg cu capu-n jos ; puţini suie, mulţi coboară, unul macină la moară. Ş-apoi acel unul are atunci în mînă şi pînea, şi cuţitul şi taie de unde vrè şi cît îi place, tu te uiţi şi n-ai ce-i face. Vorba ceea : „Cine poate oase roade : cine nu, nici carne moale". Aşa şi Harap-Alb şi cu ai săi ; poate-or izbuti să ieie fata împăratului Roş, poate nu, dar acum, deodată, ei se tot duc înainte şi, mai la urmă, cum le-a fi norocul. Ce-mi pasă mie ? Eu sunt dator să spun povestea şi vă rog să ascultaţi.

Amu Harap-Alb şi cu ai săi mai merg ei cît merg şi, într-o tîrzie vreme, ajung la împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvîntul din poveste, înainte mult mai este. Şi cum ajung, o dată întră buluc în ogradă, tusşese, Harap-Alb înainte şi ceilalţi în urmă, care de care mai chipos şi mai îmbrăcat, de se tîrîiau aţele şi curgeau oghelele după dînşii, parcă era oastea lui Papuc Hogea Hogegarul. Şi atunci, Harap-Alb se şi înfăţişază înaintea împăratului Roş, spunîndu-i de unde, cum, cine şi pentru ce anume au venit. Împăratului i-a fost de-a mirarea, văzînd că nişte golani au asemenea îndrăzneală, de vin cu neruşinare să-i ceară fata, fie din partea oricui ar fi. Dar, nevoind a le strica inima, nu le spune nici da, nici ba ci le dă răspuns ca să rămîie peste noapte acolo, şi până mîne dimineaţă s-a mai gîndi el ce trebuie să facă... Şi pe altă parte, împăratul o dată cheamă în taină pe un credincios al său şi dă poruncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veşnicie, după cum păţise şi alţi peţitori, poate mai ceva decît aceştia.

Atunci credinciosul împăratului se duce răpede şi dă foc casei celei de aramă pe dedesupt, cu 24 de

stînjini de lemne, de se face casa roşă cum e jăraticul. Apoi, cum înserează, vine şi pofteşte pe oaspeţi la culcare. Gerilă atunci, năzdrăvan cum era el, cheamă pe tovarăşii săi deoparte şi le zice încetişor :

— Măi, nu cumva să vă împingă *Mititelul* să întraţi înaintea mea unde ne-a duce omul ţapului celui roş, că nu mai ajungeţi să vedeţi ziua de mîne. Doar unu-i împăratul Roş, vestit prin meleagurile aceste pentru bunătatea lui cea nepomenită şi milostivirea lui cea neauzită. Îl ştiu eu cît e de primitor şi de darnic la spatele altora. Numai de nu i-ar muri mulţi înainte ! să trăiască trei zile cu cea de-alaltaieri ! D-apoi fetişoara lui ; a zis dracul şi s-a făcut : bucăţică ruptă tată-său în picioare, ba încă şi mai şi. Vorba ceea: „Capra sare masa, şi iada sare casa. Dar las', că ş-au găsit ei omul ! De nu le-oiu veni eu de hac în astă-noapte, nici mama dracului nu le mai vine !

— Aşa gîndesc şi eu, zise Flămînzilă ; ş-a pus el, împăratul Roş, boii în cîrd cu dracul, dar are să-i scoată fără coarne.

— Ba mi se pare c-a da el şi teleagă, şi plug, şi otic, şi tot, numai să scape de noi, zise Ochilă.

— Ia ascultaţi, măi ! zise Gerilă. „Vorba lungă, sărăcia omului". Mai bine haidem la culcare, că ne aşteaptă omul împăratului cu masa întinsă, cu făcliile aprinse şi cu braţele deschise. Hai ! Ascuţiţi-vă dinţii şi porniţi după mine.

Şi odată pornesc ei, teleap, teleap, teleap ! Şi, cum ajung în dreptul uşei, se opresc puţin. Atunci Gerilă suflă de trei ori cu buzişoarele sale cele iscusite, şi casa rămîne nici fierbinte, nici rece, cum e mai bine de dormit într-însa. Apoi întră cu toţii înlăuntru, se tologeşte care unde apucă, şi tac mă cheamă. Iară credinciosul împăratului, încuind uşa pe dinafară cu răpegiune, le zice cu răutate :

— Las', că v-am găsit eu ac de cojoc ! De-acum dormiţi, dormire-aţi somnul cel de veci, că v-am aşternut eu bine ! Vă veţi face voi scrum până mîne dimineaţă.

Apoi îi lasă acolo şi el se duce în treaba lui. Dar Harap-Alb şi cu ai săi nici nu bindiseau de asta ; ei, cum au dat de căldurică, pe loc li s-au muiet ciolanele şi au început a se întinde şi a se hîrjoni în ciuda fetei împăratului Roş. Ba încă Gerilă se întindea de căldură, de-i treceau genunchele de gură. Şi hojma morocănea pe ceilalţi, zicînd :

— Numai din pricina voastră am răcit casa ; căci pentru mine era numai bună cum era. Dar aşa păţeşti dacă te iei cu nişte bicisnici. Las', că v-a mai păli el berechetul acesta de altă dată ! Ştii că are haz şi asta ? Voi să vă lăfăiţi şi să huzuriţi de căldură, iară eu să crăp de frig. Bu...nă treabă ! Să-mi dau eu liniştea mea pentru hatîrul nu ştiu cui ? Acuş vă tîrnîiesc prin casă, pe rudă pe sămînţă ; încaltea să nu se aleagă nimica nici de somnul meu, dar nici de al vostru.

— Ia tacă-ţi gura, măi Gerilă ! ziseră ceilalţi. Acuş se face ziuă, şi tu nu mai stincheşti cu braşoave de-ale tale. Al dracului lighioaie mai eşti ! Destul acum, că ne-ai făcut capul călindar. Cine-a mai dori să facă tovărăşie cu tine aibă-şi parte şi poarte-ţi portul. Că pe noi ştiu că ne-ai ameţit. Are cineva cap să se liniştească de răul tău ? Iauzi-l-ăi : parcă-i o moară hodorogită. Numai gura lui se aude în toate părţile. Hojma tolocăneşte pentru nimica toată, curat ca un nebun. Tu, măi, eşti bun de trăit numai în pădure, cu lupii şi cu urşii, dar nu în case împărăteşti şi între nişte oameni cumsecade.

— Ia ascultaţi, măi, dar de cînd aţi pus voi stăpînire pe mine ? zise Gerilă. Apoi nu mă faceţi din cal magar, că vă veţi găsi mantaua cu mine ! Eu

îs bun cît îs bun, dar şi cînd m-a scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici ţigan de laie împotriva mea !...

— Zău, nu şuguieşti, măi Buzilă ? Da' amarnic mai eşti la viaţă ; cînd te mînii, faci sînge-n baligă, zise Flămînzilă. Tare-mi eşti drag !... Te-aş vîrî în sîn, dar nu încapi de urechi... Ia mai bine ogoieşte-te oleacă şi mai strînge-ţi buzişoarele acasă ; nu de altă, dar să nu-ţi pară rău pe urmă, că doar nu eşti numai tu în casa asta.

— Ei, apoi ! Vorba ceea : „Fă bine, să-ţi auzi rău", zise Gerilă. Dacă nu v-am lăsat să intraţi aici înaintea mea, aşa mi se cade ; ba încă şi mai rău decît aşa. Cine-a face de altă dată ca mine, ca mine să păţească.

— Ai dreptate, măi Gerilă, numai nu te cauţi, zise Ochilă. Dar cu prujituri de-a tale, ia, acuş se duce noaptea, şi vai de odihna noastră ! Macar tu să fii acela, ce ai zice, cînd ţi-ar strica cineva somnul ? Ba încă ai dat peste nişte oameni ai lui Dumnezeu, dar, să fi fost cu alţii, hei, hei ! mîncai papara până acum...

— Dar nu mai tăceţi, măi ? Că ia acuş trec cu picioarele prin păreţi şi ies afară cu acoperemîntul în cap, zise Lăţi-Lungilă. Parcă nu faceţi a bine, de nu vă mai astîmpără dracul nici la vremea asta. Măi Buzilă, mi se pare că tu eşti toată pricina gîlcevei dintre noi.

— Ba bine că nu ! zise Ochilă. Are el noroc de ce are, dar ştiu eu ce i-ar trebui.

— Ia, să-i faci chica topor, spinarea dobă şi pîntecele cobză, zise Setilă, căci altmintrelea nici nu e de chip s-o scoţi la capăt cu boclucaşul acesta.

Gerilă, văzînd că toţi îi stau împotrivă, se mînie atunci, şi unde nu trînteşte o brumă pe păreţi, de trei

palme de groasă, de au început a clănţăni şi ceilalţi de frig, de sărea cămeşa de pe dînşii.

— Na ! încaltea v-am făcut şi eu pe obraz. De-acum înainte, spuneţi ce vă place, că nu mi-a fi ciudă, zise Gerilă, rîzînd cu hohot. Ei, apoi ! ? Cică să nu te strici de rîs !... De Harap-Alb nu zic. Dar voi, mangosiţilor şi farfasiţilor, de cîte ori îţi fi dormit în stroh şi pe tîrnomată, să am eu acum atîţia bani în pungă nu mi-ar mai trebui altă ! Oare nu cumva v-aţi face şi voi nişte feciori de ghindă, fătaţi în tindă, că sunteţi obraze supţiri ?

— Iar cauţi sămînţă de vorbă, măi Buzilă ? ziseră ceilalţi. Al dracului să fii cu tot neamul tău, în vecii vecilor, amin !

— De asta şi eu mă anin şi mă închin la cinstita faţa voastră, ca la un codru verde, cu un poloboc de vin şi cu unul de pelin, zise Gerilă. Şi hai de-acum să dormim, mai acuş să ne trezim, într-un gînd să ne unim, pe Harap-Alb să-l slujim şi tot prieteni să fim ; căci cu vrajbă şi urgie raiul n-o să-l dobîndim.

În sfîrşit, ce-or fi mai dondănit ei, şi cît or mai fi dondănit, că numai iaca se face ziuă !... Şi atunci, credinciosul împăratului, crezînd că s-a curăţit de oaspeţi, vine cu gîndul să măture scrumul afară, după rînduială. Şi cînd ajunge mai aproape, ce să vadă ? Casa cea de aramă, înfocată aşa de straşnic de cu sară, era acum toată numai un sloiu de gheaţă, şi nu se mai cunoştea pe dinafară nici uşă, nici uşori, nici gratii, nici obloane la fereşti, nici nimica ; iar înlăuntru se auzea un tărăboiu grozav ; toţi bocăneau la uşă cît ce puteau şi strigau cît le lua gura, zicînd :

— Nu ştim ce fel de împărat e acesta, de ne lasă fără scînteie de foc în vatră, să degerăm aicea... Aşa sărăcie de lemne nu s-a văzut nici la bordeiul cel mai sărăcăcios. Vai de noi şi de noi, că ne-a îngheţat limba în gură şi măduva în ciolane de frig !...

Credinciosul împăratului, auzind aceste, pe de-o parte l-a cuprins spaima, iară pe de alta s-a îndrăcit de ciudă. Şi dă el să descuie uşa, nu poate ; dă s-o desprindă, nici atîta. Pe urmă, ce să facă ? Aleargă şi vesteşte împăratului despre cele întîmplate. Atunci vine şi împăratul cu o mulţime de oameni, cu cazmale ascuţite şi cu cazane pline cu uncrop ; şi unii tăiau gheaţa cu căzmalele, alţii aruncau cu uncrop pe la ţiţinile uşei şi în borta cheiei şi, după multă trudă, cu mare ce hălăduiesc de deschid uşa şi scot pe oaspeţi afară. Şi cînd colo ce să vezi ? Toţi erau cu părul, cu barba şi cu musteţele pline de promoroacă, de nu-i cunoşteai, oameni sunt, draci sunt, ori alte arătări. Şi aşa tremurau de tare, de le dîrdîiau dinţii în gură. Iară mai ales pe Gerilă parcă-l zghihuiau toţi dracii ; pozne făcea cu buzişoarele sale, încît s-a îngrozit şi împăratul Roş cînd l-a văzut făcînd aşa de frumuşel.

Atunci Harap-Alb, ieşind dintre dînşii, se înfăţişază cuviincios înaintea împăratului, zicînd :

— Preaînălţate împărate ! Luminarea-sa, nepotul preaputernicului Verde-împărat, m-a fi aşteptînd cu nerăbdare. De-acum înainte, cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.

— Bine, voinice, zise împăratul, uitîndu-se la dînşii cam acru oarecum ; a veni ea şi vremea aceea... Dar acum, deodată, ia să ospătaţi ceva, ca să nu ziceţi că aţi ieşit din casa mea ca de la o casă pustie.

— Parcă v-a ieşit un sfînt din gură, luminate împărate, zise atunci Flămînzilă, că ne ghioră iesc maţele de foame.

— Poate ni-ţi da şi ceva udeală, măria-ta, zise Setilă, că ni sfîrîie gîtlejul de sete.

— Ia lăsaţi, măi, zise Ochilă, clipocind mereu din gene, că luminarea-sa ştie ce ne trebuie.

— Aşa cred şi eu, zise Păsărilă, doar, de-a puterea hi, am căzut la casă împărătească, şi nu vă temeţi, că are înălţimea-sa atîta purtare de grijă, ca să nu fim chinuiţi cu frig, cu foame şi cu sete.

— Mai rămîne îndoială despre asta, zise Gerilă, tremurînd cumplit. Dar n-aveţi ştiinţă că înălţimea-sa este tata flămînzilor şi al însetaţilor ? Şi tocmai de asta mă bucur şi eu, că de-abia m-oiu mai încălzi oleacă bînd sîngele Domnului.

— Ei, tacă-vă gură de-acum ! zise Flămînzilă. Destul e o măciucă la un car de oale. Nu tot cetăţaţi pe măria-sa, că om e dumnealui. Pentru nişte sărăcuţi ca noi e greu de făcut trebi de acestea. Dar la o împărăţie ca cum te-ar pişca un purice ; nu se mai bagă în samă.

— Din partea mea, mîncarea-i numai o zăbavă ; băuturica mai este ce este, zise Setilă ; şi aş ruga pe luminarea-sa că, dacă are de gînd a ne ospăta, după cum s-a hotărît, apoi să ne îndesască mai mult cu udeala, pentru că acolo stă toată puterea şi îndrăzneala. Vorba ceea : „Dă-i cu cinstea, să peară ruşinea". Dar mi se pare că ne-am prea întins cu vorba, şi luminarea-sa nu ştie cum să ne mai între în voie.

— Acum, de ne-ar da odată ce ne-ar da, zise Flămînzilă, căci mă roade la inimă de foame ce-mi e !

— Ia mai îngăduiţi oleacă, măi, zise Ochilă, că doar nu v-au mas şoarecii în pîntece. Acuş s-or aduce şi bucatele, şi vinul, şi numai de-aţi avè pîntece unde să le puneţi.

— Îndată vi s-a aduce şi demîncare, şi băutură, zise împăratul, numai de-aţi putè dovedi cît vă voiu da eu ; că, de nu-ţi fi mîncători şi băutori buni, v-aţi găsit beleaua cu mine, nu vă pară lucru de şagă !

— De ne-ar da Dumnezeu tot atîta supărare, luminarea-voastră ! zise atunci Flămînzilă, ţinîndu-se cu mînile de pîntece.

— Şi înălţimei-voastre gînd bun şi mînă slobodă, ca să ne daţi cît se poate mai multă mîncare şi băuturică, zise Setilă, căruia îi lăsa gura apă că, din mîncare şi băutură, las' dacă ne-a întrece cineva ; numai la treabă nu ne prea punem cu toţi nebunii.

Împăratul tăcea la toate aceste, îi asculta cu dezgust şi numai înghiţea noduri. Dar, în gîndul său : „Bine, bine ! Cercaţi voi marea cu degetul, dar ia să vedem cum i-ţi da de fund ? Vă vor ieşi ele toate aceste pe nas !" După aceea îi lasă şi se duce în casă.

În sfîrşit, nu trece mult la mijloc, şi numai iaca li se aduc 12 harabale cu pîne, 12 ialoviţe fripte şi 12 buţi pline cu vin de cel hrănit, de care, cum bei cîte oleacă, pe loc ţi se taie picioarele, îţi steclesc ochii în cap, ţi se încleie limba în gură şi începi a bolborosi turceşte, fără să ştii bechiu macar. Flămînzilă şi Setilă ziseră atunci celorlalţi :

— Măi, mîncaţi voi întăi şi beţi cît veţi putè, dar nu cumva să vă puneţi mintea cu toată mîncarea şi băutura, c-apoi al vostru e dracul !

Atunci Harap-Alb, Gerilă, Ochilă şi Păsări-Lăţi-Lungilă se pun ei de ospătează şi beu cît le trebuie. Dar ce are a face ? parcă nici nu se cunoştea de unde au mîncat şi au băut ; că doar mîncare şi băutură era acolo, nu şagă ; dă, ca la o împărăţie.

— Hai, ia daţi-vă deoparte, măi păcătoşilor, că numai aţi crîmpoţit mîncarea, ziseră atunci Flămînzilă şi Setilă, care aşteptau cu neastîmpăr, fiind rupţi în coş de foame şi de sete.

Şi, atunci, unde nu începe Flămînzilă a cărăbăni deodată în gură cîte o haraba de pîne şi cîte o ialoviţă întreagă, şi răpede mi ţi le-a înfulicat şi le-a forfăcat, de parcă n-au mai fost. Iară Setilă, dînd fundurile afară la cîte o bute, horp ! ţi-o sugea dintr-o singură sorbitură ; şi, răpede-răpede, mi ţi le-a

supt pe toate de-a rîndul, de n-a mai rămas nici macar picătură de vin pe doage.

După aceea, Flămînzilă a început a striga în gura mare că moare de foame şi a zvîrli cu ciolane în oamenii împărăteşti, care erau acolo de faţă.

Iară Setilă striga şi el cît ce putea că crapă de sete şi zvîrlea cu doage şi cu funduri de poloboc în toate părţile, ca un nebun.

Împăratul atunci, auzind vuiet tocmai din casă, iese afară şi, cînd vede aceste, îşi pune mînile în cap de necaz.

— Măi, măi, măi! Aceştia-s curat sărăcie trimisă de la Dumnezeu pe capul meu, zise împăratul în sine, plin de amărăciune. Mi se pare că, ia acum, mi-am dat şi eu peste oameni.

Harap-Alb iese atunci din mijlocul celorlalţi şi iar se înfăţişează înaintea împăratului, zicînd:

— Să trăiţi, luminate împărate! De-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră, căci nepotul împăratului Verde ne-a fi aşteptînd cu nerăbdare.

— A veni ea şi vremea aceea, voinice, zise împăratul cam cu jumătate de gură. Dar ia mai aveţi puţină răbdare, căci fata nu-i de cele de pe drumuri, s-o luaţi numai aşa, cum s-ar întîmpla. Ia să mai vedem cam cum ar veni trebuşoara asta. Nu-i vorbă, de mîncat, aţi mîncat şi de băut, aţi băut fiecare cît şeptesprezece. Însă de-acum înainte mai aveţi şi ceva treabă de făcut: iaca, vă dau o mierţă de sămînţă de mac, amestecată cu una de năsip mărunţel; şi, pînă mîni dimineaţă, să-mi alegeţi macul de o parte, fir de fir, şi năsipul de altă parte; nu cumva să găsesc vreun fir de mac printre năsip sau vreunul de năsip printre mac, că atunci am stricat pacea. Şi dacă-ţi putè scoate la capăt trebuşoara asta, atunci oiu mai vedè eu... Iară de nu, veţi plăti cu capul

obrăznicia ce aţi întrebuinţat faţă cu mine, ca să prindă şi alţii la minte văzînd de patima voastră.

Şi apoi, ducîndu-se împăratul în treaba lui, i-a lăsat să-şi bată capul cum vor şti.

Atunci Harap-Alb şi cu ai săi au început a strînge din umere, nepricepîndu-se ce-i de făcut.

— Ei, apoi şagă vă pare? Cu chiţibuşuri de aceste să ne zăbovim noi? Pîclişit om e împăratul Roş! se vede el! zise atunci Ochilă. Eu, nu-i vorbă, macar că e aşa de întunerec, deosebesc tare bine firele de mac din cele de năsip. Dar numai iuţală şi gură de furnică ar trebui să aibi ca să poţi apuca, alege şi culege nişte flecuşteţe ca aceste în aşa scurtă vreme. Bine-a zis cine-a zis că să te fereşti de omul roş, căci e liştai dracul în picioare, acum văd eu.

Harap-Alb îşi aduce atunci aminte de aripa cea de furnică, o scoate de unde-o avea strînsă, apoi scapără şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci, minune mare! Numai iaca au şi început a curge furnicele cu droaia, cîtă pulbere şi spuză, cîtă frunză şi iarbă; unele pe sub pămînt, altele pe deasupra pămîntului şi altele în zbor, de nu se mai curmau viind. Şi, într-un buc, au şi ales năsipul de-o parte şi macul de altă parte; să fi dat mii de mii de lei, nu găseai fir de mac printre năsip sau fir de năsip printre mac. Şi apoi, în zori de ziuă, cînd e somnul mai dulce, de doarme şi pămîntul sub om, o mulţime de furnici de cele mărunţele au străbătut înlăuntrul palatului şi au început a pişca din somn pe împăratul, de-l frigeau, nu altăceva. Şi văzîndu-se el cuprins de aşa usturime, s-a sculat cu nepus în masă, căci nu mai era de chip să doarmă, cum dormea alte dăţi, pănă pe la amează, nesupărat de nimene. Şi, cum s-a sculat, a şi început a căuta cu de-a-măruntul prin aşternut, să vadă ce poate să fie. Dar

a găsit nimica toată, căci furnicele parcă intrase în pămînt ; s-au mistuit, de nu se ştie ce s-au mai făcut.

— A dracului treabă ! Uite ce blîndă mi-a ieşit pe trup. Să fi fost nimica... parcă nu-mi vine a crede. Însă mai ştiu eu ?... Ori părerea mă înşală, ori s-a stricat vremea, zise împăratul ; din două, una trebuie să fie numaidecît. Dar, până ună-altă, ia să mă duc să văd : ales-au năsipul din mac acei nespălaţi, care-mi rod urechile să le dau fata ?

Şi cînd se duce împăratul şi vede cum se îndeplinise de bine poronca lui, se umple de bucurie... Şi, nemaiavînd ce pricină să le caute, rămîne pe gînduri.

Atunci Harap-Alb iar iese din mijlocul celorlalţi şi se înfăţişează împăratului, zicînd :

— Preaînălţate împărate, de-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem de unde am venit.

— A veni ea şi vremea aceea, voinice, zise împăratul, îngînînd vorba pintre dinţi, dar până atunci mai este încă treabă ; iaca ce aveţi de făcut : fata mea are să se culce desară unde se culcă totdeauna, iară voi să mi-o străjuiţi toată noaptea. Şi dacă mîne dimineaţă s-a afla tot acolo, atunci poate să ţi-o dau ; iară de nu, ce-i păţi cu nime nu-i împărţi... Înţeles-aţi ?

— Să trăiţi, luminate împărate, răspunse Harap-Alb, numai de n-ar fi mai multă întîrziere, căci stăpînul mă aşteaptă şi grozavă urgie poate să cadă pe capul meu din astă pricină.

— Stăpînu-tău ca stăpînu-tău ; ce ţ-a face el, asta-i deosebit de başca, zise împăratul, uitîndu-se chioriş la dînşii. Ieie-vă macar şi pielea de pe cap ce am eu de-acolo ? Însă pe mine căutaţi să nu mă smintiţi : fata şi ochii din cap, căci atîta vi-i leacul ; v-aţi dus pe copce, cu toată şmichiria voastră.

După aceasta, împăratul îi lasă încurcaţi şi se duce la ale sale.

— Aici încă trebuie să fie un drac la mijloc, zise Gerilă, clătinînd din cap.

— Ba încă de cei bătrîni ; săgeata de noapte şi dracul cel de ameazăzi, răspunse Ochilă. Dar nu ş-a juca el mendrele îndelung, aşa cred eu.

În sfîrşit, durai-vurai, sara vine, fata se culcă şi Harap-Alb se pune de strajă chiar la uşa ei, iară ceilalţi se înşiră tot cîte unul-unul până la poartă, după poroncă.

Şi, cînd pe aproape de miezul nopţii, fata împăratului se preface într-o păserică şi zboară nevăzută printre cinci străji. Dar cînd ajunge pe la străjerul Ochilă, el, sireicanul, mi ţ-o vede şi dă de ştire lui Păsărilă, zicînd :

— Măi, fetişoara împăratului ne-a tras butucul. A dracului zgîtie de fată ! s-a prefăcut în păserică, a zburat ca săgeata pe lîngă ceilalţi şi ei habar n-au despre asta. Ei, apoi ? Lasă-te în sama lor dacă vrei să rămîi făr' de cap. De-acum, numai noi o putem găsi şi aduce la urma ei. Taci molcum şi haidem după dînsa. Eu ţi-oiu arăta-o pe unde se ascunde, iară tu să mi-o prinzi cum ţi-i meşteşugul şi să-i strîmbi gîtul oleacă, să se înveţe ea de altă dată a mai purta lumea pe degete.

Şi atunci, odată şi pornesc ei după dînsa, şi nu merg tocmai mult şi Ochilă zice :

— Măi Păsărilă, iacătă-o, ia ! colo, în dosul pămîntului, tupilată sub umbra iepurelui ; pune mîna pe dînsa şi n-o lăsa !

Păsărilă atunci se lăţeşte cît ce poate, începe a bojbăi prin toate buruienele şi, cînd să pună mîna pe dînsa, zbr ! pe vîrful unui munte, şi se ascunde după o stîncă.

— Iacătă-oiu, măi, colo, în vîrful muntelui, după stînca ceea, zise Ochilă.

Păsărilă atunci se înalţă puţin şi începe a cotrobăi pe după stînci ; şi cînd să pună mîna pe dînsa, zbr ! şi de acolo, şi se duce de se ascunde tocmai după lună.

— Măi Păsărilă, iacătă-oi, ia ! colo, după lună, zise Ochilă ; căci nu pot eu s-o ajung, să-i dau o scărmănătură bună...

Atunci Păsărilă se deşiră odată şi se înalţă până la lună. Apoi, cuprinzînd luna în braţe, găbuieşte păsărica, mi ţ-o înşfacă de coadă şi cît pe ce să-i sucească gîtul. Ea atunci se preface în fată şi strigă înspăimîntată :

— Dăruieşte-mi viaţa, Păsărilă, că te-oi dărui şi eu cu milă şi cu daruri împărăteşti, aşa să trăieşti !

— Ba că chiar că erai să ne dăruieşti cu milă şi cu daruri împărăteşti dacă nu te vedeam cînd ai paşlit-o, farmazoană ce eşti ! zise Ochilă. Ştiu că am tras o durdură bună căutîndu-te !... Ia, mai bine hai la culcuş, că se face ziuă acuş. Ş-apoi, ce-a mai fi a mai fi.

Şi odată mi ţ-o înşfacă ei, unul de-o mînă şi altul de cealaltă, şi hai, hai ! hai, hai ! în zori de ziuă ajung la palat şi, trecînd cu dînsa printre străji, o silesc să între în odaia ei tot cum a ieşit.

— Ei, Harap-Alb, zise atunci Ochilă, dacă nu eram eu şi cu Păsărilă, ce făceaţi voi acum ? Iaca aşa, tot omul are un dar şi un amar ; şi unde prisoseşte darul nu se mai bagă în samă amarul. Amar era să fie de voi de nu eram noi amîndoi. Şi cu străjuirea voastră, era vai de pielea noastră !

Harap-Alb şi ceilalţi, nemaiavînd ce zice, pleacă capul ruşinaţi, mulţămind lui Păsărilă şi vestitului Ochilă, căci li-au fost ca nişte fraţi.

Şi atunci, numai iaca şi împăratul vine ca un leu-paraleu să-şi ieie fata pe samă şi, cînd o găseşte sub strajă, după cum nu se aştepta el, numa-i scînteiau ochii în cap de ciudă, dar nu avu ce face.

Atunci Harap-Alb iar se înfăţişază înaintea împăratului, zicînd :

— Luminate împărate, de-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.

— Bine, voinice, zise împăratul posomorît ; a veni ea şi vremea aceea. Însă eu mai am o fată, luată de suflet, tot de o vîrstă cu fata mea ; şi nu e deosebire între dînsele nici la frumuseţă, nici la stat, nici la purtat. Hai, şi dacă-i cunoaşte-o care-i a mea adevărată, ie-ţ-o şi duceţi-vă de pe capul meu, că mi-aţi scos peri albi de cînd aţi venit. Iaca, mă duc să le pregătesc, zise împăratul. Tu vină după mine, şi, dacă-i gîci-o, ferice de tine a fi. Iară de nu, luaţi-vă catrafusele şi începeţi a vă cărăbăni de la casa mea, căci nu vă mai pot suferi !

Şi ducîndu-se împăratul, pune de peaptănă şi îmbracă la fel pe amîndouă fetele şi apoi dă poruncă să vie Harap-Alb şi să gîcească care-i fata împăratului.

Harap-Alb, văzîndu-se pus în încurcală, nu mai ştia ce să facă şi încotro s-o deie ca să nu greşească tocmai acum, la dică. Şi, mai stînd el pe gînduri oleacă, cum e omul tulburat, îşi aduce aminte de aripa cea de albină şi, scoţînd-o de unde-o avea strînsă, scapără şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci, numai iaca se pomeneşte cu crăiasa albinelor.

— Ce nevoie te-a ajuns de mine, Harap-Alb ? zise ea, zburînd pe umărul său. Spune-mi, căci sunt gata să te slujesc.

Atunci Harap-Alb începe a-i spune toate cu de-amăruntul şi o roagă de toţi dumnezeii ca să-i deie ajutor.

— N-ai grijă, Harap-Alb, zise crăiasa albinelor; las', că te fac eu s-o cunoşti şi dintr-o mie. Hai, întră în casă cu îndrăzneală, căci am să fiu şi eu pe-acolo. Şi cum îi întra, stăi puţin şi te uită la fete; şi care-i vedè-o că se apără cu năframa, să ştii că aceea este fata împăratului.

Atunci Harap-Alb întră, cu albina pe umăr, în odaia unde era împăratul şi cu fetele, apoi stă puţin deoparte şi începe a se uita cînd la una, cînd la alta. Şi cum sta el drept ca lumînarea şi le privea, cu băgare de samă, crăiasa albinelor zboară pe obrazul fetei împăratului. Atunci ea, tresărind, o dată începe a ţipa şi a se apăra cu năframa, ca de un duşman. Lui Harap-Alb atîta i-a trebuit: îndată face cîţiva paşi spre dînsa, o apucă frumuşel de mînă şi zice împăratului:

— Luminarea-voastră, de-acum cred că nu mi-ţi mai face nici o împiedecare, pentru că am adus întru îndeplinire tot ceea ce ne-aţi poroncit.

— Din partea mea poţi s-o iei de-acum, Harap-Alb, zise împăratul, ovilit şi sarbăd la faţă de supărare şi ruşine; dacă n-a fost ea vrednică să vă răpuie capul, fii macar tu vrednic s-o stăpîneşti, căci acum ţ-o dau cu toată inima.

Harap-Alb mulţămeşte atunci împăratului şi apoi zice fetei:

— De-acum putem să mergem, căci stăpînu-meu, luminarea-sa, nepotul împăratului Verde, a fi îmbătrînit aşteptîndu-mă.

— Ia mai îngăduieşte puţin, nerăbdătorule, zise fata împăratului, luînd o turturică în braţe, spunîndu-i nu ştiu ce la ureche şi sărutînd-o cu drag; nu te grăbi aşa, Harap-Alb, că te-i pripi. Stăi, că mai ai şi cu mine oleacă de vorbă: înainte de pornire, trebuie să meargă calul tău şi cu turturica mea să-mi aducă trei smicele de măr dulce şi apă vie şi apă

moartă de unde se bat munţii în capete. Şi de-a veni turturica mea înainte cu smicelele şi apa, ie-ţi nădejdea despre mine, căci nu merg, ferească Dumnezeu! Iară de-i avè noroc şi-a veni calul tău mai întăi şi mi-a aduce cele poroncite, să ştii că merg cu tine oriunde mi-i duce; s-a mîntuit socoteala.

Şi atunci, odată pornesc şi turturica şi calul, fugînd pe întrecute, cînd pe sus, cînd pe jos, după cum cerea trebuinţa.

Dar turturica, fiind mai uşoară, ajunge mai înainte; şi pîndind tocmai cînd era soarele în cruce, de se odihneau munţii numai pentru o clipită, se repede ca prin foc şi iè trei smicele de măr dulce şi apă vie şi apă moartă, şi apoi, ca fulgerul se întoarce înapoi. Şi, cînd pe la poarta munţilor, calul îi iese înainte, o propeşte în cale şi o iè cu măgulele, zicîndu-i:

— Turturică-rică, dragă păserică, adă la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie şi cea moartă, şi tu du-te înapoi de-ţi iè altele şi mi-i ajunge pe drum, căci eşti mai sprintenă decît mine. Hai, nu mai sta la îndoială şi dă-mi-le, căci atunci are să fie bine şi de stăpînu-meu, şi de stăpîna-ta, şi de mine, şi de tine; iară de nu mi li-i da, stăpînu-meu Harap-Alb este în primejdie, şi de noi încă n-are să fie bine.

Turturica parcă n-ar fi voit. Dar calul n-o mai întreabă de ce-i e cojocul; se răpede şi-i iè apa şi smicelele cu hapca şi apoi fuge cu dînsele la fata împăratului şi i le dă, de faţă cu Harap-Alb. Atunci lui Harap-Alb i s-a umplut inima de bucurie.

Vine ea şi turturica mai pe urmă, dar ce-ţi e bună?

— Alei, ţolină ce-mi eşti, zise fata împăratului; da' bine m-ai vîndut! Dacă e aşa, hai, porneşte chiar acum la împăratul Verde şi vesteşte-i că venim şi noi în urmă.

Atunci turturica porneşte. Iară fata împăratului îngenunchie dinaintea tătîne-său şi zice:

— Binecuvintează-mă, tată, şi rămîi sănătos ! Se vede că aşa mi-a fost sortit şi n-am ce face ; trebuie să merg cu Harap-Alb, şi pace bună !

După aceasta, îşi iè cele trebuitoare la drum, apoi încalecă şi ea pe un cal năzdrăvan şi stă gata de pornire. Iară Harap-Alb, luîndu-şi oamenii săi, încalecă şi el şi pornesc spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.

Mers-au ei şi zi şi noapte, nu se ştie cît au mers ; şi, de la un loc, Gerilă, Flămînzilă şi Setilă, Păsări-Lăţi-Lungilă şi năzdrăvanul Ochilă se opresc cu toţi în cale, se opresc şi zic cu jale :

— Harap-Alb, mergi sănătos ! De-am fost răi, tu ni-i ierta, căci şi răul cîteodată prinde bine la ceva.

Harap-Alb le mulţămeşte ş-apoi pleacă liniştit. Fata vesel îi zîmbeşte, luna-n ceriu au asfinţit. Dar în pieptul lor răsare... Ce răsare ? Ia, un dor ; soare mîndru, luminos şi în sine arzătoriu, ce se naşte din scînteia unui ochiu fărmăcătoriu !

Şi mai merg ei cît mai merg, şi de ce mergeau înainte, de ce lui Harap-Alb i se tulburau minţile, uitîndu-se la fată şi văzînd-o cît era de tînără, de frumoasă şi plină de vină-ncoace.

Sălăţile din Grădina Ursului, pielea şi capul cerbului le-a dus la stăpînu-său cu toată inima. Dar pe fata împăratului Roş mai nu-i venea s-o ducă, fiind nebun de dragostea ei. Căci era boboc de trandafir din luna lui mai, scăldat în roua dimineţii, dezmerdat de cele întăi raze ale soarelui, legănat de adierea vîntului şi neatins de ochii fluturilor. Sau, cum s-ar mai zice la noi în ţărăneşte, era frumoasă de mama focului ; la soare te puteai uita, iar la dînsa ba. Şi de-aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. Nu-i vorbă, şi ea fura cu ochii, din cînd în cînd, pe Harap-Alb, şi în inima ei parcă se petrecea nu ştiu ce... poate vreun dor ascuns, care nu-i venea a-l spune. Vorba cîntecului :

> Fugi de-acole, vină-ncoace !
> Şezi binişor, nu-mi da pace !

sau mai ştiu eu cum să zic, ca să nu greşesc ? Dar ştiu atîta, că ei mergeau fără a simţi că merg, părîndu-li-se calea scurtă şi vremea şi mai scurtă ; ziua ceas şi ceasul clipă ; dă, cum e omul cînd merge la drum cu dragostea alăturea.

Nu ştia sărmanul Harap-Alb ce-l aşteaptă acasă, căci nu s-ar fi mai gîndit la de-alde acestea.

Însă vorba cîntecului :

> De-ar şti omul ce-ar păţi,
> Dinainte s-ar păzi !

Dar iaca ce m-am apucat de spus. Mai bine vă spuneam că turturica ajunsese la împăratul Verde şi-l înştiinţase că vine şi Harap-Alb cu fata împăratului Roş.

Atunci împăratul Verde a şi început a face pregătire, ca pentru o fată de împărat, dînd şi poroncă să li iasă întru întîmpinare. Iară Spînul icnea în sine şi se gîndea numai la răzbunare.

În sfîrşit, mai merge Harap-Alb cu fata împăratului cît mai merge, şi de la o vreme ajung şi ei la împărăţie.

Şi, cînd colo, numai iaca ce li iese înainte împăratul Verde, fetele sale, Spînul şi toată curtea împărătească, ca să-i primească. Şi văzînd Spînul cît e de frumoasă fata împăratului Roş, odată se răpede să o iè în braţe de pe cal. Dar fata îi pune atunci mîna în piept, îl brînceşte cît colo şi zice :

— Lipseşti dinaintea mea, Spînule ! Doar n-am venit pentru tine, ş-am venit pentru Harap-Alb, căci el este adevăratul nepot al împăratului Verde.

Atunci împăratul Verde și fetele sale au rămas încremeniți de ceea ce au auzit. Iară Spînul, văzînd că i s-a dat vicleșugul pe față, se răpede ca un cîne turbat la Harap-Alb și-i zboară capul dintr-o singură lovitură de paloș, zicînd :

— Na ! așa trebuie să pățească cine calcă jurămîntul !

Dar calul lui Harap-Alb îndată se răpede și el la Spîn și-i zice :

— Păn-aici, Spînule ! Și odată mi ți-l înșfacă cu dinții de cap, zboară cu dînsul în înaltul ceriului, și apoi dîndu-i drumul de-acolo, se face Spînul până jos praf și pulbere.

Iară fata împăratului Roș, în vălmășagul acesta, răpede pune capul lui Harap-Alb la loc, îl încunjură de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce, toarnă apă moartă, să steie sîngele și să se prindă pielea, apoi îl stropește cu apă vie, și atunci Harap-Alb îndată învie și, ștergîndu-se cu mîna pe la ochi, zice suspinînd :

— Ei, da' din greu mai adormisem !

— Dormeai tu mult și bine, Harap-Alb, de nu eram eu !... zise fata împăratului Roș, sărutîndu-l cu drag și dîndu-i iar paloșul în stăpînire.

Și apoi, îngenunchind amîndoi dinaintea împăratului Verde, își jură credință unul altuia, primind binecuvîntare de la dînsul și împărăția totodată.

După aceasta se începe nunta, ș-apoi, dă, Doamne, bine !

> Lumea de pe lume s-a strîns de privea,
> Soarele și luna din ceriu le rîdea.

Ș-apoi fost-au poftiți la nuntă : Crăiasa furnicilor, Crăiasa albinelor și Crăiasa zînelor, minunea minunilor din ostrovul florilor !

Și mai fost-au poftiți încă : crai, crăiese și-mpărați, oameni în samă băgați ș-un păcat de povestariu, fără bani în buzunariu. Veselie mare între toți era, chiar și sărăcimea ospăta și bea !

Și a ținut veselia ani întregi, și acum mai ține încă ; cine se duce acolo bè și mănîncă. Iar pe la noi, cine are bani bea și mănîncă, iar cine nu, se uită și rabdă.

(Convorbiri literare, 1 august 1877)

FATA BABEI ŞI FATA MOŞNEAGULUI

Era odată un moşneag ş-o babă ; şi moşneagul avea o fată, şi baba iar o fată. Fata babei era slută, leneşă, ţîfnoasă şi rea la inimă ; dar, pentru că era fata *mamei*, se alinta cum s-alintă cioara-n laţ, lăsînd tot greul pe fata moşneagului. Fata moşneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare şi bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune şi frumoase. Dar această fată bună era horopsită şi de sora cea de scoarţă, şi de mama cea vitrigă ; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace şi răbdătoare ; căci altfel ar fi fost vai ş-amar de pielea ei.

Fata moşneagului la deal, fata moşneagului la vale ; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuieţul în spate la moară, ea, în sfîrşit, în toate părţile după treabă. Cît era ziulica de mare, nu-şi mai strîngea picioarele ; dintr-o parte venea şi-n alta se ducea. Ş-apoi baba şi cu odorul de fiică-sa tot cîrtitoare şi nemulţămitoare erau. Pentru babă, fata moşului era peatră de moară în casă ; iar fata ei, busuioc de pus la icoane.

Cînd se duceau amîndouă fetele în sat la şezătoare sara, fata moşneagului nu se încurca, ci torcea cîte-un ciur plin de fuse ; iar fata babei îndruga şi ea cu mare ce cîte-un fus ; ş-apoi, cînd veneau amîndouă fetele acasă noaptea tîrziu, fata babei sărea iute peste

pîrlaz şi zicea fetei moşneagului să-i deie ciurul cu fusele, ca să-l ţie până va sări şi ea. Atunci fata babei, vicleană cum era, lua ciurul şi fuga în casă la babă şi la moşneag, spuind că ea a tors acele fuse. În zadar fata moşneagului spunea în urmă că acela este lucrul mînelor sale ; căci îndată o apucau de obraz baba şi cu fiică-sa şi trebuia numaidecît să rămîie pe-al lor. Cînd venea duminica şi sărbătorile, fata babei era înpopoţată şi netezită pe cap, de parc-o linsese viţeii. Nu era joc, nu era clacă în sat la care să nu se ducă fata babei, iar fata moşneagului era oprită cu asprime de la toate aceste. Ş-apoi, cînd venea moşneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă meliţa : că fata lui nu ascultă, că-i uşernică, că-i leneşă, că-i soiu rău... că-i laie, că-i bălaie ; şi că s-o alunge de la casă ; s-o trimită la slujbă, unde ştie că nu-i de chip s-o mai ţie ; pentru că poate să înnărăvească şi pe fata ei.

Moşneagul, fiind un gură-cască, sau cum îi vrè să-i ziceţi, se uita în coarnele ei, şi ce-i spunea ea sfînt era. Din inimă, bietul moşneag poate c-ar fi mai zis cîte ceva ; dar acum apucase a cînta găina la casa lui, şi cucoşul nu mai avea nici o trecere ; ş-apoi, i-a să-l fi pus păcatul să se întreacă cu didiochiul ; căci baba şi cu fiică-sa îl umplea de bogdaprosti.

Într-una din zile, moşneagul, fiind foarte amărît de cîte-i spunea baba, chemă fata şi-i zise :

— Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine: că n-o asculţi, că eşti rea de gură şi înnărăvită şi că nu este chip să mai stai la casa mea ; de-aceea du-te şi tu încotro te-a îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai facă atîta gîlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ţi sunt, orşiunde te-i duce, să fii supusă, blajină şi harnică ; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o : c-a mai fost şi mila părinţească la mijloc !... dar prin străini, Dumnezeu ştie peste ce

soiu de sămînţă de oameni îi da; şi nu ţi-or putè răbda cîte ţi-am răbdat noi.

Atunci biata fată, văzînd că baba şi cu fiică-sa voiesc cu orice chip s-o alunge, sărută mîna tată-său şi, cu lacrimi în ochi, porneşte în toată lumea, depărtîndu-se de casa părintească fără nici o nădejde de întoarcere!

Şi merse ea cît merse pe-un drum, până ce, din întîmplare, îi ieşi înainte o căţeluşă, bolnavă ca vai de capul ei şi slabă de-i numărai coastele; şi cum văzu pe fată, îi zise:

— Fată frumoasă şi harnică, fie-ţi milă de mine şi mă grijeşte, că ţi-oiu prinde şi eu bine vrodată!

Atunci fetei i se făcu milă şi, luînd căţeluşa, o spălă şi-o griji foarte bine. Apoi o lăsă acolo şi-şi căută de drum, mulţămită fiind în suflet că a putut săvîrşi o faptă bună.

Nu merse ea tocmai mult, şi numai iaca ce vede un păr frumos şi înflorit, dar plin de omizi în toate părţile. Părul, cum vede pe fată, zice:

— Fată frumoasă şi harnică, grijeşte-mă şi curăţă-mă de omizi, că ţi-oiu prinde şi eu bine vrodată!

Fata, harnică cum era, curăţi părul de uscături şi de omizi cu mare îngrijire şi apoi se tot duce înainte să-şi caute stăpîn. Şi, mergînd ea mai departe, numai iaca ce vede o fîntînă mîlită şi părăsită. Fîntîna atunci zice:

— Fată frumoasă şi harnică, îngrijeşte-mă, că ţi-oiu prinde şi eu bine vrodată!

Fata rîneşte fîntîna şi-o grijeşte foarte bine; apoi o lasă şi-şi caută de drum. Şi, tot mergînd mai departe, numai iaca ce dă de-un cuptior nelipit şi mai-mai să se risipească. Cuptiorul, cum vede pe fată, zice:

— Fată frumoasă şi harnică, lipeşte-mă şi grijeşte-mă, că poate ţi-oiu prinde şi eu bine vrodată!

Fata, care ştia că de făcut treabă nu mai cade coada nimărui, îşi suflecă mînicile, călcă lut şi lipi cuptiorul, îl humui şi-l griji, de-ţi era mai mare dragul să-l priveşti! Apoi îşi spălă frumuşel mînile de lut şi porni iarăşi la drum.

Şi mergînd ea acum şi zi şi noapte, nu ştiu ce făcu, că se rătăci; cu toate aceste, nu-şi pierdu nădejdea în Dumnezeu, ci merse tot înainte până ce, într-una din zile, des-dimineaţă, trecînd printr-un codru întunecos, dă de-o poiană foarte frumoasă, şi în poiană vede o căsuţă umbrită de nişte lozii pletoase; şi cînd s-apropie de acea casă, numai iaca o babă întîmpină pe fată cu blîndeţă şi-i zice:

— Da' ce cauţi prin aceste locuri, copilă, şi cine eşti?

— Cine să fiu, mătuşă? Ia, o fată săracă, fără mamă şi fără tată, pot zice; şi numai Cel-de-sus ştie cîte-am tras de cînd mama care m-a făcut a pus mînile pe piept! Stăpîn caut şi, necunoscînd pe nime şi umblînd din loc în loc, m-am rătăcit. Dumnezeu însă m-a povăţuit de-am nimerit la casa d-tale şi te rog să-mi dai sălăşluire.

— Sărmană fată! zise bătrîna. Cu adevărat numai Dumnezeu te-a îndreptat la mine şi te-a scăpat de primejdii. Eu sunt sfînta Duminică. Slujeşte la mine astăzi şi fii încredinţată că mîne n-ai să ieşi cu mînile goale de la casa mea.

— Bine, măicuţă, dar nu ştiu ce trebi am să fac.

— Ia, să-mi lai copilaşii, care dorm acum, şi să-i hrăneşti; apoi să-mi faci bucate; şi, cînd m-oiu întoarce eu de la biserică, să le găsesc nici reci, nici fierbinţi, ci cum îs mai bune de mîncat.

Şi, cum zice, bătrîna porneşte la biserică, iară fata suflică mînicile şi s-apucă de treabă. Întîi şi-ntăi face lăutoare, apoi iese afară şi începe a striga:

— Copii, copii, copii! Veniţi la mama să vă leie!

Şi, cînd se uită fata, ce să vadă ? Ograda se umpluse şi pădurea fojgăia de-o mulţime de bălauri şi de tot soiul de jivine mici şi mari ! Însă, tare în credinţă şi cu nădejdea la Dumnezeu, fata nu se sparie ; ci le ia pe cîte una şi le lă şi le îngrijeşte cît nu se poate mai bine. Apoi s-apucă de făcut bucate, şi cînd a venit sfînta Duminică de la biserică şi a văzut copiii lăuţi frumos şi toate trebile bine făcute, s-a umplut de bucurie ; şi după ce-a şezut la masă, a zis fetei să se suie în pod şi să-şi aleagă de-acolo o ladă, care a vrè ea, şi s-o ieie ca simbrie ; dar să n-o deschidă pănacasă, la tată-său. Fata se suie în pod şi vede acolo o mulţime de lăzi : unele mai vechi şi mai urîte, altele mai nouă şi mai frumoase. Ea însă, nefiind lacomă, ş-alege pe cea mai veche şi mai urîtă dintre toate. Şi cînd se dă cu dînsa jos, sfînta Duminică cam încreţeşte din sprincene, dar n-are încotro. Ci binecuvintează pe fată, care îşi iè lada în spate şi se întoarnă spre casa părintească cu bucurie, tot pe drumul pe unde venise.

Cînd, pe drum, iaca cuptiorul grijit de dînsa era plin de plăcinte crescute şi rumenite... Şi mănîncă fata la plăcinte, şi mănîncă, hăt bine ; apoi îşi mai iè cîteva la drum şi porneşte.

Cînd, mai încolo, numai iaca fîntîna grijită de dînsa era plină pănă-n gură cu apă limpede cum îi lacrima, dulce şi rece cum îi gheaţa. Şi pe colacul fîntînei erau două pahare de argint, cu care a băut apă până s-a răcorit. Apoi a luat paharele cu sine şi a pornit înainte.

Şi mergînd mai departe, iaca... părul grijit de dînsa era încărcat de pere, galbene ca ceara, de coapte ce erau, şi dulci ca mierea. Părul, văzînd pe fată, şi-a plecat crengile-n jos ; şi ea a mîncat la pere şi ş-a luat la drum cîte i-a trebuit.

De-acolo mergînd mai departe, iaca, se întîlneşte şi cu căţeluşa, care acum era voinică şi frumoasă, iară la gît purta o salbă de galbeni pe care a dat-o fetei, ca mulţămită pentru că a căutat-o la boală. Şi de aici, fata, tot mergînd înainte, a ajuns acasă la tată-său. Moşneagul, cînd a văzut-o, i s-a umplut ochii de lacrimi şi inima de bucurie. Fata atunci scoate salba şi paharele cele de argint şi le dă tătîne-său ; apoi, deschizînd lada împreună, nenumărate herghelii de cai, cirezi de vite şi turme de oi iese din ea, încît moşneagul pe loc a întinerit, văzînd atîtea bogăţii ! Iară baba a rămas opărită şi nu ştia ce să facă de ciudă. Fata babei atunci şi-a luat inima-n dinţi şi a zis :

— Las', mamă, că nu-i prădată lumea de bogăţii ; mă duc să-ţi aduc eu şi mai multe.

Şi cum zice, porneşte cu ciudă, trăsnind şi plesnind. Merge şi ea cît merge, tot pe acest drum, pe unde fusese fata moşneagului ; se întîlneşte şi ea cu căţeluşa cea slabă şi bolnavă ; dă şi ea de părul cel ticsit de omide, de fîntîna cea mîlită şi seacă şi părăsită, de cuptiorul cel nelipit şi aproape să se risipească ; dar cînd o roagă şi căţeluşa, şi părul, şi fîntîna, şi cuptiorul ca să îngrijească de dînsele, ea le răspundea cu ciudă şi în bătaie de joc :

— Da' cum nu ! ? că nu mi-oiu feşteli eu mînuţele tătucuţei şi a mămucuţei ! Multe slugi aţi avut ca mine ?

Atunci, cu toatele, ştiind că mai uşor ar putè căpăta cineva lapte de la o vacă stearpă decît să se îndatorească o fată alintată şi leneşă, au lăsat-o să-şi urmeze drumul în pace şi n-au mai cerut de la dînsa nici un ajutor. Şi mergînd ea tot înainte, au ajuns apoi şi ea la sfînta Duminică ; dar şi aici s-a purtat tot hursuz, cu obrăznicie şi prosteşte. În loc să facă bucatele bune şi potrivite şi să leie copiii sfintei Duminici cum i-a lăut fata moşneagului de bine, ea i-a

opărit pe toți, de țipau și fugeau nebuni de usturime și de durere. Apoi bucatele le-au făcut afumate, arse și sleite, de nu mai era de chip să le poată lua cineva în gură... și cînd a venit sfînta Duminică de la biserică, și-a pus mînile-n cap de ceea ce-a găsit acasă. Dar sfînta Duminică, blîndă și îngăduitoare, n-a vrut să-și puie mintea c-o sturlubatecă și c-o leneșă de fată ca aceasta ; ci i-a spus să se suie în pod, să-și aleagă de-acolo o ladă, care i-a plăcea, și să se ducă în plata lui Dumnezeu. Fata atunci s-a suit și ș-a ales lada cea mai nouă și mai frumoasă ; căci îi plăcea să ieie cît de mult și ce-i mai bun și mai frumos, dar să facă slujbă bună nu-i plăcea. Apoi, cum se dă jos din pod cu lada, nu se mai duce să-și ieie ziua bună și binecuvîntare de la sfînta Duminică, ci pornește ca de la o casă pustie și se tot duce înainte ; și mergea de-i pîrîiau călcăiele, de frică să nu se răzgîndească sfînta Duminică să pornească după dînsa, s-o ajungă și să-i ieie lada.

Și cînd ajunge la cuptior, frumoase plăcinte erau într-însul ! Dar cînd s-apropie să ieie dintr-însele și să-și prindă pofta, focul o arde și nu poate lua. La fîntînă, așijderea : păhăruțele de argint, nu-i vorbă, erau, și fîntîna plină cu apă până-n gură ; dar cînd a vrut fata să puie mîna pe pahar și să ieie apă, paharele pe loc s-au cufundat, apa din fîntînă într-o clipă a secat, și fata de sete s-a uscat !... Cînd prin dreptul părului, nu-i vorbă, că parcă era bătut cu lopata de pere multe ce avea, dar credeți c-a avut fata parte să guste vro una ? Nu, căci părul s-a făcut de-o mie de ori mai nalt de cum era, de-i ajunsese crengile în nouri ! Ș-atunci... scobește-te, fata babei, în dinți ! Mergînd mai înainte, cu cățelușa încă s-a întîlnit ; salbă de galbeni avea și acum la gît ; dar cînd a vrut fata să i-o ieie, cățelușa a mușcat-o de i-a rupt degetele și n-a lăsat-o să puie mîna pe dînsa. Își mușca fata acum

degețelele mămucuței și ale tătucuței de ciudă și de rușine, dar n-avea ce face. În sfîrșit, cu mare ce a ajuns și ea acasă, la mă-sa, dar și aici nu le-au ticnit bogăția. Căci, deschizînd lada, o mulțime de bălauri au ieșit dintr-însa și pe loc au mîncat pe babă, cu fată cu tot, de parcă n-au mai fost pe lumea asta, și apoi s-au făcut bălaurii nevăzuți cu ladă cu tot.

Iar moșneagul a rămas liniștit din partea babei și avea nenumărate bogății ; el a măritat pe fiică-sa după un om bun și harnic. Cucoșii cîntau acum pe stîlpii porților, în prag și în toate părțile ; iar găinile nu mai cîntau cucoșește la casa moșneagului, să mai facă a rău ; c-apoi atunci nici zile multe nu mai aveau. Numai atîta, că moșneagul a rămas pleșuv și spetit de mult ce-l netezise baba pe cap și de cercat în spatele lui cociorva, dacă-i copt malaiul.

(*Convorbiri literare*, 1 septembre 1877)

IVAN TURBINCA

(Poveste)

Era o dată un rus pe care îl chema Ivan. Şi rusul acela din copilărie se trezise în oaste. Şi slujind el cîteva soroace de-a rîndul, acuma era bătrîn. Şi mai-marii lui, văzîndu-l că şi-a făcut datoria de ostaş, l-au slobozit din oaste, cu arme cu tot, să se ducă unde-a vrea, dîndu-i şi două carboave de cheltuială.

Ivan atunci mulţămi mai-marilor săi şi apoi, luîndu-şi rămas bun de la tovarăşii lui de oaste, cu care mai trase cîte-o duşcă, două de rachiu, porneşte la drum cîntînd.

Şi cum mergea Ivan, şovăind cînd la o margine de drum, cînd la alta, fără să ştie unde se duce, puţin mai înaintea lui mergeau din întîmplare, pe-o cărare lăturalnică, Dumnezeu şi cu sfîntul Petre, vorbind ei ştiu ce. Sfîntul Petre, auzind pe cineva cîntînd din urmă, se uită înapoi şi, cînd colo, vede un ostaş mătăhăind pe drum în toate părţile.

— Doamne, zice atunci sfîntul Petre spăriet, ori hai să ne grăbim, ori să ne dăm într-o parte, nu cumva ostaşul cela să aibă harţag şi să ne găsim beleaua cu dînsul ! Ştii c-am mai mîncat eu o dată de la unul ca acesta o chelfăneală.

— N-ai grijă, Petre, zise Dumnezeu. De drumeţul care cîntă să nu te temi. Ostaşul acesta e un om bun

la inimă şi milostiv. Vezi-l ? Are numai două carboave la sufletul său ; şi, drept cercare, hai, fă-te tu cerşitor la capătul ist de pod, şi eu la celalalt. Şi să vezi cum are să ne deie amundouă carboavele de pomană, bietul om ! Adu-ţi aminte, Petre, de cîte ori ţi-am spus, că unii ca aceştia au să moştenească împărăţia ceriurilor.

Atunci sfîntul Petre se pune jos la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celalalt şi încep a cere de pomană.

Ivan, cum ajunge în dreptul podului, scoate cele două carboave de unde le avea strînse şi dă una lui sfîntul Petre şi una lui Dumnezeu, zicînd :

— Dar din dar se face raiul. Na-vă ! Dumnezeu mi-a dat, eu dau, şi Dumnezeu iar mi-a da, că are de unde.

Şi apoi Ivan începe iar a cînta şi se tot duce înainte.

Atunci sfîntul Petre zice cu mirare :

— Doamne, cu adevărat bun suflet de om e acesta, şi n-ar trebui să meargă nerăsplătit de la faţa ta !

— Dar, Petre, las', că am eu purtare de grijă pentru dînsul.

Apoi Dumnezeu porneşte cu sfîntul Petre, şi, cît ici, cît colè, ajung pe Ivan, care-o ducea tot într-un cîntec, de parcă era toată lumea a lui.

— Bună calea, Ivane ! zise Dumnezeu. Dar cînţi, cînţi, nu te-ncurci !

— Mulţămesc d-voastră, zise Ivan, tresărind. Dar de unde ştii aşa de bine că mă cheamă Ivan ?

— D-apoi, dacă n-oi şti eu, cine altul are să ştie ? răspunse Dumnezeu.

— Dar cine eşti tu, zise Ivan cam zborşit, de te lauzi că ştii toate ?

— Eu sînt cerşitorul pe care l-ai miluit colo la pod, Ivane. Şi cine dă saracilor împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura. Na-ţi împrumutul înapoi, căci

noi nu avem trebuinţă de bani. Ia, numai am vrut să dovedesc lui Petre cît eşti tu de milostiv. Află acum, Ivane, că eu sunt Dumnezeu şi pot să-ţi dau orice-i cere de la mine ; pentru că şi tu eşti om cu dreptate şi darnic.

Ivan atunci, cuprins de fiori, pe loc s-a dezmeţit, a căzut în genunchi dinaintea lui Dumnezeu şi a zis :

— Doamne, dacă eşti tu cu adevărat Dumnezeu, cum zici, rogu-te, blagosloveşte-mi turbinca asta, ca, ori pe cine-oiu vrea eu, să-l vîr într-însa ; şi apoi să nu poată ieşi de aici fără învoirea mea.

Dumnezeu atunci, zîmbind, blagoslovi turbinca, după dorinţa lui Ivan, şi apoi zise :

— Ivane, cînd te-i sătura tu de umblat prin lume, atunci să vii să slujeşti şi la poarta mea, căci nu ţi-a fi rău.

— Cu toată bucuria, Doamne ; am să vin numaidecît, zise Ivan. Dar acum, deodată, mă duc să văd, nu mi-a pica ceva la turbincă ?

Şi zicînd aceste, apucă peste cîmpi de-a dreptul, spre nişte curţi mari, care de-abia se zăreau înaintea lui, pe culmea unui deal. Şi merge Ivan, şi merge, şi merge, până cînd, pe înserate, ajunge la curţile cele. Şi cum ajunge, întră în ogradă, se înfăţişează înaintea boierului şi cere găzduire. Boierul acela cică era cam zgîrcit, dar, văzînd că Ivan este om împărătesc, n-are ce să facă. Şi, vrînd-nevrînd, poronceşte unei slugi să deie lui Ivan ceva de mîncare şi apoi să-l culce în nişte case nelocuite, unde culca pe toţi musafirii care veneau aşa, nitam-nisam. Sluga, ascultînd poronca stăpînului, ia pe Ivan, îi dă ceva de mîncare şi apoi îl duce la locul hotărît, să se culce !

„Las' ! dacă nu i-a da odihna pe nas ! zise boierul în gîndul său, după ce orîndui cele de cuviinţă. Ştiu că are să aibă de lucru la noapte. Acum să vedem care pe care ! Ori el pe draci, ori dracii pe dînsul !"

Căci trebuie să vă spun că boierul acela avea o păreche de case, mai de-o parte, în care se zice că locuia necuratul. Şi tocmai acolo porunci să culce şi pe Ivan !

Ivan însă habar n-avè de asta. El, cum a întrat în odaia unde l-a dus omul boierului, şi-a pus armele în rînduială, s-a închinat după obiceiu şi apoi s-a tologit aşa, îmbracat cum era, pe un divan moale ca bumbacul, puindu-şi turbinca cu cele două carboave sub căpătăiu şi aşternîndu-se pe somn ; căci de-abia îl ţineau picioarele de trudit ce era. Dar poate, bietul, să se odihnească ? Căci, cum a stîns lumînarea, odată se trezeşte că-i smunceşte cineva perna de sub cap şi i-o aruncă cît colo ! Ivan atunci, puind mîna pe sabie, se scoală răpede, aprinde lumînarea şi începe a căuta prin casă, în toate părţile, dar nu găseşte pe nimene.

— Măi ! Dar acest păcat ! Ori casa asta nu-i curată, ori s-a cutremurat pămîntul, de mi-a sărit perna de sub cap, şi eu umblu bădădăind ca un nebun ! Ce-or mai fi şi cutremurile ieste ?! zise Ivan, mai făcînd cîteva cruci până la pămînt, şi apoi iară se culcă.

— Dar, cînd să aţipească, deodată se aud prin casă o mulţime de glasuri, care de care mai uricioase : unele miorlăiau ca mîţa, altele cơviţau ca porcul, unele orăcăiau ca broasca, altele mornăiau ca ursul, mă rog, fel de fel de glasuri schimonosite se auzeau, de nu se mai ştia ce mama dracului să fie acolo ! Ivan, atunci, se cam pricepe ce-ar fi asta.

— Apoi, stăi dar ! că are Chira socoteală, cum văd eu... Şi odată începe a striga puternic :

— *Paşol na turbinca, ciorti !*

Atunci diavolii odată încep a se cărăbăni unul peste altul în turbincă, de parcă-i aducea vîntul. Şi după ce întră ei cu toţii înlăuntru, Ivan începe a-i ghigosi muscăleşte. După aceea leagă turbinca strîns la gură, o pune sub cap, mai trîntindu-le prin turbincă nişte

ghionturi ruseşti, colè, cum ştia el, de da inima din draci. Apoi se culcă cu capul pe dînşii şi, nemaifiind supărat de nimene, trage Ivan un somn de cele popeşti... Dar, cînd aproape de cîntători, Scaraoschi, căpitenia dracilor, văzînd că parte din slugile lui se zăbovesc, porneşte cu grăbire la locul ştiut, să le caute. Şi, ajungînd într-o clipă, se vîră, el ştie cum şi pe unde, în odaie la Ivan şi-i şterge o palmă prin somn, cît ce poate. Ivan, atunci, sare ars şi odată strigă :

— *Paşol na turbinca !*

Scaraoschi, atunci, întră şi el fără vorbă şi se îngheşuieşte peste ceilalţi dimoni, căci n-are încotro.

— Ei, las', că vă judec eu acuş, necuraţilor ! voiu scoate incul din voi, zise Ivan tulburat. Cu mine v-aţi găsit de jucat ? Am să vă muştruluiesc de au să rîdă şi cînii de voi !

Şi odată se îmbracă şi se înarmează Ivan cu toate ale lui şi, ieşind afară, începe a face un tărăboiu de s-a sculat toată ograda în gura lui.

— Dar ce-ai păţit, mă pohonţule, de te-ai sculat cu noaptea-n cap şi faci aşa larmă ? ziseră oamenii boierului, care dau chiori unul peste altul, de parcă aveau orbul găinilor.

— Ce să păţesc ? zise Ivan dîrz. Ia ! am căptuşit nişte iepuroi şi am de gînd să-i jumulesc.

Boierul, în zgomotul ista, se scoală şi el şi întreabă :

— Ce vuiet e acolo prin ogradă ?

— Ia, mai toată noaptea nu ne-am putut odihni din pricina rusului celuia. Dracul ştie ce are !... Cică a prins nişte iepuroi şi vrè să-i jumulească, să iertaţi d-voastră !

În vorbele aceste, numai iaca ce se înfăţişează şi Ivan înaintea boierului, cu turbinca plină de draci, care se zbăteau ca peştii în vîrşă.

— Iaca, gospodin, cu cine m-am vînjolit toată noaptea... dar încaltea ţi-am curăţit şi eu casa de

draci şi vi-i aduc poclon des-dimineaţă. Poronceşte să-mi aducă nişte palce, că am să-i bat la stroiu, să pomenească ei cît or trăi că au dat peste Ivan, robul lui Dumnezeu.

Boierul, văzînd aceasta, pe de-o parte l-a cuprins spaimă, iară pe de alta nu mai ştia ce să facă de bucurie ; căci multe sărindare mai dăduse el pănă atunci pe la popi, în toate părţile, ca să-i poată izgoni dracii de la casă, şi nici că fusese chip. Dar se vede că păn-acum le-a fost şi lor veleatul. Cu Ivan şi-au găsit popa.

— Bine, Ivane, zise boierul cu mulţămire. Să-ţi aducă palce cîte vrei, şi fă-ţi datoria cum ştii ; c-apoi om óiu fi şi eu, helbet !

În sfîrşit, nu trece mult la mijloc, iaca, se pomeneşte Ivan cu un car plin de palce cum îi plăcea lui. Le ia el şi le leagă la un loc, tot cîte două-trei, după cum îşi ştia meşteşugul.

Dar, pănă la vremea asta, se adunase împrejurul lui Ivan tot satul, ca să vadă de patima dracilor. Căci lucru de mirare era acesta, nu şagă ! Atunci Ivan dezleagă turbinca în faţa tuturor, numai cît să poate să încapă mîna, şi, luînd cîte pe un drăcuşor de cornițe, mi ţi-l ardea cu palcele, de-i crăpa pieiea. Şi după ce-l răfuia bine, îi da drumul, cu tocmală să nu mai vie pe acolo altădată.

— N-oiu mai veni, Ivane, cîte zilişoare-oiu avè eu !... zicea Ucigă-l-crucea, cuprins de usturime, şi se tot ducea împuşcat.

Iară oamenii ce priveau şi mai ales băieţii leşinau de rîs.

Dar, mai la urma urmelor, Ivan scoate de barbă şi pe Scaraoschi şi-i trage un frecuş, de cele moschiceşti, de-i fugè sufletul.

— Poftim ! După bucluc umbli, peste bucluc ai dat, măi jupîne Scaraoschi ! Să te înveţi tu de altădată a mai bîntui oamenii, Sarsailă spurcat ce eşti ! Şi apoi, dîndu-i drumul, „na !“ fuge şi Scaraoschi după ceilalţi, ca tăunul cu paiul...

— Dumnezeu să te înzilească ! zise atunci boierul, cuprinzînd pe Ivan în braţe şi sărutîndu-l. De-acum rămîi la mine, Ivane, şi, pentru că mi-ai curăţit casa de draci, am să te ţin ca pe palmă.

— Ba nu, gospodin, zise Ivan. Mă duc să slujesc pe Dumnezeu, împăratul tuturor.

Şi, zicînd aceste, se încinge cu sabia, pune turbinca la şold, îşi iè raniţa în spate şi puşca de-a umăr şi, pornind, se tot duce înainte, la Dumnezeu. Iară privitorii, cu căciulele în mînă, îi urau drum bun, oriîncotro s-a întoarce.

— Călătorie sprincenată ! zise boierul ; de rămîneai, îmi erai ca un frate ; iară de nu, îmi eşti ca doi.

Mi se pare mie că şi boierul, cît era de boier, luase frica turbincăi, de nu-i păru aşa de rău după Ivan, care-i făcuse atîta bine.

Ivan însă nici nu se gîndea la asta ; el îşi căuta acum de drum, întrebînd din om în om unde şede Dumnezeu. Dar toţi pe cîţi îi întreba dădeau din umere, neştiind ce să răspundă la aşa întrebare ciudată.

— Numai sfîntul Nicolai trebuie să ştie asta, zise Ivan, scoţînd o iconiţă din sîn şi sărutînd-o pe dos şi pe faţă.

Şi atunci, ca prin minune, se şi trezeşte Ivan la poarta raiului ! Şi, nici una, nici două, odată începe a bate în poartă cît putea. Atunci sfîntul Petre întreabă dinlăuntru :

— Cine-i acolo ?

— Eu.

— Cine eu ?

— Eu, Ivan.

— Şi ce vrei ?

— Tabacioc este ?

— Nu-i.

— Votchi este ?

— Nu-i.

— Femei sunt ?

— Ba.

— Lăutari sunt ?

— Nu-s, Ivane, ce mă tot cihăieşti de cap ?!

— Dar unde se găsesc de aceste ?

— La iad, Ivane, nu aici.

— Măi ! Dar ce sărăcie lucie pe aici, pe la raiu !... zise Ivan.

Şi, nemailungind vorba, îndată şi porneşte la iad. Şi el ştie pe unde cotigeşte, că nu umblă tocmai mult, şi numai iaca ce dă şi de poarta iadului. Şi atunci, odată începe a bate în poartă, strigînd :

— Ei ! Tabacioc este ?

— Este, răspunde cineva dinlăuntru.

— Votchi este ?

— Este.

— Femei sunt ?

— Dar cum să nu fie ? !

— Lăutari sunt ?

— Ho, ho ! Cîţi pofteşti.

— A ! *haraşo, haraşo !* Aici e de mine ! Deschideţi iute, zise Ivan, tropăind şi frecîndu-şi mînile.

Dracul de la poartă, gîndind că e vreun muştereu vechiu de-al lor, deschide ; şi atunci, numai iaca ce se trezesc pe neaşteptate cu Ivan Turbinca !

— Vai de noi şi de noi ! ziseră atunci dracii, scărmănîndu-se de cap în toate părţile. Aşă-i c-am păţit-o ?

Ivan însă, poronceşte să-i aducă mai degrabă votchi, tabacioc, lăutari şi femei frumoase, că are gust să facă un guleaiu.

Se uită dracii unii la alţii şi, văzînd că nu-i chip de stat împotriva lui Ivan, încep a-i aduce, care dincotro, rachiu, tutun, lăutari şi tot ce-i poftea lui Ivan sufletul. Umblau dracii în toate părţile, iute ca prîsnelul, şi-i întrau lui Ivan în voie cu toate cele, căci se temeau de turbincă ca de nu ştiu ce: poate mai rău decît de sfînta cruce.

De la o vreme se chefăluieşte Ivan cum se cade, şi unde nu începe a chiui prin iad şi a juca *Horodincă* şi *Cazacinca*, luînd şi pe draci şi pe drăcoaice la joc, cu nepus în masă ; şi, în vîrtejul cela, răsturna tărăbi şi toate cele în toate părţile, de-ţi venea să te strici de rîs de iznoavele lui Ivan. Acum, ce să facă dracii ca să-l urnească de-acolo ? Gîndesc ei, se sucesc ei, se frămîntă ei cu mintea fel şi chip, dar nici unuia nu-i vine în cap ce să facă. Talpa-iadului însă, mai ajunsă de cap decît toţi dracii, zise atunci lui Scaraoschi :

— Haram de capul vostru ! de n-aş fi eu aici, aţi păţi voi şi mai rău decît aşa ! Aduceţi-mi degrabă o putină, o pele de cîne şi două beţe, să fac o jucărie cum ştiu eu, şi acuş vi-l mătur de-aici.

Şi atunci, îndată i se aduc cele cerute, şi Tălpoiul face iute o darabană ; şi apoi, furişîndu-se de Ivan, iese cu dînsa afară şi începe a o bate ca de războiu : brr... brr...

Ivan, atunci, îşi vine în simţire şi într-un buc iese afară cu puşca la umăr, să vadă ce este.

Talpa-iadului, atunci, face ţuşti ! înlăuntru, şi dracii, tronc ! închid poarta după Ivan, şi, puind zăvoarele bine, bucuria lor că au scăpat de turbincă. Bate el Ivan în poartă cît poate, se răcăduieşte el cu puşca, dar au prins ei acum dracii la minte.

— Ei, las', cornoraţilor ! De mi-ţi mai pica vrodată în mînă, turbinca are să vă ştie de ştire.

Văzînd Ivan că porţile iadului sunt ferecate în toate părţile şi că dracii n-au gînd să-i deschidă, se lehămeteşte el acum şi de lăutari, şi de tabacioc, şi de votchi, şi de tot, şi porneşte iar la raiu să slujească pe Dumnezeu.

Şi cum ajunge la poarta raiului, dinafară, se şi pune acolo de strajă şi stă neadormit zi şi noapte, tot întru una, fără să se clintească din loc.

Şi nu mult după aceasta, numai iaca ce vine şi Moartea şi vrea numaidecît să între la Dumnezeu, ca să primească poronci.

Ivan atunci îi pune şpaga în pept şi zice :

— *Ştoti, Vidma !* Unde vrei să te duci ?

— La Dumnezeu, Ivane, să vedem ce mi-a mai poronci.

— Nu-i voie, zise Ivan ; las', că mă duc eu să-ţi aduc răspuns.

— Ba nu, Ivane, trebuie să mă duc eu.

Ivan atunci, văzînd că Moartea dă chioară peste dînsul, se stropşeşte la ea zicînd :

— *Paşol, Vidma, na turbinca !*

Moartea atunci, neavînd încotro, se bagă în turbincă şi acuş icneşte, acuş suspină, de-ţi venea să-i plîngi de milă. Iară Ivan leagă turbinca la gură cu nepasare ş-o anină într-un copac. Apoi începe a bate în poartă. Sfîntul Petre, atunci, deschide şi, cînd colo, se trezeşte cu Ivan.

— Ei, Ivane, doar te-ai săturat acum de umblat prin lume după crancalîcuri ?

— M-am săturat şi m-am prea săturat, sfinte Petre.

— Ei, şi ce vrei acum ?

— Ia, vreu să mă duc la Dumnezeu, să-i spun ceva.

— Bine, Ivane, du-te ; nu ţi-e oprită calea. De-a puterea fi, acum eşti de casa noastră.

Ivan atunci se duce de-a dreptul înaintea lui Dumnezeu şi zice :

— Doamne, nu ştiu dacă ai la ştiinţă ori ba, dar eu slujesc la poarta raiului de multă vreme. Şi acum vine Moartea şi întreabă ce mai poronciţi.

— Spune-i, Ivane, din partea mea, că poroncesc să moară trei ani de zile de-a rîndul, numai oameni bătrîni, aşa ca tine... zise Dumnezeu, zîmbind cu bunătate.

— Bine, Doamne, zise Ivan, uitîndu-se cam lung la Dumnezeu. Mă duc să-i spun cum ai poroncit.

Şi, ducîndu-se el, scoate Moartea de la închisoare şi-i zice :

— Dumnezeu a poroncit ca să mănînci trei ani de zile de-a rîndul numai pădure bătrînă ; de cea tînără să nu te-atingi ! Înţeles-ai ? Hai, porneşte şi-ţi fă datoria !

Moartea, atunci, porneşte prin codri, supărată ca vai de ea, şi începe a roade la copaci bătrîni, de-i pocneau fălcile.

Şi după ce se împlinesc trei ani în capăt, iar porneşte la Dumnezeu, să primească poronci. Dar cînd ştia că are să deie peste Ivan, i se tăiau picioarele ş-o strîngea în spate de frică.

— Turbinca ! afurisita de turbincă mă vîră în toate boalele, zicea Moartea, suspinînd. Decît n-am încotro ; trebuie să mă duc... zise ea oftînd.

În sfîrşit, merge ea, nu merge, şi de la o vreme ajunge la poarta raiului. Dar, cînd colo, dă iar cu ochii de Ivan.

— Tot aici eşti, Ivane, tot ?

— Ba bine că nu ! zise Ivan, făcînd stînga-mprejur şi puindu-se drept în calea Morţii. Dar unde gîndeai să fiu cînd asta mi-e slujba ?

— Gîndeam că te-i fi dus prin lume, după berbantlîcuri de-a tale.

— Dacă doar de lume am fugit ; o ştiu eu cît e de dulce şi de amară, bat-o pustia s-o bată ! I-s roase lui Ivan urechile de dînsa. Dar ce-ai slăbit aşa, Vidmă ?

— De bunătăţile tale, Ivane. Acum cred că nu ţi-i mai face blăstăm cu mine, mi-i da drumul să întru la Dumnezeu, că tare mare treabă mai am !...

— Da, cum nu ? ! ia mai pune-ţi pofta la o parte, că doar nu piere lumea... nu cumva ai pofti oare să te pui la taifasuri cu Dumnezeu ?

— Dar ştii că te prea întreci cu şaga, Ivane...

— Aşa ţi-e treaba ? Încă mă iei la trei parale ? *Paşol na turbinca, Vidma !*

Moartea, atunci, se vîră în turbincă, şi Ivan o pune la pastramă, zicînd :

— Şopîrcai cu cine şopîrcai, dar cu Ivan nu şopîrcai.

Dumnezeu, însă, ştia de toate acestea, dar voia să mai facă şi pe cheful lui Ivan, nu tot pe-a Morţii ; căci multe bunătăţi mai făcuse şi ea în viaţa ei !

— Ia deschide, sfinte Petre, zise Ivan, bătînd apoi la poartă.

Sfîntul Petre deschide, şi Ivan se duce iar de se înfăţişează înaintea lui Dumnezeu şi zice :

— Doamne, Moartea întreabă, ce mai poronciţi ? Şi să nu vă supăraţi, dar tare-i neastîmpărată şi avană, drept să vă spun ; şede ca pe spini şi vrea numaidecît să-i daţi răspuns.

— Du-i răspuns, Ivane, că poroncesc să moară de-acum înainte trei ani de zile de-a rîndul numai oameni tineri, şi alţi trei ani de zile să moară numai copii obraznici.

— Bine, Doamne, zise Ivan, închinîndu-se până la pămînt. Mă duc să-i spun cum ai poroncit... şi cum

ajunge Ivan dinafară de poartă, scoate Moartea din turbincă şi-i zice :

— Dumnezeu a poroncit ca de-acum înainte să mănînci trei ani de zile de-a rîndul numai pădure tînără ; şi alţi trei ani de zile, numai vlăstări fragede, răchiţică, smicele, nuiele şi altele de sama acestora ; de pădurea cea bătrînă să nu te-atingi, că-i poznă ! Auzit-ai, Vidmă ? Hai, porneşte până te văd, şi-ţi fă datoria cu sfinţenie.

Moartea atunci, înghiţind noduri, porneşte prin dumbrăvi, lunci şi huceaguri, supărată ca vai de capul ei. Şi, de voie, de nevoie, începe cînd a roade la copaci tineri, cînd a forfăca smicele şi nuiele, de-i pîrîiau măselele şi o dureau şelele şi grumazii întinzîndu-se pe sus, la plopii cei înalţi, şi plecîndu-se atîta pe la rădăcinele celor tufari, după mlădiţe fragede. Se zămorea şi ea, sărmana, cum putè. În sfîrşit, s-a chinuit Moartea aşa trei ani de zile de-a rîndul, şi încă alţi trei ani, şi după ce i se împlinesc cei şese ani de osîndă, iar porneşte la Dumnezeu, să vadă ce poronci i-a mai da. Nu-i vorbă că ştia Vidma ce-o aştepta, dar ce era să facă ?

— Turbinca ! Mînca-o-ar focul s-o mănînce ! zicea Moartea, ducîndu-se la raiu ca şi cum ar fi mers la spînzurătoare. Nu ştiu ce să mai zic şi despre Dumnezeu ca să nu greşesc. Pesemne c-au ajuns şi el în mintea copiilor, Doamne iartă-mă, de i-a dat lui Ivan cel nebun atîta putere asupra mea. Bine mi-ar părè să-l văd şi pe Dumnezeu într-o zi, cît e de mare şi puternic, în turbinca lui Ivan ; ori, de nu, macar pe sfîntul Petrea ; numai atunci mi-ar crede ei mie.

Şi mergînd ea tot bodrogănind vrute şi nevrute, ajunge la poarta raiului ; şi cînd dă iar de Ivan, i se întunecă lumea înaintea ochilor şi zice oftînd :

— Dar bine, Ivane, iar ai de gînd să mă chinuieşti cu turbinca ceea a ta ?

— Ba, dac-aş avè mai multă putere, ţi-o spun drept că ţi-aş scoate ochii ca la dracul şi te-aş frige pe frigare, zise Ivan cu ciudă, că din pricina ta s-a prăpădit atîta amar de lume, de la Adam şi pănă astăzi. *Paşol na turbinca, Vidma !* Şi de-acum, nici mai spun lui Dumnezeu despre tine, hoanghină bătrînă ce eşti ! Tu şi cu Talpa-iadului sunteţi potrivită păreche. Îmi vine să vă rup cu dinţii de bunişoare ce sunteţi ! Am să te ţin la pastramă, hăt şi bine ! De-acum în turbincă au să-ţi putrezească ciolanele. Hă, hă !

Suspină ea Moartea, dar pace bună ! Ivan parcă nici n-o vede, nici n-o aude. În sfîrşit, trece ea aşa o bucată de vreme, cît a fi trecut, şi într-una din zile vine Dumnezeu la poartă, să vadă ce năzbutii mai face Ivan cu turbinca ceea.

— Ei, Ivane, ce mai direguieşti ? Moartea n-a mai venit pe-aici ?

Ivan, atunci, lasă capul în jos şi, tăcînd, începe a face feţe-feţe. Iară moartea răspunde înnăduşit din turbincă :

— Iată-mă-s, Doamne, pusă la opreală ; m-ai lăsat de rîsul unui şuiu ca Ivan, nenorocita de mine !

Dumnezeu, atunci dezleagă turbinca, dă drumul Morţii şi zice lui Ivan :

— Ei, Ivane, destul de-acum ; ţi-ai trăit traiul şi ţi-ai mîncat malaiul ! De milostiv, milostiv eşti ; de bun la inimă, bun ai fost, nu-i vorbă. Dar, de la o vreme încoace, cam de pe cînd ţi-am blagoslovit turbinca aceasta, te-ai făcut prea nu ştiu cum. Cu dracii de la boierul cela ai făcut hara-para. La iad ai tras un guleaiu de ţi s-a dus vestea ca de popă tuns. Cu Moartea te-am lăsat pănă acum de ţi-ai făcut mendrele cum ai vrut ; n-ai ce zice. Dar toate-s pănă la o vreme, fătul meu. De-acum ţi-a venit şi ţie rîndul să

mori ; n-am ce-ţi face. Trebuie să dăm fiecăruia ce este al său, căci şi Moartea are socoteala ei ; nu-i lăsată numai aşa, degeaba, cum crezi tu.

Ivan atunci, văzînd că s-au trecut de şagă, se pune în genunchi dinaintea lui Dumnezeu şi-l roagă cu lacrimi, zicînd :

— Doamne ! Rogu-te să fiu îngăduit macar trei zile, în care să-mi grijesc sufletul, să-mi lucrez racla cu mîna mea astă slăbănoagă şi să mă aşez singure într-însa ; şi după aceste facă Moartea ce va voi cu mine, căci văd eu bine că mi s-a strîns funia la par ; încep a slăbi văzînd cu ochii.

Dumnezeu îi învoieşte cererea aceasta şi apoi, luîndu-i turbinca din stăpînire, îl dă pe sama Vidmei, ca după trei zile să-i ieie sufletul !

Ivan acum, rămîind singur, supărat ca vai de el, pe de-o parte că i-a luat Dumnezeu turbinca, pe de alta că are să moară, s-a pus pe gînduri.

„Mă rog, ia să stau şi să-mi fac socoteală cu ce m-am ales eu cît am trăit pe lumea asta, zise Ivan în gîndul său. În oaste am fost numai de zbucium : hăis, haram, cea, haram ! De-atunci încoace am umblat, ia, aşa, teleleu Tanasă. M-am dus la raiu, de la raiu la iad, şi de la iad la raiu. Şi tocmai acum, la dică, n-am nici o mîngăiere ! Raiu mi-a trebuit mie la vremea asta ? Ia, aşa păţeşti dacă te strici cu dracul ; aici, la sărăcăciosul ist de raiu, vorba ceea : «Falā goală, traistă uşoară» ; şezi cu banii în pungă şi duci dorul la toate cele. Mai mare pedeapsă decît asta nici că se mai poate ! Votchi nu-i, tabacioc nu-i, lăutari nu-s, guleaiu nu-i, nimica nu-i ! Mai am numai trei zile de trăit, şi te... ai dus, Ivane, de pe faţa pămîntului ! Oare nu-i de făcut vreo şmichirie până mai este încă vreme ?“

În sfîrşit, mai stă el Ivan oleacă aşa, cu fruntea răzămată pe mînă, şi-i şi trăsneşte în gînd una :

„Taci ! Că i-am dat de meşteşug. Încaltea, ce-a fi, a fi ; dar degeaba n-are să fie... Văd eu bine că tot de una mi-e acum.“

Şi odată se duce Ivan răpede cu cele două carboave el ştie unde şi cumpără unelte de teslărie, două lătunoaie groase, patru balamale, cîteva piroane, două belciuge şi un lăcătoiu zdravăn, şi se aruncă de-şi face el singur o drăguţă de raclă, să poată şedè şi împăratul într-însa.

— Iaca, Ivane, şi casa de veci, zise el. Trei coţi de pămînt, atîta-i al tău ! Vezi în ce se încheie toată scofala de pe lumea asta ?

Dar n-apucă Ivan a sfîrşi bine vorba din urmă, şi numai iaca se şi trezeşte cu Moartea la spate :

— Ei, Ivane, gata eşti ?

— Gata, răspunse el, zîmbind.

— Dacă eşti gata, hai ! Aşază-te mai răpede în raclă, că n-am vreme de perdut. Poate mă mai aşteaptă şi alţii să le dau răvaş de drum.

Ivan, atunci, se pune în raclă cu faţa în jos.

— Nu aşa, Ivane, zise Moartea.

— Dar cum ?

— Pune-te cum trebuie să şadă mortul.

Ivan se pune într-o rîlă şi lasă picioarele spînzurate afară.

— Dar bine, Ivane, una-i vorba, alta-i treaba ; mult ai să mă ţii ? Pune-te, măi frate, bine, cum se pune !

Ivan, atunci, se întoarce iar cu faţa-n jos, cu capul bălălău într-o parte şi iar cu picioarele afară.

— Ă... ra... ca' de mine şi de mine ! Dar nici atîta lucru nu ştii ? Se vede că numai de blăstămăţii ai fost bun în lumea asta... Ia fugi d-acolo, să-ţi arăt eu, nebunule ce eşti !

Ivan, atunci, iese din raclă şi stă în picioare umilit. Iară Moartea, avînd bunătate a dăscăli pe Ivan, se pune în raclă cu faţa-n sus, cu picioarele întinse, cu mînile pe pept şi cu ochii închişi, zicînd :

— Iaca aşa, Ivane, să te aşezi.

Ivan, atunci, nu perde vremea şi face ţranc ! capacul deasupra, încuie lacata, şi, cu toată rugămintea Morţii, umflă racla în spate şi se duce de-i dă drumul pe-o apă mare, curgătoare, zicînd :

— Na ! că ţi-am făcut coneţul. De-acum du-te pe apa sîmbetei ! Şi să ieşi din raclă cînd te-a scoate bunica din groapă. Mi-a luat el Dumnezeu turbinca din pricina ta, dar încaltea ţi-am făcut-o bună şi eu !

— Ei, ei ! Doamne, zise apostolul Petru rîzînd,vezi de ce s-a mai apucat acum Ivan al sfinţiei-tale ? Bine-a mai zis cine-a zis : „Dacă dai nas lui Ivan, el se suie pe divan".

Dumnezeu atunci, văzînd pănă unde merge îndrăzneala lui Ivan, a început a se cam lua şi el pe gînduri de năzdrăvăniile lui ! Şi aşa, a zis Dumnezeu să se desfacă săcriul acolo unde era şi să iasă Moartea la liman, ca să-şi răzbune şi ea acum pe Ivan. Şi îndată s-a făcut aşa, şi cînd nici nu visa Ivan că are să mai deie vrodată ochii cu Moartea, numai iaca ce se trezeşte cu dînsa faţă-n faţă, zicîndu-i :

— Dar bine, Ivane, aşa ne-a fost vorba ?

Ivan, atunci, a rămas încremenit, fără să mai poată zice un cuvînt macar.

— Încă te faci niznai ? Ei, Ivane, Ivane ! Numai răbdarea şi bunătatea lui Dumnezeu cea fără de margini poate să precovîrşească fărădelegile şi îndărătnicia ta. De demult erai tu mătrăşit din lumea asta şi ajuns de batjocura dracilor, dacă nu-ţi întra Dumnezeu în voie mai mult decît însuşi fiului său. Să ştii, Ivane, că de-acum înainte ai să fii bucuros să mori ;

şi ai să te tîrîi în brînci după mine, rugîndu-mă să-ţi ieu sufletul, dar eu am să mă fac că te-am uitat şi am să te las să trăieşti cît zidul Goliei şi Cetatea Neamţului, ca să vezi tu cît e de nesuferită viaţa la aşa de adînci bătrîneţe !

Şi l-au lăsat Moartea de izbelişte să trăiască :

> Cît e lumea şi pămîntul,
> Pe cuptior nu bate vîntul.

Şi aşa, văzînd Ivan că nu mai moare, zise în sine :

„Oare nu cumva de-acum mi-oi da cu paru-n cap de răul Vidmei ? Ba, zău, nici nu gîndesc. Deie-şi ea, dacă vrè !"

Şi cică atunci unde nu s-a apucat şi el, în ciuda Morţii, de tras la mahorcă şi de chilit la ţuică şi holercă, de parc-o mistuia focul.

— Guleaiu peste guleaiu, Ivane ; căci altfel înnebuneşti de urît, zicea el.

Dă, ce era să facă bietul om, cînd Moartea-i chioară şi nu-l vede ?...

Şi aşa, a trăit Ivan cel fără de moarte veacuri nenumărate, şi poate că şi acum a mai fi trăind, dacă n-a fi murit.

(Convorbiri literare, 1 aprilie 1878)

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Dedicat d-şoarei L. M.

I

Stau cîteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre pe cînd începusem şi eu, drăgăliţă-Doamne, a mă ridica băieţaş la casa părinţilor mei, în satul Humuleştii, din tîrg drept peste apa Neamţului ; sat mare şi vesel, împărţit în trei părţi, care se ţin tot de una : Vatra satului, Delenii şi Bejenii.

Şi-apoi Humuleştii, şi pe vremea aceea, nu erau numai aşa, un sat de oameni fără căpătăiu, ci sat vechiu răzăşesc, întemeiet în toată puterea cuvîntului : cu gospodari tot unul şi unul, cu flăcăi voinici şi fete mîndre, care ştiau a învîrti şi hora, dar şi suveica, de vuia satul de vatale în toate părţile ; cu biserică frumoasă şi nişte preoţi şi dascali şi poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Şi părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic şi cu bunătate mai era ! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ţinterim, care era îngrădit cu zaplaz de bîrne, streşinit cu şindilă, şi ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru şcoală ; ş-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădiţa Vasile a Ilioaiei, dascalul bisericei, un holteiu zdravăn, frumos şi voinic, şi sfătuia pe oameni să-şi deie copiii la învăţătură.

Şi unde nu s-au adunat o mulţime de băieţi şi fete la şcoală, între care eram şi eu, un băiet prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra mea.

Şi cea dintăi şcolăriţă a fost însăşi Smărăndiţa popei, o zgîtie de copilă ageră la minte şi aşa de silitoare, de întrecea mai pe toţi băieţii şi din carte, dar şi din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la şcoală şi vedea ce se petrece... Şi ne pomenim într-una din zile că părintele vine la şcoală şi ne aduce un scaun nou şi lung, şi, după ce-a întrebat de dascăl, care cum ne purtăm, a stat puţin pe gînduri, apoi a pus nume scaunului „Calul Balan" şi l-a lăsat în şcoală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la şcoală, cu moş Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de şcoală nouă, un drăguţ de biciuşor de curele, împletit frumos, şi părintele îi pune nume „Sfîntul Nicolai", după cum este şi hramul bisericei din Humuleşti... Apoi pofteşte pe moş Fotea că, dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă aşa, din cînd în cînd, cîte unul, şi ceva mai grosuţ, dacă se poate... Bădiţa Vasile a zîmbit atunci, iară noi, şcolarii, am rămas cu ochii holbaţi unii la alţii. Şi a pus părintele pravilă şi a zis că în toată sîmbăta să se procitească băieţii şi fetele, adică să asculte dascalul pe fiecare de tot ce-a învăţat peste săptămînă ; şi cîte greşele va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greşeală să-i ardă şcolarului cîte un sfînt Nicolai. Atunci copila părintelui, cum era sprinţară şi plină de incuri, a bufnit de rîs. Păcatul ei, sărmana !

— Ia poftim de încalecă pe Balan, jupîneasă ! zise părintele, de tot posomorît, să facem pocinog sfîntului Nicolai cel din cuiu.

Şi cu toată stăruinţa lui moş Fotea şi a lui bădiţa Vasile, Smărăndiţa a mîncat papara, şi pe urmă şedea

cu mînile la ochi şi plîngea ca o mireasă, de sărea cămeşa de pe dînsa. Noi, cînd am văzut asta, am rămas înlemniţi. Iar părintele, ba azi, ba mîne, aducînd pitaci şi colaci din biserică, a împărţit la fiecare, de ne-a îmblînzit, şi treaba mergea strună ; băieţii schimbau tabla în toate zilele, şi sîmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, aşa, cîteodată ; căci, din băţul în care era aşezată fila cu cruce-ajută şi buchile scrise de bădiţa Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătaji, de la trătaji la ceaslov, ş-apoi, dă, Doamne, bine ! În lipsa părintelui şi a dascălului intram în ţinterim, ţineam ceaslovul deschis, şi, cum erau filele cam unse, trăgeau muştele şi bondarii la ele, şi, cînd clămpăneam ceaslovul, cîte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată ; potop era pe capul muştelor ! Întru una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele şi, cînd le vede aşa sîngerate cum erau, îşi pune mînile în cap de necaz. Şi cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Balan şi a ne mîngăia cu sfîntul ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muşte şi ale cuvioşilor bondari, care din pricina noastră au pătimit.

Nu trece mult după asta, şi-ntr-o zi, prin luna lui maiu, aproape de Moşi, îndeamnă păcatul pe bădiţa Vasile tîntul, că mai bine nu i-oiu zice, să puie pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiet mai mare şi înaintat în învăţătură până la genunchiul broaştei, era sfădit cu mine din pricina Smărănditei popei, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muşte... Şi Nică începe să mă asculte ; şi mă ascultă el, şi mă ascultă, şi unde nu s-apucă de însemnat la greşele cu ghiotura pe o draniţă : una, două, trei, până la douăzeci şi nouă. „Măi ! ! ! s-a trecut de şagă, zic eu, în gîndul meu ; încă nu m-a gătit de ascultat, şi cîte au să mai fie !" Şi unde n-a început a mi se face

negru pe dinaintea ochilor şi a tremura de mînios... Ei, ei ! acu-i acu ! „Ce-i de făcut, măi Nică ?“ îmi zic eu în mine. Şi mă uitam pe furiş la uşa mîntuirii şi tot scăpăram din picioare, aşteptînd cu neastîmpăr să vie un lainic de şcolar de afară, căci era poruncă să nu ieşim cîte doi deodată ; şi-mi crăpa măseaua-n gură cînd vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Balan şi de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vînătăi. Dar adevăratul sfînt Nicolai se vede că a ştiut de ştirea mea, că numai iaca ce întră afurisitul de băiet în şcoală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre uşă, ies răpede şi nu mă mai încurc primprejurul şcoalei, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Şi cînd mă uit înapoi, doi hojmalăi se şi luase după mine ; şi unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele ; şi trec pe lîngă casa noastră, şi nu întru acasă, ci cotigesc în stînga şi întru în ograda unui megieş al nostru, şi din ogradă în ocol, şi din ocol în grădina cu păpuşoi, care erau chiar atunci prăşiţi de-al doilea, şi băieţii după mine ; şi, până să mă ajungă, eu, de frică, cine ştie cum, am izbutit de m-am îngropat în ţărnă, la rădăcina unui păpuşoiu. Şi Nic-a lui Costache, duşmanul meu, şi cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lîngă mine vorbind cu mare ciudă ; şi se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui. Şi de la o vreme, nemaiauzind nici o foşnitură de păpuşoi, nici o scurmătură de găină, am ţîşnit o dată cu ţărna-n cap, şi tiva la mama acasă, şi am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la şcoală măcar să ştiu bine că m-or omorî !

A doua zi, însă, a venit părintele pe la noi, s-a înţeles cu tata, m-au luat ei cu binişorul şi m-au dus iar la şcoală. „Că, dă, e păcat să rămîi fără leac de învăţătură, zicea părintele ; doar ai trecut de bucheludeazla şi bucheriţazdra : eşti acum la ceaslov, şi mîne-poimîne ai să treci la psaltire, care este cheia tu-

turor învăţăturilor, şi, mai ştii cum vine vremea ? poate să te faci şi popă aici, la biserica Sfîntului Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată ş-oiu vedè eu pe cine mi-oiu alege de ginere.“

Hei, hei ! cînd aud eu de popă şi de Smărăndiţa popei, las muştele în pace şi-mi ieu alte gînduri, alte măsuri ; încep a mă da şi la scris, şi la făcut cadelniţa în biserică, şi la ţinut isonul, de parcă eram băiet. Şi părintele mă iè la dragoste, şi Smărăndiţa începe din cînd în cînd a mă fura cu ochiul, şi bădiţa Vasile mă pune să ascult pe alţii, şi altă făină se măcina acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răguşit, balcîz şi răutăcios, nu mai avea stăpînire asupra mea.

Dar nu-i cum gîndeşte omul, ci-i cum vrè Domnul. Întru una din zile, şi chiar în ziua de Sfîntul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă vodă pe acolo spre mănăstiri. Şi bădiţa Vasile n-are ce lucra ? Hai şi noi, măi băieţi, să dăm ajutor la drum, să nu zică vodă, cînd a trece pe aici, că satul nostru e mai leneş decît alte sate. Şi ne luăm noi de la şcoală şi ne ducem cu toţii. Şi care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanţele, care cu căruţele, care cu covăţile, în sfîrşit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic-a Petricăi, cu pasnicul, vătămanul şi cîţiva nespălaţi de mazili se purtau printre oameni de colo până colo, şi, cînd deodată, numai iaca vedem în prund cîţiva oameni claie peste grămadă, şi unul din ei mugind puternic. „Ce să fie acolo ?“ ziceau oamenii, alergînd care de care din toate părţile.

Pe bădiţa Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau acum zdravăn şi-l puneau în cătuşi, să-l trimită la Peatră... Iaca pentru ce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Aşa, cu amăgele, se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste... Afurisită privelişte mai fu şi asta ! Flăcăii ceilalţi pe dată s-au făcut nevă-

zuţi, iară noi, copiii, ne-am întors plîngînd pe la casele noastre. Afurisit să fie cînerul de vornic, şi cum au ars el inima unei mame, aşa să-i ardă inima Sfîntul Foca de astăzi, lui şi tuturor părtaşilor săi ! blăstămau femeile din sat, cu lacrimi de foc, în toate părţile. Iar mama lui bădiţa Vasile îşi petrecea băietul la Peatră, bocindu-l ca pe un mort ! „Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cît se vede cu ochii, zicea bădiţa Vasile mîngăind-o ; şi în oaste trăieşte omul bine, dacă este vrednic· Oştean a fost şi Sfîntul Gherghe, şi Sfîntul Dimitrie, şi alţi sfinţi mucenici, care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi şi noi ca dînşii !"

Ei, ei ! pe bădiţa Vasile l-am perdut ; s-a dus unde i-a fost scris. Şi părintele Ioan umbla acum cu pletele în vînt să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădiţa Vasile, cuminte, harnic şi ruşinos ca o fată mare. Era în sat şi dascălul Iordache, fîrnîitul de la strana mare, dar ce-ţi-i bun ? Ştia şi el glasurile pe dinafară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea de bătrîn ce era ; ş-apoi mai avea şi darul suptului... Aşadar, şcoala a rămas pustie pentru o bucată de vreme, şi cîţiva dintre noi, care ne ţineam de părintele Ioan, calea-valea : biserica deschide pe om. Duminicile bîzîiam la strană, şi hîrşti ! cîte-un colac ! Şi, cînd veneau cele două ajunuri, cîte treizeci-patruzeci de băieţi fugeam înaintea popei, de rupeam omătul de la o casă la alta, şi la Crăciun nechezam ca mînzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa de clocotea satul. Şi cînd ajungea popa, noi ne aşezam în două rînduri şi-i deschideam calea, iară el îşi trăgea barba şi zicea cu mîndrie către gazdă :

— Aiştia-s mînzii popei, fiiule. Nişte zile mari ca aceste le aşteaptă şi ei, cu mare bucurie, tot anul. Gătitu-le-aţi ceva bob fert, găluşte, turte cu julfă şi vărzare ?

— Gătit, cinstite părinte ; poftim de ne blagosloviţi casa şi masa, şi poftim de mai şedeţi, să ne şadă peţitorii.

Cînd auzeam noi de masă, tăbăram pe dînsa, ş-apoi, aţine-te, gură ! Vorba ceea : „De plăcinte rîde gura, de vărzare, şi mai tare".

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul ! Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit aşa de tare şi am răsturnat masa omului, cu bucate cu tot, în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de ruşine. Dar el tot cu bunătate :

— De unde nu-i de-acolo nu se varsă, fiilor ; însă mai multă băgare de samă nu strică !

Apoi la hramul bisericei se ţinea praznicul cîte-o săptămînă încheietă, şi numai să fi avut pîntece unde să pui coliva şi bucatele, atît de multe erau. Şi dascăli, şi popi, şi vlădici, şi de tot soiul de oameni, din toate părţile, se adunau la hramul bisericei din Humuleşti, şi toţi ieşeau mulţămiţi. Ba şi pe la casele oamenilor se ospătau o mulţime de străini. Şi mama, Dumnezeu s-o ierte, straşnic se mai bucura cînd se întîmpla oaspeţi la casa noastră şi avea prilej să-şi împartă pînea cu dînşii...

— Or mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mîna mea. Că, oricum ar fi, tot îs mai aproape dinţii decît părinţii. S-au văzut de acestea !

Şi cînd învăţam eu la şcoală, mama învăţa cu mine acasă şi citea acum la ceaslov, la psaltire şi *Alexandria* mai bine decît mine, şi se bucura grozav cînd vedea că mă trag la carte.

Din partea tatei, care ades îmi zicea în bătaie de joc : „Logofete, brînză-n cuiu, lapte acru-n călămări, chiu şi vai prin buzunări !" puteam să rămîn cum

era mai bine: „Nic-a lui Ştefan a Petrei", om de treabă şi gospodar în Humuleşti. Vorba ceea:

> Decît codaş în oraş,
> Mai bine-n satul tău fruntaş.

Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, şi să învăţ mai departe. Şi tot cihăia mama pe tata să mă mai deie undeva la şcoală, căci auzise ea spuind la biserică, în „Parimei", că omul învăţat înţelept va fi şi pe cel neînvăţat slugă-l va avea.

Şi afară de aceasta, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toţi zodierii şi cărturăresele pe la care căutase pentru mine şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate: ba că am să petrec între oameni mari, ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr, ba că am un glas de înger, şi multe alte minunăţii, încît mama, în slăbăciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un al doilea Cucuzel, podoaba creştinătăţii, care scotea lacrimi din orice inimă împetrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor şi veselea întreaga făptură cu viersul său.

— Doamne, măi femeie. Doamne, multă minte-ţi mai trebuie! zicea tata, văzînd-o aşa de ahotnică pentru mine. Dac-ar fi să iasă toţi învăţaţi, după cum socoţi tu, n-ar mai avè cine să ne tragă ciubotele. N-ai auzit că unul cică s-a dus odată bou la Paris, unde-a fi acolo, şi a venit vacă? Oare Grigore a lui Petre Lucăi de la noi din sat pe la ce şcoli a învăţat, de ştie spune atîtea bongoase şi conăcăria pe la nunţi? Nu vezi tu că, dacă nu-i glagore-n cap, nu-i, şi pace bună!

— Aşa o fi, n-a fi aşa, zise mama, vreu să-mi fac băietul popă, ce ai tu?

— Numaidecît popă, zise tata. Auzi, măi! Nu-l vezi că-i o tigoare de băiet, cobăit şi leneş, de n-are

păreche. Dimineaţa, până-l scoli, îţi stupeşti sufletul. Cum îl scoli, cere demîncare. Cît îi mic, prinde muşte cu ceaslovul şi toată ziulica bate prundurile după scăldat, în loc să pască cei cîrlani şi să-mi deie ajutor la trebi, după cît îl ajută puterea. Iarna, pe gheaţă şi la săniuş. Tu, cu şcoala ta, l-ai deprins cu nărav. Cînd s-a face mai mărişor, are să înceapă a-i mirosi a catrinţă, şi cu astă rînduială n-am să am folos de el niciodată.

Şi după cum am cinste a vă spune, multă vorbă s-a făcut între tata şi mama pentru mine, până ce a venit în vara aceea, pe la august, şi cinstita holeră de la 48 şi a început a secera prin Humuleşti în dreapta şi în stînga, de se auzea numai chiu şi vai în toate părţile. Şi eu, neastîmpărat cum eram, ba ieşeam la pîrlaz, cînd trecea cu mortul pe la poarta noastră şi-l boscorodeam cu cimilitura:

> Chiţigaie, gaie, ce ai în tigaie?
> Papa puilor duc în valea socilor.
> Ferice de gangur, că şede într-un vîrf de soc
> Şi se roagă rugului şi se-nchină cucului!
> Nici pentru mine, nici pentru tine,
> Ci pentru budihacea de la groapă,
> Să-i dai vacă de vacă şi doi boi să tacă.

Ba îl petreceam până la biserică şi apoi veneam acasă cu sînul încărcat de covrigi, mere turture, nuci poleite, roşcove şi smochine din pomul mortului, de se încrucea tata şi mama cînd mă vedeau cu dînsele. Şi ca să mă scape de belea, m-au trimis la stînă în dumbrava Agapiei, lîngă podul Cărăgiţei, unde erau şi oile noastre, să şed acolo până s-a mai potoli boliştea. Însă peste noapte a şi dat holera peste mine şi m-a frămîntat şi m-a zgîrcit cîrcel; şi-mi ardea sufletul în mine de sete, şi ciobanii şi baciul habar

n-aveau de asta, numai se întorceau pe ceea parte în ţipetele mele şi horăiau mereu. Iară eu mă tîrîiam cum puteam până la fîntînă, în dosul stînei, şi pe nimică pe ceas beam cîte-un cofăiel întreg de apă. Pot zice că în noaptea aceea la fîntînă mi-a fost masul, şi n-am închis ochii nici cît ai scăpăra din amînar. Abia despre ziuă s-a îndurat Vasile Bordeianu, strungarul nostru, de s-a dus în Humuleşti, cale de două ceasuri cu piciorul, şi a înştiinţat pe tata, de a venit cu căruţa şi m-a luat acasă. Şi pe drum, necontenit ceream apă, iar tata mă amîna cu momele de la o fîntînă la alta, până a dat Dumnezeu de am ajuns în Humuleşti. Şi, cînd colo, doftorii satului, moş Vasile Ţandură şi altul, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă şi prăjeau pe foc într-un ceaun mare nişte hoştine cu său ; şi după ce mi-au tras o frecătură bună cu oţet de leuştean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoştinele ferbincioare pe o pînzătură şi m-au înfăşat cu ele peste tot, ca pe un copil ; şi nu pot şti cît a fi trecut la mijloc până ce am adormit mort, şi de-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit, sănătos ca toţi sănătoşii ; Dumnezeu să odihnească pe moş Ţandură şi pe tovarăşul său ! Şi, vorba ceea : „Lucrul rău nu piere cu una, cu două". Până-n seară, am şi colindat mai tot satul, ba şi pe la scăldat am tras o raită, cu prietenul meu Chiriac a lui Goian, un lainic şi un pierde-vară ca şi mine. Dar tata nu mi-a mai zis atunci nimică ; m-a lăsat în voia mea pentru o bucată de vreme.

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei, să mă deie undeva la şcoală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

— Lui dascălul Vasile a Vasilcăi îi plăteam numai cîte un sorocovăţ pe lună. Iar postoronca de dascălul Simeon Fosa din Ţuţuieni, numai pentru că

vorbeşte mai în tîlcuri decît alţii şi sfîrcîieşte toată ziua la tabac, cere cîte trei husăşi pe lună ; auzi vorbă ! Nu face băietul ista atîţia husăşi, cu straie cu tot, cîţi am dat eu pentru dînsul până acum !

Cînd a mai auzit mama şi asta, s-a făcut foc,

— Sărmane omule ! Dacă nu ştii boabă de carte, cum ai să mă înţelegi ? Cînd tragi sorocoveţii la musteaţă, de ce nu te olicăieşti atîta ? Petre Todosiicăi, crîşmarul nostru, aşa-i că ţi-a mîncat nouă sute de lei ? Vasile Roibu din Bejeni, mai pe-atîţia, şi alţii cîţi ? Ruştei lui Valică şi Măriucăi lui Onofreiu găseşti să le dai şi să le răsdai ? Ştiu eu, să nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci să dormi ! Şi pentru băiet n-ai de unde da ? Măi omule, măi ! Ai să te duci în fundul iadului, şi n-are să aibă cine te scoate dacă nu te-i sili să-ţi faci un băiet popă ! De spovădanie fugi ca dracul de tămîie. La biserică mergi din Paşti în Paşti. Aşa cauţi tu de suflet ?

— Ian taci, măi femeie, că biserica-i inima omului, şi dacă voiu muri, tot la biserică am să şed, zise tata ; nu mai face şi tu atîta vorbă, ca fariseul cel făţarnic. Bate-te mai bine cu mîna peste gură şi zi ca vameşul : Doamne, milostiv fii mie, păcătoasei, care-mi tot îmbălorez gura pe bărbat degeaba.

În sfîrşit, cît s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea, tot pe-a mamei a rămas ; căci într-o duminică, prin cîrneleaga, a venit tatul mamei, bunicu-meu David Creangă din Pipirig, la noi şi, văzînd cearta iscată între tata şi mama din pricina mea, a zis :

— Las', măi Ştefane şi Smărănducă, nu vă mai îngrijiţi atîta ; că azi e duminică, mîne luni şi zi de tîrg, dar marţi, de-om ajunge cu sănătate, am să ieu nepotul cu mine şi am să-l duc la Broşteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la

școala lui Baloș, și-ți vedè voi ce-a scoate el din băiet ; că de ceilalți băieți ai mei, Vasile și Gheorghe, am rămas tare mulțămit cît au învățat acolo. De douăzeci și mai bine de ani, de cînd port vornicia în Pipirig, am dus-o cam anevoie numai cu răbușul. Ce folos că citesc orice carte bisericească... dacă nu știi a însemna măcar cîtuș de cît, e greu. Însă de cînd mi-au venit băieții de la învățătură, îmi țin socoteala ban cu ban, și huzuresc de bine ; acum zic și eu că poți duce vornicia pe viață, fără să te simți. Zău, mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala ceea a lui, cine vrea să înțeleagă ! Și, Doamne, peste ce profesor înțelept și iscusit a dat ! Așa vorbește de blînd și primește cu bunătate pe fiecare, de ți-i mai mare dragul să te duci la el ! Ferice de părinții care l-au născut, că bun suflet de om este, n-am ce zice ! Și mai ales pentru noi, țăranii munteni, este o mare facere de bine. Cînd am venit eu cu tata și cu frații mei, Petrea și Vasile și Nică, din Ardeal în Pipirig, acum șasezeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Baloș în Moldova ? Doar la Iași să fi fost așa ceva și la Mănăstirea Neamțului, pe vremea lui mitropolitu Iacob, care era oleacă de cimotie cu noi, de pe Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamțului, bunicul mîne-ta, Smărandă, al cărui nume stă scris și astăzi pe clopotul bisericei din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal știa puțină carte, ca și mine ; și apoi a pribegit de-acolo, ca și noi, s-a tras cu bucatele încoace, ca și moș Dediu din Vînători și alți mocani, din pricina păpistășiei mai mult, pe cît știu eu. Și atît era de cuprins, de s-au umplut munții : Hălăuca, Peatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul și Boampele, până dincolo peste Pătru-Vodă, de turmele și tamazlîcurile lui. Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie ; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare. Și se dusese vestea în toate părțile despre bunătatea și bogăția sa. Până și vodă cic-ar fi tras o dată în gazdă la Ciubuc, și întrebîndu-l cu cine mai ține atîta amar de bucate, el ar fi răspuns : „Cu cei slabi de minte și tari de vîrtute, măria-ta". Atunci vodă nu s-a putut stăpîni de mirare, spuind : „Ia, aista-i om, zic și eu ; de-ar fi mulți ca dînsul în domnia mea, puțină lipsă ar duce țara la nevoi !" Și l-a bătut vodă cu mîna pe umăr, zicîndu-i : „Moșule, să știi că de azi înainte ești omul meu, și la domnie ți-i deschisă ușa orișicînd."

Și de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omul lui vodă, încît și până astăzi un deal, în partea despre Plotunul, unde era mai mult așezarea lui Ciubuc, se cheamă *Dealul Omului.*

Pe acest deal, Smărandă, am fugit în vremea zaverei, cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan, de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu volintirii la Secu și apoi se îndreptară spre Pipirig, după jăfuit ; iar pe soră-ta Ioana, de grăbiți ce-am fost, o uitasem acasă, pe prispă, în albiuță. Și mă-ta, cînd a dat de copilă că nu-i, a început a-și smulge părul din cap și a o boci înnădușit, zicînd : „Vai de mine și de mine, copila mea, au străpuns-o turcii !"

Eu însă m-am suit în vîrful unui brad și, cum am văzut că apucă turcii spre Plotunul, m-am azvîrlit fără sine pe părul unui cal, am alergat acasă și, cînd colo, am găsit copila teafără, însă răsturnată cu albiuța de niște porci, care grohăiau împrejurul ei, cît pe ce să o rupă. Iar pe la capătul albiuței am găsit cîteva rubele, puse de turci, se vede, la capul copilei. Atunci am luat copila și, de bucurie, nici nu știu cînd am ajuns cu dînsa la mă-ta, în Dealul Omului. Și după ce mi-am venit puțin în sine, am zis și eu în amărăciune, ca mulți înainte de mine : cei care n-au copii nu știu ce-i necazul. Bună minte mai au unia, în felul acesta, de

nu se însoară ! Şi unul dintr-aceştia a fost şi Ciubuc mocanul, care, neavînd femeie, nici copii, ce i-a venit mai tîrziu, de evlavia cea multă ce avea, sau din alte împrejurări, a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamţului, şi el s-a călugărit, mai cu toţi haidăii lui, făcînd multe pomeniri cît a fost în viaţă. Iar astăzi petrece în linişte lîngă zidurile mănăstirii. Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească întru împărăţia cerească ! Căci şi noi ca mîne avem a ne duce acolo ! Aşa-i că voi habar n-aveţi de toate aceste, de nu v-aş fi spus eu ? zise bunicul oftînd.

— Nu-i, rău, măi Ştefane, să ştie şi băietul tău oleacă de carte, nu numaidecît pentru popie, cum chiteşte Smaranda, că şi popia are multe năcăfale, e greu de purtat. Şi decît n-a fi cum se cade, mai bine să nu fie. Dar cartea îţi aduce şi oarecare mîngăiere. Eu, să nu fi ştiut a ceti, de mult aş fi înnebunit, cîte am avut pe capul meu. Însă deschid *Vieţile sfinţilor* şi văd atîtea şi atîtea şi zic : „Doamne, multă răbdare ai dat aleşilor tăi !" Ale noastre sunt flori la ureche pe lîngă cele ce spune în cărţi. Ş-apoi, să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărţi culegi multă înţelepciune, şi, la dreptul vorbind, nu eşti numai aşa, o vacă de muls pentru fiecare. Băietul văd că are ţiere de minte şi, numai după cît a învăţat, cîntă şi citeşte cît se poate de bine.

De aceste şi altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama şi cu tata, mai toată noaptea, duminică spre luni şi luni spre marţi ; căci la noi mînea cînd venea din Pipirig la tîrg să-şi cumpere cele trebuitoare.

Iar marţi des-dimineaţă puse tarniţile şi desagii pe cai şi, legîndu-i frumuşel cu căpăstrul : pe cel de al doilea de coada celui întăiu, pe cel de-al treile de coada celui al doile, pe cel de-al patrule de coada celui al treile, cum îi leagă muntenii, a zis :

— Ei, măi Ştefane şi Smărănducă, mai rămîneţi cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am. Hai, nepoate, gata eşti ?

— Gata, bunicule, haidem, zisei, necăjindu-mă cu nişte costiţe de porc afumate şi cu nişte cîrnaţi fripţi, ce mi-i pusese mama dinainte.

Şi, luîndu-mi rămas bun de la părinţi, am purces cu bunicul spre Pipirig. Şi era un puiu de ger în dimineaţa aceea, de crăpau lemnele ! Şi din sus de Vînători, cum treceam puntea peste apa Neamţului, bunicul în urmă, cu caii de căpăstru, şi eu înainte, mi-au lunecat ciubotele şi am căzut în Ozană cît mi ţi-i băietul ! Noroc de bunicul ! „Şi scroambele ieste a voastre îs pocite", zise el scoţîndu-mă repede, murat până la pele şi îngheţat hăt-bine, căci năboise apa în toate părţile. Şi iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuse bocnă. „Opinca-i bună, săraca ! Îţi şede piciorul hodinit, şi la ger huzureşti cu dînsa." Şi până a vorbit aceste, eram şi învălit într-o sarică ghiţoasă de Caşina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum, şi hai la Pipirig. Şi cînd m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un puiu de bogdaproste, cît pe ce să se prăpădească plîngînd. Încă n-am văzut aşa femeie, să plîngă de toate cele : era miloasă din cale-afară. Carne de vită nu mînca în viaţă, tot din astă pricină ; şi cînd se ducea sărbătoarea la biserică, bocea toţi morţii din ţinterim, fie rudă, fie străin, fără deosebire. Bunicul însă era aşezat la mintea lui, îşi căuta de trebi cum ştia el şi lăsa pe bunica într-ale sale, ca un cap de femeie ce se găsea.

— Oiu, Doamne, Davide, cum nu te mai astîmperi ! De ce-ai scos băietul din casă pe vremea asta ?

— Ca să te mieri tu, Nastasie, zise bunicul, scoţînd o pele de porc sălbatic din cămară şi croind cîte-o pă-

reche de opinci pentru Dumitru şi pentru mine ; apoi le-a îngruzit frumos şi a petrecut cîte-o păreche de aţă neagră de păr de cal prin cele nojiţe.

Şi a treia zi după asta, dîndu-ne schimburi şi cîte două părechi de obiele de suman alb, ne-am încălţat cu opincile binişor şi, sărutînd mîna bunicăi, am luat-o prin Boboieşti, iar cu bunicul, şi cu Dumitru, fratele mamei cel mai mic, şi suind pe la fundul Hălăucii, am ajuns după un tîrziu în Fărcaşa, unde ne-a fost şi masul, împreună cu părintele Dumitru de la Pîrăul Cîrjei, care avea o guşă la gît cît o ploscă de cele mari şi gîrîia dintr-însa ca dintr-un cimpoiu, de n-am putut închide ochii de răul său mai toată noaptea. Nu era vinovat bietul preot, şi, după cum spunea şi el, e mai rău de cei ce au guşa în cap decît cei ce o poartă pe dinafară...

A doua zi am purces din Fărcaşa pe la Borca spre Pîrăul Cîrjei şi Cotîrgaş, până ce am ajuns şi la Broşteni. Şi după ce ne-a aşezat bunicul în gazdă, cu toată cheltuiala lui, la una, Irinuca, apoi ne-a dus pe la profesor şi pe la biserică, de ne-a închinat pe la icoane, şi pe urmă ne-a lăsat cu sănătate şi s-a întors acasă, trimiţîndu-ne din cînd în cînd cele trebuitoare.

Şi satul Broştenii fiind împrăştiat, mai ca toate satele de la munte, nu se ruşina lupul şi ursul a se arăta ziua-meaza mare prin el ; o casă ici, sub tihăraia asta, alta dincolo de Bistriţă, sub altă tihăraie, mă rog, unde i-a venit omului îndămînă să şi-o facă. Şi Irinuca avea o cocioabă veche de bîrne, cu ferestrele cît palma, acoperită cu scînduri, îngrădită cu răzlogi de brad şi aşezată chiar sub munte, pe malul stîng al Bistriţei, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tînără, nici tocmai bătrînă ; avea bărbat şi o fată balcîză şi lălîie, de-ţi era frică să înnoptezi cu dînsa în casă. Noroc numai că de luni dimineaţa şi până sîmbătă seara n-o

mai vedeai ; se ducea cu tată-său în munte, la făcut ferestrea, şi lucra toată săptămîna ca un bărbat pentru nimica toată : doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia îşi puteau scoate mămăliga. Ba la mulţi se întîmpla de veneau sîmbătă noaptea cîte cu un picior frînt sau cu boii stîlciţi, şi aceasta le era cîştig pe deasupra.

Cocioaba de pe malul stîng al Bistriţei, bărbatul, fata şi boii din pădure, un ţap şi două capre slabe şi rîioase, ce dormeau pururea în tindă, era toată averea Irinucăi. Dar şi asta-i o avere, cînd e omul sănătos. Însă ce mă priveşte ? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la şcoală ; şi văzînd profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre şcolari să ne tundă. Cînd am auzit noi una ca asta, am început a plînge cu zece rînduri de lacrimi şi a ne ruga de toţi dumnezeii să nu ne sluţească. Dar ţ-ai găsit ! profesorul a stat lîngă noi, până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus în rînd cu ceilalţi şcolari şi ne-a dat de învăţat, după puterea noastră, între una-alta, şi „Îngerul a strigat“ pe dinafară.

Şi am dus-o noi aşa până pe la Mezii-Păresii. Şi unde nu ne trezim într-o bună dimineaţă plini ciucur de rîie căprească de la caprele Irinucăi ! Ei, ei ! ce-i de făcut ? Dascălul nu ne mai primea în şcoală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n-avè cine-l înştiinţa, merindele erau pe sfîrşite, rău de noi !

Nu ştiu cum se întîmplă, că, aproape de Bunavestire, unde nu dă o căldură ca aceea, şi se topeşte omătul, şi curg pîrăiele, şi se umflă Bistriţa din mal în mal, de cît pe ce să ieie casa Irinucăi. Şi noi, pe căldurile cele, ne ungeam cu leşie tulbure, şedeam afară la soare cu pelea goală, până se usca cenuşa pe noi, şi apoi ne băgam în Bistriţa de ne scăldam. Aşa ne

învăţase o babă să facem, ca să ne treacă de rîie. Vă puteţi închipui ce vra să zică a te scălda în Bistriţa, la Broşteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare ! Şi nici tu junghiu, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de rîie n-am scăpat. Vorba ceea : „Se ţine ca rîia de om".

Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat şi avînd obiceiu a şedè uitată, ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra ! Ne suim pe munte, la deal de casa ei, cîte c-o bucată de răzlog în mînă, şi cum curgeau pîrăiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stîncă din locul ei, care era numai înţinată, şi unde nu porneşte stînca la vale, săltînd tot mai sus de un stat de om ; şi trece prin gardul şi prin tinda Irinucăi, pe la capre, şi se duce drept în Bistriţă, de clocotea apa ! Asta era în sîmbăta lui Lazăr, pe la amiazi. Ei, ei ! ce-i de făcut ? Gardul şi casa femeii dărîmate la pămînt, o capră ruptă în bucăţi, nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi rîie şi tot de spaimă.

— Strînge răpede ce mai ai, până cînd nu vine baba, şi hai să fugim cu pluta ceea la frate-meu Vasile, în Borca, zise Dumitru, căci plutele începuse a umbla.

Înşfăcăm noi te mieri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută, şi plutaşii, de cuvînt, şi pornesc. Ce-a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu ştiu ; dar ştiu atîta, că eram cu gheaţa-n spate, de frică, păn-am ajuns la Borca, unde ne-a fost şi masul. Iar a doua zi, în duminica de Florii, des-dimineaţă am plecat din Borca pe Plaiul-Bătrîn, împreună cu doi plăieşi călări, spre Pipirig. Era o zi frumoasă în duminica aceea, şi plăieşii spuneau că n-au mai apucat aşa primăvară devreme de cînd îs ei.

Eu cu Dumitru însă o duceam într-un cîntec, strîngînd viorele şi toporaşi de pe lîngă plaiu, şi mergeam tot zburdînd şi hîrjonindu-ne, de parcă nu eram noi rîioşii din Broşteni, care făcusem atîta bucurie la casa

Irinucăi !... Şi mergînd noi tot aşa, cam pe la amiază, deodată s-a schimbat vremea cea frumoasă într-o vijelie cumplită, să răstoarne brazii la pămînt, nu altăceva ! Pesemne baba Dochia nu-şi lepădase toate cojoacele. Începe a bura, apoi o întoarce în lapoviţă, pe urmă o dă în frig şi ninsoare cumsecade şi, într-un buc, ne astupă drumul de nu ştiai încotro să mergi. Şi tot ninsoare şi pîclă până în pămînt, de nu se vedea om pe om alăture fiind.

— Aşă-i că s-a diochet vremea ? zise unul dintre plăieşi oftînd. Mă mieram eu să fi mîncat lupul iarna asta aşa de în pripă... De pe la Înţărcători am prăpădit drumul. De-acum s-o luăm de-a chioara, şi unde ne-a fi scris, acolo vom ieşi.

— I-auziţi glasul unui cucoş, zise celalalt plăieş. Haideţi să apucăm într-acolo şi poate să ieşim în sat undeva.

Şi ne coborîm noi, şi ne tot coborîm, cu mare greutate, pe nişte povîrnişuri primejdioase, şi ne încurcăm printre ciritei de brad, şi caii lunecau şi se duceau de-a răstăgolul, şi eu cu Dumitru mergeam zgribuliţi şi plîngeam în pumni de frig ; şi plăieşii numai icneau şi-şi muşcau buzele de frig şi necaz ; şi omătul se pusese pe une locuri până la brîu, şi începuse a înnopta cînd am ajuns într-o înfundătură de munţi, unde se auzea răsunînd glasul unui pîrăuaş ce venea, ca şi noi, din deal în vale, prăvălindu-se şi izbindu-se de cele stînci fără voinţa sa... Numai atîta, că el a trecut mai departe în drumul său, iar noi am stat pe loc şi am pus-o de mămăligă, fără apă.

— Ei, măi băieţi, ia, amù trageţi la aghioase, zise un plăieş, scăpărînd şi dînd foc unui brad.

— Ce ţi-i scris în frunte ţi-i pus ; chef şi voie bună, zise celalalt, scoţînd o hrincă îngheţată din desagi, pîrpălind-o pe jăratic şi dîndu-ne şi nouă cîte-o harchină.

Şi aşa luneca hrinca aceea de uşor pe gît, parcă era unsă cu unt! După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului; şi deasupra ninsoare, dedesubt udeală; pe-o parte îngheţai, pe una te frigeai, ca la vremea şi locul acela. Şi, tot chinuindu-ne aşa, era să ne pască alt păcat: cît pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de samă unul dintre plăieşi. Pesemne blăstămul Irinucăi ne ajunsese.

În sfîrşit, se face şi ziuă şi, după ce ne spălăm cu omăt şi ne închinăm după obiceiul creştinesc, pornim apoi cu plăieşii la deal, pe unde ne coborîsem. Ninsoarea mai încetase, şi după multă trudă am găsit drumul; şi hai, hai! hai, hai! cătră sară am ajuns la bunicul David în Pipirig. Şi cînd ne-a văzut bunica, de bucurie a şi tras un bocit.

— David al meu are de gînd să mă bage de vie în mormînt, cu apucăturile lui, cum văd eu... Inca ce rană-i pe dînşii, sărmanii băieţi! Cum i-a mîncat rîia prin străini, mititeii!

Şi după ce ne-a căinat şi ne-a plîns bunica, după obiceiul ei, şi după ce ne-a dat demîncare tot ce avea mai bun şi ne-a îndopat bine, degrabă s-a dus în cămară, a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creştet pănă în tălpi şi apoi ne-a culcat pe cuptior la căldură. Şi tot aşa ne-a uns de cîte două-trei ori pe zi cu noapte, pănă ce în Vinerea Sacă ne-am trezit vindecaţi taftă. Dar pănă atunci a venit şi veste de la Broşteni despre stricăciunea ce făcusem, şi bunicul, fără vorbă, a mulţămit pe Irinuca cu patru galbeni.

Apoi, în Sîmbăta Paştilor, m-a trimis la părinţi acasă în Humuleşti. Şi în ziua de Paşti am tras un „Îngerul a strigat" la biserică, de au rămas toţi oamenii cu gurile căscate la mine. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Şi părintele Ioan m-a pus la masă

cu dînsul, şi Smărăndiţa a ciocnit o mulţime de ouă roşii cu mine. Şi bucurie peste bucurie venea pe capul meu. Iar la Învierea a doua nu mi-a mai mers aşa de bine, căci toate fetele din sat, viind la biserică, şi unele din ele fiind mai drăcoase, cum au dat cu ochii de mine, le-a şi bufnit rîsul, şi au început a-mi zice: „Tunsul felegunsul, tunsul felegunsul, cînii după dînsul!"

Bucureşti, 1880, septembre

(Convorbiri literare, 1 ianuarie 1881)

II

Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, cînd mă gîndesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stîlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mîţele jucîndu-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam cînd începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, cînd ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie! Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci şi părinţii, şi fraţii, şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ni era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi sturlubatic şi copilăros ca vîntul în turburarea sa.

Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zîmbet uneori, cînd începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieşi, copile cu părul bălan, afară şi rîde la soare, doar s-a îndrepta vremea", şi vremea se îndrepta după rîsul meu...

Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alunga nourii cei negri

de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfigînd toporul în pămînt, afară, dinaintea uşei; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pămîntul, sau păretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mînă sau la picior, zicînd: „Na, na!", şi îndată-mi trecea durerea... cînd vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vînt şi vreme rea, sau cînd ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul; şi mai mult decît atîta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe opsasul încălţării, ori, mai în grabă, lua funingenă de la gura sobei, zicînd: „Cum nu se dioache călcăiul sau gura sobei, aşa să nu mi se dioache copilaşul!" şi-mi făcea apoi cîte-un benchiu boghet în frunte, ca să nu-şi prăpădească odorul!... şi altele multe încă făcea...

Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cît mi-aduc aminte; şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m-au legănat cînd îi sugeam ţîţa cea dulce şi mă alintam la sînu-i, gîngurind şi uitîndu-mă în ochi-i cu drag! Şi sînge din sîngele ei şi carne din carnea ei am împrumutat, şi a vorbi de la dînsa am învăţat. Iar înţelepciunea de la Dumnezeu, cînd vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgele, şi eu creşteam pe nesimţite, şi tot alte gînduri îmi zburau prin cap, şi alte plăceri mi se deşteptau în suflet, şi, în loc de înţelepciune, mă făceam tot mai neastîmpărat, şi dorul meu era acum nemărginit; căci sprinţar şi înşelător este gîndul omului, pe ale căruia aripi te poartă dorul necontenit şi nu te lasă în pace, până ce intri în mormînt!

Însă vai de omul care se ia pe gînduri ! Uite cum te trage pe furiş apa la adînc, şi din veselia cea mai mare cazi deodată în uricioasa întristare !

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată. Şi, drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului cînd mama şi tata se gîndesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mîne, sau că-i frămîntă alte gînduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe băţul său, gîndeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă cu voie bună, şi-l bate cu biciul, şi-l struneşte cu tot dinadinsul, şi răcneşte la el din toată inima, de-ţi iè auzul ; şi de cade jos, crede că l-a trîntit calul, şi pe băţ îşi descarcă mînia în toată puterea cuvîntului...

Aşa eram eu la vîrsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de cînd îi lumea asta şi pămîntul, macar să zică cine ce-a zice.

Cînd mama nu mai putea de obosită şi se lăsa cîteoleacă ziua, să se odihnească, noi, băieţii, tocmai atunci ridicam casa în slavă. Cînd venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, îngheţat de frig şi plin de promoroacă, noi îl spăriam sărindu-i în spate pe întunerec. Şi el, cît era de ostenit, ne prindea cîte pe unul, ca la „baba-oarba", ne ridica în grindă, zicînd „'tîta mare!" şi ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaiţul, şi tata se punea să mănînce, noi scoteam mîţele de prin ocniţe şi cotruţă şi le flocăiam şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul ; şi nu puteau scăpa bietele mîţe din mînile noastre pănă ce nu ne zgîriau şi ne stupeau ca pe noi.

— Încă te uiţi la ei, bărbate, zicea mama, şi le dai paiele ! Aşă-i ?... Ha, ha ! bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteţi ! că nici o lighioaie nu se poate aciua pe lîngă casă de răul vostru... Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceţi otrocol prin cele mîţe şi daţi la om

ca cînii prin băţ. Ăra ! d-apoi aveţi la ştiinţă că vă prea întreceţi cu dediochiul ! Acuş ieu varga din coardă şi vă croiesc de vă merg petecele !

— Ia lasă-i şi tu, măi nevastă, lasă-i, că se bucură şi ei de venirea mea, zicea tata, dîndu-ne huţa. Ce te pasă ? Lemne la trunchiu sunt ; slănină şi făină în pod este de-a volna ; brînză în putină, asemene ; curechiu în poloboc, slavă Domnului ! Numai de-ar fi sănătoşi, să mănînce şi să se joace acum, cît îs mititei ; că le-a trece lor zburdăciunea cînd or fi mai mari şi i-or lua grijile înainte ; nu te teme, că n-or scăpa de asta. Ş-apoi nu ştii că este-o vorbă : „Dacă-i copil, să se joace ; dacă-i cal, să tragă ; şi dacă-i popă, să citească..."

— Ţie, omule, zise mama, aşa ţi-i a zice, că nu şezi cu dînşii în casă toată ziulica, să-ţi scoată peri albi, mînca-i-ar pămîntul să-i mănînce, Doamne, iartă-mă ! De-ar mai veni vara, să se mai joace şi pe-afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădureţe ! Cîte drăcării le vin în cap, toate le fac. Cînd începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte, fuga şi el afară, şi începe a toca în stative, de pîrîie păreţii casei şi duduie fereştile ! Iar stropşitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleştele şi cu vatrarul, face o hodorogeală şi un tărăboiu, de-ţi iè auzul. Apoi îşi pun cîte-o ţoală în spate şi cîte-un coif de hîrtie în cap şi cîntă „aliluiia" şi „Doamne miluieşte, popa prinde peşte", de te scot din casă. Şi asta în toate zilele de cîte două-trei ori, de-ţi vine, cîteodată, să-i coşeşti în bătaie, dac-ai sta să te potriveşti lor...

— 'Poi dă, măi femeie, tot eşti tu bisericoasă de s-a dus vestea ; încaltea ţi-au făcut şi băieţii biserică aici pe loc, după cheful tău, macar că-ţi întră biserica în casă, de departe ce-i... De-amu puneţi-vă pe făcut privigheri de toată noaptea şi parascovenii cîte vă place, măi băieţi ; dacă vi-i voia să vă deie mă-ta în toate

zilele numai colaci de cei unşi cu miere de la „Patruzeci de sfinţi" şi colivă cu miez de nucă.

— Ei, apoi! minte ai, omule? Mă mieram eu, de ce-s şi ei aşa de cuminţi, mititeii ; că tu le dai nas şi le ţii hangul. Ia priveşte-i cum stau toţi treji şi se uită ţintă în ochii noştri, parcă au de gînd să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ş-apoi să-i vezi cum se codesc, se drîmboiesc şi se sclifosesc, zise mama. Hai ! la culcat, băieţi, că trece noaptea ; vouă ce vă pasă, cînd aveţi demîncare sub nas !...

Şi după ce ne culcam cu toţii, noi, băieţii, ca băieţii, ne luam la hîrjoană, şi nu puteam adormi de incuri, pănă ce era nevoită biata mamă să ne facă musai cîte-un şurub, două prin cap şi să ne deie cîteva tapangele la spinare. Şi tata, săturîndu-se cîteodată de atîta hălăgie, zicea mamei :

— Ei, taci, taci ! ajungă-ţi de-amu, herghelie ! Ştiu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare !

Însă mama ne mai da atunci cîteva pe deasupra, şi mai îndesate, zicînd :

— Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteţi ! Nici noaptea să nu mă pot hodini de incotele voastre ?

Şi numai aşa se putea linişti biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate ! Ş-apoi socotiţi că se mîntuia numai cu-atîta ? Ţ-ai găsit ! A doua zi desdimineaţă le începeam din capăt ; şi iar lua mama nănaşa din coardă, şi iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta ?... Vorba ceea : „Pelea rea şi răpănoasă, ori o bate, ori o lasă".

Şi cîte nu ne venea în cap, şi cîte nu făceam cu vîrf şi îndesate ! Mi-aduc aminte de parcă acum mi se întîmplă.

Mai pasă de ţine minte toate cele şi acum aşa, dacă te slujeşte capul, bade Ioane !

La Crăciun, cînd tăia tata porcul şi-l pîrlea, şi-l opărea, şi-l învălea iute cu paie, de-l înnăduşea, ca să

se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor şi făceam un chef de mii de lei, ştiind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig şi beşica s-o umplu cu grăunţe, s-o umflu şi s-o zurăiesc după ce s-a usca ; ş-apoi, vai de urechile mamei pănă ce nu mi-o spărgea de cap !

Şi, să nu-mi uit cuvîntul ! Odată, la un Sfîntul Vasile, ne prindem noi vro cîţiva băieţi din sat să ne ducem cu plugul ; căci eram şi eu mărişor acum, din păcate. Şi în ajunul Sfîntului Vasile, toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă şi mie un buhaiu ori, de nu, batăr un harapnic.

— Doamne, ce harapnic ţi-oiu da eu ! zise tata de la o vreme. N-ai ce mînca la casa mea ? Vrei să te buşească cei nandralăi prin omăt ? Acuş te descalţ !

Văzînd eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am şterpelit-o de-acasă numai cu beşica cea de porc, nu cumva să-mi ieie tata ciubotele şi să rămîn de ruşine înaintea tovarăşilor. Şi nu ştiu cum s-a întîmplat, că nici unul dintre tovarăşi n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o ieu ? În sfîrşit, facem noi ce facem, şi sclipuim de cole o coasă ruptă, de ici o cîrceie de tînjală, mai un vătrar cu belciug, mai beşica cea de porc a mea, şi, pe după toacă, şi pornim pe la case. Ş-o luăm noi de la popa Oşlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gînd să umblăm tot satul... Cînd colo, popa tăia lemne la trunchiu afară şi, cum a văzut că ne aşezăm la fereastă şi ne pregătim de urat, a început a ne trage cîteva naşteri îndesate şi a zice :

— De-abia s-au culcat găinile, şi voi aţi şi început ? Ia staţi oleacă, blăstemaţilor, să vă dau eu !

Noi, atunci, am pîrlit-o la fugă. Iar el, zvîrr ! cu o scurtătură în urma noastră ; căci era om hursuz şi pîclişit popa Oşlobanu. Şi, din spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem cînd îi

zice popei : „Drele pe podele şi bureţi pe păreţi ; cîte pene pe cucoşi, atîţia copii burduhoşi", cum obicinuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

— Măi, al dracului venetic şi ceapcîn de popă ! zicem noi, după ce ne adunăm toţi la un loc, îngheţaţi de frig şi spărieţi. Cît pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită, vedè-l-am dus pe năsălie la biserica Sfîntului Dumitru de sub cetate, unde slujeşte ; curat Ucigă-l-crucea l-a colăcit să vie şi să-şi facă budihacea casă la noi în sat. Ferească-Dumnezeu să fie preoţii noştrii aşa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică în vecii vecilor ! Şi până-l mai menim noi pe popă, până-l mai boscorodim, până una-alta, amurgeşte bine.

— Ei, amu, ce-i de făcut ? Hai să întrăm ici, în ograda asta, zise Zaharia lui Gîtlan, că ne trecem vremea stînd în mijlocul drumului.

Şi întrăm noi la Vasile-Aniţei şi ne aşezăm la fereastă după obiceiu. Dar parcă naibă vrăjeşte : cela nu sună coasa, că-i e frig ; celuia că-i îngheaţă mînile pe cîrceie ; văru-meu, Ion Mogorogea, cu vătrarul subsuoară, se punea de pricină că nu ură, şi numa-ţi crăpa inima-n tine de necaz !

— Ură tu, măi Chiriece, zic eu lui Goian ; şi noi, măi Zaharie, să prufnim din gură ca buhaiul ; iară iştialalţi să strige : hăi, hăi !

Ş-odată şi începem. Şi ce să vezi ? Unde nu se iè hapsina de nevasta lui Vasile-Aniţei cu cociorva aprinsă după noi, căci tocmai atunci trăgea focul, să deie colacii în cuptior.

— Vai, aprinde-v-ar focul să vă aprindă ! zise ea, burzuluită grozav ; dar cum se cheamă asta ? În obrazul cui v-a învăţat !...

Atunci noi, la fugă, băieţi, mai dihai decît la popa Oşlobanu... „Dar bun pocinog a mai fost ş-aista,

zicem noi, oprindu-ne în răscrucile drumului din mijlocul satului, aproape de biserică. Încă una-două de aiestea, şi ne scot oamenii din sat afară ca pe nişte lăieşi. Mai bine să mergem la culcare." Şi după ce ne arvonim noi şi pe la anul, cu jurămînt, să umblăm tot împreună, ne-am despărţit unul de altul, răbigiţi de frig şi hămisiţi de foame, şi hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. Şi iaca aşă ne-a fost umblarea cu plugul în anul acesta.

D-apoi cu smîntînitul oalelor, ce calamandros făceam !

Cînd punea mama laptele la prins, eu, fie post, fie cîşlegi, de pe-a doua zi şi începeam a linchi groşciorul de pe deasupra oalelor ; şi tot aşa în toate zilele, până ce dam de chişleag. Şi cînd căuta mama să smîntînească oalele, smîntîneşte, Smărandă, dacă ai ce...

— Poate c-au luat strigoaicele mana de la vaci, mămucăi, ziceam eu, şezînd închincit şi cu limba scoas-afară dinaintea mamei, jos lîngă oale.

— Doamne, prinde-l-voiu strigoiul cela odată la oala cu smîntînă, zicea mama, uitîndu-se lung la mine, ş-apoi las' ! Nănaşa din grindă are să-i ştie de ştire, de nu l-or putè scoate din mîna mea tot neamul strigoilor şi al strigoaicelor din lume !... Se cunoaşte el strigoiul care a mîncat smîntîna de pe limbă... Urît mi-a fost în viaţa mea omul viclean şi lingău, drept să-ţi spun, dragul mamei ! Şi să ştii de la mine că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtişag, fie lucru de purtat, fie de-a mîncării, fie ori de ce-a fi...

„Ei, apoi ! unde-o plesneşte mama şi unde crapă !" zic eu în gîndul meu, că doar tot nu eram aşa de prost până pe-acolo, să nu pricep atîta lucru.

D-apoi cu moş Chiorpec ciubotarul, megieşul nostru, ce necaz aveam ! Ba adică, drept vorbind, el avea necaz cu mine ; căci, una-două, mă duceam la om şi-l

tot sucăleam să-mi deie curele, ca să-mi fac biciu. Şi cele mai de multe ori găseam pe moş Chiorpec răbuind ciubotele cu dohot de cel bun, care face pelea moale cum îi bumbacul. Şi dacă vedea omul şi vedea că nu se poate descotorosi de mine cu vorbe, mă lua frumuşel de bărbie cu mîna stîngă, iar cu cea dreaptă muia feleştiocul în strachina cu dohot şi-mi trăgea un puiu de răbuială ca aceea pe la bot, de-i bufnea rîsul pe toţi ucenicii din ciubotărie. Şi cînd îmi da drumul, mă duceam tot într-o fugă acasă la mama, plîngînd şi stupind în dreapta şi în stînga.

— Uite, mamă, Chiorpecul dracului, ce mi-a făcut !...

— Doamne, parcă l-am învăţat eu, zicea mama, cu părere de bine ; am să-l cinstesc, zău aşa, cînd l-oiu întîlni ; că şezi lipcă unde te duci şi scoţi sufletul din om cu obrăzniciile tale, uşernic ce eşti !

Dacă auzeam aşa, mă spălam binişor pe la gură şi-mi căutam de nevoie... Şi cum uitam ciuda, fuga iar la moş Chiorpec după curele ! Şi el, cînd mă vedea intrînd pe uşă, îmi zicea cu chef : „He, he ! bine-ai venit, nepurcele !" Şi iar mă răbuia, făcîndu-mă de rîs ; şi eu iar fugeam acasă, plîngînd, stupind şi blăstemîndu-l. Şi mama avea un chin cu mine din pricina asta...

— Of ! de-ar veni iarna, să te mai dau odată la şcoală undeva, zicea mama, şi să cer dascălului să-mi deie numai pielea şi ciolanele de pe tine...

Odată, vara, pe-aproape de Moşi, mă furişez din casă şi mă duc, ziua miaza-mare, la moş Vasile, fratele tatei cel mai mare, să fur nişte cireşe ; căci numai la dînsul şi încă la vro două locuri din sat era cîte-un cireş varatic, care se cocea-pălea de Duminica Mare. Şi mă chitesc eu în mine, cum s-o dau ca să nu mă

prindă. Intru mai întăi în casa omului şi mă fac a cere pe Ioan, să ne ducem la scăldat.

— Nu-i acasă Ion, zise mătuşa Mărioara ; s-a dus cu moşu-tău Vasile sub cetate, la o chiuă din Condreni, s-aducă nişte sumani.

Căci trebuie să vă spun că la Humuleşti torc şi fetele şi băieţii, şi femeile şi bărbaţii ; şi se fac multe giguri de sumani, şi lăi, şi de noaten, care se vînd şi pănură, şi cusute ; şi acolo, pe loc, la negustori armeni, veniţi înadins din alte tîrguri — Focşani, Bacău, Roman, Tîrgu-Frumos, şi de pe aiurea, precum şi pe la iarmaroace în toate părţile. Cu asta se hrănesc mai mult humuleştenii, răzăşi fără pămînturi, şi cu negustoria din picioare : vite, cai, porci, oi, brînză, lînă, oloiu, sare şi făină de popuşoi ; sumane mari, genunchere şi sărdace ; iţari, bernevici, cămeşoaie, lăicere şi scorţuri înflorite ; ştergare de burangic alese, şi alte lucruri, ce le duceau lunea în tîrg de vînzare, sau joia pe la mănăstirile de maice, cărora le vine cam peste mînă tîrgul.

— Apoi dar, mai rămîi sănătoasă, mătuşă Mărioară ! vorba de dinioarea ; şi-mi pare rău că nu-i văru Ion acasă, că tare-aş fi avut plăcere să ne scăldăm împreună... Dar în gîndul meu : „Ştii c-am nemerit-o ? bine că nu-s acasă ; şi, de n-ar veni degrabă, şi mai bine-ar fi !"...

Şi, scurt şi cuprinzător, sărut mîna mătuşei, luîndu-mi ziua bună, ca un băiet de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat, mă şupuresc pe unde pot şi, cînd colo, mă trezesc în cireşul femeii şi încep a cărăbăni la cireşe în sîn, crude, coapte, cum se găseau. Şi cum eram îngrijit şi mă sileam să fac ce-oiu face mai degrabă, iaca mătuşa Mărioara, c-o jordie în mînă, la tulpina cireşului.

— Dar bine, ghiavole, aici ţi-i scăldatul ? zise ea, cu ochii holbaţi la mine ; scoboară-te jos, tălharule, că te-oiu învăţa eu !

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie ! Dacă vede ea şi vede că nu mă dau, zvîrr ! de vro douătrei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chiteşte. Apoi începe a se aburca pe cireş în sus, zicînd : „Stăi, măi porcane, că te căptuşeşte ea Mărioara acuş !" Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, şi odată fac zup ! în nişte cînepă, care se întindea de la cireş înainte şi era crudă şi până la brîu de naltă. Şi nebuna de mătuşa Mărioara, după mine, şi eu fuga iepureşte prin cînepă, şi ea pe urma mea, până la gardul din fundul grădinei, pe care neavînd vreme să-l sar, o cotigeam înapoi, iar prin cînepă, fugînd tot iepureşte, şi ea după mine până-n dreptul ocolului pe unde-mi era iar greu de sărit ; pe de laturi iar gard, şi hîrsita de mătuşa nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului ! Cît pe ce să puie mîna pe mine ! Şi eu fuga, şi ea fuga, şi eu fuga, şi ea fuga, până ce dăm cînepa toată palancă la pămînt ; căci, să nu spun minciuni, erau vro zece-douăsprezece prăjini de cînepă, frumoasă şi deasă cum îi peria, de care nu s-au ales nimica. Şi după ce facem noi trebuşoara asta, mătuşa, nu ştiu cum, se încîlceşte prin cînepă, ori se împedecă de ceva, şi cade jos. Eu, atunci, iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă azvîrl peste gard, de parcă nici nu l-am atins, şi-mi pierd urma, ducîndu-mă acasă şi fiind foarte cuminte în ziua aceea...

Dar mai în desară, iaca şi moş Vasile, cu vornicul şi pasnicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina şi-l cheamă să fie de faţă cînd s-a ispăşi cînepa şi cireşele... căci, drept vorbind, şi moş Vasile era un cărpănos ş-un puiu de zgîrie-brînză, ca şi mătuşa Mărioara. Vorba ceea : „Au tunat şi i-au adunat". Însă

degeaba mai clămpănesc eu din gură : cine ce are cu munca omului ? Stricăciunea se făcuse, şi vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea : „Nu plăteşte bogatul, ci vinovatul". Aşa şi tata : a dat gloabă pentru mine, şi pace bună ! Şi după ce-a venit el ruşinat de la ispaşă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicînd :

— Na ! satură-te de cireşe ! De-amu să ştii că ţi-ai mîncat liftiria de la mine, spînzuratule ! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta ?

Şi iaca aşa cu cireşele ; s-a împlinit vorba mamei, sărmana, iute şi degrabă : „Că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtuşag". Însă ce ţi-i bună pocăinţa după moarte ? D-apoi ruşinea mea, unde-o pui ? Mai pasă de dă ochi cu mătuşa Mărioara, cu moş Vasile, cu văru Ion şi chiar cu băieţii şi fetele din sat ; mai ales duminica, la biserică, la horă, unde-i frumos de privit, şi pe la scăldat, în Cierul-Cucului, unde era băteliştea flăcăilor şi a fetelor, doriţi unii de alţii, toată săptămîna, de pe la lucru !

Mă rog, mi se dusese buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap să scoţi obrazul în lume de ruşine ; şi mai ales acum, cînd se ridicase cîteva fete frumuşele în sat la noi şi începuse a mă scormoli şi pe mine la inimă. Vorba ceea :

— Măi Ioane, dragi ţi-s fetele ?

— Dragi !

— Dar tu lor ?

— Şi ele mie !...

Însă ce-i de făcut ?... S-a trece ea şi asta ; obraz de scoarţă, şi las-o moartă-n păpuşoi, ca multe altele ce mi s-au întîmplat în viaţă, nu aşa, într-un an, doi şi deodată, ci în mai mulţi ani şi pe rînd, ca la moară. Şi doar mă şi feream eu, într-o părere, să nu mai dau peste vro pacoste, dar parcă naiba mă împingea, de le făceam atunci cu chiuita.

Şi tocmai-mi-te ! Îndată după cea cu cireşele, vine alta la rînd.

Mă trezeşte mama într-o dimineaţă din somn, cu vai-nevoie, zicîndu-mi : „Scoală, duglişule, înainte de răsăritul soarelui ; iar vrei să te pupe cucul arminesc şi să te spurce, ca să nu-ţi meargă bine toată ziua ?"... Căci aşa ne amăgea mama cu o pupăză care-şi făcea cuib, de mulţi ani, într-un teiu foarte bătrîn şi scorburos, pe coasta dealului, la moş Andrei, fratele tatei cel mai mic. Şi numai ce-o auzeai vara : „Pu-pu-pup ! Pu-pu-pup !" des-dimineaţă, în toate zilele, de vuia satul. Şi cum mă scol, îndată mă şi trimite mama cu demîncare în ţarină, la nişte lingurari ce-i aveam tocmiţi prăşitori, tocmai în Valea-Sacă, aproape de Topoliţă. Şi pornind eu cu demîncarea, numai ce şi aud pupăza cîntînd :

— Pu-pu-pup ! pu-pu-pup ! pu-pu-pup !

Eu, atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte ? mă abat pe la teiu, cu gînd să prind pupăza, căci aveam grozavă ciudă pe dînsa ; nu numaidecît pentru pupat, cum zicea mama, ci pentru că mă scula în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei. Şi cum ajung în dreptul teiului, pun demîncarea jos în cărare, pe muchea dealului, mă suiu încetişor în teiu, care te adormea de mirosul... floarei, bag mîna în scorbură, unde ştiam, şi, norocul meu !... găbuiesc pupăza pe ouă şi zic plin de mulţămire : „Taci, leliţă, că te-am căptuşit eu ! îi mai pupa tu şi pe dracul de-acum !" Şi cînd aproape să scot pupăza afară, nu ştiu cum se face, că mă spariiu de creasta ei cea rotată, de pene, căci nu mai văzusem pupăză până atunci, şi-i dau iar drumul în scorbură. Şi cum stam eu acum şi mă chiteam în capul meu că şerpe cu pene nu poate să fie, după cum auzisem, din oameni, că se află prin scor-

buri cîteodată şi şerpi, unde nu mă îmbărbătez în sine-mi şi iar bag mîna să scot pupăza pe ce-a fi... dar ea, sărmana, se vede că se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburei, undeva, căci n-am mai dat de dînsa nicăiri ; parcă întrase în pămînt. „Măi ! anapăda lucru ş-aista !" zic eu înciudat, scoţînd căciula din cap şi tuflind-o în gura scorburei. Apoi mă dau jos, caut o lespede potrivită, mă suiu cu dînsa iar în teiu, îmi ieu căciula şi în locul ei pun lespedea, cu gînd c-a ieşi ea pupăza de undeva pănă m-oiu întoarce eu din ţarină. După aceea mă dau iar jos şi pornesc repede cu demîncarea la lingurari... Şi oricît oiu fi mers eu de tare, vreme trecuse la mijloc doar, cît am umblat horhăind cine ştie pe unde şi cît am bojbăit şi mocoşit prin teiu, să prind pupăza, şi lingurarilor, nici mai rămîne cuvînt, li se lungise urechile de foame aşteptînd. Ş-apoi, vorba ceea : „Ţiganului, cînd i-e foame, cîntă ; boierul se plimbă cu mînile dinapoi, iar ţăranul nostru îşi arde luleaua şi mocneşte într-însul". Aşa şi lingurarii noştri : cîntau acum îndrăcit pe ogor, şezînd în coada sapei, cu ochii painjeniţi de-atîta uitat, să vadă nu li vine mîncare dincotrova ? Cînd, pe la prînzul cel mare, numai iacătă-mă-s şi eu de după un dîmb, cu mîncarea sleită, veneam, nu veneam, auzindu-i lălăind aşa de cu chef... Atunci au şi tăbărît bălaurii pe mine, şi cît pe ce să mă înghită, de nu era o chirandă mai tînără între dînşii, să-mi ţie de parte.

— Hauileo, mo ! ogoiţi-vă ! ce tolocăniţi băiatul ? Cu tatul său aveţi ce-aveţi, iar nu cu dînsul !

Atunci lingurarii, nemaipuindu-şi mintea cu mine, s-au aşternut pe mîncare, tăcînd molcum. Şi scăpînd eu cu obraz curat, îmi ieu traista cu blidele, pornesc spre sat, mă abat iar pe la teiu, mă suiu într-însul, pun urechea la gura scorburei şi aud ceva zbătîndu-se înăuntru. Atunci ieu lespedea cu îngrijire, bag mîna

şi scot pupăza, vlăguită de atîta zbucium ; iar ouăle, cînd am vrut să-le ieu, erau toate numai o chisăliţă. După asta vin acasă, leg pupăza de picior c-o aţă ş-o îndosesc de mama vro două zile în pod prin cele putini hîrbuite ; şi una-două, la pupăză, de nu ştiau cei din casă ce tot caut prin pod aşa des. Însă a doua zi după asta, iaca şi mătuşa Măriuca lui moş Andrei vine la noi, c-o falcă-n ceriu şi cu una-n pămînt, şi se ia la ciondănit cu mama din pricina mea :

— Mai auzit-ai dumneta, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătuşa cu jale, ne trezeşte des-dimineaţă la lucru de atîţia ani ?

Grozav era de tulburată, şi numa nu-i venea să lăcrămeze, cînd spunea aceste. Şi acum văd eu că avea mare dreptate mătuşa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, sărmana, nu ştia de asta nici cu spatele.

— Ce spui, cumnată ? ! Da' că l-aş ucide în bătaie, cînd aş afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ţi-l ieu eu la depănat !

— Nici te mai îndoi despre asta, cumnată Smărandă, zise mătuşa, căci de zbînţuitul ista al dumnitale nimica nu scapă ! Ce mai atîta ? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o ; gîtul îmi pun la mijloc !

Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă suiu în pod, umflu pupăza de unde era, saiu cu dînsa pe sub streşina casei şi mă duc de-a dreptul în tîrgul vitelor, s-o vînd, căci era tocmai lunea, într-o zi de tîrg. Şi cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta ţanţoş pintre oameni de colo până colo, cu pupăza-n mînă ; că doar şi eu eram oleacă de fecior de negustor. Un moşneag nebun, c-o viţică de funie, n-are ce lucra ?

— De vînzare-ţi e găinuşa ceea... măi băiete ?

— De vînzare, moşule !

— Şi cît cei pe dînsa ?

— Cît crezi şi dumneta că face !

— Ia ad-o-ncoace la moşul, s-o drămăluiască !

Şi cum i-o dau în mînă, javra dracului se face a o căuta de ou şi-i dezleagă atunci frumuşel aţa de la picior ; apoi mi-o aruncă-n sus, zicînd : „Iaca poznă, c-am scăpat-o !“ Pupăza, zbrr ! pe-o dugheană şi, după ce se mai odihneşte puţin, îşi iè apoi drumul în zbor spre Humuleşti şi mă lasă mare şi devreme cu lacrimile pe obraz, uitîndu-mă după dînsa !... Eu, atunci, haţ ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească paserea...

— Ce gîndeşti dumneta, moşule ? Te joci cu marfa omului ? Dacă nu ţi-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul ? Că nu scapi nici cu giunca asta de mine ! Înţeles-ai ? Nu-ţi paie lucru de şagă ! Şi mă băgam în ochii moşneagului, şi făceam un tărăboiu, de se strînsese lumea ca la comedie împrejurul nostru ; dă, iarmaroc nu era ? !

— Dar ştii că eşti amarnic la viaţă, măi băiete ? ! zise moşneagul de la o vreme, rîzînd. În ce te bizui de te îndîrjeşti aşa, nepoate ? Dec ! nu cumva ai pofti să-mi iei viţica pentr-un cuc armenesc ? Pesemne te mănîncă spinarea, cum văd eu, măi ţică, şi ia acuş te scarpin, dacă vrei, ba ş-un topor îţi fac, dacă mă crezi, de-i zice „aman, puiule !“ cînd îi scăpa din mîna mea !

— Dă pace băietului, moşule, zise un humuleştean de-ai noştri, că-i feciorul lui Ştefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, şi ţi-i găsi beleaua cu dînsul pentru asta...

— He, he ! să fie sănătos dumnealui, om bun ! d-apoi chiteşti dumneta că nu ne cunoaştem noi cu Ştefan a Petrei ? zise moşneagul ; chiar mai dinioarea l-am văzut umblînd prin tîrg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani, cum îi e negustoria, şi trebuie

16*

să fie pe-aici undeva, ori în vro dugheană, la băut adălmaşul. Apoi bine că ştiu a cui eşti, măi ţică ! ian stăi oleacă, să te duc eu la tată-tău şi să văd, el te-a trimes cu pupăzi de vînzare, să spurci iarmarocul ?

Toate ca toatele, dar cînd am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiet gura. Apoi încet-încet m-am furişat pintre oameni, şi unde-am croit-o la fugă spre Humuleşti, uitîndu-mă înapoi, să văd nu mă ajunge moşneagul ? Căci îmi era acum a scăpare de dînsul, drept să vă spun. Vorba ceea : „Lasă-l, măi ! L-aş lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum !" Tocmai aşa păţisem şi eu ; ba eram încă bucuros că am scăpat numai cu-atîta. „Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, macar aşa, cu mama şi cu mătuşa Măriuca", gîndeam eu, bătîndu-mi-se inima, ca-ntr-un iepure, de frică şi de osteneală.

Şi cînd ajung acasă, aflu că tata şi mama erau duşi în tîrg ; şi fraţii îmi spun, cu spaimă, că-i poznă cu mătuşa lui moş Andrei : a sculat mai tot satul în picioare din pricina pupăzăi din teiu ; zice că i-am fi luat-o noi, şi pe mama a pus-o în mare supărare cu asta. Ştii că şi mătuşa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om ; nu-i o femeie de înţeles, ca mătuşa Anghiliţa lui moş Chiriac, s-a mîntuit vorba ! Şi cum îmi spuneau ei îngrijiţi, numai ce şi auzim cîntînd în teiu :

— Pu-pu-pup ! pu-pu-pup ! pu-pu-pup !

Soră-mea Catrina zice atunci cu mierare :

— I-auzi, băditŭă ! Doamne, cum sunt unia de năpăstuiesc omul chiar pe sfînta dreptate !

— Mai aşa, sorioară !... Dar în gîndul meu : „Cînd aţi şti voi cîte-a pătimit, sireaca, din pricina mea, şi eu din pricina ei, i-aţi plînge de milă !"

Zahei însă ne lăsase vorbind şi se ca' mai dusese în tîrg, după mama, să-i spuie bucurie despre pupăză...

Şi a doua zi, marţi, taman în ziua de lăsatul săcului de postul Sîn-Petrului, făcînd mama un cuptior zdravăn de alivenci şi plăcinte cu poalele-n brîu, şi pîrpălind nişte pui tineri la frigare, şi apoi tăvălindu-i prin unt, pe la prînzul cel mic, cheamă pe mătuşa Măriuca lui moş Andrei la noi şi-i zice cu dragă inimă :

— Doamne, cumnăţică-hăi, cum se pot învrăjbi oamenii din nimica toată, luîndu-se după gurile cele răle ! Ia poftim, soro, mai bine să mîncăm ceva din ce-a da Dumnezeu, să cinstim cîte-un pahar de vin în sănătatea gospodarilor noştri şi : „Cele răle să se spele, cele bune să s-adune ; vrajba dintre noi să piară, şi neghina din ogoară !" Căci, dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci cîmpii !

— Aşa, cumnată dragă, zise mătuşa Măriuca, strîngînd cu nedumerire din umere, cînd se punea la masă. Văzut-ai dumneta ? Să mai pui altădată temeiu pe vorbele oamenilor !

Apoi începem cu toţii a mînca. Şi alţii ca alţii, dar eu ştiu că mi-am pus bine gura la cale, să-mi fie pe toată ziua. Şi îndată ce m-am sculat de la masă, luîndu-mi rămas bun de la călcăie, fuga la scăldat ; şi cînd sar odată voiniceşte de pe-un mal nalt în ştioalnă, din greşală, drept cu faţa-n jos, numai scîntei mi s-au făcut pe dinaintea ochilor de durere ; şi am crezut că mi-a plesnit pîntecele, nu altăceva. Şi după ce-am ieşit cu mare greu din apă şi m-am pus pe mal, ţiindu-mă cu mînile de inimă, băieţii s-au strîns ciotcă împrejurul meu şi m-au înmormîntat cu năsip, şi m-au prohodit cum ştiau ei, şi de-abia mi-am venit în simţire peste vrun ceas ; ş-apoi am început a mă scălda în ticnă, până pe la asfinţitul soarelui, potrivind-o să vin acasă o dată cu vacile şi spuind

mamei că, scăpîndu-le văcarul din ocol pe ale noastre la amiază, eu singur le-am dus la păscut, și de-aceea m-am întîrziet până acum. Și mama, creștină bună, crezîndu-le toate lăptoase, după răbuș, cum i le spusesem eu cu măgulele, m-a lăudat de vrednicia ce făcusem și mi-a dat și demîncare. Iară eu, mîncînd lupește, mă făceam smerit și numai rîdeam în mine, mierîndu-mă tot atunci de ghibăcia minciunilor ce potrivisem, de-mi venea mai-mai să le cred și eu singur pe jumătate.

Iaca, așa se poate înșela omul de multe ori, cînd nici n-a gîndit, dacă nu știe a judeca bine. Însă iar mă întorc și zic: „Tot pățitu-i priceput!"

Într-o zi, pe-aproape de Sînt-Ilie, se îngrămădise, ca mai totdeauna, o mulțime de trebi pe capul mamei: niște sumani să-i scoată din stative; alții să-i nividească și să înceapă a-i țese din nou; un teanc de sumane croite, nalt până-n grindă, aștepta cusutul; peptănușii în laiță n-avea cine-i ținea de coadă; roata ședea în mijlocul casei, și canură toarsă nu era pentru bătătură! Ș-apoi, vorba ceea: „Nu ședea, că-ți șede norocul"; țevi de făcut la sucală; copil de țiță în albie, pe lîngă alți vro cinci-șase, care așteptau să le faci demîncare. Treabă era acolo, nu încurcală; și încă se cerea degrabă, căci venea cu fuga iarmarocul de Fălticeni, care acela este ce este. Și mă scoală mama atunci mai dimineață decît alte dăți și-mi zice cu toată inima:

— Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos; și eu asemene nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile și stăi lîngă mămuca, de-i fă țevi și leagănă copilul; c-apoi și eu ți-oiu lua de la Fălticeni o pălăriuță

cu tăsma ș-o curălușă de cele cu chimeriu, știi colè ca pentru tine!

— Bine, mamă! dar, în gîndul meu, numai eu știam.

Toate ca toatele, dar la cusut și sărăduit sumane și mai ales la roată, mă întreceam cu fetele cele mari din tors; și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urîtă, făcea adeseori în ciuda mea și-mi bătea din pumni, poreclindu-mă „Ion Torcalău", cum îi zicea unui țigan din Vînători. Însă pentru asta tot îmi era dragă, și torceam împreună cu dînsa, la umbra nucului lor, cîte-o movilă de drugi de canură, de mă săruta mama cînd i le arătam sara acasă.

Așa ne duceam băieții și fetele unii la alții cu lucrul, ca să ne luăm de urît, ceea ce la țară se cheamă șăzătoare și se face mai mult noaptea, lucrînd fiecare al său; cum torceam eu, de-a mai mare dragul pe întrecute cu Măriuca, și cum sfîrîia fusul roții, așa-mi sfîrîia inima-n mine de dragostea Măriucăi! Martur îmi este Dumnezeu! Și-mi aduc aminte că odată, noaptea, la o clacă de dezghiocat păpușoi, i-am scos Măriucăi un șoarec din sîn, care era s-o bage în boale pe biata copilă, de n-aș fi fost eu acolo.

D-apoi vara, în zilele de sărbătoare, cu fetele pe cîmpie, pe colnice și mai ales prin luncile și dumbrăvile cele pline de mîndreţe, după cules răchițică de făcut gălbenele, sovîrv de umplut flori, dumbravnic și sulcină de pus pintre straie, cine umbla? Povestea cîntecului:

> Fă-mă, Doamne, val de tei
> Și m-aruncă-ntre femei!

Și, scurtă vorbă, unde erau trei, eu eram al patrule.

Dar cînd auzeam de legănat copilul, nu ştiu cum îmi venea ; căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între fraţi. Însă ce era să faci cînd te roagă mama ? Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe ceriu şi aşa de frumos şi de cald afară, că-ţi venea să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzînd eu o vreme ca asta, am şparlit-o la baltă, cu gînd rău asupra mamei, cît îmi era de mamă şi de necăjită. Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra ! De la o vreme, mama, crezînd că-s prin livadă undeva, iese afară şi începe a striga, de da duhul dintr-însa : „Ioane ! Ioane ! Ioane ! Ioane !" şi Ion, pace ! Văzînd ea că nu dau răspuns de nicăiri, lasă toate în pămînt şi se ia după mine la baltă, unde ştia că mă duc ; şi, cînd colo, mă vede tologit, cu pelea goală pe nisip, cît mi ţi-i gliganul ; apoi, în picioare, ţiind la urechi cîte-o lespegioară ferbinte de la soare, cu argint printr-însele, şi aci săream într-un picior, aci în celalalt, aci plecam capul în dreapta şi la stînga, spuind cuvintele :

Auraş, păcuraş,
Scoate apa din urechi,
Că ţi-oiu da parale vechi ;
Şi ţi-oiu spăla cofele
Şi ţi-oiu bate dobele !

După aceea zvîrleam petrele, pe rînd, în ştioalna unde mă scăldam : una pentru Dumnezeu şi una pentru dracul, făcînd parte dreaptă la amundoi ; apoi mai zvîrleam cîteva, de încuiam pe dracul în fundul ştioalnei, cu bulbuci la gură ; ş-apoi, huştiuliuc ! şi eu în ştioalnă, de-a cufundul, să prind pe dracul de-un picior, căci aşa ni era obiceiul să facem la scăldat, de pe cînd Adam-Babadam. După asta, mă mai cufundam de trei ori în rînd, pentru Tatăl, pentru Fiul şi Duhul Sfînt, şi înc-o dată pentru amin.

Apoi mă trăgeam încetişor pe-o coastă, la marginea bălţii, cît mi ţi-i moronul, şi mă uitam pe furiş cum se joacă apa cu picioruşele cele mîndre ale unor fete ce ghileau pînza din susul meu. Mai frumos lucru nici că se mai poate, cred !

Toate acestea le privea biata mamă, uitată cu mînile subsuoară, cum e omul necăjit, de după un dîmb de prund, aproape de mine. Dar eu n-o vedeam pe dînsa, căci eram în treabă. În totului tot, a fi trecut la mijloc vro jumătate de ceas cît a zăbovit mama acolo, mai vro trei-patru de cînd fugisem de-acasă, ş-ar fi trebuit să înceapă a-mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci era trecut de amiază. Însă eu, în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăiesc pe lume ! În sfîrşit, mama, cît era ea de tare de cap, de la o vreme pierde răbdarea şi vine tiptil, în vîrful degetelor, pe la spatele meu, cînd mă uitam la fete, cum vă spun, îmi iè toate hainele frumuşel de pe mal şi mă lasă cu pielea goală în baltă, zicîndu-mi cu năduh :

— Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ş-apoi atunci vom avè altă vorbă ! Şi se tot duce.

Ei, ei ! ce-i de făcut, Ioane ? Fetele de la ghilit, care văzuse asta, numa-şi dau ghiont una alteia şi chicoteau pe socoteala mea, de răsuna prundul. Iară eu intram în pămînt de ruşine, şi cît pe ce să mă înec, de ciudă ce-mi era. Şi din dragostea cea mare de mai dinioarea, îmi venea acum să le strîng de gît, nu alţăceva. Dar vorba ceea : „Poţi opri vîntul, apa şi gurile oamenilor ?" De-aceea le-am lăsat şi eu pe fete să rîdă, pănă li s-a duce gura la ureche, şi pîndind vreme pe cînd şed ele plecate şi dau pînza în apă la ghilit, fac ţuştiu ! din baltă ş-o ieu la sănătoasa ; şi aşa fugeam de tare pe prund, de săreau pe-

trele, pe care le stîrneam cu picioarele, cît mine de sus. Şi fuga, şi fuga, fără să mă mai uit în urmă, până ce dau între hudiţi, pe drumul care ducea la noi acasă. Dar nu merg pe drum, de ruşine să nu întîlnesc vrun om, ci sar în grădină la Costache şi merg tupiluş prin păpuşoi ; apoi într-o hudiţă, din hudiţă în grădină la Trăsnea, şi iar prin păpuşoi ; şi cînd aproape să ies din grădină, mă simţesc cînii lui Trăsnea, şi la mine, să mă rupă ! Ce-i de făcut ? Auzisem eu din oameni că, dacă vrei să nu te muşte cînii şi să te lese în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pămînt şi să-i laşi să te latre cît le place, fără să te urneşti din loc ; căci ei bat cît bat şi, de la o vreme, te părăsesc şi se duc. Şi adevărat este, căci aşa am scăpat şi eu de cînii lui Trăsnea, atunci cînd am dat peste păcat cu ei şi ei cu mine. Noroc din ceriu până-n pămînt că nu m-a prins melianul şi haramninul de Trăsnea, care avea mare ciudă pe mine, de cînd mă zăpsise în grădina lui la furat mere domneşti şi pere sîntilieşti, căci m-ar fi snopit în bătaie. Ş-apoi numai asta mi-ar fi mai trebuit acum, cît eram de pricopsit ! În sfîrşit, după ce m-au lăsat cînii lui Trăsnea în pace, cum v-am spus, am sărit în răspintenele unui drum ; de acolo, în grădină la noi, şi atunci mi s-a părut că mă aflu în sînul lui Dumnezeu. Şi merg eu acum fără păsare prin păpuşoi, până în dreptul ogrăzii, şi mă uit printre gard şi văd pe mama cum se da în vînt după trebi cînd în casă, cînd afară ; şi-mi era mai mare mila de dînsa, dar şi de pîntecele meu cel stocit de apă încă îmi era milă. Vorba ceea : „Milă-mi e de tine, dar de mine mi se rupe inima de milă ce-mi este". Şi nemaiputînd suferi foamea, încep a mărnăi ugilit pintre gard : „Mămucăi, iacătămă-s !" Ş-odată şi sar în ogradă, mă înfăţoşez dinaintea mamei, aşa chipeş

cum eram, îi apuc mîna cu sila, o sărut şi zic, scîncind : „Mamă, bate-mă, ucide-mă, spînzură-mă, fă ce ştii cu mine ; numai dă-mi ceva de mîncare, că mor de foame !" Vorba ceea : „Golătatea încunjură, iară foamea dă de-a dreptul". Ea atunci, cum e mama cu bunătate, se uită galiş la mine şi zice oftînd :

— Bine-ţi şede, coşcogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri în halul acesta şi să mă laşi tocmai la vremea asta fără leac de ajutor ! Hai de mănîncă, dar să ştii că mi te-ai lehămetit de la inimă ; doar să te porţi de-acum tare bine, să mai fiu ceea ce-am fost pentru tine ; dar nu ştiu, zău !...

Şi, scurtă vorbă, văzînd că m-am pus rău cu mama, îi giuruiesc eu că ce-am făcut n-oiu mai face. Apoi umblu tot cu bineşorul pe lîngă dînsa şi nu ies din cuvîntul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba, căci : „Vorba dulce mult aduce" ; la trebi-s hărnicuţ cît se poate : derdicam şi măturam prin casă ca o fată mare, de n-avea mama grijă cînd se ducea undeva. Şi-ntr-o zi o văd că mă sărută şi-mi zice cu blîndeţă :

— Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei, şi să-ţi deie toate darurile sale cele bogate dacă te-i purta cum văd că te porţi de-o bucată de vreme încoace !

Atunci eu pe loc am început a plînge, şi bucuria mea n-a fost proastă. Şi mai multă mustrare am simţit în cugetul meu decît oricînd. Şi de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile şi de m-ar fi izgonit de la casă ca pe un străin, tot n-aş fi rămas aşa de umilit în faţa ei ca atunci cînd m-a luat cu bineşorul. Şi să nu credeţi că nu mi-am ţinut cuvîntul de joi până mai de-apoi, pentru că aşa am fost eu, răbdător şi statornic la vorbă în felul meu. Şi nu că mă laud, căci lauda-i faţă : prin somn, nu ceream demîncare ; dacă mă sculam, nu mai aşteptam să-mi deie alţii ; şi cînd era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă.

Ş-apoi mai aveam şi alte bunuri : cînd mă lua cineva cu răul, puţină treabă făcea cu mine ; cînd mă lua cu bineşorul, nici atîta ; iar cînd mă lăsa de capul meu, făceam cîte-o drăguţă de trebuşoară ca aceea, de nici sfînta Nastasia, izbăvitoarea de otravă, nu era în stare a o desface cu tot meşteşugul ei. Povestea ceea : „Un nebun arunc-o peatră în baltă, şi zece cuminţi n-o pot scoate".

În sfîrşit, ce mai atîta vorbă pentru nimica toată ? Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă însufleţită din Humuleşti, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci şi nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar şi sărac aşa ca anul acesta, ca în anul trecut şi ca de cînd sunt, niciodată n-am fost !

(Convorbiri literare, 1 aprilie 1881)

III

— Nu mi-ar fi ciudă, încaltea, cînd ai fi şi tu ceva şi de te miri unde, îmi zice cugetul meu, dar aşa, un boţ cu ochi ce te găseşti, o bucată de humă însufleţită din sat de la noi, şi nu te lasă inima să taci ; asurzeşti lumea cu ţărăniile tale !

— Nu mă lasă, vezi bine, cugete, căci şi eu sunt om din doi oameni ; şi satul Humuleştii, în care m-am trezit, nu-i un sat lăturalnic, mocnit şi lipsit de priveliştea lumii, ca alte sate ; şi locurile care încunjură satul nostru încă-s vrednice de amintire. Din sus de Humuleşti vin Vînătorii-Neamţului, cu sămînţă de oameni de aceia care s-au hărţuit odinioară cu Sobietzki, craiul polonilor. Şi mai din sus, monăstirile Secul şi Neamţul, altădată fala bisericei române şi a doua vistirie a Moldovei. Din jos vin satele Boiştea şi Ghindăoanii, care înjugă numai boi ungureşti la carăle lor ; unde plugurile rămîn singurele pe brazdă în ţarină, cu săptămînile, prisăcile fără prisăcar, holdele fără jitar, şi nime nu se atinge de ele ; iar oamenii din aceste sate nu ştiu ce-i judecata. Aproape de Boişte vine satul Blebea, care mai mult de jumătate, după ce-şi scapă căciula pe baltă, zice : „Să fie de sufletul tatei !"

Înspre apus miazăzi vin monăstirile : Agapia, cea tăinuită de lume ; Varaticul, unde şi-a petrecut viaţa Brancoveanca cea bogată şi milostivă, şi satele Filioara, hăţaşul căprioarelor cu sprincene scăpate din monăstire ; Bălţăteştii, cei plini de salamură, şi Ceahlăieştii, Topoliţa şi Ocea, care alungă cioara cu perja-n gură tocmai dincolo, peste hotar ; iar spre crivăţ, peste Ozană, vine Tîrgul-Neamţului, cu mahalalele Pometea de sub dealul Cociorva, unde la toată casa este livadă mare ; Ţuţuienii, veniţi din Ardeal, care mănîncă slănina rîncedă, se ţin de coada oilor, lucrează lînă şi sunt vestiţi pentru teascurile de făcut oloiu ; şi Condrenii, cu morile de pe Nemţişor şi piuăle de făcut sumani. Iar deasupra Condrenilor, pe vîrful unui deal nalt şi plin de tihărăi, se află vestita Cetatea Neamţului, îngrădită cu pustiu, acoperită cu fulger, locuită vara de vitele fugărite de strechie şi străjuită de ceucele şi vinderei care au găsit-o bună de făcut cuiburi într-însa.

Dar asta nu mă priveşte pe mine, băiet din Humuleşti. Eu am altă treabă de făcut ; vreu să-mi dau samă despre satul nostru, despre copilăria petrecută în el, şi atîta-i tot.

Cîţi domnitori şi mitropoliţi s-au rînduit la scaunul Moldovei, de cînd e ţara asta, au trebuit să treacă măcar o dată prin Humuleşti spre monăstiri. Apoi unde pui cealaltă lume care s-a purtat prin satul nostru, şi tot lume mai mult bogată şi aleasă. Mă rog, la Monăstirea Neamţului : icoană făcătoare de minuni, casă de nebuni, hram de Ispas şi iarmaroc în tîrg, tot atunci ; apoi tot pe aici, treacăt spre iarmaroace : la Peatră de Duminica Mare, şi la Folticeni de Sînt-Ilie ; la Secu, hram de Tăierea capului sf. Ioan Botezătorul ; la Agapia-n deal, hram de Schimbarea la faţă ; la Agapia-n vale, hram de

Sf. Voievozi ; şi la Varaticu, hram de Sîntă Măria mare ; lume şi iar lume !

Şi cîte tîrnosiri şi sfinţiri de biserici din nou ; şi cîte soboare şi revizii de feţe bisericeşti şi politiceşti ; şi cîţi străini din toată lumea, şi cîte inimi purtate de dor ; şi cîte suflete zdrobite şi rătăcite n-au trecut prin satul nostru spre monăstiri ! Lume, lume şi iar lume !

Şi cîte oştiri străine şi o droaie de cătane călări, tot nemţi de cei mari, îmbrăcaţi numai în fir, au trecut în vremea copilăriei mele, cu săbiile scoase, prin Humuleşti, spre monăstirile de maice, după Nataliţa cea frumoasă ! Şi au făcut nemţii mare tărăboiu prin monăstiri, şi au răscolit de-a fir-a-păr toate chiliile maicelor, dar n-au găsit-o, căci şi beciul privighitorului Pîrvu din Tîrgul-Neamţului putea să tăinuiască, la nevoie, o domniţă. Şi noroc de vărăticence, care au ştiut a-i dămoli, luîndu-i cu binişorul, şi a-i face să-şi bage săbiile în teacă, spuindu-le că cei ce scot sabia de sabie vor peri !

Dar ce-mi bat eu capul cu craii şi cu împăraţii, şi nu-mi caut de copilăria petrecută în Humuleşti şi de nevoile mele ? Aşa era cu cale să fac de la început, dar am ţinut să arăt că humuleştenii nu-s trăiţi ca în bîrlogul ursului, ci au fericirea de a vedea lume de toată mîna.

La 1852, în ziua cînd s-a sfinţit paraclisul spitalului din Tîrgul-Neamţului şi s-a deschis şcoala domnească de acolo, eu, împreună cu alţi băieţi, isonari ai bisericei, stam aproape de Ghica-vodă, care era faţă la acea serbare, încunjurat de o mulţime de lume, şi nu ne mai săturam privindu-l. Şi el, frumos la chip şi blînd cum era, văzîndu-ne pe mai toţi de-a rîndul, îmbrăcaţi cu cămeşuice cusute cu bibiluri şi albe cum e helgea, cu bondiţe mîndre, cu iţari de ţigaie şi încălţaţi cu opincuţe, spălaţi curat şi piep-

tănaţi, cu ruşinea zugrăvită în faţă şi cu frica lui Dumnezeu în inimă, aruncă o privire părintească spre noi, şi zise :

— Iată, copii, şcoala şi sfînta biserică, izvoarăle mîngăierii şi ale fericirii sufleteşti ; folosiţi-vă de ele şi vă luminaţi, şi pre Domnul lăudaţi !

Aceste vorbe, rostite de gura domnească, au brăzdat adînc inima norodului adunat acolo, şi fără întîrziere şcoala s-a umplut de băieţi doriţi de învăţătură, între care eram şi eu, cel mai bun de hîrjoană şi slăvit de leneş ; leneş fără păreche mă făcusem, căci mama, după cîtă minte avea, nu se îndura să mă mai trimită acum nici la o cofă de apă, numai să învăţ carte şi să mă fac popă, ca părintele Isaia Duhu, profesorul nostru.

Bun mai era şi părintele Duhu, cînd se afla în toane bune, Dumnezeu să-l ierte ! Pus-a el băieţii în rînduială cum nu mai văzusem până atunci ; cumpăra-ni el vara, din banii săi, cofe de zmeură şi fel de fel de puricale, de ni da să mîncăm, şi, mai în toată sîmbăta ne încărca în o droagă de-a Mănăstirii Neamţului şi ne ducea la stăriţie, să dăm esamen dinaintea stariţului Neonil, un bătrîn olog, care ne sfătuia cu duhul blîndeţei să ne ţinem de ceaslov şi psaltire ; căci toate celelalte învăţături, zicea el, sunt numai nişte ereticii, care mai mult amărăsc inima şi tulbură sufletul omului. Dar fost-a scris părintelui Duhu să nu asculte în totul sfaturile cuviosului stariţ, ci să ne înveţe şi cîte oleacă de aritmetică, de gramatică, de geografie şi din toate cîte ceva, după priceperea noastră.

Odată, venind părintele Duhu supărat foc de la monăstire, ne dete la regula de trei tema următoare :

— Dacă o para luată pe nedreptul îţi mănîncă o sută drepte, apoi şese mii de lei (leafa mea pe un an), care mi-a oprit-o stariţul Neonil pe nedreptul,

cîte parale drepte vor mînca de la Monăstirea Neamţului ?

— Douăzeci şi patru de milioane de parale, cinstite părinte, sau şese sute de mii de lei, răspunse unul dintre noi, cu crida la tabelă.

— Ia să-mi facă, Nică Oşlobanu, încredinţarea, zise părintele Duhu.

Nică Oşlobanu, ca de obiceiu, se scoală în picioare, cît mi ţi-i melianul, şi se roagă de iertare, spuind că-i doare capul. Şi atunci, nu ştiu cum îi cade un urs mare din sîn şi de-a dura prin clasă ; nu de cei pe care-i joacă ursarii, ci de mămăligă, umplut cu brînză, rotund, prăjit pe jaratic şi de pus drept inimă, cînd ţi-e foame. Băieţii dau să-l prindă, Oşlobanu se aruncă în mijlocul lor să şi-l ieie ; şi se face o chirfosală ş-un rîs în şcoală din pricina ursului celuia, de-i poznă ! Atunci, parcă-l văd cum s-a plesnit părintele Duhu cu palma peste frunte, zicînd c-un oftat adînc :

— Pesemne păcatele mele cele mari şi grele m-au aruncat şi aici, să învăţ nişte ţopîrlani sălbatici ! Mai fericit erai de-o mie de ori să paşti porcii la Cogeasca-Veche, Isaie, decît să mai fi ajuns şi zilele aceste ! Iar tu, moglanule de Oşlobene, care te robeşti pîntecelui şi nu-ţi dai cîtuş de puţină osteneală minţii, te-i face popă, ca tată-tău, cînd s-or pusnici toţi bivolii din Monăstirea Neamţului !

Oşlobanu, prost-prost, dar să nu-l atingă cineva cu cît e negru sub unghie, că-şi azvîrle ţărnă după cap, ca buhaiul. Cum se duce sara acasă, şi spune tătîne-său ce a zis părintele Isaia. Ş-apoi, las' pe popa Niculai Oşlobanu, căci el nu prea ştie multe ; slujeşte cîte trei liturghii pe zi şi pomeneşte la hurtă : pe monahi şi ieromonahi, pe stariţi, pe mitropoliţi şi pe soţiile şi copiii lor, de le merge colbul !

Într-o dimineaţă, n-are ce lucra părintele Duhu ? ! Iè pe Teofan, alt călugăr de la spital, şi se duc împreună la biserica Sfîntului Lazăr de sub dealul Cetăţii. Şi cum întră în biserică, încep a căuta pricină părintelui Oşlobanu, care slujea, că nu se ţine de tipic.

— Tipic, boaite făţarnice ? Ia să vă dau eu tipic ! zise părintele Oşlobanu, lăsînd sfintele încolo. Ne-aţi luat cu şmichirie pe marele mucenic Dimitrie, izvorîtorul de mir, şi ne-aţi dat, în locul acestui sfînt vestit, pe Lazăr, un jidan tremţuros, care tot moare şi iar învie, şi învie şi iar moare, de nu mai ştie nime de numele lui ! Acesta-i hram ? Şi după ce ne-aţi calicit, luîndu-ne moşia şi închizîndu-ne biserica cu zid, închideţi acum în ciudă şi poarta spitalului ; ba până şi clopotele ni le-au oprit de tras cînerii de doftori, tot din pricina voastră, de ni s-au împrăştiet poporenii ; nici chioară de babă nu mai dă pe la biserică ! Şi încă una : de şeizeci şi mai bine de ani, de cînd slujesc preuţia, voi aveţi să mă învăţaţi tipicul, pui de năpîrcă ce sunteţi ! Ia staţi oleacă, să vă scot eu gărgăunii din cap !...

Şi zvîrr ! cu pravila cea mare după călugări. Apoi, umflînd un sfeşnic zdravăn de alamă, după dînşii, să-i afurisască !... Şi, na ! părintele Duhu şi Teofan şi-au prăpădit papucii, fugind mai mult pe brînci decît în picioare ; chiar după tipic !

A doua zi, Nică Oşlobanu ca mai ba să deie pe la şcoală ; dar nici părintele Duhu pe la biserica Sfîntului Lazăr, că l-ar fi pironit părintele Oşlobanu pe cruce şi l-ar fi pus în podul bisericei, spre păstrare, cu parte din icoanele rămase aici de la Cetatea Neamţului.

Şi mi se pare că avea mare dreptate bietul bătrîn, căci în locul bisericei Sfîntului Lazăr fusese altă biserică, de lemn, al cărei hram era Sfîntul Dimitrie,

făcută şi înzestrată cu moşie de Vasile Lupu-voievod, ca şi cea de la noi din Humuleşti. Însă Monăstirea Neamţului, bună mehenghe, cînd a făcut spitalul din Tîrgul-Neamţului, face şi biserica Sfîntului Dumitru de peatră, îi schimbă hramul, numind-o Sfîntul Lazăr, o închide cu zid în cuprinsul spitalului, şi hramul Sfîntului Dumitru l-a pus la paraclisul de la spital. Iar moşia preuţilor a păpat-o, ca şi pe moşia Humuleştii. Şi de aici supărarea părintelui Oşlobanu ajunsese la culme ; să nu vadă sămînţă de călugăr pe la biserica lui, că-i potopeşte ! Ca prin urechile acului de n-a făcut mucenic pe părintele Duhu, în locul sfîntului Dumitru, izvorîtorul de mir.

Peste cîteva zile după asta auzim că Nică Oşlobanu s-a dus să înveţe la şcoala catihetică din Folticeni, vorbă să fie ! Văru-meu, Ion Mogorogea, Gîtlan, Trăsnea şi alţi cunoscuţi ai mei se duseseră tot acolo, mai demult ; bineînţeles, pe socoteala pungei părinţilor lor. Şi eu, rămîind fără tovarăşi de ispravă, şi mai dîndu-mi şi părintele Isaia un puiu de bate, aşa din senin, cihăiam pe mama să se puie pe lîngă tata, ca doar m-a da şi pe mine la catihet, macar că eram un ghibirdic şi jumătate.

Galbeni, stupi, oi, cai, boi şi alte bagateluri de alde aceste, prefăcute în parale, trebuia să ducă dascălii poclon catihetului de la fabrica de popi din Folticeni ; ş-apoi lasă-te în *conta* sfinţiei-sale, că te scoate poponeţ, ca din cutie... Pentru mine însă numai două merţe de orz şi două de ovăs a dat tata cui se cuvine, de am fost primit în Folticeni, căci şcoala era numai de mîntuială ; boii să iasă !

Ajungînd acolo toamna tîrziu, m-am aşezat în gazdă la Pavel, ciubotarul din uliţa Rădăşenii, unde erau şi ceilalţi tovarăşi ai mei. Catihetul, care făcea ziua noapte şi noaptea zi, jucînd stos, rar venea pe

la şcoală. Noi, dacă vedeam aşa, ne duceam şi mai rar ; dar nebunii ştiu că făceam de-ajuns !

Pavel era holteiu, şi casa lui destul de încăpătoare : lăiţi şi paturi de jur împrejur ; lîngă sobă, altul, şi toate erau prinse. Iară gazda, robotind zi şi noapte, se proslăvea pe cuptor, între şanuri, calupuri, astrăgaciu, bedreag, dichiciu şi alte custuri tăioase, muşcheà, piedecă, hască şi clin, ace, sule, cleşte, pilă, ciocan, ghinţ, piele, aţă, hîrbul cu călacan, cleiu şi tot ce trebuie unui ciubotar.

Cu noi şedea şi Bodrîngă, un moşneag fără căpătăiu, însă de tot hazul. Pentru puţină mîncare şi cîte-oleacă de paşcă de cea de trei ocă la para, slujea toată casa : tăia lemne, aţiţa focul, aducea apă, mătura, ne spunea la poveşti nopţi întregi, şezînd cu nasul în tăciuni, şi ne cînta din fluier : Doina, care te umple de fiori, Corăbiasca, Măriuţa, Horodinca, Alivencile, Ţiitura, Ca la uşa cortului, hori şi alte cîntece sculăţele ca aceste, de jucam până ce asudau podelele şi ne sărea talpele de la ciubote cu călcăie cu tot, că doar acum o dădusem şi eu pe ciubote. Şi din pricina lui Pepelea de moş Bodrîngă, Pavel mai nu le putea dovedi din cîrpit ; ba şi el, uneori, sărindu-şi din minţi, îşi rupea ciubotele ferfeniţă, jucînd împreună cu noi.

Odată venise lui Oşlobanu rîndul să cumpere lemne ; şi aşa, cu toată cărpănoşia lui, iese cîne-cîneşte în medean, aproape de gazda noastră, şi găseşte un ţăran de la Sasca, pare-mi-se, ori de la Baia, cu un car încărcat cu lodbe de fag.

— Cît cei pe car, bade ? zise Oşlobanu, căruia nu-i era a cumpăra lemne cum nu mi-e mie acum a mă face popă.

— Trei husăşi, dascăle.

— Ce spui, bădişorule, pentru un braţ de lemne ? ! Da' că le duc în spate pe toate odată pân-acasă...

— Dacă le-i duce, dascăle, ţi le dau degeaba.

— Zău, nu şuguieşti, bade ?

— Nici o şagă, dascăle ; să vedem cum le-i duce, şi halal să-ţi fie !

Oşlobanul iè atunci lemnele din carul omului cîte unul-unul şi le razămă în picioare lîngă braţu-i ; după aceea descinge brîul de pe lîngă sine şi le împrejură, legîndu-le frumuşel, să nu se hrentuiască ; apoi, săltîndu-le şi aburcîndu-le cam anevoie, le umflă-n spate şi la gazdă cu dînsele. Un băietan nebunatic de-alăturea, văzînd asta, zise cu glas mare :

— Dascăle-Trascăle, be-he-he ! dracul să te iè !

Iar ţăranul, făcîndu-şi cruce, a rămas cu gura căscată, fără să blestească un cuvînt.

Acum nu vă mai spun cît era de încărcat carul cu lemne, care, la aşa loc, ţinea pe vremea aceea şepte lei şi jumătate, şi cît era de mare şi de tare Nică Oşlobanu şi alţi vro şeizeci ca dînsul, între care mulţi, lăsîndu-şi nevestele cîte cu doi-trei copii acasă, în creierii munţilor, venise la Folticeni să se pricopsească de învăţătură...

Ş-apoi carte se învăţa acolo, nu glumă ! Unii cîntau la psaltichie, colea, cu ifos :

> Ison, oligon, petasti,
> Două chendime, homili,

până ce răguşeau ca magarii ; alţii, dintr-o răsuflare, spuneau cu ochii închişi cele şepte taine din catihisul cel mare. Gîtlan se certa şi prin somn cu urieşul Goliat. Musteciosul Davidică de la Fărcaşa, până tipărea o mămăligă, mîntuia de spus pe de rost, răpede şi fără greş, toată istoria *Vechiului Testament* de Filaret Scriban, împărţită în perioade, şi pronumele conjunctive de dativ şi acuzativ din gramatica lui Măcărescu :

— Mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le; me-te-îl-o, ne-ve-i-le, mi-ţi-i, ni-vi-li.

Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustiiu! Unia dondăneau ca nebunii, până-i apuca ameţeală; alţii o duceau numai într-un muget, cetind până le perea vederea; la unia le umblau buzele parcă erau cuprinşi de pedepsie; cei mai mulţi umblau bezmetici şi stăteau pe gînduri, văzînd cum îşi pierd vremea, şi numai oftau din greu, ştiind cîte nevoi îi aşteaptă acasă. Şi turbare de cap şi frîntură de limbă ca la aceşti nefericiţi dascăli nu mi s-a mai dat a vedè; cumplit meşteşug de tîmpenie, Doamne fereşte!

De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte, cu barba în furculiţă şi favoriţe frumoase, cu pletele creţe şi negre ca pana corbului, cu fruntea lată şi senină, cu sprincenele tufoase, cu ochii mari, negri ca murele şi scînteietori ca fulgerul, cu obrajii rumeni ca doi bujori, nalt la stat, lat în spete, subţire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, uşor ca o căprioară şi ruşinos ca o fată mare. Dumnezeu să-l ierte! că n-avu parte să se preuţească... A murit, sărmanul, înainte de vreme, înecat cu pronumele conjunctive, perituleear fi numele să le peară, că au mîncat juvaier de flăcău!

Mai bună minte avea Mirăuţă din Grumăzeşti, care umbla trela-lela, în puterea iernii, pe la tărăbile jidoveşti, întrebînd ba teacă de cosor, ba căpestre de purici, ba cuie de la corabia lui Noe, ba fragi şi căpşune pentru cineva care pornise într-adaos, ba cînta în pilda jidovilor:

> Nu-mi e ciudă pe gîndac,
> C-a mîncat frunza de fag;
> Dar mi-e ciudă pe omidă,
> C-a mîncat frunza de crudă:
> N-o lăsat să odrăslească,
> Voinicii să se umbrească.

Şi alte drăcării ce-i trăsneau în cap. Nebun era el să-şi peardă viaţa din pricina lui mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le, ca Davidică?

Eu, ca şi Mirăuţă, nu mă prea osteneam până-ntratîta să mor învăţînd; că doar nu-mi plîngeau copiii acasă, nici dădusem catihetului cel poclon mare până pe-acolo. Pentru două merţe de orz şi două de ovăs, nu era să las copila popei de la Folticenii-Vechi nemîngăiată. Afară de aceasta, cînd mă uitam în oglindă, barbă şi musteţe ca în palmă; şi doar le şi pîrleam eu într-o privire şi le ungeam în toată sara cu său amestecat cu muc de lumînare şi alună arsă, dar degeaba muncă! Ş-apoi, întrat în asemenea şcoală, mai numai barba şi punga, bat-o pustia, te făcea să calci a popă!

D-apoi lui Trăsnea, săracul, ce-i păţea sufletul cu gramatica! Odată îmi zise el, plin de mîhnire:

— Ştefănescule (căci aşa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la şcoală, că nu ştiu tabla şi vreu să învăţ pe mîne la gramatică. Mă rog ţie, hai cu mine la cîmp spre Folticenii-Vechi; vom învăţa împreună, sau cîte unul, eu la gramatică şi tu la ce-i vrea; apoi mi-i asculta, să vedem nu s-a prinde şi de capul meu ceva? Las' că nici la celelalte nu prea pot învăţa cu slova asta nouă, care-a ieşit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsnit-o-ar fi s-o trăsnească! Parcă ai ce face cu dînsa la biserică? Dar dacă se cere!... Am s-o ieu şi eu din capăt, şi, poate, cu tine, care ai trecut pe la părintele Duhu, să mă pot desluşi...

Fiindcă la Folticenii-Vechi era ceva mîngăiere pentru mine, mă potrivesc lui Trăsnea, şi ne ducem împreună. Şi era un ger uscat prin luna lui noiemvrie, şi bătea un vîntişor supţire în ziua aceea, de-ţi frigea obrazul! Cum ajungem la cîmp, Trăsnea se tolo-

gește pe-un hat și începe la gramatică, din capăt, întrebarea și răspunsul întâiu :

Intrebare : Ce este Gramatica română ?
Răspuns : Gramatica română este artea ce ne învață a vorbi și a scrie o limbă corect.

Iar în altă ediție :

Gramatica este o învățătură ce ne arată modul de a vorbi și de a scrie bine într-o limbă.

Asta-i asta ! Din ceaslov și psaltire, și acele bălmujite rău, ca vai de ele, să treci la gramatică. Și încă ce gramatică ! Nu ca aceste de acum, pozderie de gramatici ; unele „raționate", altele „dezvoltate" și ticsite de „complimente", care, trebuie spus fără compliment, îți esplică... până ce nu se mai înțelege nimică ; adică făcute anume pentru copii, de se joacă cu dînsele, de ușoare ce sunt !... Însă ce folos ? ! Peste Trăsnea n-a dat asemene noroc... să umble într-ales... El, păcătosul, uitați-vă ce fel de gramatică trebuia să învețe : „artea, corect, într-o limbă ; silabă numim un sunet deplin, simplu sau compus cu una din consune, sau și cu mai multe consune, care însă să se pronunțe cu o scoatere de voace". Iar în altă ediție : „Prin silabă înțelegem rostitura unei părți de cuvînt ș.c.l.".

Ei, ei ! de-acum drege-ți „voacea" și descurcă-te, măi Trăsne, dacă poți !

Iar la a treia pagină, îndată altă năzbîtie :

Întrebare : Cîte părți are Gramatica română ?
Răspuns : Gramatica română are patru părți, care sunt :

1. Etimologia ; 2. Sintaxa ; 3. Ortografia și 4. Prosodia.

Intrebare : Ce ne învață fiecare din părțile aceste ?
Răspuns : 1. Etimologia ne învață a cunoaște părțile vorbei, adică analisul gramatical.

2. Sintaxa ne învață a lega părțile vorbei după firea limbii noastre, adică sintesul gramatical.

3. Ortografia ne învață a scrie bine, adică după regulile gramaticei.

4. Prosodia ne învață a accenta silabele și a le rosti după firea cuvintelor și scopul ce-l avem în vorbire.

Apoi : mi-ți-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le. Și alte iznoave hăzoase ca aceste !

Mai pune la socoteală că și Trăsnea era înaintat în vîrstă, bucher de frunte și tîmp în felul său ; că profesorul, care și el se mira cum au ajuns profesor, zicea : „Luați de ici până ici", cum mi se pare că se mai face pe une locuri și astăzi, și poate că nu veți aduce bănat nici gramaticului, nici profesorului, nici lui Trăsnea, ci întîmplării, care a făcut pe oameni așa cum sunt : ori cuțite de oțel, ori de tinichea...

Ș-apoi gîndiți că Trăsnea citea întrebarea și răspunsul, fiecare pe rînd, rar și lămurit, ca să se poată înțelege ceva ? Nu așa, necredincioșilor, ci iată cum : „Ce este gramatica română, este... ce este, este... este arata... nu *arata,* artea... artea... ce... ce... ce ne învață, învață... învață... ce ne învață ; a vorbi... bi... bi... ce ne învață... ce este, este... este *arata,* uite dracu ! nu arata, artea ce ne învață... ce este, este." Și tot așa dondănind foarte răpede, bîlbîit și fără pic de cugetare, până la „a scrie într-o limbă corect" rar ajungea, sărmanul ! Și după ce turba de cap hăt-bine, mă striga să-l ascult, că știe. Luam eu cartea din mîna lui și-l întrebam : „Ce este gramatica, măi Trăsne ?" Iar

el, închizînd ochii, răspundea iute, iute şi mormăit, cum cer calicii la pod :

— Ce este gramatica română, este... ce este, este... şi celelalte, după obiceiu, schimonosind cuvintele şi îndrugîndu-le fără nici o noimă, de-ţi venea să-i plîngi de milă !

— Nu aşa, măi Trăsne !

— Dar cum ?

— Nu mai zice română, şi spune numai răspunsul ; ce ai cu întrebarea ?

Şi se şi opintea el, într-o privire, să răspundă bine, dar degeaba ; se încurca şi mai rău, începea a ofta şi-i venea să-şi spargă capul.

— Mai lasă-mă oleacă, zicea el necăjit şi, cînd te-oiu striga, să vii iar să mă asculţi ; şi de n-oiu şti nici atunci, apoi dracul să mă ieie ! Dă, gramatica să zicem că n-o înţeleg şi s-o lăsăm la o parte ; artea, asemine ; corect, tiji. D-apoi „română, este... ce... ne învaţă a vorbi şi a scrie bine într-o limbă" parcă-s cuvinte româneşti, ce naiba ! Numai şi aici trebuie să fie ceva : „a vorbi şi a scrie bine într-o limbă", îndrăcit lucru ! Cum „să scrii într-o limbă" ? Poate cu limba ; mai ştii păcatul ? Pesemne că noi, cum s-ar prinde, las' că, de scris, talpa gîştii, dar apoi şi de vorbit, păcatele noastre, se vede că vorbim pogan şi rău de tot ; nu româneşte, ci ţărăneşte... Doamne, Doamne ! Învăţat mai trebuie să fie şi acel care face gramatici ! Însă şi-n gramatică stau eu şi văd că masa tot masă, casa tot casă şi boul tot bou se zice, cum le ştiu eu de la mama. Poate celelalte bîzdîgănii : „rostitură, artea, corect, pronunţe, analisul, sintesul, prosodia, ortografia, sintaxa, etimologia, concrete, abstracte, conjunctive : mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le" şi altele de sama acestora să fie mai româneşti... şi noi, prostimea, habar n-avem de dînsele ! Noroc mare că nu ne pune să le şi cîntăm, c-ar fi şi

mai rău de capul nostru cel hodorogit ! Decît ţăran, mai bine să mori ! Hai, du-te, Ştefănescule, că m-apuc de învăţat !...

Şi, lăsîndu-l, m-am dus şi eu în ciudă la fata popei, am găsit-o singură-singurică şi m-am jucat cu dînsa în ticnă până-n desară ; căci mamă n-avea, şi tată-său, ca popa, umbla după căpătat... Apoi m-am întors la cîmp, cu zgărdiţa de la gîtul copilei, c-o năframă cusută frumos cu flori de mătasă şi cu sînul plin de mere domneşti ; şi, cînd colo, zărghitul de Trăsnea dormea pe hat, cu gramatica sub nas, şi habar n-avea de frig. „Sărace, sărace ! nu eşti nici de zama ouălor ; decît aşa, mai bine te făcea mă-ta un mînz şi te mîncau lupii", zic eu în mine.

— He ! Trăsnea, mă ! scoală ! ştii tabla ? Sare el de jos, îl ascult, cleiu. Haidem acasă, măi Trăsne, că m-a răzbit foamea şi frigul, şi mor de urît aicea pe cîmp !

— Da, că şi eu... Ducă-se dracului gramatica ! Mi s-a înăcrit sufletul de dînsa ! Şi osebit de asta, nici nu-mi e bine.

— Un fel de lene, amestecată cu slăbăciune, măi Trăsne, nu-i aşa ?

— Ba chiar ai nimerit : un fel de leşin la inimă, amestecat cu întinsori, sau cam aşa ceva.

— Poate fiorile gramaticei, zic eu.

— Mai ştii păcatul ? Poate că ş-aceea să fie, zise Trăsnea ; căci dracul s-o ieie ! cum pui mîna pe dînsa, îndată-ţi vine somn... Flecuşteţe de-aceste nu se potrivesc cu rînduiala bisericei, s-a mîntuit vorba... „Osmoglasnicul" este ce este... Vorba tatei : „Condacul umple sacul, şi troparul hambarul, măi băiete !" Ce umblăm noi chinuindu-ne cu gramatica, Ştefănescule ! Haidem !

Şi ne întoarcem noi la gazdă pe la asfinţitul soarelui, mîncăm ce mîncăm ş-apoi rugăm pe moş Bo-

drîngă să ne cînte ; şi unde nu se adună o mulţime de dăscălime la noi, căci aici era staniştea lor ; şi ne întărtăm la joc, ştii colè, ca la vîrsta aceea, de nici simţirăm cînd a trecut noaptea. Şi aşa am scăpat şi eu de urît, şi Trăsnea de bolborosit prin somn : „ce este gramatica română, este... ce este, este...", ca alte dăţi.

Însă veselia nu s-a închiet numai cu atîta ; alta şi mai şi s-a început din capăt. N-apucase moş Bodrîngă a lua bine fluierul de la gură, şi iaca ne trezim cu popa Buligă, ce-i ziceau şi Ciucălău, din uliţa Buciumenii, tămîiet şi aghezmuit gata des-dimineaţă, Dumnezeu să-l iepure ! Şi cum ne binecuvîntează, după obiceiul său, cu amîndouă mînile, ca vlădicii, ne şi trage cîte-un ibrişin pe la nas despre fata popei de la Folticenii-Vechi : ba că-i fată cuminte, ba că-i bună de preuteasă, ba c-ar fi potrivită cu mine, ba că are să mi-o lege tată-său de gît, şi cîte ponosuri şi tîlcuri de-a lui popa Buligă cel buclucaş, păn-a început Gîtlan a-l lua cu măgulele, zicînd :

— Ia las', las', cinstite părinte ! nu mai umbla şi sfinţia-ta cu scorrnituri de-aceste chiar în ziua de lăsatul secului. Mai cîntă încaltea, moş Bodrîngă, un răstimp, să ne veselim de-ajuns, că părintele a fi bun şi ne-a ierta...

Moş Bodrîngă, de cuvînt ; iar începe a cînta, şi la joc, băieţi ! Popa Buligă, deşi era bătrîn, dacă vede că ni-i treaba de-aşa, unde nu-şi pune poalele antereului în brîu, zicînd :

— Din partea mea, tot chef şi voie bună să vă dea Domnul, fiilor, cît a fi şi-ţi trăi !

Apoi zvîrle potcapul deoparte, şi la joc de-a valma cu noi, de-i pălălăiau pletele. Şi tragem un ropot, şi două, şi trei, de era cît pe ce să scoatem sufletul din popă. Şi aşa l-am vlăguit, de-i era acum lehamete de noi. Dar vorba ceea : „Dacă te-ai băgat în joc, trebuie să joci !" De la o vreme, văzînd bietul popă că s-a pus în cîrd cu nebunii, începe s-o întoarcă la şurub :

— Mă aşteaptă nişte fii de duhovnicie, dragii mei, şi trebuie să mă duc mort-copt, căci acesta ni-i plugul.

Pavăl, gazda noastră, şi pune atunci un talger de uscături ş-o garafă cu vin dinaintea părintelui Buligă, zicînd :

— Ia poftim cinstite părinte, de-ţi lua din masa noastră oleacă de gustare ş-un pahar, două de vin, ş-apoi vă-ţi duce, dacă spuneţi c-aveţi aşa de mare grabă...

Sfinţia-sa, nemaipuindu-se de pricină, încrucişează mînile, după obiceiu, îşi drege glasul şi spune cu smerenie : „Binecuvîntează, Doamne, mîncarea şi băuturica robilor tăi, amin !" După aceea ridică un pahar, zicînd : „Mă închin, băieţi, la faţa voastră cu sănătate, ca la un codru verde ! Cînd ne-a fi mai rău, tot aşa să ne fie !" Şi dă paharul de duşcă ; apoi încă vro două-trei, şi peste-acele alte cîteva ; după aceea ne binecuvîntează iar cu amîndouă mînile, zicînd : „Ei, băieţi, de-acum liniştiţi-vă !" Ş-apoi ne lasă în pace şi-şi caută de drum. Însă noi, vorba ceea :

> Nici toate-ale doftorului,
> Nici toate-a duhovnicului ;
> De ce petreci,
> De ce-ai mai petrece !

Cam pe înserate, ne luăm tîrîş, cu moş Bodrîngă cu tot, şi ne băgăm într-o cinstită crîşmă, la fata vornicului de la Rădăşeni, unde mai multă lume se aduna de dragostea crîşmăriţei decît de dorul vinului ; căci era şi frumoasă, bat-o hazul s-o bată ! Ş-apoi, măritată de curînd după un vădăoiu bătrîn ş-un „lă-mă, mamă", cum e mai bine de tras la om

în gazdă. Crîşmăriţa, cum ne-a văzut, pe loc ne-a sărit înainte şi ne-a dus deoparte, într-o odaie mare, cu obloane la fereşti şi podită pe jos, unde eram numai în de noi şi crîşmăriţa, cînd poftea, ca la casa ei.

Într-un colţ al odăiei, cîteva merţe de fasole ; în altul, sămînţă de cînepă ; în al treilea, o movilă de mere domneşti şi pere de Rădăşeni, care trăiesc până pe după Paşti ; în al patrulea, mazere şi bob, despărţite prin o scîndură lată, iar alăture, nişte bostani turceşti ; într-o putină, pere uscate şi dulci ca smochinele ; mai încolo, un teanc de chite de cînepă şi de in ; pe-o grindă, călepe de tort şi lînuri boite fel de fel pentru scoarţe şi lăicere ; apoi cîlţi, buci şi alte lucruri, zăhăite prin cele poliţi şi colţare, ca la casa unui gospodar fruntaş de pe vremea aceea.

Şi cum ne aflam noi în această binecuvîntată casă, crîşmăriţa iute a lăsat obloanele în jos, a aprins lumînarea şi, cît ai bate din palme, ni s-a şi înfăţoşat cu o cană mare de lut, plină cu vin de Odobeşti ; şi turnînd prin pahare, săreau stropii de vin de-o şchioapă în sus, de tare ce era. Gîtlan, bun mehenghiu, iè un pahar şi-l întinde gazdei, zicînd :

— Ia poftim, puiculiţă, de cinsteşte dumneata întăi ! să vedem, poate c-ai pus ceva într-însul.

Crîşmăriţa cea frumoasă, luînd paharul, se închină la toţi cu sănătate, rîzîndu-i ochii, şi, după ce gustă puţin, se roagă să n-o zăbovim, că mai are şi alţi muşterei, şi bărbatu-său nu poate dovedi singur. Dar ţi-ai găsit ; noi, aţiindu-i calea, o pofteam cu stăruinţă, să cinstească de la fiecare. Şi ea tot ar fi stat mai mult cu noi, dacă n-am fi alungat-o prosteşte, mulţămindu-i cîte c-o sărutare plină de foc !

— Aşa e tineritul ista, bată-l să-l bată, zise moş Bodrîngă, şezînd cucuiet pe nişte buci şi molfăind

la pere uscate. Aveţi dreptate, băieţi ; acum vi-i vremea !

— Şi cum zici, moşule, răspunse crîşmăriţa, intrînd atunci pe uşă c-o strachină de plăcinte ferbinţi, c-o găină friptă şi puindu-le pe masă dinaintea noastră. Şi, zău, mare pomană şi-a făcut, căci eram flămînzi ca nişte lupi !

După ce mîntuim de băut cana ceea, ni se aduce alta, pentru care mulţămeam crîşmăriţei tot cu sărutări, până ce se făcea că se mînie şi iar fugea dintre noi. Mai pe urmă, iar venea şi iar fugea, căci cam aşa se vinde vinul, pe unde se vinde... Ori, mai ştii păcatul ? Poate că nici crîşmăriţei nu-i era tocmai urît a sta între noi, de ne cerca aşa des. La urma urmelor, unde nu-i dă şi Trăsnea cel uricios un pupoiu, fără veste ! Căci la de-aceste mai tot prostul se pricepe. Şi atunci, crîşmăriţa cea frumoasă curat că s-a mîniet. Dar ce să-i facem ? Vorba ceea : „În care cămeşă s-a mîniet, într-aceea s-a dezmîniè". Că altfel n-ai cum s-o ghibăceşti.

De la o vreme, prinzînd moş Bodrîngă la curaj, să nu înceapă a cînta din fluier o Corăbiască de cele frămîntate în loc ? Noi, atunci, să nu ne întărtăm la joc ? Şi aşa o ferbeam de tare, de nu ne ajungea casa, şi dam chiorîş prin fasole, prin mazere şi bob, şi sămînţa de cînepă se făcea oloiu, pîrîind sub talpele noastre.

Cam pe după miezul nopţii, văzînd că moş Bodrîngă ne-a părăsit, începem şi noi a ne strecura cîte unul-unul spre gazdă ; eu, cu sînul încărcat de pere uscate şi c-un bostan mare, ce mi l-a dat crîşmăriţa, căci, pe cît era de frumoasă, pe atîta era şi de darnică, mititica !... Şi cînd ajung la gazdă, ce să vezi ? mai fiecare tovarăş al meu furluase cîte ceva : unul mere domneşti, altul pere de Rădăşeni ; moş Bodrîngă paşlise o grămadă de buci pentru aţiţat focul, şi

Trăsnea, sămînţă de cînepă. Iar Oşlobanu, cu ciubotele dintr-o vacă şi cu talpele din alta, viind mai în urma tuturor, numai ce-l vedem că se pune cu creştetul pe pat şi cu talpele în grindă, aşa încălţat şi îmbrăcat cum era ; şi, ce să-ţi mai vadă ochii ? Să nu spun minciuni, dar peste o dimerlie de fasole i-au curs atunci din turetce, pe care de obiceiu le purta suflecate, iar atunci le desuflecase, anume pentru trebuşoara asta... Numai văru-meu, Ioan Mogorogea, fecior de gospodar cinstit, nu luase nici un capăt de aţă. Iar Zaharia lui Gîtlan se mulţămise c-un sărutat din partea frumoasei crîşmăriţe. Mare mîngăiere pentru un băiet străin, în ziua de lăsatul secului !... Şi ia acum înţeleg eu că Gîtlan, căruia-i zicea în şcoală Zaharia Simionescu, a fost mai cu minte decît noi toţi ; căci el din cele aduse de noi s-a folosit ; iară noi, din fericirea lui, pace !

Ei, ei, toate bune şi frumoase la vremea lor ; dar de-acum trebuie să ne mai punem şi cîte pe-oleacă de carte, căci mîne-poimîne vine vacanţia de Crăciun, şi noi stricăm pînea părinţilor degeaba ; nimic fără cheltuială, şi banii nu se ieu din drum.. Unul cu altul la un loc aveam acum, la începutul postului, vro patru-cinci ulcioare de oloiu, trei-patru saci de făină de păpuşoi, cîteva oci de peşte sărat, perje uscate, fasole, mazere, bob, sare şi lemne pentru cîteva săptămîni ; căci stam la masă toţi împreună, făcînd mîncare cu rîndul, fiecare dintr-al său pentru o zi. Însă Oşlobanu, care mînca cît şeptesprezece, ne cam pusese pe gînduri. Tată-său, popa Neculai, nu-i vorbă, avea de unde să-i trimeată ; dar „Ce-i în mînă nu-i minciună".

Multe sunt de făcut şi puţine de vorbit, dacă ai cu cine te înţelege. Mă sfătuiesc eu într-o zi cu Gîtlan c-aici ar trebui ceva de făcut, să putem scăpa de

cîţiva mîncăi, căci tovărăşia nu ni se părea dreaptă. Şi găsim un mijloc nu se poate mai nimerit : noaptea, cînd vor adormi toţi, să punem poştă la talpe cui vom socoti noi ; mai ales că vro cîţiva adormeau duşi, cum începea moş Bodrîngă a spune la poveşti. Şi după ce-am pus la cale unele ca aceste, pîndim cînd erau ceilalţi duşi de-acasă şi ne apucăm de făcut poşte, ca s-avem pe mai multă vreme. Cîteva pături de hîrtie, lipite una peste alta cu său de lumînare topit pe lîngă foc, puse încet la talpe, cînd doarme omul greu, şi aprinse c-un chibrit, mai sfînt lucru nici că se poate !... Şi fiindcă pe Oşlobanu toţi aveau ciudă mai mare, lui i-am făcut pocinog întâiu. Şi cînd l-a ajuns arsura la os, a sărit din somn, răcnind ca un taur, şi nu-şi găsea loc prin casă, de usturime. Dar, neaflînd care-i vinovatul şi nebizuindu-se în putere a se bate cu toţi, se puse la făcut metanii şi blăstăma, de-i curgea foc din gură. Noi însă, cu toate blăstămele lui, mai puindu-i în alte nopţi cîteva poşte şi făcîndu-i-se talpele numai o rană, a fost nevoit să-şi ieie tălpăşiţa spre Humuleşti, lehămetindu-se de popie şi lăsînd toate merindele sale în stăpînirea noastră.

Îndată după asta, Gîtlan scrise lui Oşlobanu :

„Iubite Oşlobene,

Mă închin cu sănătate de la golătate, despoieţii din urmă. De n-aveţi ce mînca acolo, poftim la noi, să postim cu toţii.

Al tău voitor de bine,

Zaharia
Mare căpitan de poşte"

Peste vro cîteva zile am mai tăiet gustul de popie unuia, care venise în gazdă la noi din proaspăt ; Nic-a lui Constantin a Cosmei, din Humuleşti, se

duse şi el cu talpele beşicate pe urma lui Oşlobanu. Şi cu atîta mai bine, căci tot îşi pierdeau vremea în zadar. Iar Trăsnea, fiind mai chilos şi mai tare de cap, rabdă el cît rabdă, şi, dacă vede că-l răzbim cu poştele, se mută la altă gazdă, luîndu-şi partea de merinde. Şi cu astă rînduială am rămas noi acum numai trei la Pavel ciubotarul : eu, Gîtlan, văru-meu Ioan, poreclit Mogorogea, şi moş Bodrîngă pe deasupra. Văru-meu, care văzuse de patima celorlalţi, luase obiceiu în toată sara, la culcare, a-şi coase mînicile contăşului şi, vîrîndu-şi picioarele într-însele, dormea fără grijă. Vorba ceea : „Paza bună trece primejdia rea".

Aproape de Crăciun, Pavel făcu o păreche de ciubote de iuft vărului meu Ioan, cu care era prietin unghie şi carne. Doi icusari plătise Mogorogea lui Pavel pentru ciubote. Dar, ce-i drept, făceau paralele acele, căci pusese piele bună, talpă de fund, şi erau cusute de tocmeală. Numai scîrţ uitase Pavel să puie... şi pentru asta rău i s-a stricat inima lui Mogorogea ! Noroc mare că era o iarnă geroasă, şi omătul ajuta la scîrţîit.

În vacanţie ne ducem acasă, ş-apoi, vorba ţiganului : cu „Crăciunul sătulul..." Costiţe de porc afumate, chişte şi buft umplut, trandafiri usturoieţi şi slănină de cea subţire, făcute de casă, tăiete la un loc, fripte bine în tigaie şi cu mămăliguţă caldă, se duc unse pe gît. Mai face el ţăranul şi alte feluri de mîncări gustoase, cînd are din ce le face. Şi, mulţămită Domnului, părinţii noştri aveau de unde, căci sărăcia nu se oploşise încă la uşa lor, pe cînd ştiu eu. Şi să nu-mi uit cuvîntul ! Petrecem noi sărbătorile frumos la părinţi, în Humuleşti, şi după Bobotează ne întoarcem iar în Folticeni, la Pavel, gazda noastră. Pe la şcoală mai dam noi aşa, cîteodată, de formă. Dar, la drept vorbind, nici n-aveam ce căuta,

căci bucheaua poate s-o înveţe şi acasă cine vrea. Iar cine nu, ferice de dînsul ! Şi eu, unul, eram dintr-acei fericiţi : cînd e vorba de credinţă, ce-ţi mai trebuie învăţătură ? De la moş Bodrîngă zic şi eu că aveai ce învăţa : fluierul său te făcea să joci fără să vrei, şi poveştile lui nu-ţi dau vreme de dormit. Afară de asta, mai aveam noi cu ce ne trece vremea cînd voiam : ţencuşa, ba tăbăcăreasca sau concina, ba alteori, noaptea, ne puneam la taclale până se făcea ziua albă. Iar în sărbători, o luam hăbăuca prin cele sate, pe unde ştiam că se fac hori. În Rădăşeni, sat mare, frumos şi bogat, am jucat la trei jocuri într-o singură zi : unul de flăcăi tomnatici, la care venise fetele cele mai tinere ; altul de flăcăi tineri, la care venise fetele cele stătute ; iar al treilea, de copilandri, la care venea cine poftea... Flăcăii abia se legănau în joc, şi hora se învîrtea foarte încet. Fetele nu aşteptau rugate, ca pe-aiurea, ci fiecare desprindea mînile a doi flăcăi, unde-i venea la socoteală, spunea bună ziua ! şi urma jocul înainte. Văru-meu, fudulindu-se cu ciubotele cele nouă, juca numai lîngă fata vornicului, soră cu crîşmăriţa cea frumoasă din Folticeni. Şi Gîtlan, care juca lîngă mine, îmi spuse la ureche :

— Las', că-i vedè tu ce-am să-i fac lui Mogorogea ; de i-a ticni ziua de azi, păcat să-mi fie !

— Taci, măi, zic eu, ce mai vorbeşti în bobote, că s-a mîniè omul şi s-a duce şi el acasă.

— Ei, ş-apoi ? Ce mare pagubă ? Vorba ceea : „Dacă s-a da baba jos din căruţă, de-abia i-a fi mai uşor iepei". Şi jucăm înainte.

Sara ne întoarcem la gazdă, şi Mogorogea, băiet grijuliv, îşi curăţă ciubotele frumos şi le pune la uscat pe vatră, deoparte, cum făcea totdeauna. A treia zi după asta, ciubotele văru-meu se rup hăbuc în toate părţile... Şi el, supărat la culme, se leagă de

Pavel să-i facă altele în locul acelora, ori să-i deie banii îndărăpt numaidecît.

— Mi-ai pus piele scoaptă, cîrpaciule, zise Mogorogea înfuriat ; aşa fel de prieten îmi eşti ? Haiti ! alege-ţi una din două, căci altfel dai cinstea pe ruşine ; îţi trîntesc scroambele de cap ! Auzitu-m-ai ?

Pavel, neştiindu-se vinovat, zise cu dispreţ :

— Ia ascultă, dascăle Mogoroge, nu te prea întrece cu vorba, că nu-ţi şede bine. Pe cine faci cîrpaciu ? După ce-ai purtat ciubotele atîta amar de vreme, umblînd toată ziua în pogheazuri, şi le-ai scrombăit pe la jocuri şi prin toate corhanele şi coclaurile, acum ai vrea s-ţi dau şi banii înapoi, ori să-ţi fac în loc altele nouă ? Dar ştii că eşti ajuns de cap ?! Nu-ţi e destul că m-ai ameţit, puindu-ţi sfîrloagele pe calup, trăgîndu-le la şan şi ungîndu-le aici, pe cuptor, la nasul meu, în toate dimineţele ? Ba de cîte ori mi-ai pus şi poşte la picioare, şi eu, ca omul cel bun, tot am tăcut şi ţi-am răbdat. Îmi pare rău că eşti gros de obraz ! Ei, las', că te-oiu sluji eu de-acum, dacă ţi-i vorba de-aşa !

— Ce spui, cîrpaciule ? zise văru-meu ; şi tu mă mogorogeşti ? D-apoi numa-n ciubotele tale am stat eu, bicisnicule ? Încă te obrăzniceşti ? Acuş te-oiu otînji cu ceva, de nu te-i putè hrăni în toată viaţa !

— Pănă ce mi-i otînji, zise Pavel, eu acuş te cinătuiesc frumuşel cu dichiciul ; înţeles-ai ?

Văzînd noi că era cît pe ce să se încaiere la bătaie, ne punem la mijloc şi-i împăcăm cu mare greu : Ioan să mai dea un irmilic lui Pavel, iar el să-i căputeze ciubotele, şi pace bună !

Mai glumeau ei după aceasta cîne-cîneşte, dar lui Mogorogea nu-i ieşea de la inimă afrontul ce i-l făcuse Pavel.

În săptămîna hîrţii, sau cîrneleaga, moş Vasile, viind la Folticeni, între alte merinde, aduce feciorului său şi trei purcei grijiţi gata.

— Bine-ai venit sănătos, tată ! zise Ioan, sărutîndu-i mîna. Aşă-i că ne-ai nimerit ?

— Bine v-am găsit sănătoşi, măi băieţi ! răspunse moş Vasile. D-apoi, vorba ceea : „Nimeresc orbii Suceava, şi eu nu eram să vă nimeresc ?"

Apoi, din vorbă în vorbă, ne întreabă :

— Ei, ce mai zice mecetul despre popia voastră ? Are gînd să vă deie drumul degrabă ? Căci eu, drept să vă spun, m-am săturat de-atîta zdruncen şi cheltuială.

— Nu se zice mecet, ci catihet, tată, răspunse Ioan ruşinat.

— Na, na, na, măria-ta ! parcă asta grijă am eu acum !... vorba ceea : „Nu-i Tanda, şi-i Manda ; nu-i ţeiu-beleiu, ci-i beleiu-teiu... de curmeiu". Şi ce mai atîta încunjur ?... Mecet, Berechet, Pleşcan, cum s-a fi chemînd, Ioane, ştiu că ne jupeşte bine, zise moş Vasile. Ş-apoi cică popa-i cu patru ochi !... Ia, mai bine rugaţi-vă cu toată inima sfîntului hăraşc [1] Nicolai de la Humuleşti, doar v-a ajuta să vă vedeţi popi odată ! ş-apoi atunci... aţi scăpat şi voi deasupra nevoiei : bir n-aveţi a da, şi havalele nu faceţi ; la mese şedeţi în capul cinstei şi mîncaţi tot plăcinte şi găini fripte. Iar la urmă vă plăteşte şi dinţăritul... Vorba ceea : „Picioare de cal, gură de lup, obraz de scoarţă şi pîntece de iapă se cer unui popă", şi nu-i mai trebuie altăceva. Bine-ar fi, Doamne iartă-mă, ca feţele bisericeşti să fie mai altfel !... dar... veţi fi auzit voi că popa are mînă de luat, nu de dat ; el mănîncă şi de pe viu, şi de pe mort. Vedeţi cît de bine trăieşte mecetul, fără să muncească din greu ca noi... Numai...

[1] Ierarh.

dă !... darul se cinsteşte !... Ioane, eu ţi-am şi ochit un potcapic, zise moş Vasile, la pornire. Cată de nu te lăsa pe tînjală, pune mîna pe afiştat[1] mai răpede şi vin-acasă ; căci Ioana lui Grigoraş Roşu, de la noi, aşteaptă cu nerăbdare să-ţi fie preuteasă. Mai rămîneţi cu sănătate, dascăle Zaharie şi nepoate, că eu m-am dus !...

— Mergeţi sănătos, moş Vasile, zicem noi, petrecîndu-l până mai încolo, şi vă rugăm, spuneţi părinţilor, din partea noastră, că ne aflăm bine şi-i dorim.

După ce se duce moş Vasile, eu zic lui Ion cu binişorul :

— Vere, ia să frigem în astă-seară un purcel de ceia, că tare mi-i dor !...

Mogorogea, nătîng şi zgîrcit cum era, începe a striga la mine :

— Mă ! ia ascultaţi ; eu nu-s Nică Oşlobanu, să mă suciţi cum vreţi voi... Cu ce mă hrăniţi, cu aceea am să vă hrănesc. Nu vă dau nici o bucăţică de purcel, măcar să crăpaţi !

— Iar de nu, cel ce zice, răspunde Gîtlan.

— Amin, bleştesc eu cu jumătate de gură.

— Şi eu mă anin, spuse Pavel de după sobă.

— Amin, neamin, ştergeţi-vă pe bot despre purcei, zise Mogorogea cu ciudă ; înţeles-aţi ? Nu tot umblaţi după bunătăţi ; mai mîncaţi şi răbdări prăjite, că nu v-a fi nimica !

— Ia lăsaţi-l încolo, măi ; sta-i-ar în gît pe ceea lume ! zise Zaharia.

Şi ne punem, dragă Doamne, la învăţat. Însă, fie vorba între noi, nu ne era a învăţa, cum nu-i e cînelui a linge sare. În sobă arsese un foc straşnic ; îl învălisem şi astupasem, căci era ger afară. Moş Bodrîngă se încurcase nu ştiu pe unde în sara aceea, şi Pavel, neavînd lucru ca alte dăţi, se culcase devreme. Iar Mogorogea, nădăjduindu-se în potcapicul tătîne-său, adormise înaintea lui Pavel, cu picioarele în mînicile contăşului, după obiceiu, şi horăia zdravăn. Vorba ceea : „Lasă-mă, să te las !“ Mai tîrziu stingem şi noi lumînarea şi ne culcăm ; însă nu puteam adormi, gîndindu-ne la purcel.

— Măi Zaharie, nu mai ai tu vro poştă de cele undeva ? zic eu încet.

— Nu, bre, răspunse Zaharia şi mai încet ; şi, Doamne, ce bine-ar fi să trîntim una lui Mogorogea ! Dar, până la poştă, până la nu ştiu ce, na cuţitaşul meu, taie încetişor cusutura de la mîneca lui Mogorogea, în dreptul unei talpe, dă-i o pîrleală bună cu nişte chibrituri de ieste, care ard mocnit, şi las' dacă i-or mai ticni purceii... Numai cată de nu te mocoşi atîta !

— Adă cuţitaşul încoace, zic eu, şi, la toată întîmplarea, cred că nu mă vei da prin şperlă şi nu-l vei lăsa să mă bată !

— Nici vorbă nu mai rămîne, zise Zaharia ; dă-i pîrleală înainte, fără grijă.

Atunci... îmi ieu inima în dinţi şi fac tocmai aşa cum fusesem povăţuit de Gîtlan ; taiu cusutura încetişor şi ţin cîtu-ţi-i smocul de chibrituri aprinse la călcăiul văru-meu, unde era pielea mai groasă, până ce-l răzbeşte focul. Şi, cînd răcneşte o dată cît se poate, eu zvîrrr ! chibriturile din mînă, ţuştiu ! la spatele lui Zaharia şi-ncepem a horăi, de parcă dormeam cine ştie de cînd... Ion însă, împiedecat cu picioarele în mînicile contăşului, căzuse alivanta la pămînt, zvîrcolindu-se ca şerpele şi blăstămîndu-ne cum îi venea la gură :

— Vai ! osîndi-v-ar Dumnezeu să vă osîndească, soiuri ticăloase ce sunteţi ! Nime n-are cap să se odihnească în casa asta de răul vostru ! Cine oare mi-a

[1] Atestat.

făcut șotia ? Pe Zaharia și Nică îi aud horăind și nu cred să fi îndrăznit... Numai că hoțomanul de Pavel mi-a făcut-o... be-l-ar tăunii să-l beie, cînd i-a fi somnul mai dulce ! Și încă se preface că doarme, ticălosul ! Ia să-l învăț eu a-și mai bate altă dată joc de om !

Și răpede ie cu cleștele un cărbune aprins din vatră, și cu dînsul pe cuptor la Pavel. Și cum dormea, sărmanul, cu fața în sus, îi pune cărbunele pe pieptul gol, zicînd :

— Na ! satură-te de făcut șagă cu mine, cîrpaciule !

Atunci se aude un răcnit spăimîntător, și, o dată cu răcnitul, Pavel, izbind cu picioarele în sobă, o și darmă la pămînt. Și în buimăceala ceea, trezindu-se cu Ion față în față, unde nu se încinge între dînșii o bătaie crîncenă ; ș-apoi stă de-i privește, dacă te rabdă inima...

— Sai, Zaharie, că se face moarte de om în casa asta, și noi avem să dăm samă ! zic eu tremurînd ca varga de frică.

— Ho, mă ! ce vă este ? zise Zaharia, sărind ca un vultur între dînșii. Casă de oameni de treabă se cheamă asta ?...

Iară eu, amandea pe ușă afară, plîngînd, și încep a răcni cît îmi lua gura, strigînd megieșii. Oamenii săriră buimaci, care dincotro, crezînd că-i foc, ori ne taie cătanele, Doamne ferește !... Căci era oștire nemțească în Folticeni pe vremea aceea. După ce se mîntuie clăcușoara asta, lumea ne lasă în cît ne-a găsit și se împrăștie, huiduindu-ne. Să fi văzut ce blăstămăție și gălămoz era în casă : ferestile sparte, soba dărămată, smocuri de păr smuls din cap, sînge pe jos, Pavel, cu pieptul ars, și Ion, cu călcăiul fript, ședeau la o parte gîfuind ; eu cu Zaharia, de alta, mirîndu-ne de cele întîmplate... iar nevinovații purcei, fiind spînzurați în tindă, la răceală, nu se știe ce s-au

făcut !... Zaharia, de la o vreme, voind a curma tăcerea, zise :

— Cîntă-le de-acum, Ioane : „Cei fără prihană, aliluia !" și nu mai tînji atîta după dînșii ; se vede că așa le-a fost scris, mititeii !...

— Ia nu mai clămpăni și tu din gură, măi ! răspunse Ion, plin de năduh ; ați tot strigat asupra lor, și iaca, vi s-a făcut pe voie.

În vorbele aceste, viind și moș Bodrîngă, chiurluit, începe a-și face cruce de la ușă.

— Ei, moșule, zic eu ; place-ți cum ne-ai găsit ?

Pavel, care până atunci șezuse ca mut, uitîndu-se prin casă amărît, zise :

— Ia ascultați, dascălilor : ca să se mîntuie toată dihonia, cărăbăniți-vă de la mine, și mă lăsați în pace !

Noi, bucuroși c-am scăpat numai cu-atîta, ne luăm ce mai aveam și ne mutăm la un ferar peste drum, dimpreună cu moș Bodrîngă, mîngăitorul nostru.

Prin postul cel mare se răspîndește vuiet printre dascăli despre desființarea catiheților și trecerea celor mai tineri dintre noi la Socola.

— Na-ți-o bună, că ți-am frînt-o ! zise Trăsnea ; cînd la dică, nu-i nimică. Vorba ceea : „Ne-am pricopsit cu cai cu tot..." Dracul mă punea să-mi bat capul cu gramatica ?... De știam asta, mai bine ședeam acasă ; și cu banii cîți s-au dat, pe aci, pe colea, își prindea tata altă nevoie.

— D-apoi noi... ziseră dascălii cei însurați, oftînd ; ne-am calicit cu desăvîrșire : zimți, ba oițe, ba stupi, ba cai și boi s-au dus ca pe gura lupului ! Părintele catihetul să trăiască !...

— Ia tăceți, bre ! răspunse Zaharia ; banu-i ochiul dracului, s-a mîntuit vorba !... Ce-l mai cisluiți atîta pe bietul catihet ? Parcă numai el e de-aceia ?... Ș-apoi

şi vouă, nu ştiu, zău, cum v-a mai întra cineva în voie. Vorba ceea : „Hai în car ! — Baiu ! — Hai în căruţă ! — Baiu ! — Hai în teleagă ! — Baiu ! — Hai pe jos ! — Baiu“ Ziceţi mai bine că vă trageţi la teapa voastră, ca apa la matcă. Eu-s mai bucuros că s-a întîmplat asta. La Socola să mergem, dacă voim să ieşim dobă de carte !... Acolo-s profesorii cei mai învăţaţi din lume, după cum aud eu.

— La Socola ! strigă dascălii cei mai tineri.

— Duceţi-vă pe pustiiu, dacă vă place ! duce-v-aţi învîrtindu-vă ca ciocîrlia ! strigă cei bătrîni.

Şi aşa, aproape de Paşti, ne-am răzleţit unii de alţii, şi la Socola a rămas să meargă cine-a vrè în toamna viitoare, anul 1855.

Bucureşti, 1881, septembre

(Convorbiri literare, 1 martie 1882)

IV

Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, ţăranul de la munte, strămutat la cîmp, şi pruncul, dezlipit de la sînul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti în toamna anului 1855, cînd veni vremea să plec la Socola, după stăruinţa mamei. Şi oare de ce nu m-aş fi dat dus din Humuleşti, nici în ruptul capului, cînd mereu îmi spunea mama că pentru folosul mieu este aceasta ? Iaca de ce nu : drăgăliţă Doamne, eram şi eu acum holteiu, din păcate ! Şi Iaşii, pe care nu-i văzusem niciodată, nu erau aproape de Neamţ, ca Fălticenii, de unde, toamna tîrziu şi mai ales prin cîşlegile de iarnă, fiind nopţile mari, mă puteam repezi din cînd în cînd, pîşlind-o aşa cam pe după toacă, şi tot înainte, sara pe lună, cu tovarăşii mei la clăci în Humuleşti, pe unde ştiam noi, ţinînd tot o fugă, ca telegarii. Şi după ce jucam cît jucam, furam cîte-un sărutat de la cele copile sprinţare, şi pînă-n ziuă fiind ieşiţi din sat cam pe la prînzul cel mare ne-aflam iar în Fălticeni, trecînd desculţi prin vad, în dreptul Băii, Moldova îngheţată pe la margini, şi la dus şi la întors, de ne degera măduva-n oase de frig ! Inima însă ne era ferbinte, că ce gîndeam şi izbîndeam. De la Neamţ la Fălticeni şi de la Fălticeni la Neamţ era pentru noi atunci o palmă de loc. Dar acum se schimba

vorba : o cale scurtă de două poşte, de la Fălticeni la Neamţ, nu se potriveşte c-o întindere de şese poşte, lungi şi obositoare, de la Iaşi pînă la Neamţ. Căci nu vă pară şagă : de la Neamţ pînă la Iaşi e cîtu-i de la Iaşi pînă la Neamţ, nici mai mult, nici mai puţin. Şi mai bine să rămîi pe loc, Ioane, chiteam în mintea mea cea proastă, decît să plîngi nemîngăiet şi să te usuci, de dorul cui ştiu eu, văzînd cu ochii !... Dar, vorba ceea : „Ursul nu joacă de bunăvoie". Mort-copt, trebuie să fac pe cheful mamei, să plec fără voinţă şi să las ce-mi era drag !

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mîhnire Cetatea Neamţului de atîtea veacuri ! Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile, şi băieţii satului, tovarăşii mei din copilărie, cu care, în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe gheaţă şi la săniuş, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cîntînd şi chiuind, cutrieram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu ştioalnele, ţarinile cu holdele, cîmpul cu florile şi mîndrele dealuri, de după cari-mi zîmbeau zorile în zburdalnica vîrstă a tinereţei !

Asemenea, dragi-mi erau şăzătorile, clăcile, horile şi toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însufleţire ! De piatră de-ai fi fost, şi nu se putea să nu-ţi salte inima de bucurie cînd auzeai uneori, în puterea nopţei, pe Mihai scripcariul din Humuleşti umblînd tot satul cîte c-o droaie de flăcăi după dînsul şi cîntînd :

Frunză verde de cicoare,
Astă-noapte pe răcoare
Cînta o privighitoare
Cu viersul de fată mare.
Şi cînta cu glas duios,
De picau frunzele jos :

Şi cînta cu glas supţire
Pentru-a noastră despărţire ;
Şi ofta şi ciripea,
Inima de ţ-o rupea !

Şi cîte şi mai cîte nu cînta Mihai lăutariul din gură şi din scripca sa răsunătoare, şi cîte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, de-ţi părea tot anul zi de sărbătoare ! Vorba unei babe : „Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători şi numai o zi de lucru, şi atunci să fie praznic şi nuntă".

Apoi lasă-ţi, băiete, satul, cu tot farmecul frumuseţelor lui, şi pasă de te du în loc străin şi aşa depărtat, dacă te lasă pîrdalnica de inimă ! Şi doar mă şi sileam eu, într-o părere, s-o fac a înţălege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... şi să mor printre străini ! că văru-mieu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oşlobanu şi alţii s-au lăsat de învăţat şi, despre asta, tot mănîncă pîne pe lîngă părinţii lor. Dar zădarnică trudă ! Mama avea alte gînduri ; ea îmi pregătea cu îngrijire cele trebuitoare, zicîndu-mi de la o vreme cu asprime :

— Ioane, cată să nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gîlceavă !... Ai să pleci unde zic eu. Şi Zaharia lui Gîtlan merge cu tine. Luca Moşneagu, megieşul nostru, vă duce cu căruţa cu doi cai ca nişte zmei. Ia, mai bine, răpezi-te pînă la el de vezi, gata-i de drum ? Că mîne dez-dimineaţă, cu ajutorul Domnului, plecaţi.

— Nu mă duc, mamă, nu mă duc la Socola, macar să mă omori ! ziceam eu, plîngînd cu zece rînduri de lacrimi. Mai trăiesc ei oamenii şi fără popie...

— Degeaba te mai sclifoseşti, Ioane, răspunse mama cu nepăsare ! la mine nu se trec acestea... Pare-mi-se că ştii tu moarea mea... Să nu mă faci, ia

acuş, să ieu culeşerul din ocniţă şi să te dezmierd, cît eşti de mare!

Apoi cheamă pe tata şi-i zice hotărîtor:

— Spune-i şi d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-şi ieie nădejdea şi să-şi caute de drum.

— Mai rămîne vorbă despre asta? zise tata posomorît. Are să urmeze cum ştim noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său. Cînd m-ar bate numai atîta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi? Dar eu mă lupt cu gîndul cum să-i port de cheltuială, căci banii nu se culeg de la trunchiu, ca surcelele. Şi la işti vro şese, afară de dînsul, dacă rămîn acasă, nu li mai trebuie nimica? Dar fiind el cel mai mare, norocul său; trebuie să căutăm a-l zburătăci, căci nu se ştiu zilele omului! Şi poate vreodată să fie şi el sprijin pentru iştialalţi.

Văzînd eu că nu-i chip de stat împotriva părinţilor, începui a mă gîndi la pornire, zicînd în sine-mi cu amărăciune: „Ce năcaz pe capul mieu! Preuţii noştri din sat n-au mai trepădat pe la Socola, şi, mila sfîntului! nu-i încape cureaua de pîntecoşi ce sînt. D-apoi călugării, o adunătură de zamparagii duglişi din toată lumea, cuibăriţi prin mănăstire, ce nu ajung? Şi eu să înşir atîtea şcoli: în Humuleşti, la Broşteni în crierii munţilor, în Neamţ, la Fălticeni, şi acum la Socola, pentru a căpăta voie să mă fac, ia, acolo, un popă prost, cu preuteasă şi copii; prea mult mi se cere!"

Acuş îi spun mamei că mă duc la călugărie, în Neamţ ori la Secu. Şi cu cîtă carte ştiu, cu cîtă nu ştiu, peste cîţiva ani pot s-ajung dichiu la vrun mitoc şi să strîng un ştiubeiu plin de galbeni, ca părintele Chirilaş, de la jugărit, din Vînătorii-Neamţului. Ş-apoi atunci... pune-ţi, cuvioase Ilarie, plosca cu rachiu la şold, icrişoare moi cît se poate de multe

şi altceva de gustare în buzunările dulamei, pistoalele în brîu, pe sub rasă, comanacul pe-o ureche şi, cu *sabia Duhului* în mînă şi pletele în vînt, ia-o la papuc, peste „Piciorul Rău", spre „Cărarea Afurisită" dintre Secu şi Agapia din deal, unde toată vara se aude cîntînd cu glas îngeresc:

> Ici, în vale, la pîrău,
> Mieluşa lui Dumnezeu!

Iar cîte-un glas gros răspunde:

> Hop şi eu de la Durău,
> Berbecu lui Dumnezeu!...

Căci, fără să vreu, aflasem şi eu, păcătosul, cîte ceva din tainele călugăreşti... umblînd vara cu băieţii după... bureţi prin părţile acele, de unde prinsesem şi gust de călugărie... Ştii, ca omul cuprins de evlavie.

În sfîrşit, ca să nu-mi uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare, pînă s-au revărsat zorile, m-am frămîntat cu gîndul, feliu şi chip, cum aş putea îndupleca pe mama să mă deie mai bine la mănăstire; şi tocmai cînd eram hotărît a spune mamei aceste, iacă şi soarele răsare, vestind o zi frumoasă, şi Luca Moşneagu, însurăţel de-al doilea, a cărui tînără nevastă avusese grijă să-l trezească la timp şi să-l pregătească de pornire... se şi aude strigînd afară: „Gata sînteţi? Haidem! că eu vă aştept cu caii înhămaţi." Mama atunci mă şi ia răpede-răpede la pornit, fără să am cînd îi spune de călugărie.

Şi, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moş Luca, sărutăm noi mîna părinţilor, luîndu-ne rămas bun cu ochii înecaţi în lacrîmi, şi, după ce ne suim în căruţă, supăraţi şi plînşi, ca vai de noi, Luca Moşneagu, harabagiul nostru, dă biciu cailor, zicînd nevestei sale, care închidea

poarta după noi : „Olimbiadă, iè sama bine de borta ceea!“ Căci niște porci, spărgînd gardul într-un loc, se înnădise în grădina lui la păpușoi.

Era dimineața, în ziua de Tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul, cînd ieșeam din Humulești. Și fetele și flăcăii, gătiți frumos, ca în zi de sărbătoare, foiau prin sat în toate părțile, cu bucuria zugrăvită pe fețe ! Numai eu cu Zaharia, ghemuiți în căruța lui moș Luca, ne duceam surgun, dracului pomană, că mai bine n-oiu putea zice.

— Rogu-te, mînă mai tare, moș Luca, zic eu, să nu se mai uite satul ca la urs la noi !

Luca Moșneagu, însă, mîna cum știa el, căci smîrțoagele lui de cai erau vlăguiți din cale-afară, și slabi, și ogîrjiți ca niște mîți de cei leșinați, nu zmei, cum zicea mama, care nu știa cum să mă urnească mai degrabă din casă.

— Fire-ar afurisit să fie cine a mai desființat și catihețiile cele, tocmai acum, în vremea noastră ! zise Zaharia lui Gîtlan, plin de năduh, după ce-am ieșit la drum, afară. Cînd să-ți petreci și tu tinerețea, apucă-te de cărturărie ; parcă are omul zece vieți ! Tot umblînd noi din școală în școală, mai mult, ia, așa „de frunza frăsinelului“, mîne-poimîne avem să ne trezim niște babalîci gubavi și oftigoși, numai buni de făcut popi, ieșiți din Socola.

— Ce zici dumneta, moș Luca, despre unele ca acestea ?

— Ce să zic, dascăle Zaharia... știm noi cum vi-s formele ? Eu trebuie să vă duc la locul hotărît, și, de-aci încolo, cum v-a sluji capul ! Hi, căluții tatei, să ne întoarcem cît mai degrabă acasă !

Cînd auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și cînd mai vedeam cum rămîn satele și locurile frumoase în urmă, și tot altele necunoscute se înfățoșază înainte-ne, supărarea noastră creștea la culme ! Pentru fiecare fîntînă, pîrău, vîlcică, dumbravă și alte locuri drăgălașe ce lăsam în urmă-ne scoteam cîte-un suspin adînc din piepturile noastre ! Și, după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în sama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri.

După un scurt popas, făcut la podul de la Timișești, de pe Moldova, pornim înainte spre Moțca și suim încet-încet codrul Pășcanilor. Apoi, din vîrful acestui codru, mai aruncăm, nimernicii de noi, cîte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului : uriešii munți, cu vîrfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pîraiele cu răpejune, șoptind tainic, în mersul lor neîncetat, și ducînd, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi omenești, să le înece în Dunărea măreață !

— Ei, ei ! măi Zaharie... zic eu, coborîndu-ne la vale spre Pășcani ; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărîtă cine știe pentru cîtă vreme !

— Cum ne-a fi scris de la Dumnezeu sfîntul !... zise Zaharia, cu glasul aproape stîns, ș-apoi rămase dus pe gînduri tot drumul, pînă la Blăgești, peste Siretiu, unde ni-a fost și masul în noaptea aceea.

Dar vai de masul nostru ! Aici, pe prispa unui rotariu, puțin de nu era să rămînem chiori. De cu sară și pînă după miezul nopței am stat numai într-o fumăraie de baligi, ca la carantină, și tot ne-au coșit țînțarii.

— Așa-i viața cîmpenească, zise moș Luca, cioșmălindu-se și învîrtindu-se ca pe jăratic, de rîul țînțărimei. Cum treci Siretul, apa-i rea și lemnele pe sponci ; iar vara te înăduși de căldură, și țînțarii te chinuiesc amarnic. N-aș trăi la cîmp, Doamne ferește !

Halal pe la noi ! Apele-s dulci, limpezi ca cristalul şi reci ca gheaţa ; lemne, de-ajuns ; vara, umbră şi răcoare în toate părţile ; oamenii, mai sănătoşi, mai puternici, mai voinici şi mai voioşi, iar nu ca işti de pe la cîmp : sarbezi la faţă şi zbîrciţi, de parcă se hrănesc numai cu ciuperci fripte, în toată viaţa lor.

— Ştii una, moş Luca ! zise Zaharia de la o vreme. Găinuşa-i spre asfinţit, rariţile de-asemine, şi luceafărul de ziuă de-acum trebuie să răsară ; haidem să pornim la drum !

— Că bine zici, dascăle Zaharie ! parcă ţ-a ieşit un sfînt din gură ! Decît ne-om tot învîrti şi cioşmoli pe iastă prispă, mai bine să scurtăm din cale. Căci mare-i Dumnezeu, ne-a feri el de întîmplări !

Şi aşa, luîndu-ne rămas bun de la gazdă, care era tot afară culcat, pe altă prispă, plecăm. Şi cum ieşim în şleah, părerea noastră de bine : întîlnim cîţiva oameni, cu nişte cară cu draniţă, mergînd spre Iaşi. Ne întovărăşim cu dînşii, de frica lăieşilor din Ruginoasa, şi hai-hai, hai-hai, pînă-n ziuă, iacătă-ne în Tîrgul-Frumos, unde-am şi înjunghiat cîţiva harbuji într-ales, de ni-am potolit, deocamdată, şi foamea, şi setea. Apoi, după ce s-au hodinit caii, am pornit înainte, spre Podu-Leloaei ; şi de aici, tot înainte spre Iaşi, mai mult pe jos decît în căruţă, căci zmeii lui moş Luca se muiese de tot ; şi ţăranii noştri, glumeţi cum sînt ei, ne tot şfichiuiau, în treacăt, care dincotro, de ni era mai mare ruşinea, de ruşinea lui moş Luca. Iar, mai ales, pe la asfinţitul soarelui, tocmai cînd intram în Iaşi, pe rohatca Păcurari, un flăcăoan al dracului ne-a luat în rîs cum se cade, zicînd :

— Moşule, iè sama de ţine bine telegarii ceia, să nu ieie vînt ; că Iaşul ista-i mare şi, Doamne fereşte, să nu faci vro primejdie !...

Atîta i-a trebuit lui moş Luca, ş-apoi lasă pe dînsul ! cîte parastase şi panaghii, toate i le-a rădicat...

— I-auzi, măi ! Dac-ar şti el, chiolhănosul şi ticăitul, de unde-am pornit astă-noapte, ş-ar strînge lioarba acasă, n-ar mai dîrdăi degeaba asupra căişorilor mei ! Ş-apoi doar nu vin eu acum întăiaşi dată la Iaşi, să-mi deie povăţ unul ca dînsul ce rînduială trebuie să păzesc. Patruzecile mîne-sa de golan ! Dacă n-a stat oleacă, să-l învăţ eu a mai lua de altă dată drumeţii în rîs !

Văzînd noi că ne ieu oamenii tot peste picior şi pe moş Luca tulburat din cale-afară, cum eram în căruţă, ne acoperim peste tot c-un ţol, zicînd eu, cam cu sfială :

— Moş Luca, de te-a întreba cineva, de-acum înainte, de ce trag caii aşa de greu, să spui că aduci nişte drobi de sare de la Ocnă, şi las' dacă nu te-a crede fiecare !...

— Ei, apoi ? ! Ştiutu-v-am eu că şi voi mi-aţi fost de-aceştia ? zise moş Luca, mergînd pe lîngă cai, plin de năduh ; nu mă faceţi, că ia acuş vă ard cîteva jordii prin ţolul cela, de v-a trece spurcatul !

Auzind noi ce ni se pregăteşte, ghiontitu-ne-am unul pe altul, chicotind înăduşit, şi ca' mai ba să zicem nici cîrc ! În sfîrşit, după multe şfichiuiri ce-a primit moş Luca de la unii-alţii, cum e lumea a dracului, mergînd noi în pasul cailor, din hop în hop, tot înainte prin rătăcănile de pe uliţile Iaşilor, am ajuns într-un tîrziu, noaptea, în cieriul Socolei şi am tras cu căruţa sub un plop mare, unde-am găsit o mulţime de dăscălime adunată de pe la catiheţi, din toate judeţele Moldovei : unìa mai tineri, iar cei mai mulţi cu nişte tîrsoage de barbe cît badanalele de mari, şezînd pe iarbă, împreună cu părinţii lor, şi preuţi şi mireni, şi mărturisindu-şi unul altuia păcatele !

(*Scrierile lui Ioan Creangă*, vol. II, 1892)

POVESTIRI

POVESTE

A fost odată, cînd a fost, că, dacă n-ar fi fost, nu s-ar povesti.

Noi nu suntem de pe cînd poveştile, ci suntem mai dincoace cu vro două-trei zile, de pe cînd se potcovea purecele cu nouăzeci şi nouă de ocă de fer la un picior şi tot i se părea că-i uşor.

Cică era odată un om însurat, şi omul acela trăia la un loc cu soacră-sa. Nevasta lui, care avea copil de ţîţă, era cam proastă ; dar şi soacră-sa nu era tocmai hîtră.

Întru una din zile, omul nostru iese de-acasă după trebi, ca fiecare om. Nevasta lui, după ce-şi scăldă copilul, îl înfăşă şi-i dete ţiţă, îl puse în albie lîngă sobă, căci era iarnă ; apoi îl legănă şi-l dezmerdă, pînă ce-l adormi. După ce-l adormi, stătu ea puţin pe gînduri ş-apoi începu a se boci cît îi lua gura : „Aulio ! copilaşul meu, copilaşul meu !"

Mama ei, care torcea după horn, cuprinsă de spaimă, zvîrli fusul din mînă şi furca din brîu cît colo şi, sărind fără sine, o întrebă cu spaimă :

— Ce ai, draga mamei, ce-ţi este ? !

— Mamă, mamă ! Copilul meu are să moară !

— Cînd şi cum ?
— Iată cum. Vezi drobul cel de sare pe horn ?
— Îl văd. Şi ?
— De s-a sui mîţa, are să-l trîntească drept în capul copilului şi să mi-l omoare !
— Vai de mine şi de mine, că bine zici fata mea ; se vede că i s-au sfîrşit mititelului zilele !
Şi, cu ochii pironiţi la drobul de sare de pe horn şi cu mînile încleştate, de parcă le legase cineva, începură a-l boci amîndouă, ca nişte smintite, de clocotea casa. Pe cînd se sluţeau ele, cum vă spun, numai iaca şi tatăl copilului întră pe uşă, flămînd şi năcăjit ca vai de el.
— Ce este ? Ce v-au găsit, nebunelor ?
Atunci ele, viindu-şi puţin în sine, începură a-şi şterge lacrămile şi a-i povesti cu mare jale despre întîmplarea neîntîmplată.
Omul, după ce le ascultă, zise cu mirare :
— Bre ! mulţi proşti am văzut eu în viaţa mea, dar ca voi n-am mai văzut. Mă... duc în toată lumea ! Şi de-oiu găsi mai proşti decît voi, m-oiu mai întoarce acasă, iar de nu, ba.
Aşa zicînd, oftă din greu, ieşi din casă, fără să-şi ieie ziua bună, şi plecă supărat şi amărît ca vai de om !
Şi mergînd el bezmetic, fără să ştie unde se duce, după o bucată de vreme, oprindu-se într-un loc, i se întîmplă iar să vadă ceva ce nu mai văzuse : un om ţinea puţin un oboroc deşert cu gura spre soare, apoi răpede-l înşfăca şi întra cu dînsul într-un bordeiu ; pe urmă iar ieşea, îl punea iar cu gura la soare, şi tot aşa făcea... Drumeţul nostru, nedumerit, zise :
— Bună ziua, om bun !
— Mulţămesc dumitale, prietene !
— Da' ce faci aici ?

— Ia, mă trudesc de vro două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordeiu, ca să am lumină, şi nici că-l pot...
— Bre, ce trudă ! zise drumeţul. N-ai vrun topor la îndămînă ?
— Ba am.
— Ie-l de coadă, sparge ici, şi soarele va întra singur înlăuntru.
Îndată făcu aşa, şi lumina soarelui întră în bordeiu.
— Mare minune, om bun ! zise gazda. De nu te-aducea Dumnezeu pe la noi, eram să îmbătrînesc cărînd soarele cu oborocul.
„Încă un tont", zise drumeţul în sine şi plecă.
Şi mergînd el tot înainte, peste cîtva timp ajunse într-un sat şi, din întîmplare, se opri la casa unui om. Omul de gazdă, fiind rotar, îşi lucrase un car şi-l înjghebase, în casă, în toată întregimea lui ; ş-acum, voind să-l scoată afară, trăgea de proţap cu toată puterea, dar carul nu ieşea. Ştiţi pentru ce ? Aşa : uşile erau mai strîmte decît carul. Rotarul voia acum să taie uşorii, spre a scoate carul. Noroc însă că drumeţul l-a învăţat să-l desfacă în toate părţile lui, să le scoată pe rînd afară ş-apoi iarăşi să-l înjghebe la loc.
— Foarte mulţămesc, om bun, zise gazda ; bine m-ai învăţat ! Ia uite-te dumneta ! Era să dărm bunătate de casă din pricina carului...

De aici, drumeţul nostru, mai numărînd un nătărău, merse tot înainte, pînă ce ajunse iară la o casă. Acolo, ce să vadă ? Un om, c-un ţăpoiu în mînă, voia s-arunce nişte nuci din tindă în pod.
„Din ce în ce dau peste dobitoci", zise drumeţul în sine.
— Da' ce te frămînţi aşa, om bun ?
— Ia, vreu să zvîrl nişte nuci în pod, şi ţăpoiul ista, bată-l scîrba să-l bată, nu-i nici de-o treabă...

— Că degeaba te trudeşti, nene! Poţi să-l blastămi cît l-ei blăstăma, habar n-are ţăpoiul de scîrbă. Ai un oboroc?

— Da' cum să n-am?!

— Pune nucile într-însul, ie-l pe umăr şi suie-le frumuşel în pod; ţăpoiul e pentru paie şi fîn, iar nu pentru nuci.

Omul ascultă, şi treaba se făcu îndată.

Drumeţul nu zăbovi nici aici mult, ci plecă, mai numărînd şi alt neghiob.

Apoi, de aici merse mai departe, pînă ce ajunse ca să mai vadă aiurea şi altă năzbîtie. Un om legase o vacă cu funia de gît şi, suindu-se pe-o şură, unde avea aruncat oleacă de fîn, trăgea din răsputeri de funie, să urce vaca pe şură. Vaca răgea cumplit, şi el nu mai putea de ostenit...

— Măi omule! zise drumeţul, făcîndu-şi cruce; dar ce vrei să faci?

— Ce să fac, mă-ntrebi? Da' nu vezi?

— Ba văd, numai nu pricep.

— Ia, hăramul ista e hîmisit de foame şi nu vrè nici în ruptul capului să vie după mine sus, pe iastă şură, să mănînce fîn...

— Stăi puţin, creştine, că spînzuri vaca! Iè fînul şi-l dă jos la vacă!

— Da' nu s-a irosi?...

— Nu fii scump la tărîţe şi ieftin la făină.

Atunci omul ascultă, şi vaca scăpă cu viaţă.

— Bine m-ai învăţat, om bun! Pentr-un lucru de nimica eram cît pe ce să-mi gîtui vaca!

Aşa, drumeţul nostru, mirîndu-se şi de această mare prostie, zise în sine: „Mîţa tot s-ar fi putut întîmpla să deie drobul de sare jos de pe horn; dar să cari soarele în casă cu oborocul, să arunci nucile în pod cu ţăpoiul şi să tragi vaca pe şură, la fîn, n-am mai gîndit!"

Apoi drumeţul se întoarse acasă şi petrecu lîngă ai săi, pe cari-i socoti mai cu duh decît pe cei ce văzuse în călătoria sa. Ş-am încălecat pe-o şea, ş-am spus povestea aşa. Ş-am încălecat pe-o roată, ş-am spus-o toată. Ş-am încălecat pe-o căpşună, şi v-am spus, oameni buni, o mare minciună!!

(Învăţătorul copiilor, ed. a III-a, Iaşi, 1874)

MOŞ NICHIFOR COŢCARIUL

Moş Nichifor nu-i o închipuire din poveşti, ci e un om ca toţi oamenii ; el a fost odată, cînd a fost, trăitor în mahalaua Ţuţuienii din Tîrgul-Neamţului, dinspre satul Vînătorii-Neamţului. Cam pe vremea aceea trăia moş Nichifor în Ţuţuieni, pe cînd bunicul bunicului meu fusese cimpoiaş la cumătria lui moş Dediu din Vînători, fiind cumătru mare Ciubăr-vodă, căruia moş Dediu i-a dăruit patruzeci şi nouă de mioare, oacheşe numai de cîte un ochiu ; iară popă, unchiul unchiului mamei mele, Ciubuc Clopotarul de la Monăstirea Neamţului, care făcuse un clopot mare la acea monăstire cu cheltuiala lui şi avea dragoste să-l tragă singur la sărbători mari ; pentru aceea îi şi ziceau Clopotarul. Tocmai pe acea vreme trăia şi moş Nichifor din Ţuţuieni.

Moş Nichifor era harabagiu. Căruţa lui, deşi era ferecată cu teie, cu curmeie, însă era o căruţă bună, încăpătoare şi îndemînatecă. Un poclit de rogojini oprea şi soarele şi ploaia de a răzbate în căruţa lui moş Nichifor. De inima căruţei atîrnau păcorniţa cu feleştiocul şi posteuca, care se izbeau una de alta, cînd mergea căruţa, şi făceau : tronca, tranca ! tronca, tranca ! Iară în belciugul de la carîmbul dedesupt, din stînga, era aninată o bărdiţă, pentru felurite întîmplări. Două iepe, albe ca zăpada şi iuţi ca focul, se sprijineau mai totdeauna de oiştea căruţei ; mai totdeauna, dar nu totdeauna, căci moş Nichifor era şi geambaş de cai şi, cînd îi venea la socoteală, făcea schimb, ori vindea cîte-o iapă chiar în mijlocul drumului, şi atunci rămînea oiştea goală pe de-o parte. Îi plăcea moşneagului să aibă tot iepe tinere şi curăţele ; asta era slăbiciunea lui. Mă veţi întreba, poate : De ce iepe, şi totdeauna albe ? Vă voiu spune şi aceasta : Iepe, pentru că moş Nichifor ţinea să aibă prăsilă; albe, pentru că albeaţa iepelor, zicea el, îi slujea de fanar noaptea la drum.

Moş Nichifor nu era dintre aceia care să nu ştie „că nu-i bine să te pui viziteu la cai albi şi slugă la femei" ; el ştia şi aceasta, dar iepele erau ale lui, şi, cînd le grijea, grijite erau, iar cînd nu, n-avea cine să-i bănuiască.

Moş Nichifor fugea de cărăuşie, de-şi scotea ochii ; el se ferea de ridicături, pentru că se temea de surpătură.

Harabagia, zicea el, e mai bună, că ai a face tot cu marfă vie, care la deal se dă jos, la vale, pe jos, iar la popas, în căruţă. Moş Nichifor avea o biciuşcă de cele de cînepă, împletită de mîna lui şi cu şfichiul de mătasă, cu care pocnea de-ţi lua auzul. Şi cu încărcat şi cu descărcat, la deal moş Nichifor se da pe jos şi trăgea de-a valma cu iepele. La vale iar se da pe jos, ca să nu se spetească iepele. Chirieşii, vrînd-nevrînd, trebuiau să se deie şi ei, căci li era lehamite de morocăneala lui moş Nichifor, care îndată troncănea cîte una cam de aceste :

— Ia mai daţi-vă şi pe jos, căci calul nu-i ca dobitocul, să poată vorbi...

Dacă ştiai să potriveşti din gît pe moş Nichifor, apoi era cît se poate de şăgalnic. De întîlnea vrun om

călare, pe drum, întreba : „Departe ai lăsat pe vodă, voinice ?“ Şi apoi îndată da biciu iepelor, zicînd :

> Alba-nainte, alba la roate,
> Oiştea goală pe de-o parte.
> Hii ! opt-un cal, că nu-s departe Galaţii, hii ! ! !

De întîlnea pe drum neveste şi fete mari, cînta cîntece şăgalnice, de-alde-aceste :

> Cînd cu baba m-am luat,
> Opt ibovnice-au oftat :
> Trei neveste cu bărbat
> Şi cinci fete dintr-un sat ş.a.

Ei, ei ! Apoi zi că nu-ţi venea să porneşti la drum, mai ales în luna lui maiu, cu asemenea om vrednic şi de-a pururea vesel ! Cîteodată numai, cînd prin dreptul crîşmei te făceai niznai şi nu ştiai să potriveşti din gît pe moş Nichifor, nu-l prea vedeai în cheji buni, dar şi atunci tot răpede mîna de la o crîşmă până la alta.

Mai ales într-un rînd îi picase lui moş Nichifor două iepuşoare, care mergeau de minune la drum. Dar la crîşmă, mort-copt, trebuiau să steie, căci le cumpărase de la un popă, nefiind pe vremea aceea pojărnicii, de unde să cumpere altele, care să ţie fuga tot într-una !

Spunea tata că i-au spus şi lui bătrînii, care auziseră din gura lui moş Nichifor, că pe vremea aceea era bine să fii harabagiu în Tîrgul-Neamţului, că te-apucau pe-a-mînele. Cum ieşeai din Varatic, intrai în Agapia, şi cum ieşeai din Agapia, intrai în Varatic ; apoi în Războieni, apoi pe la mitoace, şi aveai muşterei, de nu erai bucuros ; ba să-i duci la Peatră, ba la Folticeni, ba pe la iarmaroace, ba la Mănăstirea Neamţului, ba la Secu, ba la Rîşca, ba în toate părţile, pe la hramuri.

Tot tata mai spunea că ar fi auzit de la bunicul bunicului meu că protopopul de la Neamţ, de pe vremea aceea, ar fi zis unor călugăriţe, care pribegeau în săptămîna mare prin tîrg :

— Maicelor !

— Blagosloveşte, cinstite părinte !

— De ce nu vă astîmpăraţi în monăstire şi să vă căutaţi de suflet, măcar în săptămîna patimilor ?

— Apoi dă, cinstite părinte, cică ar fi răspuns ele, cu smerenie, lîna asta ne mănîncă, păcatele noastre... Dar n-am mai veni noi, căci, cum ştii sfinţia-ta, mai mult cu şeiacul ne hrănim, şi apoi, de nu curge, macar picură, şi cine mişcă tot pişcă.

Protopopul atunci, sărmanul, cic-ar fi oftat din greu, înghiţind noduri... şi ar fi dat vina tot pe moş Nichifor, zicînd :

— De-ar crăpa odată să crape şi harabagiul care v-au adus ! C-atunci ştiu că n-ar avea cine să vă mai cărăbănească aşa de des pe la tîrg...

Şi cică auzind moş Nichifor de aceasta, tare s-ar fi mîhnit în sufletul său şi s-ar fi jurat cu jurămînt ca să nu mai aibă a face cu parte dohovnicească cît a trăi el ; căci, din păcate, era şi evlavios moş Nichifor şi tare se mai temea să nu cadă sub blăstămul preoţesc ! De-aceea, cu fuga au alergat la schitul Vovidenia, la pusnicul Chiriac din sfînta Agură, care-şi cănea părul şi barba cu cireşe negre, şi în Vinerea Seacă, preacuviosul cocea oul la lumînare, ca să mai uşureze din cele păcate. Şi apoi s-a hotărît el ca de-acum înainte să aibă a face mai mult cu parte negustorească.

— Numai negustorul, zicea moş Nichifor, trăieşte din săul său şi pe sama lui. Cînd întrebai : „Pentru ce ?“ moş Nichifor răspundea, tot glumeţ : „Pentru că n-are Dumnezeu stăpîn“.

De glumeţ, glumeţ era moş Nichifor, nu-i vorbă, dar, de multe ce dăduse peste dînsul, se făcuse cam hursuz.

Băbătia lui, de la o vreme încoace, nu ştiu ce avea, că începuse a scîrţîi : ba c-o doare ceea, ba c-o doare ceea, ba i-e făcut de năjit, ba că i-e făcut pe ursită, ba că i-e făcut de plînsori, şi tot umbla din babă în babă cu descîntece şi cu oblojele, încît lui moş Nichifor acestea nu-i prea veneau la socoteală, şi de-aceea nu-i erau acum mai niciodată boii acasă. Ba chiar se făcuse buclucaş, hărţăgos şi de tot hapsin, cînd sta cîte două-trei zile pe lîngă casă, încît biata băbuşca lui era bucuroasă uneori şi răsbucuroasă în sufletul ei să-l vadă cum l-a vedè urnit de-acasă.

Se vede lucru că şi moş Nichifor era făcut pe drumuri, căci cum ieşea afară la drum parcă era altul ; nu mai sta din pocnit cu biciul, de şuguit cu toţi drumeţii pe cîţi îi întîlnea şi de povestit despre toate locurile însemnate pe unde trecea.

Într-o dimineaţă, mercuri înainte de Duminica Mare, moş Nichifor deciocălase căruţa şi-o ungea ; cînd numai iaca se trezeşte la spatele lui cu jupîn Strul din Tîrgul-Neamţului, negustor de băcan, iruri, ghileală, sulimineală, boia de păr, chiclazuri, peatră-vînătă, peatra sulimanului sau peatră bună pentru făcut alifie de obraz, salcie, fumuri şi alte otrăvuri.

Pe vremea aceea nu era spiţerie în Tîrgul-Neamţului, şi jupînul Strul aducea, pentru hatîrul călugărilor şi a călugăriţelor, tot ce li trebuia. Mai făcea el, nu-i vorbă, şi alte negustorii... În sfîrşit, nu ştiu cum să vă spun, era mai mult decît dohovnicul, că fără de dînsul nu puteau monăstirile.

— *Muni* dimineaţă, moş Nichifor !

— Bună să-ţi fie inima... jupîne Strul. Da' cu ce treabă ai venit pe la noi ?

— Ia, noră-mea vrea să meargă la Peatră. Cît să-ţi dau ca să mi-o duci ?

— D-apoi a fi avînd chilotă multă, cum e treaba d-voastră, jupîne, zise moş Nichifor, scărpinîndu-se în cap ; numai nu-i vorbă că poate să aibă, căci şi căruţa mea e largă ; poate să încapă într-însa cît de mult. Apoi, fără să ne zbatem, jupîne Strul, mi-i da şesesprezece lei, un irmilic de aur, şi ţi-oiu duce-o, ştii, colè, ca pe palmă ; că, după cum vezi, căruţa acum am adus-o de la încălţat şi i-am mai tras şi o unsoare de cele a dracului, de are să meargă cum e sucala.

— Ai să laşi cu nouă lei, moş Nichifor, şi te-a mai cinsti şi feciorul-meu la Peatră.

— Apoi dar, dă ! cu bine să dea Dumnezeu, jupîne Strul ! Mă bucur şi eu că-i tocmai în dricul iarmarocului şi poate mi-a pica ceva şi cînd voiu veni înapoi. Numai aş vrè să ştiu, cînd avem să pornim ?

— Şi acuma, moş Nichifor, dacă eşti gata.

— Gata, jupîne Strul, numai s-adăp iepuşoarele aceste. Du-te şi d-ta de-ţi pune nora la cale, că acuş te-ajung şi eu din urmă.

Şi cum era moş Nichifor strădalnic şi iute la trebile lui, răpede zvîrle nişte coşolină în căruţă, aşterne deasupra o păreche de poclăzi, înhamă iepuşoarele, îşi ia cojocul între umere şi biciul în mînă şi tiva, băiete ! N-apucase jupînul Strul a ajunge bine acasă, şi moş Nichifor şi trăsese căruţa dinaintea uşei.

Malca — aşa era numele nurorei lui jupîn Strul — a ieşit afară să-şi vadă harabagiul. Ş-apoi, povestea cîntecului : las', că era de la Piatră de locul ei, dar era şi îmbojorată Malca... din pricina plînsului, că se despărţeşte de socri, pentru că întăiaşi dată venise ea la Neamţ, de cale primară la socri, cum se zice la noi. Căci nu erau mai mult decît două săptămîni de cînd se măritase ea după Iţic, feciorul lui jupîn Strul, sau mai bine ar fi să zic, în voia cea bună, că se mă-

ritase Ițic după Malca ; căci el lăsase casa părintească, după cum li-i obiceiul, și la două săptămîni Ițic au adus pe Malca la Neamț, a încredințat-o în mîna părinților lui și s-a întors răpede la Piatră, să se gîndească pe negustorie.

— Da' te-ai ținut de cuvînt, moș Nichifor !

— Apoi dă, jupîne Strul, vorba-i vorbă : eu nu mă cioșmolesc atîta, că la drum e bine să pornești cît de dimineață, iar sara să poposești devreme !

— Oare-i ajunge pănă desară la Piatră, moș Nichifor ?

— A...ra ! da' ce stai de vorbești, jupîne Strul ? Eu gîndesc, de mi-a ajuta Dumnezeu, pe după ameazi să-ți pun nora în Piatră.

— D-ta, moș Nichifor, ești om purtat, știi mai bine decît mine, dar tot te rog să mîi cu băgare de samă, ca să nu-mi prăvali nora !

— Dacă doar nu-s harabagiu de ieri de-alaltaieri, jupîne Strul ! Am mai umblat eu cu cucoane, cu maice boieroaice și cu alte fețe cinstite, și, slava Domnului ! nu s-au plîns de mine... Ia, numai cu maica Evlampia, desăgărița din Varatic, am avut și eu odată oleacă de clenciu : că, oriunde mergea, avea obiceiu să-și lege vaca dinapoia căruței, pentru schivirnisală, ca să aibă lăptișor la drum ; și cu asta-mi aducea mare supărare, pentru că vaca, ca vaca, îmi irosea ogrinjii din căruță, ba cîteodată rupea leuca, ba la deal se smuncea, de era, într-un rînd, cît pe ce să-mi gîtuiască iepușoarele. Și eu, cum îi omul la necaz, îndrăzneam să zic : „Măicuță, de ce ești scumpă la tărîță și ieftină la făină ?" Ea, atunci, se uita galiș la mine și-mi zicea cu glas duios : „Ia taci și d-ta, moș Nichifor, taci, nu mai striga atîta pe biata văcușoară, pentru că ea, mititica, nu-i vinovată cu nimic. Părinții pusnici din sfînta Agură mi-au dat canon să mănînc lapte numai de la o vacă, ca să nu îmbătrînesc degrabă ; și dă, ce să fac ? trebuie să-i ascultăm, că sfințiile-lor știu mai multe decît noi, păcătoasele !" Dacă am auzit așa, am zis și eu, în gîndul meu, că are întrucîtva dreptate maica desăgărița, și am lăsat-o în plata lui Dumnezeu, pentru că am văzut-o că este pidosnică și voiește cu orice chip să se adăpe de la un izvor. D-ta, jupîne Strul, cred că nu mi-i face necaz la drum și cu vaci. Și apoi, giupîneșica Malca, unde-a fi vale mare ori deal mare, s-a mai da și pe jos cîte-oleacă ; mai ales că acum e o frumuseță afară la cîmp, de turbă haita ! Da' ia să nu ne trecem vremea cu vorbele. Hai, sui, giupîneșică Malcă, să te duc la bărbățel acasă ; știu eu cum îi treaba nevestelor celor tinere, cînd nu-s barbații cu dînsele : fac zîmbre și trag acasă, cum trage calul la traista cu orz.

— Iaca, mă suiu, moș Nichifor !

Și odată încep cu toții a cărăbăni la saltele cu puf, perini moi, o legătură cu demîncare și alte mărunțușuri. Apoi Malca își ia ziua bună de la socri și se suie deasupra saltelelor, în fundul căruței. Iară moș Nichifor se azvîrle pe capră, dă biciu iepelor și lasă pe giupînul Strul și cu ai săi cu lacrimile pe obraz.

Prin tîrg, așa mîna de tare moș Nichifor, de ți se părea că zboară iepele, nu altăceva.

Prundul, satul și dealul Humuleștilor le-a trecut într-o clipă. De la Ocea pănă aproape de Grumăzești a ținut numai o fugă.

Dar de pe la Grumăzești încolo, moș Nichifor a tras o dușcă de rachiu din plosca lui cea de Brașov, și-au aprins luleaua și a început a lăsa iepele mai la voie.

— Doamne, giupîneșică, Doamne ! Vezi satul ista mare și frumos ? se cheamă Grumăzeștii. De-aș avè eu atîția gonitori în ocol și d-ta atîția băieți, cîți căzaci, căpcîni și alte litfe spurcate au căzut morți aici din vreme în vreme, bine-ar mai fi de noi !

— Să te-audă Dumnezeu, să am băieţi, moş Nichifor !

— Asemene şi eu gonitori, giupîneşică... că de băieţi nu mai trag nădejde, pentru că baba mea e o sterpătură ; n-a fost harnică să-mi facă nici unul, nu i-ar muri mulţi înainte să-i moară ! De oiu pune eu mînele pe pept, are să rămîie căruţa asta de haimana şi iepuşoarele de izbelişte !

— Nu te supăra, moş Nichifor, zise Malca, că poate aşa a fost să fie de la Dumnezeu ; pentru că aşa scrie şi la noi în cărţi despre unii, că tocmai la bătrîneţe au făcut copii !

— Ia lasă-mă, giupîneasă, cu cărţile cele a d-voastre, în pace, că eu ştiu ce ştiu eu : degeaba mai baţi apa-n chiuă să s-aleagă unt, că nu s-a alege niciodată ! Am auzit şi eu spunînd în biserică la noi că „Pomul care nu face roadă se taie şi în foc se aruncă". Apoi ce-ţi trebuie mai bună vorbă decît asta ? Ba zău, încă mă mir c-am avut răbdare să ţin casă cu baba pănacum. În privinţa asta, îi mai bună legea d-voastră de-o mie de ori. Nu-ţi face una copii, iei alta, nu face nici aceea, alta. Şi de la o vreme trebuie să nimereşti una blagoslovită de Dumnezeu ; da' nu ca la noi, să fii nevoit să trăieşti cu una beteagă până la sfîrşitul vieţei, şi copii, tufă ! Că doar Dumnezeu cel mare şi puternic nu s-a răstignit numai pentru un om pe lumea asta ! Nu-i aşa, giupîneşică ? Mai zi, dacă ai ce !

— Poate să fie ş-aşa, moş Nichifor.

— Ba chiar aşa-i, giupîneşică dragă, cum îţi spun eu. Ptru ! ciii !... Da' bună bucată am mers ! Doamne, cum să iè omul la drum cu vorba şi, cînd se trezeşte, cine ştie unde au ajuns ; bun lucru a mai lăsat Dumnezeu sfîntul şi tovărăşia asta ! Hi ! ! ! zmeoaicele tatei, îndemnaţi înainte ! Iaca şi codrul Grumăzeştilor, grija negustorilor şi spaima ciocoilor. Hei ! giu-

pîneşică, cînd ar avè codrul ista gură să spuie cîte a văzut, cumplită pătăranie ne-ar mai auzi urechile ; ştiu că am avè ce asculta !

— Da' ce-a fost pe-aici, moş Nichifor ?

— Of ! giupîneşică, of ! Ce-a fost... să nu dea Dumnezeu să mai fie ! Dar avea cineva cap să treacă pe-aici, fără să fie jăfuit, bătut ori omorît ? Nu-i vorbă, că acestea se întîmplă mai mult noaptea decît ziua. Însă pe mine, unul, de n-aş grăi într-un ceas rău, pănă acum, dă, m-a ferit Dumnezeu. Lupi şi alte dihănii mi-au ieşit înainte cîteodată, dar nu le-am făcut nimica ; li-am dat bună pace, m-am făcut că nici nu-i văd, şi ei s-au dus în treaba lor.

— Ă...ra ! moş Nichifor, nu mai spune de lup, că tare mă tem !

V-am spus că era şăgalnic moş Nichifor, şi, cînd spunea cîte una, ori te ţineai cu mîna de inimă, rîzînd, ori te făcea să-ţi sară inima din loc, de frică.

— Iaca un lup vine spre noi, giupîneşică !

— Vai de mine, moş Nichifor, unde să mă ascund eu ?

— Despre mine, ascunde-te unde ştii, că eu, unul, ţi-am spus că nu mă tem nici de-o potaie întreagă.

Atunci biata Malcă, de frică, s-a încleştat de gîtul lui moş Nichifor şi s-a lipit de dînsul, ca lipitoarea. A şezut ea aşa cît a şezut şi apoi a zis tremurînd :

— Unde-i lupul, moş Nichifor ?

— Unde să fie ?! Ia, a trecut drumul pe dinaintea noastră şi a întrat iar în pădure. Dar cît pe ce erai să mă gîtui, giupîneşică, ş-apoi, dacă scăpam iepele, ştiu că era frumos.

N-apucă a sfîrşi bine moş Nichifor, şi Malca zice cătinel :

— Să nu mai zici că vine lupul, moş Nichifor, că mă vîri în toate boalele !

— Nu că zic eu, da' chiar vine, iacătă-l-ăi !
— Valeu ! Ce spui ?
Şi iar se ascunde lîngă moş Nichifor.
— Ce-i tînăr, tot tînăr ; îţi vine a te juca, giupîneşică, aşa-i ? şi, după cum văd, ai noroc că eu îmi ţin firea, nu mă prea tem de lup ; dar să fie altul în locul meu...
— Nu mai vine lupul, moş Nichifor ?
— Apoi, na ! eşti de tot poznaşă şi d-ta ; prea des vrei să vie, că doar nu-i de tot copacul cîte un lup ! Ia, pe la Sfîntul Andrei umblă şi ei mai cîte mulţi la un loc. Ş-apoi, vînătorii ce păzesc ? La goană mare, crezi d-ta că puţini lupi dau cinstea pe ruşine, lăsîndu-şi peile zălog ? Să mai răsuflăm iepele oleacă. Iaca şi Dealul Bălaurului, giupîneşică ! Ia, aici a căzut odată un bălaur grozav de mare, care vărsa jaratic pe gură, şi cînd şuiera, clocotea codrul, gemeau văile, fiarele tremurau şi se băteau cap în cap de spaimă, şi ţipenie de om nu cuteza să mai treacă pe aici.
— Valeu ! şi unde-i balaurul, moş Nichifor ?
— D-apoi mai ştiu eu, giupîneşică ? Pădurea-i mare, el ştie unde s-a fi înfundat ! Unii spun că, după ce-a mîncat foarte mulţi oameni şi a ros toată coaja copacilor din codru, ar fi crăpat chiar aici, în locul acesta. De la unii am auzit spuind că i-ar fi dat lapte de vacă neagră şi cu acesta l-ar fi făcut să se ridice iar la cer, de unde a căzut. Mai ştiu eu pe cine să cred ?... Că oamenii vorbesc vrute şi nevrute. Noroc numai că eu, unul, ştiu solomonii şi nu mă prea tem nici de balauri. Pot să prind şerpele din culcuş cum ai prinde d-ta puiu de găină din pătul.
— Da' ce-s acele solomonii, moş Nichifor ?
— Ei, giupîneşică dragă, asta nu se poate spune. Eu, babei mele, că merge pe douăzeci şi patru de ani de cînd trăiesc cu dînsa, şi ce n-a făcut ea, şi cît nu m-a cihăit de cap să-i spun, şi tot nu i-am spus. Şi

ea din pricina asta are să moară, cînd a muri, de nu i-ar muri mulţi înainte !... că atunci mi-aş lua şi eu una tinerică, şi macar trei zile să trăiesc în ticnă cu dînsa, cum ştiu eu, şi apoi să mor ! M-am săturat până-n gît de mucegaiul de babă, că hojma mă morocăneşte şi-mi scoate ochii cu cele tinere. Cînd gîndesc, amărîtul de mine, că am să mă întorc iar la dînsa acasă, îmi vine să turbez, să ieu cîmpii, nu altăceva...
— Ia lasă, lasă, moş Nichifor, că aşa sunteţi d-voastră, barbaţii...
— Ei, ei ! giupîneşică, iată-ne şi aproape de vîrful codrului ! Ia mai dă-te şi d-ta oleacă pe jos, păn' vom sui dealul, că nu mi-i de alta, dar mă tem că-i înţepeni în căruţă. Uite florile cele frumoase de prin marginea pădurii cum umplu văzduhul de mireznă ! Şi d-ta să şezi ghemuită acolo, nu-i păcat de Dumnezeu ?
— Mă tem de lup, moş Nichifor, zise Malca, tremurînd.
— Ia mai sfîrşeşte odată cu lupul cela ! Altăceva n-ai de vorbit ?
— Stăi dară să mă dau jos !
— Ptru ! ciii !... Sai binişor pe ici, pe crucea căruţei. Ho...pa ! Ia, acum te văd şi eu că eşti voinică ! aşa mi-e drag să fie omul : fătat, nu ouat.
Şi pe cînd Malca culegea nişte dumbravnic, să ducă lui Iţic, moş Nichifor stătuse în loc şi nu ştiu ce bichirea şi cisluia prinprejurul căruţei. Apoi răpede strigă :
— Gata eşti, giupîneşică ? Hai, sui, şi să pornim cu ajutorul lui Dumnezeu, că de-acum e tot vale mai mult.
Malca, după ce se suie, întreabă :
— Oare nu-i tîrziu, moş Nichifor ?

— D-apoi de acum suntem scapaţi deasupra nevoiei ; acuş te pun în Peatră. Ş-odată dă biciu iepelor, zicînd :

> Alba-nainte, alba la roate,
> Oiştea goală pe de-o parte.
> Hii ! opt-un cal, că nu-s departe Galaţii, hii ! ! !

N-apucă a merge nici douăzeci de prăjini, şi prrr ! se rupse un capăt !

— Na, asta încă-i una !

— Vai de mine, moş Nichifor, avem să înnoptăm în pădure !

— Ia nu mai meni a rău, giupîneşică, că doar n-am păţit eu asta numai o dată în viaţa mea ! Până-i îmbuca d-ta ceva, şi iepele iestea ş-or şterge gura c-oleacă de coşolină, eu am şi pus capătul.

Cînd se uită moş Nichifor la belciug, bărdiţa nicăiri !

— Apoi toate-au fost cum au fost, zise moş Nichifor, încreţind din sprincene şi oţerindu-se, dar asta pică de coaptă. Bat-o Dumnezeu de babă s-o bată ! Iaca cum îngrijeşte ea de mine ! Aşa-i că nu-i securea ?

Malca, sărmana, cînd mai aude şi asta, începe a suspina şi a zice :

— Moş Nichifor, ce facem noi ?

— Ia las', giupîneşică, nu te împuţina cu inima, că tot mai am oleacă de nădejde.

Ş-odată scoate bulicherul din teacă, îl dă pe amînar şi începe a ciocîrti un gîrneţ de stejar din anul trecut... L-a tăiat el cum l-a tăiat, apoi a început a cotrobăi prin chilna căruţei, să găsească nişte frînghie ; dar de unde să iei dacă n-ai pus ?

Dacă vede şi vede, taie baierele de la traistă, mai căpeţala din capul unei iepe şi face cum poate, de leagă gîrneţul unde trebuia ; pune roata la loc, vîră

leuca, suceşte lamba ş-o strînge la scară ; apoi îşi aprinde cioanca şi zice :

— Iaca, giupîneşică dragă, cum învaţă nevoia pe om ce să facă... Cu moş Nichifor ţuţuianul nu piere nimene la drum. De-acum, numai să te ţii bine de carîmbi şi de speteze, că am să mîn iepele iestea de au să scapere fugind. Da' să ştii d-ta că babei mele n-are să-i fie moale cînd m-oiu întoarce acasă... Am s-o ieu de cînepa dracului şi am s-o învăţ eu cum trebuie să caute altădată de bărbat ; că femeiea nebătută e ca moara neferecată. Ţine-te, giupîneşică ! Hi, ha ! ! !

Ş-odată încep iepele a fugi, de pîrîiau roatele şi sărea colbul în naltul ceriului. La vreo cîteva obraţuri, gîrneţul s-a înferbîntat, s-a muiat şi... foflenchiu ! iar sare roata !

— Bre ! c-anapoda lucru ! se vede că azi-dimineaţă mi-a ieşit înainte vrun popă, sau dracu ştie ce !

— Moş Nichifor, ce facem noi ?

— Om face noi ce-om face, giupîneşică. Dar acum, deodată, linişteşte-te acolo şi taci molcom. Bine că nu s-a întîmplat asta în mijlocul cîmpului, undeva. Lemne, slava Domnului, sunt de-ajuns şi di-ntrecut în pădure. Poate să ne-ajungă cineva din urmă ori să ne întîmpine cineva dinainte şi să-mi împrumute vro secure. Şi cum vorbea, numai iaca că vede viind un om din urmă cu traista în băţ.

— Bun ajuns, om bun ! Aşă-i că s-a stricat drumul în mijlocul căruţei ?

— Ia las' şaga la o parte, măi omule, şi mai bine vin' de-mi ajută să pun capătul ista, că vezi că-mi crapă inima de necaz.

— D-apoi eu mă grăbesc să ajung la Oşlobani. D-ta poţi să mîi astă-noapte şi în pădure ; nu cred că-i muri de urît !

— Mă mir că nu ţi-e oarecum... să-ţi fie ! zise Nichifor posomorît ; eşti un cheag zbîrcit, mai ca şi mine, şi iaca ce-ţi urlă prin cap !...

— Da' nu-ţi fie cu bănat, om bun, că am şuguit şi eu. Bun rămas ! Te-a învăţa Dumnezeu ce să faci...

Şi s-a tot dus înainte.

— Vezi, giupîneşică, cîtu-i de-a dracului lumea asta ? Numai după pleşcuit umblă. Ia să fie un antal cu vin ori cu rachiu, şi să vezi atunci, ar şedè carul stricat atîta timp în mijlocul drumului ? Cum văd eu, tot moş Nichifor are să facă ce a face... Ia să mai fac o încercare.

Şi iar începe a tăiè alt gîrneţ. Mocoşeşte el cît mocoşeşte, până-l pune şi pe acela. Apoi dă biciu iepelor şi iar mai trage un ropot ; cînd, numai iaca ce ajunge roata de-o teşitură, şi iar se rupe capătul.

— Acuma, giupîneşică, mai că-mi vine să zic şi eu ca omul cela, că are să ne fie masul în pădure.

— Vai de mine şi de mine, moş Nichifor, ce spui ? !

— Ia, spun şi eu ce văd cu ochii. Uită-te ! Nu vezi şi d-ta că dă soarele după deal, şi noi tot pe loc stăm ? Da' nu-i nimica, giupîneşică, să n-ai nici o grijă, că ştiu eu o poiană în pădure, chiar aici, pe-aproape ; să tragem acolo, şi suntem ca şi în casă la noi. Locul e ferit, şi iepele au ce paşte. D-ta te-i culca în căruţă, şi eu te-oiu străjui toată noaptea. Helbet, o noapte nu-i legată de gard, a trece ea cum a trece, dar a pomeni ea baba mea, cîte zilişoare a avè, de necazul acesta, că numai din pricina ei mi se trage...

— Apoi dar, fă cum ştii, moş Nichifor, numai să fie bine.

— Las' giupîneşică, nu-ţi face voie rea, că are să fie cît se poate de bine.

Ş-odată moş Nichifor apucă iepele de dîrlog, cîrneşte căruţa ş-o tîrăşte cum poate până în poiană.

— Iaca, giupîneşică, ce raiu al lui Dumnezeu e aici ; să tot trăieşti, să nu mai mori ! Numai d-voastră nu sunteţi deprinşi cu ce-i frumos pe lume. Ia mai dă-te oleacă pe jos, până se mai vede, ca să strîngem nişte tîrşuri şi să facem toată noaptea foc, să fugă ţinţarii şi toate gîngăniile pe lume !

Biata Malcă vede şi ea că tot de una îi e acum. Se dă jos şi începe a strînge la tîrşuri.

— Doamne ! bine-ţi mai şede, giupîneşică ; parcă eşti una de-a noastre ! Nu cumva a ţinut vreodată tatal d-tale orîndă în sat, undeva ?...

— Ba a ţinut mult timp ratoşul de la Bodeşti.

— Apoi mă miram eu de ce vorbeşti aşa de bine moldoveneşte şi aduci la mers cu de-ale noastre. De-acum n-am să te mai cred că te temi de lup. Ei ! ei ! cum ţi se pare aici în poiană ? Aşă-i că erai să mori şi să nu ştii ce-i frumos pe lume ? Ia auzi privighitorile ce haz fac ! Ia auzi turturelele cum se îngînă !

— Moş Nichifor, oare n-om păţi ceva în noaptea asta ? Ce-a zice Iţic ?

— Iţic ? Lui Iţic i s-a părè c-a prins pe Dumnezeu de-un picior cînd te-a vedè acasă. Da' ce crezi d-ta, că Iţic ştie ce-i pe lume ? Cum sunt întîmplările la drum ? Aşa, numai să se mute de pe vatră pe cuptior, ştie şi hleabul de baba mea de-acasă. Giupîneşică, ia să te vedem, ştii cum să faci focul ?

Malca aşează gătejele, moş Nichifor scapără, şi îndată amundoi aţiţă focul. Apoi moş Nichifor zice :

— Vezi, giupîneşică, cum pîrîie de frumos gătejele ?

— Văd, moş Nichifor, dar îmi tremură inima în mine de frică !

— Ă...ra ? Da' ce, Doamne iartă-mă, parcă eşti din neamul lui Iţic. Da' fii mai cu inimă oleacă ! Ori, dacă eşti aşa de fricoasă, apoi sui în căruţă şi te-aşterne pe somn, că noaptea-i numa un ceas ; acuş se face ziuă !

Malca, îmbărbătată de moş Nichifor, se suie în căruţă şi se culcă. Iară moş Nichifor îşi aprinde luleaua, aşterne cojocul şi se pune într-o rîlă jos, lîngă foc ; şi pîc, pîc ! pîc, pîc ! din lulea, cît pe ce era să-l prindă somnul, cînd numai iaca că-i sare o scînteie pe nas !

— Ptiu, drace ! asta trebuie să fie scînteie din gătejele culese de Malca, că tare m-a fript... Dormi, giupîneşică Malcă ?

— Parcă era să mă prindă somnul oleacă, moş Nichifor, dar mi-au venit o mulţime de năluciri prin cap, şi m-am trezit.

— Şi eu mai tot aşa am păţit : mi-a sărit o scînteie pe nas, şi mi s-a spăriet somnul, de parcă am dormit o noapte întreagă. Las', că poate să mai doarmă cineva de răul nebunelor istor de privighitori ? parcă-şi fac de cap, nu altăceva ! Da' acum li-e şi lor vremea să se drăgostească... Dormi, giupîneşică ?

— Parcă iar era să mă prindă somnul, moş Nichifor.

— Ştii una, giupîneşică ? Mie-mi vine să sting focul, că acum mi-am adus aminte că dihania de lup adulmecă şi vine după fum.

— Stinge-l, moş Nichifor, dacă-i aşa.

Atunci moş Nichifor odată începe a turna la ţărnă peste foc şi-l înnăduşă.

— De-acum, giupîneşică, dormi fără grijă, că acuş se face ziuă. Na, c-am stins focul şi am uitat să-mi aprind luleaua ! Dar las' că am scăpărători. Bată-vă pustia, privighitori, să vă bată, că ştiu că vă drăgostiţi bine !

Mai şede moş Nichifor aşa pe gînduri, până-şi găteşte de băut luleaua, apoi se scoală binişor şi se duce în vîrful degetelor lîngă căruţă. Malca începuse a horăi puţin. Moş Nichifor o clatină încetişor şi zice :

— Giupîneşică, giupîneşică !

— Aud, moş Nichifor, răspunse Malca tresărind, spăimîntată.

— Ştii ce-am gîndit eu cît am stat lîngă foc ?

— Ce, moş Nichifor ?

— Ia, după ce-i adormi d-ta, să încalec pe o iapă şi să mă răped acasă la mine, să-mi aduc un capăt şi securea şi, cînd s-a zări de ziuă, sunt aici.

— Vai de mine, moş Nichifor, ce vorbeşti ? Vrei să mă găseşti moartă de frică cînd îi veni ?

— Ba să te ferească Dumnezeu de una ca asta, giupîneşică ! Ia las', nu te spăimînta, că am zis şi eu, ia aşa, o vorbă în vînt...

— Ba nu, moş Nichifor ! De-acum nici nu vreau să mai dorm ; mă dau jos şi am să şed toată noaptea lîngă d-ta.

— Ba păzeşte-ţi treaba, giupîneşică ; şezi binişor unde şezi, că bine şezi.

— Ba iaca vin ; ş-odată se dă jos şi vine pe iarbă, lîngă moş Nichifor.

Şi ba unul una, ba altul alta, de la o vreme i-a furat somnul pe amundoi, şi-au adormit duşi. Şi cînd s-au trezit ei era ziulică albă !...

— Iaca, giupîneşică, şi sfînta ziuă ! Scoală-te şi hai să vedem ce-i de făcut. Vezi că nu te-a mîncat nimica ? Numai frica ţi-a fost mai mare.

Malca, în vorbele acestea, iar a adormit... Iar moş Nichifor, ca cel cu grija, s-a suit în căruţă şi a început a scormoli în toate părţile pe supt coşolină, şi numai iaca că dă de secure, de o funie şi de un sfredeleac pe pomoştina căruţei !

— Iaca, păcatele mele ! Cine-i cu pagubă, şi cu păcat ; mă miram eu să nu se îngrijească biata babă de mine până într-atîta... Pentru c-am năpăstuit-o chiar pe sfînta dreptate, am să-i duc un fes roş şi un tulpan undelemniu, ca să-şi mai aducă aminte din tinereţe. Eu se vede că m-am luat ieri cu luleaua. Dar

biata baba mea, bună-rea cum este, tot a știut ce-mi trebuie la drum, numai nu le-a pus la locul lor... Dar ți-ai găsit să știe femeia trebile barbatului!

— Giupîneșică, giupîneșică!

— Ce-i, moș Nichifor?

— Da' nu știi una! Scoală-te, că am găsit și secure, și frînghie, și sfredel, și tot ce-mi trebuie.

— Unde, moș Nichifor?

— Ia, pe supt buclucurile d-tale. Numai n-au avut gură să răspundă. Am pățit și noi ca un cerșitoriu care ședea pe comoară și cerea milostenie... Da' bine că s-au găsit și acum; tot biata babă se vede că le-a pus...

— Vezi cît ești de avan, moș Nichifor, cum îți încarci sufletul de păcate?

— Apoi dă, giupîneșică, văd și eu că am greșit, de-am ponegrit-o așa de tare către d-ta. Da' de-acum am să-i cînt și eu un cîntec de împăcare:

> Sărmana băbușca mea!
> Fie bună, fie rea,
> Am să țin casă cu ea.

Ș-odată suflecă moș Nichifor mînecele, taie un stuhariu de fag și face un capăt minunat. Apoi îl așază cum trebuie, pune roata la loc, înhamă iepele, iese încet-încet la drum și zice:

— Sui, giupîneșică, și haidem să mergem de-acum!

Iepele, fiind hrănite și odihnite bine, pe la prînzul cel mare i-au pus în Piatră.

— Iaca, te-ai văzut ș-acasă, giupîneșică!

— Slava lui Dumnezeu, moș Nichifor, că și-n pădure nu mi-a fost rău...

— Așa este, giupîneșică, nu-i vorbă, dar ca la casa omului nu-i nicăiurea.

Și, din vorbă în vorbă, au și ajuns la poarta lui giupîn Ițic. Ițic tocmai atunci venea de la școală și, cînd a văzut pe Malca, nu mai știa ce să facă de bucurie. Dar cînd a mai auzit și despre întîmplarea ce au avut, și cum i-a scăpat Dumnezeu din primejdie, nu știa cum să mulțămească lui moș Nichifor. Cu ce nu l-au dăruit ei? Că se mira și el singur ce dăduse peste dînsul.

A doua zi, moș Nichifor a pornit înapoi cu alți mușterii. Și cînd au ajuns acasă, era foarte vesel, încît nu știa baba lui ce l-a găsit, de-i așa cu chef, cum nu mai fusese de multă vreme. După aceasta, tot la două-trei săptămîni, giupîneșica Malca venea în Neamț la socri și se întorcea acasă numai cu moș Nichifor, fără să se mai teamă de lup...

După un an, sau după mai mulți, moș Nichifor s-au răsuflat, la un păhar cu vin, către un prieten al său, despre întîmplarea din codrul Grumăzeștilor și frica ce a tras giupîneasa Malca... Prietenul lui moș Nichifor s-a răsuflat și el către alți prieteni ai săi, și de-atunci oamenii, cum îs oamenii, ca să-i puie sînge rău la inimă, au început a porecli pe moș Nichifor și a-i zice: „Nichifor Coțcariul, Nichifor Coțcariul". Și poate acum a fi oale și ulcioare, și tot Nichifor Coțcariul i-a rămas bietului om numele și pănă în ziulica de astăzi.

(Convorbiri literare, 1 ianuarie 1877)

POVESTEA UNUI OM LENEŞ

Cică era odată într-un sat un om grozav de leneş; de leneş ce era, nici îmbucătura din gură nu şi-o mesteca. Şi satul, văzînd că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spînzure, pentru a nu mai da pildă de lenevire şi altora. Şi aşa, se aleg vreo doi oameni din sat şi se duc la casa leneşului, îl umflă pe sus, îl pun într-un car cu boi, ca pe un butuc nesimţitor, şi hai cu dînsul la locul de spînzurătoare!

Aşa era pe vremea aceea.

Pe drum se întîlnesc ei cu o trăsură în care era o cucoană. Cucoana, văzînd în carul cel cu boi un om care sămăna a fi bolnav, întrebă cu milă pe cei doi ţărani, zicînd:

— Oameni buni! Se vede că omul cel din car e bolnav, sărmanul, şi-l duceţi la vro doftoroaie undeva, să se caute.

— Ba nu, cucoană, răspunse unul dintre ţărani; să ierte cinstită faţa dumnevoastră, dar aista e un leneş care nu credem să fi mai avînd păreche în lume, şi-l ducem la spînzurătoare, ca să curăţim satul de-un trîndav.

— Alei! oameni buni, zise cucoana, înfiorîndu-se; păcat, sărmanul, să moară ca un cîne, fără de lege!

Mai bine duceţi-l la moşie la mine; iacătă curtea pe costişa ceea. Eu am acolo un hambar plin cu posmagi, ia aşa, pentru împrejurări grele, Doamne fereşte! A mînca la posmagi şi-a trăi şi el pe lîngă casa mea, că doar ştiu că nu m-a mai perde Dumnezeu pentr-o bucăţică de pîne. Dă, suntem datori a ne ajuta unii pe alţii.

— I-auzi, măi leneşule, ce spune cucoana: că te-a pune la coteţ, într-un hambar cu posmagi, zise unul dintre săteni. Iaca peste ce noroc ai dat, bată-te întunerecul să te bată, uriciunea oamenilor! Sai degrabă din car şi mulţămeşte cucoanei, că te-a scăpat de la moarte şi-ai dat peste belşug, luîndu-te sub aripa dumisale. Noi gîndeam să-ţi dăm sopon şi frînghie. Iar cucoana, cu bunătatea dumisale, îţi dă adăpost şi posmagi; să tot trăieşti, să nu mai mori! Să-şi puie cineva obrazul pentru unul ca tine şi să te hrănească ca pe-un trîntor, mare minune-i şi asta! Dar tot de noroc să se plîngă cineva... Bine-a mai zis cine-a zis că „Boii ară şi caii mănîncă". Hai, dă răspuns cucoanei, ori aşa, ori aşa, că n-are vreme de stat la vorbă cu noi.

— Dar muieţi-s posmagii? zise atunci leneşul, cu jumătate de gură, fără să se cîrnească din loc.

— Ce-a zis? întrebă cucoana pe săteni.

— Ce să zică, milostivă cucoană, răspunde unul. Ia, întreabă, că muieţi-s posmagii?

— Vai de mine şi de mine, zise cucoana cu mirare, încă asta n-am auzit! Da' el nu poate să şi-i moaie?

— Auzi, măi leneşule: te prinzi să moi posmagii singur, ori ba?

— Ba, răspunse leneşul. Trageţi mai bine tot înainte! Ce mai atîta grijă pentru astă pustie de gură!

Atunci unul dintre săteni zise cucoanei:

— Bunătatea dumnevoastră, milostivă cucoană, dar degeaba mai voiţi a strica orzul pe gîşte. Vedeţi

bine că nu-l ducem noi la spînzurătoare numai așa, de flori de cuc, să-i luăm năravul. Cum chitiți ? Un sat întreg n-ar fi pus oare mînă de la mînă ca să poată face dintr-însul ceva ? Dar ai pe cine ajuta ? Doar lenea-i împărătească mare, ce-ți bați capul !

Cucoana atunci, cu toată bunavoință ce avè, se lehămetește și de binefacere și de tot, zicînd :

— Oameni buni, faceți dar cum v-a lumina Dumnezeu !

Iar sătenii duc pe leneș la locul cuvenit și-i fac felul.

Și iaca așa au scăpat și leneșul acela de săteni, și sătenii aceia de dînsul.

Mai poftească de-acum și alți leneși în satul acela, dacă le dă mîna și-i ține cureaua.

Ș-am încălecat pe-o șea și v-am spus povestea așa.

(*Convorbiri literare*, 1 octombre 1878)

MOȘ ION ROATĂ

(Anecdotă)

La 1857, pe cînd se ferbea Unirea în Iași, boierii moldoveni liberali, ca de-alde Costache Hurmuzachi, M. Kogălniceanu și alții, au găsit cu cale să cheme la Adunare și cîțiva țărani fruntași, cîte unul de fiecare județ, spre a lua și ei parte la facerea acestui măreț și nobil act național. Cum au ajuns țăranii în Iași, boierii au pus mînă de la mînă, de i-au ferchezuit frumos și i-au îmbrăcat la fel, cu cheburi albe și cușme nouă, de se mirau țărani ce berechet i-a găsit. Apoi, se zice că i-ar fi dat pe sama unuia dintre boieri să le ție cuvînt, ca să-i facă a înțelege scopul chemării lor la Iași.

— Oameni buni, știți pentru ce sunteți chemați aici, între noi ? zise boierul cu blîndeță.

— Vom ști, cucoane, dacă ni-ți spune, răspunse cu sieală un țăran mai bătrîn, scărpinîndu-se în cap.

— Apoi, iacă ce, oameni buni : de sute de ani, două țări surori, creștine și megieșe, Moldova noastră și Valahia sau Țara Muntenească, de care poate-ți fi auzit vorbindu-se, se sfîșie și se mănîncă între dînsele, spre cumplita urgie și peire a neamului românesc. Țări surori și creștine, am zis, oameni buni ; căci, precum ne închinăm noi, moldovenii, așa se închină și frații noștri din Valahia. Statura,

vorba, hrana, îmbrăcămintea și toate obiceiurile cîte le avem noi le au întocmai și frații noștri munteni. Țări megieșe, am zis, oameni buni ; căci numai pîrăuașul Milcov, ce trece pe la Focșani, le desparte. „Să-l secăm dar dintr-o sorbire" și să facem sfînta Unire, adică înfrățirea dorită de strămoșii noștri, pe care ei n-au putut s-o facă în împrejurările grele de pe atunci. Iaca, oameni buni, ce treabă creștinească și frumoasă avem de făcut. Numai Dumnezeu să ne-ajute ! Înțeles-ați, vă rog, oameni buni, pentru ce v-am chemat ? Și dacă aveți ceva de zis, nu vă sfiiți ; spuneți verde, moldovenește, ca la niște frați ce vă suntem ; că de-aceea ne-am adunat aici, ca să ne luminăm unii pe alții și Dumnezeu să ne lumineze pe toți cum a ști el mai bine !

— Înțelegem, cucoane, așa a fi, răspunseră cîțiva țărani mai rușinoși ; că, dă, dacă nu-ți ști dumnevoastră ce-i pe lume, noi, țărănimea de la coarnele plugului, avem să știm ce-i bine și ce-i rău ?...

— Ba eu, drept să vă spun, cucoane, n-am înțeles ! cică zise cu îndrăzneală unul dintre țărani, anume *Ion Roată*. Ș-apoi, chiar dacă ne-am pricepe și noi la cîte ceva, cine se mai uită în gura noastră ? Vorba ceea, cucoane : „Țăranul, cînd merge, tropăiește, și cînd vorbește, hodorogește", să ierte cinstită fața dumnevoastră. Eu socot că treaba asta se putea face și fără de noi ; că, dă, noi știm a învîrti sapa, coasa și secera, dar dumnevoastră învîrtiți condeiul, și, cînd vreți, știți a face din alb negru și din negru alb... Dumnezeu v-a dăruit cu minte, ca să ne povățuiți și pe noi, prostimea..,

— Ba nu, oameni buni ; s-a trecut vremea aceea, pe cînd numai boierii făceau totul în țara aceasta ș-o storceau după plac. Astăzi toți, de la vlădică pănă la opincă, trebuie să luăm parte la nevoile și

la fericirea țării. Munca și cîștig, datorii și drepturi, pentru toți deopotrivă.

Le spuse boierul apoi despre originea românilor, cum și de cine au fost ei aduși pe aceste locuri ; despre suferințele lor și cum au ajuns a fi dezbinați și împrăștieți prin alte țări. Le dă el pilde cîte și mai multe : cu smocul de nuiele, cu taurii învrăjbiți și, în sfîrșit, se silește bietul creștin din răsputeri a-i face să înțeleagă care sunt roadele binefăcătoare ale Unirii, aducîndu-le aminte că tot „pentru unirea tuturor" se roagă și sfînta biserică în toate zilele, mai bine de 1.850 de ani.

— Ei, oameni buni, cred că acum ați priceput !

— Priceput, cucoane, cît se poate de bine, răspunseră mai toți. Dumnezeu să vă ajute la cele bune !

— Ba eu tot nu, cucoane răspunse moș Ion Roată.

— Dumnezeu să mă ierte, moș Ioane, dar dumneta, cum văd, ești cam greu de cap ; ia haidem în grădină, să vă fac a înțelege și mai bine. Moș Ioane, vezi colo, în ogradă la mine, bolovanul cel mare ?

— Îl vedem, cucoane.

— Ia fă bine și adă-l aci, lîngă mine, zise boierul, care ședea acum pe un jilț în mijlocul țăranilor.

— S-avem iertare, cucoane, n-om putè, că doar acolo-i greutate, nu șagă.

— Ia cearcă și vezi.

Moș Roată se duce și vrea să ridice bolovanul, dar nu poate.

— Ia du-te și dumneta, moș Vasile, și dumneta, bade Ilie și dumneta, bade Pandelachi.

În sfîrșit, se duc ei vreo 3—4 țărani, urnesc bolovanul din loc, îl ridică pe umere și-l aduc lîngă boier.

— Ei, oameni buni, vedeți ? S-a dus moș Ion și n-a putut face treabă singur ; dar cînd v-ați mai

dus cîţiva într-ajutor, treaba s-a făcut cu mare uşurinţă, greutatea n-a mai fost aceeaşi. Povestea cîntecului :

> Unde-i unul, nu-i putere,
> La nevoi şi la durere ;
> Unde-s mulţi, puterea creşte,
> Şi duşmanul nu sporeşte.

Aşa şi cu Unirea, oameni buni ! Credeţi dumnevoastră că, de-a ajuta Dumnezeu a se uni Moldova cu Valahia, avem să fim numai atîţia ? Fraţii noştri din Transilvania, [...] şi cei de peste Dunăre, din Macedonia şi de prin alte părţi ale lumii, numai să ne vadă că trăim bine, şi ei se vor bucura şi ne vor iubi, de n-or mai îndrăzni duşmanii, în vecii vecilor, a se lega de români. D-apoi fraţii noştri de sînge : franţujii, italienii, spaniolii şi portugezii, ce aşteaptă ? La orice întîmplare, Doamne fereşte, stau gata să-şi verse sîngele pentru noi... Unirea face puterea, oameni buni. Ei, acum cred c-aţi înţeles şi răsînţeles.

— Ba eu, unul, să iertaţi dumnevoastră, cucoane, încă tot n-am înţeles, răspunse moş Roată.

— Cum se face asta, moş Ioane ? Mai bine ce v-am tălmăcit, şi un copil putea să înţeleagă.

— Mai aşa, cucoane, răspunseră ceilalţi.

— Moş Ioane, zise acum boierul, cam tulburat de multă obosală, ia spune dumneta, în legea dumitale, cum ai înţeles, cum n-ai înţeles, de cînd se face atîta vorbă ; să auzim şi noi !

— Dă, cucoane, să nu vă fie cu supărare, dar de la vorbă şi până la faptă este mare deosebire... Dumnevoastră, *ca fiecare boier,* numai ne-aţi poruncit să aducem bolovanul, dar n-aţi pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneaţi dinioarea, că de-acum toţi au să ieie parte la sarcini : de la vlădică până la opincă. Bine-ar fi dac-ar fi aşa, cucoane,

căci la războiu înapoi şi la pomană năvală, parcă nu prea vine la socoteală... Iar de la bolovanul dumnevoastră am înţeles aşa : că până acum noi, ţăranii, am dus fiecare cîte-o peatră mai mare sau mai mică pe umere ; însă acum suntem chemaţi a purta împreună tot noi, *opinca,* o stîncă pe umerele noastre... Să dea Domnul, cucoane, să fie altfel, că mie unuia, nu mi-a părè rău...

La aceste vorbe, ţăranii ceilalţi au început a strînge din umere, a se uita lung unul la altul şi a zice :

— Ia, poate că şi Roată al nostru să aibă dreptate !...

Iar boierul, luîndu-i înainte cu glume, a înghiţit găluşca şi a tăcut molcum.

Iaşi, 4 maiu 1880

(*Albumul macedo-român,* Bucureşti, 1880)

POPA DUHU

Cine-a întîlnit vrodată în calea sa un popă, îmbrăcat cu straie sărăcuțe, scurt la stat, smolit la față, cu capul pleș, mergînd cu pas rar, încet și gînditor, răspunzînd îndesat „sluga dumitale“ cui nu-l trecea cu vederea, căscînd cu zgomot cînd nu-și găsea omul cu care să stea de vorbă, făcînd lungi popasuri prin aleiele ascunse ale grădinilor publice din Iași, cîte cu o carte în mînă, tresărind la cîntecul păserelelor și oprindu-se cu mirare lîngă moșinoaiele de furnici, pe care le numea el „republici înțelepte“, dezmerdînd iarba și florile cîmpului, icoane ale vieții omenești, pe care le uda cîte c-o lacrimă ferbinte din ochii săi și apoi, cuprins de foame și obosit de osteneală și gîndire, își lua cătinel drumul spre gazdă, unde-l aștepta sărăcia cu masa întinsă.

Acesta era părintele Isaia Duhu, născut în satul Cogeasca-Veche din județul Iași.

Patru păreți străini, afumați și îmbrăcați cu rogojini ; teancuri de traftoloage grecești, latinești, bulgărești, franțuzești, rusești și românești, pline de pajenjeni și aruncate în neregulă prin cele unghere, un lighean de lut cu ibric pentru spălat, în mijlocul odăiei, apărie pe jos, gunoiu și gîndaci fojgăind în

toate părțile, o pîne uscată pe masă și un motan ghemuit după sobă era toată averea sfinției-sale.

Mare de inimă, iar de gură și mai mare, părintele Duhu nu se învrednicise de o viață mai bună ; dar se vede că nici poftea el una așa, de vreme ce nu-și astîmpăra gura cătră mai-marii săi măcar să-l fi picat cu lumînarea.

De copil în seminarul Socola, unde-a învățat carte, mai mult singur decît de la profesori, își punea degetele pe o peatră și le bătea cu alta, de ciudă că nu scriu frumos ; se lovea cu pumnul peste cap, cînd vedea că nici dascălul nu putea să-i tălmăcească bine ceva, și vai de școlarii care-l sminteau de la învățătură !

Așa fiind el, cică unul dintre călugării Socolei a zis că e bun de călugăr, numindu-l „Duh diavolesc“ și de unde pînă unde l-a și călugărit, și Duhu i-a rămas numele. Iară el Isaia Teodorescu se iscălea. Și din școlar, profesor a ajuns la Socola ; și duh din duhul său a dat școlarilor săi o bucată de vreme. Dar purici mulți nu făcea el într-un loc, Doamne ferește, căci era duh neastîmpărat, neîmpăcat chiar cu sine însuși. Nici lacom de avere, nici de cinuri ; mulțămit cu cît avea, cu cît n-avea, cînd te mieri ce nu-i venea la socoteală, ie-ți, popo, desagii și toiagul, și pe ici ți-e drumul ! Vorba ceia : Geasta cu trepădatele, că nu-s departe satele“.

Aci era la Socola, aci în Iași, aci la monăstirea și în Tîrgul-Neamțului profesor, de unde cutriera munții în sudoarea frunții, și mai la tot pasul cînta :

> Ruinata cetățuie, ce acopere-acel munte,
> Și de unde ochiul vede lucruri multe !

Apoi :

> Pe o stîncă neagră, într-un vechiu castel,
> Unde curge-n vale un rîu mititel.

Iar la urma urmelor :

Pasere galbănă-n cioc,
Rău mi-ai cîntat de noroc !...

Şi tot aşa, şi iar aşa, până i se făcea viaţa neagră şi aici ; apoi iar se întorcea la Iaşi, îndrăgindu-i pentru o bucată de vreme.

Duh neastîmpărat şi cutezător în predicele sale de pe amvoanele bisericilor, înţepa ca vespea, zicînd :

— Elisei a curăţit de lepră pe Neeman Sirianul, trimiţîndu-l să se scalde în rîul Iordanului. Iară eu vă trimit la Căcaina [1], ca să vă curăţiţi de lepra ignoranţei şi a trîndăviei !

— O dată era o floare, numită ruşinea fetelor, foarte răspîndită în ţară la noi ; dar de cînd au luat „mîrşavele de modă"[2] locul gospodinelor romănce, această floare a început a dispărè din grădinele şi ţarinile noastre.

— Cine are urechi de auzit să audă !

Iar pe cei slugarnici, mîndri şi luxoşi îi arăta cu degetul, zicînd :

— Făţarnice, a zis Hristos, curăţă mai întăi partea cea dinlăuntru a paharului şi a blidului, ca să fie şi cea dinafară curată !

Şi cîte şi mai cîte, publicate prin jurnalul *Predicatorul moralului evanghelic,* redactat de dînsul, până i-a luat chiriarhia puterea de predicator. Dar părintelui Duhu nu i-a tors mă-sa pe limbă.

Odată, slujind un episcop oarecare de hramul bisericei, la Bunavestire din Iaşi, părintele Duhu întră în biserică, se închină rar pe la icoane, şi cum era lume multă adunată, şi episcopul sta în strana arhierească, îmbrăcat pompos şi cu mitra pe cap, părintele Duhu

[1] Mic rîuşor din Iaşi, care se varsă în Bahlui.
[2] Marşandele.

se opreşte în faţă-i şi zice în gura mare, clătinînd din cap.

— Dragul mamei Cînilic, bine-ţi şede mitropolit ! Unde-i neneacă-ta să te vadă ? Apoi, oftînd adînc, mai adaugă : Cînd veţi vedè uriciunea pustiirii stînd la locul unde nu se cade să steie, să ştiţi că aproape este sfîrşitul, a zis Hristos.

După aceea se trage cu despreţ din faţa episcopului şi, ieşind din biserică, îşi caută de drum.

Iară ceilalţi popi, înlemniţi cu mînile la piept, cît pe ce să cadă ameţiţi din picioare, de frică şi de ruşinea arhipăstorului.

Nu tîrziu după aceasta, mitropolitul face pe părintele Duhu arhimandrit cu mitră, adică îi dă voie să poarte straie de mii de lei, fără să aibă cu ce să şi le cumpere.

Şi părintele Isaia, în loc să umble morţiş, ca alţi popi, după cerşitorit, luînd şi de pe viu şi de pe mort, să aibă cu ce se împopoţona, el, dimpotrivă, zicea că este de altă părere, şi anume : „Decît să dai de pomană la calici sîmbătă, mai bine ceva de băut mahmurilor, marţa"...

Odată, chemînd epitropul unei biserici mai sărăcuţe pe părintele Duhu să slujească de hram, sfinţia-sa şi-a atîrnat la piept o cruce mare de lemn, legată cu sfoară groasă de cînepă, zicînd :

— Iartă-mă, Doamne, că te-am spînzurat cu aţă, neavînd lanţ de aur, nici de argint, cu care te spînzură mai-marii mei, arhiereii...

La Mănăstirea Neamţului, stînd adeseori de vorbă cu stariţul Naftanail, părintele Duhu îi zicea, şfichiuindu-l, că ruşii din această lavră românească s-au puiezit, ca şi holera adusă în Moldova pe cozile cailor ruseşti la 1828. Stariţul, nemaiputîndu-i sta împotrivă, zicea de la o vreme : „Hai pacam, părinte Isaia", cinstindu-l

cu rachiu îndulcit cu miere, pahar după pahar, până ce părintele Duhu spunea :

— Lasă-mă în pace, cuvioase, că se învîrteşte lumea cu mine de-atîta aghiazmă rusască ; mai bine să nu ne împăcăm. Şi începea a-i cînta irmosul următoriu pe glas al doilea : „Umblat-au Israil prin valul cel învăluit, c-un ulcior legat de gît şi c-un curcan fript, că s-a proslăvit". Apoi antifoanele beţivilor, pe glas al patrulea : „Din tinereţele mele, multe oale şi ulcele se luptă cu mine ; dar mai multe păhărele, cîte stele sunt pe ceriu...

> Ploscuţa mea, iubit vas,
> Pasere cu dulce glas,
> Eu la gură te rădic,
> Tu îmi cînţi : coglic ! coglic !
> Şi nu mă-ndur să te las,
> Căci mă plesneşti tot în nas...

Vai, sărace poloboace, de te-ai face mai încoace ; să ne strîngem vro cîţiva, noi, spre mîntuirea ta. Ş-om mai veni vro doi-trei, şi ţi-om pune-un căpătăiu. Ş-om aduce-un popă rus, şi te-a da cu fundu-n sus !"

Unui arhimandrit grec ce blagoslovea pe diacon la slujbă : „Să îndrepteze Domnul paşii lui spre tot lucrul bun", părintele Duhu îi zise :

— Ba mai bine să îndrepteze Domnul paşii voştri peste Dunărea, cuvioşilor, că destul ne-aţi pîngărit biserica şi neamul cu smeritele voastre blagoslovenii...

Profesorului Columb de la liceu, care zise odată părintelui Isaia : „Bună dimineaţa, Duhule", el îi răspunse :

— Mulţămesc, cadavrule ! Şi cred că ai la ştiinţă că cuvintele popă şi profesor se încep cu „pocoiu", ca şi substantivul porcule.

Popilor de mir, pe care îi numea haldei, le cînta antifoanele următoare :

„Diaconii şi cu pochii, de treji ce sunt, de-abia văd cu ochii. Iar mamelor preutese beţia din cap nu le mai iese !"

Şi cîte ponturi şi ponosuri nu da dintr-însul, de-i era şi lui lehamete cîteodată să se mai întîlnească cu cineva şi să-l mai stîrnească la vorbă.

Odată, ieşind supărat de la Mitropolie, îl întîlneşte părintele Arbore de la Bărnovschi şi-l întreabă :

— De unde vii, părinte Isaie ?

— Nu ştiu !

— Încotro ai luat-o, părinte Isaie ?

— Nu ştiu !

— Cum aşa, de nu ştii nici de unde vii, nici încotro te duci ? !

— Iaca cum, răspunse părintele Duhu : cînd eram băiet, stupeam în palma stîngă, apoi trînteam cu muchea palmei celeilalte în stupit şi, în care parte sărea el, într-acolo apucam şi eu.

— Şi acum tot aşa faci ? întrebă părintele Arbore.

— Tot, batăr să crape dracul !

— Dar dacă, din întîmplare, ar sări stupitul înspre Golia [1], cum ţi s-ar părè ?

— Dar ştii că m-ai ars, haldeule ? ! zise părintele Duhu, luîndu-şi tălpăşiţa, dunăre de mînios.

La cea din urmă, strîngînd părintele Duhu para cîte para, şi-a comisionat cărţi spiritiste şi, cetindu-le, cică a zis cătră oarecine :

— Aceste cărţi, încăpînd în mîna unor şarlatani ignoranţi, ai să auzi vorbindu-se că fac minuni, ca sfinţii.

Şi sfînt să fie rostul părintelui Duhu, căci tocmai aşa s-a întîmplat.

Într-una din zile, neavînd el cu ce să-şi cumpere pîne, le-a luat cu vravul şi le-a vîndut directoraşului

[1] Biserica din Iaşi, care cuprinde şi casă de nebuni.

unei şcoale primare cu te mieri ce. Şi de-atunci începutul spiritiştilor în Iaşi. De-atunci Grigore Nazianzul, Efrem Sirul, Solomon înţeleptul şi alţi răposaţi de veacuri nu se mai pot linişti în morminte ; întrebare peste întrebare li se face. Ş-apoi, ia să nu răspundă, că dracu-i a lor pe şepte ani !

Auzind părintele Duhu că s-a făcut zvon prin Iaşi despre nişte năzdrăvănii ca aceste, cică s-a luat sfinţia-sa pe gînduri, zicînd :

— Vai de cel ce se sminteşte, dar mai vai de cel prin care vine sminteala !

Şi poate că din această pricină, bolnăvindu-se greu, şi-a dat duhul, tocmai cînd ajunsese îngrijitor la biserica Nicoriţa din Tataraşi ; de unde, aproape fiindu-i ţinterimul Eternitatea, şi-a luat acolo casă de veci, fie-i ţărna uşoară ! Şi de-atunci, ca' mai ba să-l vadă cineva bădădăind pe uliţile Iaşilor.

(*Convorbiri literare*, 1 noiembre 1881)

CINCI PÎNI

(Anecdotă)

Doi oameni, cunoscuţi unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe un drum. Unul avea în traista sa trei pîni, şi celalalt două pîni. De la o vreme, fiindu-le foame, poposesc la umbra unei răchiţi pletoase, lîngă o fîntînă cu ciutură, scoate fiecare pînile ce avea şi se pun să mănînce împreună, ca să aibă mai mare poftă de mîncare.

Tocmai cînd scoaseră pînile din traiste, iaca un al treile drumeţ, necunoscut, îi ajunge din urmă şi se opreşte lîngă dînşii, dîndu-le ziua bună. Apoi se roagă să-i deie şi lui ceva de mîncare, căci e tare flămînd şi n-are nimica merinde la dînsul, nici de unde cumpăra.

— Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeţi călătorului străin ; căci, mila Domnului ! unde mănîncă doi mai poate mînca şi al treilea.

Călătorul străin, flămînd cum era, nemaiaşteptînd multă poftire, se aşază jos lîngă cei doi, şi încep a mînca cu toţii la pîne goală şi a bè apă rece din fîntînă, căci altă udătură nu aveau. Şi mănîncă ei la un loc tustrei, şi mănîncă, pănă ce gătesc de mîncat toate cele cinci pîni, de parcă n-au mai fost.

După ce-au mîntuit de mîncat, călătorul străin scoate cinci lei din pungă şi-i dă, din întîmplare, celui ce avusese trei pîni, zicînd :

— Primiţi, vă rog, oameni buni, această mică mulţămită de la mine, pentru că mi-aţi dat demîncare la nevoie ; veţi cinsti mai încolo cîte un pahar de vin, sau veţi face cu banii ce veţi pofti. Nu sunt vrednic să vă mulţămesc de binele ce mi-aţi făcut, căci nu vedeam lumea înaintea ochilor de flămînd ce eram.

Cei doi nu prea voiau să primească, dar, după multă stăruinţă din partea celui al treilea, au primit. De la o vreme, călătorul străin şi-a luat ziua bună de la cei doi şi apoi şi-a căutat de drum. Ceilalţi mai rămîn oleacă sub răchită, la umbră, să odihnească bucatele. Şi, din vorbă în vorbă, cel ce avusese trei pîni dă doi lei celui cu două pîni, zicînd :

— Ţine, frate, partea dumitale, şi fă ce vrei cu dînsa. Ai avut două pîni întregi, doi lei ţi se cuvin. Şi mie îmi opresc trei lei, fiindc-am avut trei pîni întregi, şi tot ca ale tale de mari, după cum ştii.

— Cum aşa ?! zise celalalt cu dispreţ ; pentru ce numai doi lei, şi nu doi şi jumătate, partea dreaptă ce ni se cuvine fiecăruia ? Omul putea să nu ne deie nimic, şi atunci cum rămînea ?

— Cum să rămîie ? zise cel cu trei pîni ; atunci aş fi avut eu pomană pentru partea ce mi se cuvine de la trei pîni, iar tu, de la două, şi pace bună ! Acum, însă, noi am mîncat degeaba, şi banii pentru pîne îi avem în pungă cu prisos : eu trei lei şi tu doi lei, fiecare după numărul pînilor ce am avut. Mai dreaptă împărţeală decît aceasta nu cred că se mai poate nici la Dumnezeu sfîntul...

— Ba nu, prietene, zise cel cu două pîni. Eu nu mă ţin că mi-ai făcut parte dreaptă. Haide să ne judecăm, şi cum a zice judecata, aşa să rămîie.

— Haide şi la judecată, zise celalalt, dacă nu te mulţămeşti. Cred că şi judecata are să-mi găsească dreptate, deşi nu m-am tîrît prin judecăţi de cînd sunt.

Şi aşa, pornesc ei la drum, cu hotărîrea să se judece. Şi cum ajung într-un loc unde era judecătorie, se înfăţoşează înaintea judecătorului şi încep a spune împrejurarea din capăt, pe rînd fiecare ; cum a venit întîmplarea de au călătorit împreună, de au stat la masă împreună, cîte pîni a avut fiecare, cum a mîncat drumeţul cel străin la masa lor, deopotrivă cu dînşii, cum le-a dat cinci lei drept mulţămită şi cum cel cu trei pîni a găsit cu cale să-i împartă.

Judecătorul, după ce-i ascultă pe amîndoi cu luare-aminte, zise celui cu două pîni :

— Şi nu eşti mulţămit cu împărţeala ce s-a făcut, omule ?

— Nu, domnule judecător, zise nemulţămitul ; noi n-am avut de gînd să luăm plată de la drumeţul străin pentru mîncarea ce i-am dat ; dar, dac-a venit întîmplarea de-aşa, apoi trebuie să împărţim drept în două ceea ce ne-a dăruit oaspetele nostru. Aşa cred eu că ar fi cu cale, cînd e vorba de dreptate.

— Dacă e vorba de dreptate, zise judecătorul, apoi fă bine de înapoieşte un leu istuialalt, care, spui c-a avut trei pîni.

— De asta chiar mă cuprinde mirare ! domnule judecător, zise nemulţămitul cu îndrăzneală. Eu am venit înaintea judecăţei să capăt dreptate, şi văd că dumneta, care ştii legile, mai rău mă acufunzi. De-a fi să fie tot aşa şi judecata dinaintea lui Dumnezeu, apoi vai de lume !

— Aşa ţi se pare dumitale, zise judecătorul liniştit, dar ia să vezi că nu-i aşa. Ai avut dumneta două pîni ?

— Da, domnule judecător, două am avut.

— Tovarăşul dumitale avut-a trei pîni ?

— Da, domnule judecător, trei a avut.

— Udătură ceva avut-aţi vreunul ?

— Nimic, domnule judecător, numai pîne goală şi apă răce din fîntînă, fie de sufletul cui a făcut-o acolo, în calea trecătorilor.

— Dinioarea, parcă singur mi-ai spus, zise judecătorul, că aţi mîncat toţi tot ca unul de mult ; aşa este ?

— Aşa este, domnule judecător.

— Acum, ia să statornicim rînduiala următoare, ca să se poată şti hotărît care cîtă pîne a mîncat. Să zicem că s-a tăiat fiecare pîne în cîte trei bucăţi deopotrivă de mari : cîte bucăţi ai fi avut dumneta, care spui că avuşi două pîni ?

— Şese bucăţi aş fi avut, domnule judecător.

— Dar tovarăşul dumitale, care spui că avu trei pîni ?

— Nouă bucăţi ar fi avut, domnule judecător.

— Acum, cîte fac la un loc şese bucăţi şi cu nouă bucăţi ?

— Cincisprezece bucăţi, domnule judecător.

— Cîţi oameni aţi mîncat aceste cincisprezece bucăţi de pîne ?

— Trei oameni, domnule judecător.

— Bun ! Cîte cîte bucăţi vin de fiecare om ?

— Cîte cinci bucăţi, domnule judecător.

— Acum, ţii minte cîte bucăţi ai fi avut dumneta ?

— Şese bucăţi, domnule judecător.

— Dar de mîncat, cîte ai mîncat dumneta ?

— Cinci bucăţi, domnule judecător.

— Şi cîte ţi-au mai rămas de întrecut ?

— Numai o bucată, domnule judecător.

— Acum să stăm aici, în ceea ce te priveşte pe dumneta, şi să luăm pe istalalt la rînd. Ţii minte cîte bucăţi de pîne ar fi avut tovarăşul d-tale ?

— Nouă bucăţi, domnule judecător.

— Şi cîte a mîncat el de toate ?

— Cinci bucăţi, ca şi mine, domnule judecător.

— Dar de întrecut, cîte i-au mai rămas ?

— Patru bucăţi, domnule judecător.

— Bun ! Ia, acuş avem să ne înţelegem cît se poate de bine ! Vra să zică, dumneta ai avut numai o bucată de întrecut, iar tovarăşul dumitale, patru bucăţi. Acum, o bucată de pîne rămasă de la dumneta şi cu patru bucăţi de la istalalt fac la un loc cinci bucăţi ?

— Taman cinci, domnule judecător.

— Este adevărat că aceste bucăţi de pîne le-a mîncat oaspetele dumnevoastră, care spui că v-a dat cinci lei drept mulţămită ?

— Adevărat este, domnule judecător.

— Aşadar, dumitale ţi se cuvine numai un leu, fiindcă numai o bucată de pîne ai avut de întrecut, şi aceasta, ca şi cum ai fi avut-o de vînzare, deoarece aţi primit bani de la oaspetele dumnevoastră. Iar tovarăşului dumitale i se cuvin patru lei, fiindcă patru bucăţi de pîne a avut de întrecut. Acum, dară, fă bine de înapoieşte un leu tovarăşului dumitale. Şi dacă te crezi nedreptăţit, du-te şi la Dumnezeu, şi las' dacă ţi-a face şi el judecată mai dreaptă decît aceasta !

Cel cu două pîni, văzînd că nu mai are încotro şovăi, înapoieşte un leu tovarăşului său, cam cu părere de rău, şi pleacă ruşinat.

Cel cu trei pîni însă, uimit de aşa judecată, mulţămeşte judecătorului şi apoi iese, zicînd cu mirare :

22*

— Dac-ar fi pretutindene tot asemenea judecători, ce nu iubesc a li cînta cucul din faţă, cei ce n-au dreptate n-ar mai năzui în veci şi-n pururea la judecată.

Corciogarii, porecliţi şi apărători, nemaiavînd chip de traiu numai din minciuni, sau s-ar apuca de muncă, sau ar trebui, în toată viaţa lor, să tragă pe dracul de coadă...

Iar societatea bună ar rămînè nebîntuită.

Iaşi, 22 ianuarie 1883

(*Convorbiri literare*, 1 martie 1883)

IOAN ROATĂ ŞI VODĂ CUZA

Între ţăranii fruntaşi care au luat parte, împreună cu boierii, cu episcopii şi cu mitropolitul ţării la Divanul ad-hoc din Moldova, în 1857, era şi moş Ion Roată, om cinstit şi cuviincios, cum sunt mai toţi ţăranii români de pretutindeni. Numai atîta, că moş Ion Roată, după cîte văzuse şi după cîte pătise el în viaţa sa, nu prea punea temeiu pe vorbele boiereşti şi avea gîdilici la limbă, adică spunea omului verde în ochi, fie cine-a fi, cînd îl scormolea ceva la inimă. Aşa e ţăranul : nu prea ştie multe. Şi moş Ion Roată, fiind ţăran, cum v-am spus, deşi se-nvrednicise a fi acum pintre boieri, nu avea ascunzători în sufletul său.

În Divanul ad-hoc din Moldova erau boieri de toată mîna : şi mai mari, şi mai mici ; şi mai bătrîni, şi mai tineri ; şi mai învăţaţi, şi mai neînvăţaţi, cum îi apucase timpul. Între aceşti din urmă erau de-alde bătrînul Alecu Forăscu, poreclit şi Tololoiu, Grigore Cuza şi alţi cîţiva de-alde aceştia, care, ţiindu-se de obiceiurile strămoşeşti, în toate sărbătorile ascultau cu evlavie slujba bisericească de la început pănă la sfîrşit, cîntînd şi cetind la strană de-a valma cu dascălii şi preuţii bisericii ; iar la zile mari, ca să le ticnească veselia, împărţeau bucăţica de pîne cu orfanii, cu văduvele şi cu alţi nevoieşi, cum apucase din pă-

rinţi. Atîta-i ajungea capul, atîta făceau şi ei pe vremea lor, Dumnezeu să-i ierte şi să-i odihnească, unde-or fi acolo, că bună inimă aveau !

Dar să ne întoarcem iar la Divanul ad-hoc. Aici, ca în toate adunările de feliul acestora, se făcea vorbă multă ; şi era lucru firesc să se facă, fiind în luptă *timpul de faţă cu cel trecut*, pentru cea mai dreaptă cauză a neamului românesc : Unirea, sfînta Unire !

Boierii cei mai tineri, crescuţi de mici în străinătate numai cu franţuzească şi nemţească, erau cîrtitori asupra *trecutului* şi cei mai guralii totodată. Vorba, portul şi apucăturile bătrîneşti nu le mai venea la socoteală. Şi din această pricină, unia, în aprinderea lor, numeau pe cei bătrîni : rugini învechite, işlicari, strigoi şi cîte le mai venea în minte, după cum le era şi creşterea ; dă, învăţaţi nu-s ?...

Nu-i vorbă că şi nătîngia unor bătrîni era mare. Uneori, cînd se mîniau, dădeau şi ei tinerilor cîte-un ibrişin pe la nas, numindu-i : bonjurişti, duelgii, pantalonari, oameni smintiţi la minte şi ciocoi înfumuraţi, lepădaţi de lege, stricători de limbă şi de obiceiuri. În aşa împoncişare de idei se aflau boierii bătrîni cu tineretul din Divanul ad-hoc al Moldovei, cu toate că şi unii şi alţii erau pentru „Unire". Numai atîta, că bătrînii voiau „Unire" cu tocmală, iar tinerii „Unire" fără socoteală, cum s-a şi făcut.

Toate ca toatele, dar mare luptă aveau unia dintre boierii tineri cu cuconul Alecu Forăscu, care, una-două, îi tolocănea, mustrîndu-i : ba că nu vorbesc drept româneşte, cum vorbeau părinţii lor, ci au corchezit graiul strămoşesc, de nu-i mai înţelege nimene ; ba că, „umblaţi cu şurubele, să ne trageţi butucul" ; ba că „face omul cu cineva o tovărăşie cît de mică, şi tot urmează învoială între părţi, iar nu aşa cu ochii închişi", căci „dacă n-ai carte, n-ai parte", scurtă socoteală ; ba că „de cînd cu străinătatea, v-aţi înstrăinat

şi legea, şi limba, şi inima, şi chiar dragostea sătenilor ; şi după nepăsarea şi risipa ce o facem, zvîrlind banul pe lucruri de nimica, puţin mai avem de înstrăinat, şi nu-i departe vremea aceea, pe cît văd eu. Întrebaţi pe bieţii nimernici de săteni, să spuie ei dacă mai cunosc cine le e stăpîn. Au rămas ca nişte cîni ai nimănui, sărmanii oameni ! Cine se scoală mai de dimineaţă, acela e mai mare în sat la ei, de-i horopseşte şi-i ţuhăieşte mai rău decît pe vite ! Ciocoismul şi străinii să trăiască, şi las' pe dînşii, că ne scot ei la covrigi !" Ba că „vai de ţara care ajunge s-o puie copiii la cale" ; ba că „vorba multă, sărăcia omului", şi, dacă li-i treaba de-aşa, facă ei ce-or şti, că el mai bine se duce acasă, că-i plouă caii în spate şi-i stau vitele cu dinţii la stele, din pricina slugilor, cărora puţin le pasă de munca stăpînului ; şi cîte şi mai cîte năzdrăvănii de-alde aceste... Las' pe bătrîni să te descînte şi să te judece ei, în legea lor, că nu-ţi mai trebuie alt popă... Şi iaca aşa cu de-alde cuconul Alecu Forăscu.

Acum vine alta la rînd.

Într-una din zile, cum vorbea frumos un boier dintre cei tineri, iaca şi moş Ion Roată sare cu gura :

— Aveţi bunătate de vorbiţi mai moldoveneşte, cucoane, să ne dumirim şi noi ; căci eu, unul, drept vă spun, că nu pricep nimica, păcatele mele !

Un oarecare boier întîmpină atunci pe moş Ion Roată, zicîndu-i cu glas poruncitor şi răutăcios :

— Dar ce nevoie mare este să înţelegi tu, mojicule ? Tacă-ţi leoarba, dac-ai venit aici ; c-apoi întoarce-ne-vom noi acasă, şi helbet ! nu ţi-a lua nime din spate ce ştiu eu... Auzi obrăznicie ! Tu... *cu optzeci de mii de fălci de moşie*, şi el un ghiorlan c-un petec de pămînt, şi uite ce gură face alăturea cu mine!...

Moş Roată, simţindu-se lovit până în suflet, răspunde atunci cu glas plîngător :

— Dar bine, cucoane, dacă nu v-a fost cu plăcere să pricepem şi noi cîte ceva din cele ce spuneţi dumnevoastră, de ce ne-aţi mai adus aici să vă bateţi joc de noi ? Ei, cucoane, cucoane ! Puternic eşti, megieş îmi eşti, ca răzeş ce mă găsesc, şi ştiu bine că n-are să-mi fie moale cînd m-oiu întoarce acasă, unde mă aşteaptă nevoile. Dar să nu vă fie cu supărare, ia, palmele aceste ţărăneşti ale noastre, străpunse de pălămidă şi pline de bătături, cum le vedeţi, vă ţin pe d-nevoastră de-atîta amar de vreme şi vă fac să huzuriţi de bine. Şi mai mult decît atîta : orice venetic, în ţara asta, este oploşit de dumnevoastră, şi-l priviţi cu nepăsare cum ne suge sîngele, şi tăceţi, şi-l îmbrăţoşaţi ! Numai noi, vite de muncă, vă suntem dragi ca sarea în ochi... Din *mojîci*, din *ghiorlani* şi din *dobitoci* nu ne mai scoateţi ! Dumnezeu să ne ierte, şi să ne iertaţi şi dumnevoastră, cucoane, dar cu adevărat aşa este : v-aţi deprins a lua focul totdeauna cu mînile noastre cele *mojiceşti*... şi tot noi, cei horopsiţi !

— Sfînt să-ţi fie rostul, moş Ioane, că ai vorbit din durere ! răspunse atunci cuconul Alecu Forăscu ; şi sunt fericit că stai alăturea cu mine. Decît un bonjurist c-o mînă de învăţătură, mai bine un ţăran cu un car de minte !

La aceste vorbe, mulţi dintre boieri s-au simţit atinşi ; cel cu pricina... a rămas ca opărit. Iar colonelul *Alexandru Cuza* a dat mîna prieteneşte cu moş Ion Roată.

În sfîrşit, după multe dezbateri furtunoase urmate în Divanul ad-hoc, s-a încuviinţat „Unirea", şi apoi deputaţii s-au întors fiecare pe la vetrele lor.

Peste cîţiva ani după aceasta, trecînd *Cuza-vodă* spre Bucureşti, a poposit la Agiud, unde l-a întîmpinat o mulţime de lume, ca pe un domnitor.

Printre lumea ce se înghesuia, cu treabă, fără treabă, iaca se zăreşte o hîrtie fîlfîind pe deasupra capetelor

mulţimii, în vîrful unei prăjini. Cuza-vodă, înţelegînd că trebuie să fie vrun suflet necăjit, face semn să i se deschidă calea. Şi, cînd colo, un ţăran bătrîn cade în genunchi dinaintea domnitorului, sărutîndu-i mîna, cu lacrimile în ochi, şi dîndu-i o hîrtie scrisă pe toate feţele.

— He, he ! moş Ion Roată, prietenul şi tovarăşul meu cel vechiu din Divanul ad-hoc, lucru negîndit ! Ridică-te, moş Ioane, şi spune-mi, fără sfială, ce durere ai. Ţi-a făcut cineva vrun neajuns ?

Moş Ion Roată, văzînd că, după atîţia ani de zile, nu l-a uitat colonelul Alexandru Cuza şi că l-a primit cu atîta bunătate, a început a plînge cu hohot şi a-l ruga să-i citească hîrtia.

Vodă, fiind gata de plecare şi văzînd că hîrtia lui moş Roată cuprinde multă pologhie, zise cu blîndeţă :

— Spune, moş Ioane, din gură ce ai de spus, că mai bine am să înţeleg !

Atunci moş Roată, viindu-şi în sine, începe a se jălui cum urmează :

— Luminarea-voastră ! De cînd cu păcatul cel de „ad-hoc", n-am mai avut zi bună cu megieşul meu cel puternic, stăpînul unei moşii foarte mari, pe care-l cunoşti măria-ta. N-am gîndit, nenorocitul de mine, că dumnealui, un boier aşa de mare, putred de bogat şi cu învăţătură, să-şi puie mintea cu unul ca mine, de la nişte vorbe nesocotite ce le-am zis şi eu atunci, într-un necaz. Numai Dumnezeu să-i deie sănătate şi bine, dar amarnic m-a lovit în avere şi în cinste ! Crede, măria-ta, că nici eu n-am fost aşa de sec, între cei de-o samă cu mine. Dar, de cum am ajuns acasă, goană şi prigoană pe capul meu, din partea boierului, în tot feliul.

Întăi şi-ntăi, a pus înadins pe feciorii boiereşti să-mi caute pricină şi să mă aducă la sapă de lemn. Şi aceş-

tia, ca oameni fără judecată şi pizmaşi, făceau toate chipurile sataniceşti, sau ei de-a dreptul, sau prin alţii, cum să deie vitişoarele mele macar de-un pas pe moşia boierească ; ş-apoi, sub cuvînt că au făcut stricăciune, să mi le poată ucide fără nici o cruţare ! Şi astăzi împuşcă-i porcii ; mîni, vacile şi boii ; poimîne, căişorii ; în altă zi ie-i oile dinapoi cu grămada şi du-le la curte. Îţi poţi închipui, măria-ta, ce urgie grozavă era pe capul meu !

Văzînd eu de la o vreme că nu mai încetează cu jafurile, mi-am luat inima-n dinţi şi m-am dus la boieriu să mă jăluiesc. Şi boieriul, în loc de un cuvînt bun, m-a scuipat drept în obraz, de faţă cu slugile sale şi cu alţi oameni ce se aflau atunci la curte, încît am crezut că a căzut ceriul pe mine de ruşine ! Ba încă m-a şi ameninţat că altădată, de mi-a mai călca piciorul în ograda boierească, are să poruncească să mă întindă la scară şi să mă bată cu biciul ! Şi cu rînduiala asta, măria-ta, în cîţiva ani de zile m-au calicit cu desăvîrşire, şi mi-a ridicat şi cinstea, care pentru mine a fost cel mai scump lucru !

Cuza-vodă a stat neclintit şi s-a uitat ţintă la moş Ion Roată, cît a vorbit el. Şi cînd a isprăvit vorba, vodă i-a pus două fişicuri de napoleoni în mînă, zicîndu-i cu bunătate :

— Ţine, moş Ioane, acest mic dar de la mine şi întîmpină-ţi nevoia, de azi pe mîne, cum te-a lumina Cel-de-sus ! Iar pe boier lasă-l în judecata lui Dumnezeu, căci „el nu bate cu ciomagul".

Lui moş Ion Roată i se umplu din nou ochii de lacrimi, şi, sărutînd mîna lui vodă, ca semn de mulţămire, zice oftînd :

— Dar cu ruşinea ce mi-a făcut, cum rămîne, măria-ta ?

— Cu ruşinea, iaca, aşa rămîne, moş Ioane, zise Cuza-vodă, sărutîndu-l şi pe un obraz şi pe altul, în faţa mulţimii adunate acolo. Du-te şi spune sătenilor dumitale, moş Ioane, că, pe unde te-a scuipat boierul, te-a sărutat domnitorul ţării şi ţi-a şters ruşinea.

Iaşi, 1882, noiembrie 13

(Almanahul societăţii academice social-literare „România Jună", Viena, 1883)

GLOSAR

A

afiștat, s. n. — atestat, certificat.

abòtnic, adj. — cu tragere de inimă, pasionat (pentru cineva sau ceva).

alivanta, adv., în expr. *a cădea alivanta la pămînt* — a cădea peste cap, de-a tumba.

alivenci, s. f. (plur.; sing. *alivancă*) — plăcintă țărănească, în formă de turtă, făcută din făină de porumb și brînză și coaptă în vatră.

amàndea, adv. — repede, fuga.

amînare, s. n. (plur.) — stîlpii de la colțurile casei țărănești.

anglìe, s. f. — stofă de calitate inferioară.

antàl, s. n. — butoi.

antifon, s. n. — cîntare bisericească pe bază de psalmi, executată alternativ de două coruri sau de doi cîntăreți, care își răspund unul altuia.

astrăgaciu, s. n. — unealtă de cizmărie cu ajutorul căreia se întinde talpa.

B

badanà, s. f. — bidinea.

balan, s. m. — nume eufemistic al dracului.

balcîz, adj. — urît.

bàlmuj, s. n. — mîncare ciobănească făcută din mălai, caş şi smîntînă.

bădădăi, vb. — a umbla fără rost, a hoinări.

bălălău, adv. — atîrnat, spînzurat.

bărăni, vb. — a avea pretenţie, a dori insistent, a rîvni.

bărbînţă, s. f. — vas mare de lemn, avînd forme diferite, în care se păstrează brînza (şi laptele) de oi.

bătèlişte, s. f. — loc de întîlnire, de adunare.

bechi, adv., folosit, de obicei, ca determinant al verbelor *a şti, a zice, a pricepe* etc., în construcţii negative — nimic, nici o iotă.

bedreag, s. n. — trunchi gros de lemn care serveşte cizmarului la croit pielea şi ca masă de lucru.

bernevici, s.m. (plur.) — pantaloni ţărăneşti de iarnă din dimie albă.

bibiluri, s. n. (plur.) — înflorituri la gulerul, mînecile şi poalele cămăşii ţărăneşti.

bichirì, vb. — a lucra încet şi cu atenţie, a migăli.

bindisi, vb. — a-i păsa (de ceva), a se sinchisi.

bîhlít, adj. (despre apă) — stătut, împuţit.

bîrdăhan, s. n. — învelişul de piele al stomacului de vită, care era folosit, pe vremuri, în loc de geamuri la ferestrele caselor ţărăneşti.

bleandă, s. f. — lovitură, îmbrînceală.

boblètic, adj. — cu minte puţină, nătîng.

bòbote, s. n. (plur.) — în expr. *a vorbi în bobote* — a vorbi în neştire, fără rost.

boghet, adj. — moţat ; frumos şi mare (fig.).

bongoase, s. f. (plur.). — povestiri hazlii, snoave.

buc, adv., în expr., *într-un buc* — într-o clipă.

buc, s. m. (plur. *buci*) — ceea ce rămîne după pieptănarea cînepei şi a altor materii textile.

buchelude azla şi *bucheriţazdra* — primele cunoştinţe de scris-citit (după numele literelor chirilice *buche* = b, *lude* = l, *az* = a, *riţă* = r).

budihace, s. f. — fiinţă groaznică, sperietoare, pocitanie.

buft, s. n. — stomacul mamiferelor (în special al porcului din care ţăranii, umplîndu-l cu tocătură de carne, fac un fel de tobă).

bulhac, s. n. — băltoacă.

bulicheriu, s. n. — cuţit prost, care nu taie.

bulughină, s. f. — cartof.

buştihan, s. m. — buştean.

butuc, s. m. în expr. *a trage cuiva butucul* — a păcăli, a înşela ; *a fi din butuci* — a fi prost, a nu pricepe.

C

calamandròs, s. n. — harababură, încurcătură.

cale primară — prima vizită pe care tinerii căsătoriţi o fac părinţilor soţului sau ai soţiei la opt zile de la nuntă.

canavaţă, s. f. — mătase sau pînză groasă şi rară.

cànură, s. f. — firele de lînă, de in sau de cînepă rămase de la dărăcit, care, toarse, servesc ca bătătură pentru ţesături mai groase.

carboavă, s. f. — rublă (monedă rusească de argint).

căleap, s. n. — scul de tort.

căpeţală, s. f. — parte a frîului care se pune în capul calului.

ceapcîn, s. m. — om aprig, zgîrcit.

cetărà, vb. — a-i cînta (cuiva), la cap, a cicăli.

cetlui, vb. — a lega strîns (cu ceatlăul sau cu funia).

chebe, s. f. — manta ţărănească din aba înflorată.

cheji, s. m. (plur.) — dispoziţie, stare sufletească.

chersin, s. n. — covată în care se pregăteşte aluatul pentru făcut pîine.

chiclàz, s. n. — calaican, vitriol verde (sulfat de fier).

chilnă, s. f. — lădiţă pe care stă cel ce conduce căruţa şi în care îşi ţine uneltele, lucruri de mîncare etc. ; chichiţa de sub capra trăsurii.

chilotă, s. f. — pernă de puf mare cît patul, care serveşte drept plapumă ; bagaj, calabalîc.

chimă, s. f., în expr. *chima răului* — dracul.
chiolbănos, adj. — păcătos, ticălos, mişel.
chişcă, s. f. — stomacul porcului umplut cu carne tocată şi cu păsat sau cu orez.
chitcăit, adj. — chitit, socotit, precaut, încet la luarea unei hotărîri, ca şi în executarea ei.
chită, s. f. — legătură de 12 sau 13 fuioare de cînepă sau de in.
chiuită, s. f., în loc adv. *cu chiuita* — cu ghiotura, în cantitate mare.
cier, s. n. — ceair, loc, de obicei îngrădit, pentru păscutul cailor.
cihăi, vb. — a cicăli, a sîcîi, a bate capul.
cin, s. n. — slujbă, rang ; tagmă, categorie socială.
cinătui, vb. — a curăţa păsările sau peştele înainte de a le găti, a desface în bucăţi (un animal tăiat) ; (aici fig.) a trage o bătaie.
cioclèj, s. m. — partea din tulpina porumbului care rămîne în pămînt după ce a fost tăiată.
cioflingar, s. m. — om îmbrăcat în haine orăşeneşti, surtucar (sens peiorativ).
cioşmoli, vb. (refl.) — a se suci, a se întoarce cînd pe-o parte, cînd pe alta.
ciritel, s. m. — tufe de arbuşti.
cislui, vb. — a aranja (propriu şi figurat) ; a pune la cale.
cîrceie, s. f. — lemnul cu care se leagă tînjala carului de proţap cînd se înjugă patru boi.
cîrneleagă, s. f. — săptămîna penultimă (sau antepenultimă, după regiuni) din cîşlegile de iarnă, cînd se poate mînca carne miercurea şi vinerea ; cîşlegile de iarnă.
cîrnosi, vb. — a mînca carnea de pe un animal viu.
cîşlegi, s. f. (plur.) — timpul dintre două posturi, cînd se poate mînca de frupt (de dulce) ; carne, ouă, lapte etc.
cobăit, adj. — ţîfnos ; (fig.) încet la treabă, căruia nu-i place să muncească.
cociorvă, s. f. — vătrai de lemn, avînd o formă specială.

colăci, vb. — a ajuta pe cineva (să facă un lucru oarecare), a-i înlesni aşezarea în locul dorit de dînsul, a-l recomanda, a-l sfătui.
colb, s. n., în expr. *a da colb* — a da gata, a termina repede.
comînd, s. n. — pomenile făcute mortului ; banii, vitele şi lucrurile necesare pentru înmormîntare şi pentru pomeni.
concină, s. f. — un joc de cărţi.
condac, s. n. — cîntare bisericească scurtă.
coneţ, s. n. — sfîrşit ; în expr. *a-i face cuiva coneţul* — a-i face felul, a-l omorî.
contă, s. f. — cont, socoteală, seamă ; în expr. *lasă-te în conta sfinţiei-sale* : aluzie la preotul Conta, conducătorul şcolii de catiheţi de la Fălticeni.
corciogar, s. m. — avocat (fără studii speciale), apărător la judecătoriile de pace de pe vremuri.
corhană, s. f. — rîpă, loc prăvălit, cu ponoare.
coropcar, s. m. — negustor ambulant de mărunţişuri, care-şi poartă marfa într-o coropcă (lădiţă) ; (fig.) om care bate drumurile, fără treabă, uşernic, haimana.
costoroabă, s. f. — una dintre grinzile pe care se sprijină acoperişul casei ţărăneşti.
coşi, vb. — a face băşicuţe („coşi") pe pielea cuiva, înţepîndu-l sau bătîndu-l.
coşolină, s. f. — nutreţ verde (ovăz, orz etc., cosite înainte de vreme).
cotruţă, s. f. — vatră mică ; adîncitură rotundă lăsată între gura cuptorului şi perete.
coviţă, vb. — a guiţa.
crancalîc, s. m. — crailîc, berbantlîc.
croşnă, s. f. — legătură cu lucruri de uz casnic purtată în spinare, boccea.
cruce-ajută, — semnul crucii pus pe prima foaie a abecedarului manuscris de pe vremuri.
culeşer, s. n. — făcăleţ.

D

de-a volna, adv. — de ajuns, din belşug.

deciocăla, vb. (despre căruţă) — a desface, a demonta.

deliu, adj. — voinic, viteaz.

derdica, vb. — a deretica.

desăgăriţă, s. f. — călugăriţă care strînge (cu desaga) milostenii pentru mănăstire.

deşanţ, adv., în expr. *a-i fi cuiva deşanţ de ceva* — a i se părea curios, a se mira mult de ceva.

diată, s. f. — testament.

dică, s. f., în loc adv. *la dică* — în momentul decisiv.

dichici, s. n. — unealtă de lemn cu care cizmarul face flori pe talpa, căputa etc. cizmei.

dichìu, s. m. — călugăr însărcinat cu administrarea bunurilor unei mănăstiri.

dimerlie, s. f. — baniţă.

dinţărit, s. n. (ironic) — plata pentru mestecatul alimentelor cu dinţii.

dobzăla, vb. — a bate tare, a snopi în bătaie.

dòdii, s. f. (plur.), în expr. a *vorbi în dodii* — a vorbi într-aiurea, în neştire, a spune lucruri absurde.

dohot, s. n. — ulei de mesteacăn pentru uns cizmele, osiile carelor etc.

dràniţă, s. f. — şindrilă de învelit casele.

drele, s. f. (plur.) — ciuperci care cresc pe unii copaci (stejari, fagi etc.).

drîmboì, vb. (refl.) — a se arăta nemulţumit, a se supăra, a face mofturi.

drughineaţă, s. f. — bîtă, ciomag.

dubală, s. f. — argăseală, saramură în care se pun pieile crude pentru a putea fi apoi prelucrate.

duluţă, în expr. *să te duci duluţă!* — pe-aici ţi-i drumul, şterge-o repede, pleacă numaidecît.

dùgliş, adj. — leneş.

dumbravnic, s. m. — plantă cu frunze frumos mirositoare, pe care ţărancele o pun între cămăşi.

dupuros, adj. — (despre cai, boi etc.) cu părul făcut mici ghemuri, ciufulit, neţesălat.

dùrdură, s. f. — dîrdoră ; în expr. *a trage o durdură* — a trece prin momente grele, a trage o spaimă.

F

fapt, s. n. — farmec.

farfasit, adj. — nenorocit, păcătos, prăpădit.

farmazoană, s. f. — vrăjitoare.

feleştioc, s. n. — pămătuf pentru uns carul (cizmele etc.) cu păcură (cu dohot).

ferestrea, s. f. — cherestea.

fînar, s. n. — felinar.

fojgăi, vb. — a mişuna, a furnica.

frunza frăsinelului, în expr. *a umbla* ~ — a umbla lela, fără rost, a bate drumurile.

G

galiţe, s. f. (plur.) — păsări de curte.

găinuşă, s. f. — constelaţia numită pleiadele sau cloşca-cu-pui.

gălămoz, s. n. — amestecătură, harababură, batjocură.

găbji (găbui), vb. — a apuca, a înşfăca, a prinde la strîmtoare.

găvozdit, adj. — ghemuit, pitit.

genuncher, s. n. — suman lung pînă la genunchi.

ghergheriu, s. n. — încăpere boltită, cu obloane de fier la uşi şi la ferestre, în care se păstrau, pe vremuri, lucruri mai de preţ.

ghibirdic, s. m. — om mic de statură, prichindel.

ghigosi, vb. — a bate zdravăn cu pumnii.

ghijoagă, s. f. — cal alb şi bătrîn, mîrţoagă

ghileală, s. f. — dres de culoare albă pentru faţă, suliman.
ghili, vb. — a spăla pînza la rîu, ca să se albească.
ghiţos, adj. — miţos.
gig, s. n. — val (sul) de postav sau de pînză.
gîrneţ, s. n. — par de stejar (sau de fag etc.).
glagore, s. f. — minte, judecată, ştiinţă.
gonitor, s. m. — bou tînăr, neîntors, folosit ca animal de reproducţie.
grebănos, adj. — ghebos, cocoşat.
groşcior, s. n. — smîntînă subţire care se formează cînd se pune laptele la prins.
gùbav, adj. — slăbănog, bolnăvicios.
guleái, s. n. — petrecere (cu mîncare, băutură, muzică etc.), chef.

H

haidău, s. m. — păzitor de vite, bouar, văcar.
haram, în expr. *a mînca* ~ — a nu vorbi drept, a ascunde adevărul.
haram(n)in s. m. — om rău, om crud, tîlhar (fig.).
hàrchină, s. f. — bucată.
harţi (hîrţi), s. m. — săptămîna din cîşlegile Crăciunului, în care se mănîncă de dulce în toate zilele.
hartoi, vb. — a mişca în aşa fel carul, încît să alunece pe partea lui dindărăt.
haşcă, s. f. — bucată de piele folosită pentru a lărgi căputa cizmei la partea ei de sus.
havaleà, s. f. — munca făcută de ţărani în folosul boierului sau al satului.
hăbăucă, adj. şi s. f., în expr. *a o lua hăbăuca* — a o lua razna.
hăbăuc, s. m., în expr. *a se rupe hăbăuc* — a se rupe bucăţi.
hălădui, vb. — a reuşi să facă ceva.
hăraşc, s. m. (pop.) — ierarh, sfînt mare.
hăţaş, s. n. — cărare în pădure făcută de animalele sălbatice.

hèlbet, interj. — fii pe pace! n-avea grijă!
hèlge, s. f. — nevăstuică.
hîlpov, adv. — cu lăcomie.
hîrsit, adj. — zgîrcit, cărpănos.
hleab, s. n. — lucru uzat; (fig.) om neputincios, căzătură.
hoanghină, s. f. — femeie bătrînă şi rea.
hòbot, s. n. — văl de mireasă.
holercă, s. f. — rachiu, ţuică (din cereale).
hojma, adv. — mereu, necontenit.
hojmalău, s. m. — om înalt, vlăjgan.
horodincă, s. f. — dans de origine ucraineană.
hòştină, s. f. — ceea ce rămîne din fagure după ce se scoate mierea şi se stoarce ceara.
hreapcă, s. f. — dispozitiv în formă de greblă, care se prinde de coasă, pentru ca iarba cosită să se aşeze în brazde.
hrentui, vb. — a strica, a hîrbui; a desprinde un obiect din grupul lui, a dizloca.
hrincă, s. f. — felie de mămăligă, de obicei prăjită pe jăratic.
hucea g, s. n. — pădure care începe să crească după ce a fost tăiată; pădure mică şi tînără.
huduleţ, s. n. — băţ subţire, de lungime şi întrebuinţări diferite.
hurtă, în loc adv. *la* ~ — fără alegere, de-a valma.
hùsăş, s. m. — monedă veche (valoare 100 parale).

I

idloviţă, s. f. — vacă îngrăşată în vederea tăierii.
icusar, s. n. — monedă turcească de argint sau, mai rar, de aur, care circula şi în ţările noastre.
inc şi *incot*, s. n. — rîs stăpînit; hîrjoană.
ir, s. n. — alifie preparată empiric.
irmilic, s. n. — monedă turcească asemănătoare (şi în ce priveşte valoarea) cu icusarul.

irmòs, s. n. — versetul de la începutul unei cîntări bisericești.
ispașă, s. f. — constatarea oficială, la fața locului, a unei pagube.
iți, vb. (refl.) — a se uita, a căuta cu privirea.

Î

îmbăla, vb. — a muia ceva cu salivă.
îmbălora, vb (urmat de subst. *gură* ca complement drept) — a spune vorbe murdare la adresa cuiva.
îmblăciu, s. n. — unealtă cu care se bat snopii de grîu, ovăz etc., spre a scoate boabele din spice.
încinchit, adv. — pe vine.
îngruzi, vb. — a da pielii (de porc etc.) ude forma opincii.
înșomoltăci, vb. — a înveli ceva în cîrpe multe.
închircători, s. f. (plur.) — locul unde ciobanii înțărcau mieii.
înținat, adj. — slab sprijinit, încît e gata să cadă.

J

jitar, s. m. — paznicul ogoarelor la intrarea în sat.
jîtie, s. f. — poveste hazlie.
jugărit, s. n. — suma plătită pentru un car de lemne scoase din pădure.
julfă, s. f. — mîncare din semințe de cînepă, folosită, de obicei, ca garnitură la turtele care se fac în ajunul Crăciunului.

L

la, vb. — a spăla.
laie, s. f. — ceată de țigani nomazi.
lainic, s. m. — haimana, hoinar.
lambă, s. f. — frînghia, fierul sau lanțul care leagă crucile căruței la capătul osiei de dinapoi.
lavră, s. f. — totalitatea călugărilor unei mănăstiri mari, împreună cu locuințele și întreaga lor gospodărie.

lăptoc, s. n. — jgheab făcut din scînduri pe care se duce apa la moară.
lătunoaie, s. f. — scîndură lată și groasă, convexă pe o parte, blană.
lefterie, s. f. — considerație, credit, trecere.
linchi, vb. — a mînca sau a bea cu limba, ca pisicile.
liștai, adv. — leit, aidoma.
lodbă, s. f. — bucată lungă de lemn, despicată dintr-un trunchi de copac.
lòzie, s. f. — răchită, salcie.

M

mangosit, adj. — netrebnic, ticălos.
mazil, s. m. — țăran aflat în serviciul administrației sătești de pe vremuri (avea sarcina să strîngă dările, amenzile etc.).
măraz, s. n. (sub formă de plur. *mărazuri*) — mofturi, nazuri.
mătăciune, s. f. — plantă de cîmp cu miros plăcut.
mătăhăi, vb. — a se clătina în mers, a merge pe două cărări.
medean, s. n. — piață.
mehenghi, adj. — deștept, șiret, șmecher.
melesteu, s. m. — făcăleț, culeșer.
melian, s. m. — om mare de statură, voinic, zdrahon.
mezii-păresii, (sau *păresimi*) — mijlocul postului dinaintea Paștilor.
m(i)erță, s. f. — măsură pentru cereale (greutatea : 120 ocale).
migăi, vb. — a migăli.
mijoarcă, s. f., în expr. *de-a mijoarca* — de-a mija, de-a v-ați ascunselea.
mitoc, s. n. — mănăstire aflată sub dependența alteia.
moare, s. f. — felul de a fi al unui om supărăcios și manifestările lui.
moglan, s. m. — om necioplit, bădăran, prostănac.
mogoroci, vb. — a bodogăni, a mormăi, a face pe supăratul.
motocel, s. m. — ciucure, canaf.

mursă, s. f. — zeamă dulce scoasă din flori ; miere, zahăr.
mușchea, s. f. — unealtă cu care cizmarul bate talpa încălțămintei.
mușlui, vb. — a-și căuta mîncarea cu rîtul, cu botul etc.

N

nacafà, s. f. — necaz, supărare, belea.
nadolean,-că, adj. (despre găini) — din Anatolia.
năboi, vb. — a se revărsa, a inunda, a potopi.
năjit, s. f. — boală de urechi.
nemernic, adj. și subst. — (om) fără rost, străin, pribeag.
nemernici, vb. — a pribegi, a rătăci din loc în loc.
nividi, nevedi, vb. — a vîrî firele urzelei printre ițele și spata războiului de țesut.
noaten, s. m. — lînă tunsă în al doilea an de pe oi.

O

oblînc, s. n. — partea anterioară a șeii țărănești (de lemn).
oboroc, s. n. — un fel de baniță făcută din scoarță de tei.
obraț, s. n. — distanță de patru prăjini (circa 27 metri).
obrăzar, s. n. — mască.
òcniță, s. f. — un fel de fereastră oarbă în peretele sobei, firidă.
ogîrjit, adj. — slab de i se văd coastele.
ogoi, vb. (refl.) — a se calma, a se alina.
ogrinji, s. m. (plur.) — fînul, paiele etc. rămase după ce au mîncat vitele.
olicăi, vb. (refl.) — a se văita, a se jelui.
oloi, s. n. — ulei.
onànie, s. f. — ființă diformă, monstru.
opsàs, s. n. — călcîiul (tocul) încălțămintei.
orîndă, s. f. — cîrciumă de țară, ținută în arendă.
osmoglasnic, s. n. — octoih, carte de cîntări bisericești zilnice, pe opt glasuri.

otic, s. n. — unealtă în formă de lopățică, cu care se curăță cormana plugului de pămîntul rămas pe ea.
otînji, vb. — a bate, a lovi (cu bățul, cu biciul etc.).
otrocol, s. n., în expr. *a face otrocol* — a se năpusti, a provoca dezordine.
oțări (oțeri), vb. (refl.) — a-și arăta nemulțumirea, a se supăra, a se mînia.
ovilit, adj. — ofilit, schimbat la față (de supărare, de suferință etc.).

P

paià, s. f., în expr. *a da paiele cuiva* — a-l încuraja la obrăznicii, a-i da nas.
palancă, s. f., în expr. *a da (a face) palancă la pămînt* — a face una cu pămîntul, a culca la pămînt.
palcă, s. f. — nuia subțire.
panaghìe, s. f. — prescură care se sfințește cu ocazia slujbei religioase făcută la 40 zile după moartea cuiva.
paremii, parimei, s. f. (plur.) — proverbe din *Vechiul Testament.*
pasnic, s. m. — pe vremuri, cel însărcinat cu aplanarea neînțelegerilor iscate între locuitorii aceluiași sat.
pașcă, s. f. — tutun de calitate inferioară, mahorcă.
pașli, vb. — a fura ; *a o pașli* — a o lua din loc, a porni.
păcòrniță, s. f. — vas de lemn în care se ține păcura pentru uns căruța la drum (se atîrnă la spatele carului).
pănură, s. f. — țesătură țărănească din lînă groasă.
pănușă, s. f. — foaia în care este învelit știuletele de porumb.
păsare, în expr. *fără păsare* — fără să-ți pese, cu nepăsare.
pedepsie, s. f. — epilepsie, boala copiilor.
p(i)edică, s. f. — cureaua cu care cizmarul ține fixă încălțămintea în timpul cît o lucrează.
pintenii, *a-și da* ~, în expresia *dă-ți, popă, pintenii și bate iapa cu călcăiele* — a duce lipsă, din nepăsare, de ceva necesar.

pîcliși t, adj. — ursuz, dușmănos.

pîrpără, s. f., în expr. *a da în pîrpăra însuratului* — a fi preocupat, neliniștit, tulburat de gîndul însurătorii.

pîșin, adj. — smerit, modest.

plăieș, s. m. — țăran care locuiește la munte (pe plaiurile munților).

poară, s. f. în expr. *a se pune în poară* — a se împotrivi, a discuta în contradictoriu.

pocladă, s. f. — pătură groasă și mițoasă, cergă.

poclit, s. n. — coșul trăsurii, coviltir.

pocoi, s. m. — numele literei chirilice *p*.

podgheaz (pogheaz), s. n., în expr. *a umbla în po(d)gheazuri* — a bate drumurile, a umbla lela, teleleu Tănase.

pòdină, s. f. — partea de jos a stogului.

poduri, s. n. (plur.) — pînză care se așterne în drumul cortegiului funebru spre cimitir.

pògan, adj. — stîlcit, stricat.

pohoață, s. f. — femeie rea, ticăloasă.

pojărnicie, s. f. — cazarma (și serviciul) pompierilor.

pojijie, s. f. — tot ce aparține unei gospodării.

pomòștină, s. f. — podul carului (scîndurile, legate una de alta, care se pun pe dricul carului).

poponeț, s. n. — opaiț, sfeșnic.

popor(e)an, s. m. — fiecare dintre locuitorii unui sat sau ai unui cartier orășenesc care țin de aceeași parohie bisericească ; enoriaș.

poricale, puricale, s. f. (plur.) — fructe, poame.

porumb(r)el, s. m. — prun sălbatic ; *porumbea*, s. f. — fructul lui.

poștată, s. f. — bucată de drum, distanță (neprecizată).

postèucă, s. f. — lemn pe care se sprijină osia căruței cînd i se scoate roata pentru a fi unsă.

postoroncă, s. f. — frînghia care leagă leuca de carîmbul căruței ; (aici fig.) om care nu-i bun de nimic, care merită să fie spînzurat.

pràvilă, s. f. — lege, regulă.

prepeleac, s. n. — par cu brațe, înfipt în pămînt, de care se atîrnă slujind drept cuier, oalele ca să se usuce.

prichici, s. n. — poliță la partea sobei de deasupra vetrei.

pripor, s. n. — coastă de deal sau de munte, povîrniș.

privighitor, s. m. — supraveghetor ; subprefect.

prizărit, adj. — slăbănog, pipernicit.

prîsnel, s. n. — sfîrlează, titirez.

probozi, vb. — a mustra aspru, a ocărî.

procitanie, s. f. — examinare, ascultare.

prociti, vb. — a asculta pe elevi lecția, a-i examina.

prujitură, s. f. — rostire hazlie, anecdotă, glumă.

pughibală, s. f. — om rău, ticălos, copil obraznic.

putere, în expr. *de-a puterea-fi* — de bine-de rău, chipurile, după cum se vede.

R

raclă, s. f. — sicriu, coșciug.

ràgilă, s. f. — unealtă cu care se curăță cînepa și inul de partea lor lemnoasă.

ràrițile, s. f. (plur.) — o parte din constelația Orionului.

ràtoș, s. n. — han la drumul mare.

răbui, vb. — a unge.

răbùș, s. n. — răboj ; *(a crede) după răbuș* — ca după carte.

răcădui, vb. (refl.) — a se năpusti asupra cuiva cu intenția de a-l lovi.

răgoz, s. n. — plantă care crește prin mlaștini și prin locuri umede.

răspintene, s. f. — răspîntie.

răsteu, s. n. — unul dintre cele două bețe care se pun vertical de o parte și de alta a jugului, pentru a împiedica boul să-și scoată capul din jug.

rătăcànie, -ànă, s. f. — groapă, ruptură de teren de-a lungul unui drum.

răzlog, s. m. — despicătură de lemn (folosită, de obicei, la îngrădirea curții, a ocolului de vite etc.).

rîlă, în expr. *într-o rîlă*, — într-o rînă, pe-o parte a corpului, pe coaste.
robaci, adj. — muncitor, harnic.
rocodele, s. f. (plur.) — mici lucruri făcute cu mîna.
rost, s. n. — gură, vorbă.
rubià, s. f. (plur. *iele*) — monedă turcească (o pătrime dintr-un irmilic).

S

sànchi, adv. — aşa zicînd, chipurile.
săcela, vb. — a ţesăla ; (fig.) a bate.
sărădui, vb. — a face înflorituri, podoabe pe sumanele ţărăneşti.
sărdac, s. n. — haină scurtă bărbătească din stofă groasă de casă.
sărindar, s. n. — în practicile mistice : rugăciune făcută de preot 40 de zile în şir (de obicei după moartea cuiva) ; *a da sărindare* — a plăti un preot pentru a face astfel de rugăciuni.
schivirnisală, s. f. — chiverniseală, economie.
sclifosi, vb. (refl.) — a plînge prefăcîndu-se ; a face mofturi, a se codi.
sclipui, vb. — a aduna cu greu, încetul cu încetul.
scoarţă, s. f. în expr. *soră de scoarţă* — soră vitregă.
scopt, adj. — încălzit mai mult decît trebuie, prea uscat.
scroambă, s. f. — încălţăminte orăşenească (ghete, cizme), de obicei veche sau prost lucrată.
scrombăi, vb. — a strica încălţămintea (a o preface în scroambă).
sfarogit, adj. — foarte uscat, gata să se rupă (despre obiecte de piele).
sfîrcîi, vb. — a trage pe nas cu zgomot.
sfîrloagă, s. f. — încălţăminte proastă sau numai considerată astfel.

sfredeleac, s. n. — sfredel mic.
sireap, adj. — sălbatic.
sîmbră, s. f. — tovărăşie.
sîsîiac, s. n. — hambar de nuiele, în formă cilindrică, pentru păstrat porumbul.
smiceà, s. f. — nuia subţire şi mlădioasă.
solomonìe, s. f. — vrăjitorie.
sorocovăţ, s. m. — monedă veche rusească, avînd valoarea unui sfanţ, care circula în Moldova.
sovîrv, s. m. — plantă de cîmp, cu miros plăcut, întrebuinţată de ţărani la vopsitul lînei şi al ouălor.
stànişte, s. f. — locul unde se adună oamenii pentru a sta de vorbă, a petrece etc.
stàtive, s. f. (plur.) — războiul de ţesut.
stăvi, vb. (refl.) — a-i rămîne ceva, a se alege cu ceva, a păstra a salva de la pieire.
strînchi, vb. — a termina, a sfîrşi, a înceta.
stocit, adj. — supt de apă (din cauza scăldatului prelungit peste măsură).
stos, s. n. — un joc de cărţi.
strob, s. n. — aşternut din fîn şi paie (pentru porci).
stroi, în expr. *a bate la stroi* — a pedepsi pe cel vinovat de indisciplină punîndu-l să treacă printre două rînduri de soldaţi şi să primească de la fiecare cîte o lovitură.
stropşit, adj. — foarte neastîmpărat, nădădăios, apucat.
sucală, s. f. — unealtă de depănat pe ţevi sculurile de lînă sau de bumbac de pe vîrtelniţă.
sucăli, vb. — a cicăli, a bate la cap, a sîcîi.
subàt, s. n. — izlaz, imaş.
sulhàriu, s. n. — trunchi sau cracă de copac lungă, dreaptă şi subţire.
surlă, s. f. — rîtul porcului ; porcul însuşi.
surpătură, s. f. — hernie.

Ș

ș i i a c, s. n. — postav gros, de lînă țigaie, țesut în casă.
ș m o t r i, vb. — a muștrului ; a trudi, a chinui fizicește pe cineva.
ș o p î r c ă i, vb. — a păcăli, a înșela, a duce cu vorba.
ș o v î l c ă i, vb. — a merge șchiopătînd.
ș p a r l i, vb. — a o șterge, a fugi pe ascuns și repede.
ș p e r l ă, s. f. — cenușa de deasupra jăraticului ; expr. *a da pe cineva prin șperlă* — a se desolidariza de tovarășul de joacă, a-l părăsi cînd se află în situație grea.
ș t i o a l n ă, s. f. — bulboacă, loc adînc într-o apă.
ș t i u b e i, s. n. — vas făcut dintr-un trunchi gros de copac scobit.
ș t ò t i ? — ce vrei ? ce este ? (din rus. *što* — ce și *tî* — tu).
ș u g u b ă ț, adj. — poznaș, răutăcios, periculos.
ș u i, adj. — țicnit, nebun, într-o ureche.
ș u p u r i, vb. (refl.) — a o șterge pe ascuns, pe nesimțite.
ș u r u b u i, vb. — a întoarce vorba.

T

t a f t ă, s. f. — tafta ; *vindecat taftă* — vindecat pe deplin.
t a m a z l î c, s. n. — cireadă de vite.
t a p a n g e à, s. f. — lovitură cu palma.
t à r n i ț ă, s. f. — șa de lemn.
t ă b ă c ă r e a s c ă, s. f. — un joc de cărți.
t ă b î r c i, vb. — a ridica ceva de jos cu mare greutate, a duce ceva cu greu în spinare.
t ă b u i è ț, s. m. — sac mic, săculeț.
t ă r ă b o a n ț ă, s. f. — roabă.
t ă s m à, s. f. — panglică.
t e l e a g ă, s. f. — roțile plugului împreună cu osia lor, de care se sprijină grindeiul.
t i c ă i t, adj. — încet la treabă.

t i g o a r e, s. f. — om leneș.
t i h ă r a i e, s. f. — loc povîrnit, pleș sau acoperit cu copaci pe coasta unui munte.
t i j i, adv. — de asemenea.
t i v a, adv. — repede, fuga.
t î r n o m a t ă, s. f. — gunoiul care se face în ocolul sau în staulul vitelor.
t î r s o a g ă, s. f. — poreclă dată unei bărbi mari și încîlcite.
t î r ș, s. m. — copac (mai ales brad sau molid) mic, nedezvoltat ; (plur. n. *tîrșuri*) — vreascuri, crengi uscate.
t o l o c ă n i, vb. — a bate la cap (cu vorba) pe cineva, a-l dăscăli.
t o ș c ă, s. f. — geantă, traistă, săculeț ; ca adv. — plin pînă în vîrf, ticsit.
t r a f t o l o g, s. n. — terfelog, carte mare și veche.
t r ă t a j, s. m. — broșură, cărticică, caiet.
t r e a m p ă, s. f., în expr. *a face treampa* — a face o tranzacție, a se înțelege cu privire la o afacere comercială.
t r è t i n, s. m. — cal de trei ani.
t r o p a r, s. n. — scurt imn bisericesc.
t u m u r u g, s. m. — trunchi, buștean.
t u r e a t c ă, s. f. — carîmbul cizmei.

Ț

ț e n c u ș ă, s. f. — un joc asemănător cu țintarul.
ț ò l i n ă, s. f. — cuvînt injurios la adresa unei femei rele, viclene.
ț u h ă i, vb. — a pune să muncească din greu și fără răgaz, a trage în toate părțile.
ț u l u c, s. m. — părul din cap, moț, chică.

U

u g i l i t, adj. — ofilit, umilit, rugător.
u n c r o p, s. n. — apă fierbinte, clocotită ; petrecerea care se face luni după nuntă, la țară.

uşernic, adj. şi s. m. — care bate drumurile, care umblă din casă în casă.

V

vasilisc, s. m. — animal din basme care ucide cu privirea.
vargă, s. f. în expr. *a duce cuiva vergile* — a fi îngrijorat cu privire la cineva, a avea frică să nu i se întîmple ceva rău.
vărzare, s. f. — plăcintă umplută cu varză, ceapă, mărar ş.a.
vătală, s. f. — cadru de formă dreptunghiulară, pe care se sprijină spata (la războiul de ţesut).
vătăman, s. m. — pe vremuri, ajutor de primar la ţară, care se ocupa în special de încasarea dărilor.
vidmă, s. f. — vrăjitoare, fiinţă primejdioasă.
vindereu, s. m. — o specie de şoim mic.
vîrşă, s. f. — coş de nuiele pentru prins peşte.
volintir, s. m. — voluntar, îndeosebi voluntar din armata lui Ipsilante (1821); (în sens peiorativ) jefuitor, tîlhar.
vornic, s. m. — slujbaşul care în trecut împlinea dările prin sate, echivalent cu perceptorul şi primarul de mai tîrziu.

Z

zamparagiu, s. m. — om desfrînat.
zăgneată, s. f. — foc iute, făcut cu crengi uscate sau cu surcele.
zăhăi, vb. — a necăji, a sîcîi.
zăhăit, adj. — aruncat, părăsit, uitat.
zălud, adj. — într-o ureche, smintit, nebun.
zămori, vb. (refl.) — a-şi astîmpăra foamea cu nimica toată.
zăpsi, vb. — a pune mîna (pe cineva) cînd săvîrşeşte un furt etc.
zărghit, adj. — smintit.
zăticneală, s. f. — stinghereală, supărare.

zbînţuit, adj. şi s. m. — (copil) zburdalnic, nebunatic.
zborşit, adj. — zbîrlit, supărat, mînios.
zghihui, vb. — a scutura cu putere, a zgîlţîi.
zgîtie, s. f. — fată sprintenă şi isteaţă, diavoliţă.
zmîrdoare, s. f. — fiinţă murdară, spurcată.
zodier, s. m. — ghicitor al soartei omului după zodia în care s-a născut acesta.
zorcăi, vb. — a spăla prost.

CUPRINSUL

Prefață	V
Tabel cronologic	XXIII

POVEȘTI

Soacra cu trei nurori	5
Capra cu trei iezi	14
Punguța cu doi bani	24
Dănilă Prepeleac	30
Povestea porcului	45
Povestea lui Stan Pățitul	64
Povestea lui Harap-Alb	89
Fata babei și fata moșneagului	148
Ivan Turbincă	156

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

I	177
II	198
III	223
IV	253

POVESTIRI

Poveste 265
Moş Nichifor Coţcariul 270
Povestea unui om leneş 290
Moş Ion Roată 293
Popa Duhu 298
Cinci pîni 305
Ioan Roată şi Vodă Cuza 311
Glosar 319

Redactor responsabil : BIANCA DUMITRAŞCU
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 09.01.1967. Bun de tipar 30.03.1967. Apărut 1967. Tiraj 150.160 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×900/32. Coli ed. 16,45. Coli tipar 11,75. A. nr. 63/1967. C.Z. pentru bibliotecile mari 8 R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 R — 34.

Tiparul executat sub comanda nr. 70.114 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti, Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

